

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Erol Ulubelen

İngiliz

gizli belgelerinde

Türkiye

**Bu kitabın hazırlanmasında büyük yardımları geçen
ablam Profesör Dr. Ayhan Ulubelen'e teşekkür ederim.**

5.8.1967

Erol ULUBELEN

Araştırmayı yapan ve Türkçeye eviren

EROL ULUBELEN

İNGİLİZ GİZLİ BELGELERİNDE TÜRKİYE

ÇAĞDAş YAYINLARI

GAZETE, DERĖİ, KİTAP, BASIN ve YAYIN

ANONİM şİRKETİ

Trkocacı Caddesi No: 39 - 41 Cagaloglu - İstanbul

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantev.org>

Tarih - Anı - Gezi - Olay
dizisi : 31

Eylül, 1982

Dizgi, Baskı, Cilt

ARPAZ MATBAACILIK TESİSLERİ

Yerebatan Cad. Salkım Söğüt Sok. 18/A
Tel: 20 81 87

Ö N S Ö Z

Aşağıda okuyacağınız belgeler 46 büyük cilt tutan ve ortalama biner sayfalık İngiliz gizli belgelerinden alınmıştır. Bu kitaplar iki kısım olup birinci grubu teşkil edenler 1896'dan Kurtuluş Savaşımıza kadar geçen dönemde Osmanlı İmparatorluğunu parçalamak için başta İngiltere olmak üzere Avrupanın emperyalist devletlerinin çevirdiği bütün oyunları en açık biçimde ortaya koymaktadır. İkinci grup ise, İkinci Dünya Savaşı öncesinde çevrilen oyunları göstermektedir.

Bu belgelerin bize öğreteceği pek çok şey vardır: İlki emperyalizmin gerçek karakteri, dün, bugün ve belki yarın da aynı kalacak karakteri. İkincisi devletlerarası ilişkileri mutlaka şahıslararası dostluklardan ayırmak gerektiğidir. Devletlerarası ilişkilerde sürekli dostluklar ve düşmanlıklar yoktur, olamaz da. Akıllı yöneticiler için sadece ulusal çıkarlar vardır, öbür bütün ilişkiler bu «son amaç» a varmak için birer araçtır. Devlet adamları için büyüklük de, kalıcılık da ancak bunu anlamakla mümkündür. Ve nihayet bu belgeler bize halklarına ihanet eden devlet adamları ile gerçek vatanperverler arasındaki farkı açıkça göstermektedir.

Bu belgeler için neler söylediler

İlhan Selçuk :

Cumhuriyet gazetesinde defalarca bu belgeleri konu olarak aldı ve 7 Ocak 1967'de yazdığı gibi, «Çok önemli bir tarih döneminde yaşıyoruz ve yaşadığımız günlerin değerini gereğince

ce tartacak bilinçten yoksun görünüyoruz. Çünkü Millî Kurtuluş Savaşımızın anlamını kavramakta yetersizlikler içindeyiz.

Dün çıkan Yön dergisinde İngiliz dış politikasının gizli belgeleri yayınlanmaya başlamıştır. İngiliz Dışişleri Bakanlığıyla çeşitli başkentlerde bulunan İngiliz yetkilileri arasındaki gizli yazışmalarda açığa vurulan korkunç plânları okumak ve dünden alacağımız derslerin ışığında günümüzü değerlendirmek bizleri uyaracaktır...»

15 Temmuz 1966 günlü Yön'de Prof. Cahit Tanyol :

«... Bu belgeler günümüzün ışığında bizim tarafımızdan değerlendirilince ortaya korkunç hakikatler çıkmaktadır ki bunların üzerinde düşünmek ve durmak gerekir.

Ülkemizde devlet bilincine ve toplum mutluluğuna kendilerini adanmış olan aydınlar Yön'de çıkan belgeleri okumak ve üzerinde düşünmek zorundadırlar.

Şimdi bu belgelerden kaderimize ışık tutar diye bir kaç örnek alalım...»

Çetin Altan, «Büyük İhanet» başlıklı yazısında

Batı emperyalizmi 1918 den beri gözlerini dikmiştir. Türkiye'ye. Ve hep hesaplı bir plânı hiç bir direnç görmeden adım adım uygulamaktadırlar. Bu konuda birçok belge yayınlanmıştır. Bu arada Yön'ün son sayısında yayınlanan belgeler Batı emperyalizminin Türkiye hakkındaki kanaatini iyice açığa çıkartmaktadır.»

5 Ağustos 1966 Yön Başyazı D. Avcıoğlu'nun yazdığına göre :

Hüseyin Perviz Hatemi, emperyalizmi din istirmarcılığını ve komprador oyunlarını Yön'deki vesikalara dayanarak açıklamıştır.

İlhami Soysal «Tarih Tekerrürdür» başlıklı yazısında

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Tarih tekerrür eder mi etmez mi tartışmasını yetkili-

lerine bırakarak, biraz kendi tarihimize bakmakta fayda olduğunu sanıyoruz. Geçenlerde sözünü ettiğimiz yarım yüzyıl öncesine ait İngiliz Devlet arşivlerinin yayınlanmakta olduğu gizli belgeleri tarihin tekerrür edip etmediği hususundaki tartışmalara ışık tutacak ölçüdedir...»

Ayrıca muhtelif makale ve kitaplara atıflar hâlinde girmiş olan bu belgelerin bize öğretmesi gereken en büyük gerçek Türk ulusunun savaşıarak çok az şey kaybettiği, fakat hile ile ve başka devletlere güveni yüzünden çok fazla şey kaybettiğidir. Bunu bir kere daha anlamak için 1916 da harpte gözlemci olarak bulunmuş olan bir Amerikan Kurmay Heyeti tarafından yazılan Çanakkale Muharebesini okumak faydalı ve öğretici olacaktır. Aynı konuları işleyen Emperyalizm ve Milliyetçilik isimli kitabı da okumak, nerelerden geçerek bugüne geldiğimizi göstermesi bakımından ilginçtir.

Erol ULUBELEN

İstanbul, 1 Ağustos 1967

İKİNCİ BASI İÇİN ÖNSÖZ

Bu kitabın ilk baskısının yapıldığı 1967 yılından bu yana dünyada ve Türkiye’de inanılması güç pek çok olay yaşandı. Bu olaylar okuyacağınız belgelerin ışığında daha da anlamlı görülecektir. Bugün bütün canlılığı ile yaşatılan bir Ermeni sorunu vardır. Geçmişte Ermenilerin nasıl tahrik ve teşvik edildikleri bu belgelerde en açık bir şekilde görülmektedir. Bu tahrik ve teşvikler kanımca bugün de aynen sürmektedir. Bir kısım ülkelerde öldürülen Türk diplomatlarından sonra cana kıyıcıları hakkı gibi gösteren yayınlar yapılmaktadır. Türklere karşı yaratılan hava da ortamı kolaylaştıran etken olmaktadır.

Ermeni cinayetleri başlamadan önceki dönemde yaşlı Ermenilerce gençlere aşılanan Türk düşmanlığı, bu topluluğun bu, lundukları ülkelerde eriyip yok olmalarını önleyen bir öge gibi düşünülebilirdi. Bugünkü aşamalarda ise Ermenileri meşru ya da hakk kılacak bir ulus olarak kabul etmekteyiz. <https://rantey.org>

Ermeniler uzun süredir büyük devletlere alet olmuşlardır,

günümüzdeki trajedi ise bu halin sürmekte olduğunu göstermektedir. Esenboğa baskını gibi bir olay ise bu büyük trajediyi adeta komediye dönüştürmektedir, üç-dört terörist Erzurum'u başşehir alan bir Ermenistanı Türk devletinin derhâl tanıyıp ilân etmesini istemişlerdir, insanların bu ölçüde ahmaklaştığı ve zavallılaştığı bir başka olaya rastlamak olanaksızdır. Yaşlı Ermeniler, yaşadıkları olayları, kimlere alet olduklarını ve kimler tarafından en insafsızca harcandıklarını düşünmeden koşturdukları çocukları ve torunlarının vahşetleri ile ne ölçüde öğünseler azdır!.

Türk yurdu bir baştan bir başa işgal altında iken, ne Hınçak ne Taşnak cemiyeti, ne Bogos Nubar paşa komutasında Ermeni orduları, ne Rus, İngiliz, Fransız yapısı silahları, ne de Maraş'da giydikleri Fransız üniformaları hayallerinde var olan Ermeni devletini gerçekleştirmeye yetmemiştir, günümüzde işledikleri cinayetlerle, vahşetle nereye gelebilirler?

Bizlerin Türk ulusu olarak herhangi bir suçluluk kompleksimiz yoktur, bize ısrarla telkin edilmek istenen bu kompleks okunan belgelerden de görüleceği gibi eskinin güçlü devletlerine ait olan suçların Türk ulusunu mal edilmeğe çalışılmasından ibarettir. Ermeniler günün birinde gerçekleri görebilirse uğradıklarını sandıkları haksızlıkların bugün üzerinde yaşadıkları ülkelere ait olduğunu anlayacaklardır, öte yandan bugün Türkiye'de barış ve erinç (sulh ve sükün) içinde yaşayan kendi soydaşlarına ne ölçüde haksızlık etmekte olduklarını göreceklerdir. Osmanlı devleti ve Türkiye Cumhuriyeti hiç bir dönemde ırkçı olmamıştır. Ermeniler de bizler kadar Türk vatandaşdır ve bizler kadar bu ülkeye yönelen kötülüklerden acı duymaktadır.

Dileyelim ki insanlar geçmişten ders alsın ve kimseye alet olmasın.

Erol ULUBELEN

İstanbul, Ağustos 1882

I. BÖLÜM

Birinci Cihan Savaşı'nın oluşması ve başlangıcından sonuna değin İngiliz belgeleri: 1896 - 1919.

(Kraliyet Matbaasında 1927 yılında basılmıştır.)

CİLT I

Sayfa No: 1

Belge: 1

14 Ocak 1905

Mr. J.A.C. Tilley tarafından :

Çin ve Japonya aralarında sulh yaptıktan sonra, Majestenin Hükûmeti Çin Hükûmetine 35 milyon Sterlin borç vereceğini söyledi. Fransa ve Almanya da borç vermeği çok istiyorlar. Rusya da 16 milyon Sterlin borç vermeği taahhüt etti

Sayfa No: 3

Belge: 2

1 Aralık 1897

Sir. E. Satow'dan Markiz Salisbury'ye

Kiao Chan körfezinin Alman misyonerlerinin öldürülmesi gerekçesi ile işgali, Çin Hükûmetinde karışıklıklara sebep oldu. Gazeteler İngiltere de dahil bütün Avrupa'nın Çin'i parçalamak istediğini yazıyorlar.

17 Ocak 1898

Markiz Salisbury'den Sir. N. O'Connor'a

(Gizlidir) Çin konusunda İngiltere ve Rusya
birlikte çalışmağa karar verdiler

25 Ocak 1898

Markiz Salisbury'den Sir. N. O'Connor'a

(Gizlidir) Bizim kanımıza göre; Çin ve
Türk İmparatorlukları öylesine zayıftır ki, bütün ha-
yati konularda bizim hariciyemizin öğütlerine tama-
men uyacaklardır. Ancak İngiltere ve Rusya öğütler-
de bulunurken hep birbirlerine zıt hareket ediyor-
lar. Şayet Rusya ile anlaşırsak bunda her iki memle-
ketin ortak çıkarları vardır. Kendim; hiç bir kayda
bağlamadan gerçekleri teslim etmek için şöyle söyli-
yebilirim: Türkiye'nin Karadeniz'e çıkan boğazları ve
Bağdad'a kadar olan Fırat vadisi Rusları ilgilendirir.
Diğer taraftan Türkiye'nin Afrika toprakları ve Bağ-
dat'tan aşağıda kalan bölümleri bizi ilgilendirir; bu-
ralarda İngiliz çıkarları vardır.

Aynı şekilde Çin'de de Hoango vadisi ve Kuzey
Yangtze vadisinde ortak çıkarlarımız vardır.

Şayet biz iki memleket birbirimizle anlaşır ve
ortak hareket edersek çok iyi olur. Çünkü bu iki
memleket söz konusu bölgelerdeki kendi çıkarların-
dan haberdar değiller

2 Şubat 1898

Sir. N. O'Connor'dan Markiz Salisbury'ye :

(Gizlidir) İmparator (Rus) dün geceki ba-
loda, önerdiğimiz anlaşmanın çok gizli tutulmak kay-
dı ile yapılabileceğini söyledi

2 Şubat 1898

Markiz Salisbury'den Sir. H. MacDonell'e :

Bu gün Portekiz Vekili, Almanların Portekiz'i Afrikadaki kolonileri nedeni ile sıkıştırdıklarını söyledi. Ben ise Portekizlilerin yeni gümrük kanunlarını kabul edemiyeceğimizi bildirdim. Çünkü Türk İmparatorluğunda, Brezilya'da ve pek çok başka yerde gümrük çıkarlarımız vardır. Bu gümrük ipotekleri verdiğimiz borçlarla ilgili olup, doğrudan bizi ilgilendirir

Sayfa No: 208

Belge: 254

26 Mayıs 1899

Markiz Salisbury'den Anthopoul Paşa'ya

Sizin, Majestelerinin Hükûmetine ve Fransız Cumhuriyetine yolladığınız notaları almak onuruna eriştik. Majeste Sultanın Devletinden elde ettiğimiz toprakları derhal geri vereceğiz. Mısır'a gelince Majestelerinin hükûmeti burada kalmak kararındadır

Sayfa No: 249

Belge: 310

2 Şubat 1900

Sir. H. Rumbold'dan Markiz Salisbury'ye :

(Gizlidir) Güney Amerika'da harp önemli gelişmeler gösteriyor. Ruslar ise Afganistan ve İran üzerinde askeri hazırlıklara girişiyorlar. İngiltere'nin en küçük bir zaafiyeti dünya kuvvet dengesini bozabilir. İngiltere Donanmasını derhal Selânik ve Meksika körfezlerine göndermelidir. Yabancı basında bize karşı yayın artmaktadır, bu ilerde bize bir felâket hazırlayabilir

7 Mart 1902

M. Lansdowne'den Lord Curre'ye

Majestelerinin Hükûmeti Fransız Hükûmeti kadar hevesli olmasa bile, İtalyanların Trablusgarp ve Bengazi üstündeki isteklerini dosthane bir şekilde karşılayacaktır. Anlaşmalar İtalyan Hükûmeti lehine değiştirilebilir

15 Şubat 1898

Mr. Milbanke'nin notları :

(Çok gizlidir) Balkanlarda Bulgarlar, Sırp lar ve Yunanlılar arasındaki anlaşmazlıklar çok yakın larda Makedonya'da olaylara neden olabilir. Ruslar en çok Yunanlılara önem veriyorlar. Bulgaristan çok fazla güçlenirse Ruslar Boğazlardan hak elde etmek şartıyla Türklerle Bulgarların aralarına girebilir

CİLT II

31 Ekim 1900

Sir. F. Laseells'den Markiz Salisbury'ye

Ruslar bütün anlaşmalara karşın Çin'den büyük bir parça koparmaya çalışıyorlar. Avru panın büyük devletlerinden başka Amerika ve Japonya'da Çin'le ilgilidir. Çin'le herkesi doyurucu bir anlaşma ya varılmalıdır

11 Nisan 1901

Sir. F. Lascells'den Markiz Landsdowne'e

İngiltere'nin itibarı kendisine sunulan fırsat-

lardan yararlanmadığı için azalmaktadır ve bunu görmek çok acıdır

Sayfa No: 73

Belge: 94

9 Kasım 1901

Sir. Bertie'den notlar :

Almanya'nın Türkiye ile olan dostluğu çok önemlidir. Bu dostluğun amacı Almanlara ekonomik çıkarlar sağlamaktadır. Küveyt meselesinde hem Türkiye'yi hem de Rusya ile Avusturya'yı bize karşı kullanmaya çalışıyorlar. Eğer Almanlar Akdeniz'de bir liman ele geçirirlerse denizlerde bizim durumumuz bozulabilir

Sayfa No: 94

Belge: 104

11 Eylül 1901

M. Lansdowne'den Sir. F. Lascells'e

Türk Hükümetine, Küveyt meselesinde İngiliz çıkarları olduğu anlatıldı. İran körfezi ve Küveyt'te Majestelerinin Hükümetinin çıkarları vardır, bu bölgelerde Sultan'ın başkalarına haklar vermesine katlanamayız ve bu durumlar Türk çıkarlarıyla çatışabilir. Bütün bunlar Türk Hariciye Bakanına bildirildi

BÖLÜM III BAĞDAT DEMİRYOLU

Bu konu ile ilgili belgelere yer yer rasthyacağız, ancak konunun önemi nedeniyle -Emperyalizm ve Mil-

liyetçilik- isimli kitabın konu ile ilgili bir bölümünü buraya almayı yararlı gördük.

Ortadoğu Avrupalı emperyalist devletlerin dünyayı kontrol amacıyla yaptıkları büyük çekişmelere sahne oldu, bu bölgenin zengin doğal kaynakları, Uzak doğunun ticaret yollarını kontrol eden stratejik değeriyle birleşince, batılıların onu derhal yutmak istedikleri büyük bir ödül haline geldi. 1889 da Alman İmparatoru II nci William'ın İstanbul'u ziyareti Ortadoğu'da yeni bir dönemin başlangıcı oldu. Bu ziyaret emperyalist Almanya'nın Ortadoğu'ya duyduğu ilginin bir kanıtıdır.

Almanya birliğini çok geç elde etmişti, 1871 de Almanya siyaset sahnesine çıktığı zaman dünyanın kıymetli kolonileri çoktan paylaşılmıştı. 1886 da bir Alman bilim adamı: «Doğu ihtirashı milletlerin denetimine girmeyen tek yerdir, kolonileşmek için şahane bir alandır, eğer Almanya bu fırsatı kaçırmazsa, dünyanın paylaşılmasından en iyi payı almış olacaktır» dedi. Bu düşünce Kayzer'in dikkatini Ortadoğu'ya çevirmiştir. Kayzer Türklerin desteğini sağlamak için: «Dünyada yaşayan 300 milyon İslâm Almanların kendilerinin dostu olduğunu bilsin» dedi. G.P. Gooch Modern Avrupa tarihi s. 262 de bu ziyaretin sonucu olarak Haydarpaşa garı bir Alman firmasına yaptırıldı ve bunu Bağdad demir yolu izledi. Bu yolun geçtiği yerler dünyanın en önemli yerleriydi, zengin maden stokları, zirai maddeler ve stratejik önemi vardır. Avrupalı devletlerin bu yolu denetimlerinde tutmalarında hayati çıkarları vardır der. ,fazla bilgi için Emperyalizm ve Milliyetçilik)

1888 de İstanbul nihayet Orta Avrupaya demiryoluyla bağlanınca, Türk Hükümeti başta Deutsche Bank olmak üzere bir grup maliyeciyile görüşüp,

Haydarpaşa, İzmit ve Ankara'ya kadar demiryolu döşetmeğe karar verdi. 1889 da Anadolu demiryolu şirketi kuruldu. 1890 da İngiliz kapitalistleri de bir milyon yatırım yaptılar. 1892 de Ankara'ya ulaşıldı. 1893 de Eskişehir ile Konya arasında yeni bir hat teminatı alındı, 1896 da bu hat tamamlandı. 1899'da Bağdat Basra demiryolu yapımına karar verildi, 1903'de Bağdat demiryolu ortaklığı kuruldu. Bu hat Konya, Adana, Musulu geçerek Bağdat'a gidecekti. Bu yeni anlaşma geniş kilometre teminatı yanında maden hakları, liman kolaylıkları ve iç topraklarda araştırma ayrıcalıkları veriyordu (İngiliz raporları Bağdat demiryolu adı altında Quarterly Review 1917 Ekim ve Prof. E. M. Earl'ün Türkiye, büyük kuvvetler ve Bağdat demiryolu isimli kitabı ve 1923 New York)

Sayfa No: 174

Belge No: 202

29 Nisan 1903

Sir. N. O'Connor'dan Sir T. Sanderson'a

Bu alanda Türkiye'nin ciddi bir rakibi yoktur. İngiliz iş adamları bu projeyi hattâ Almanların kabul ettikleri şartlarla bile kabule yanaşmıyorlar. İlk olarak belli bir kilometre garantisi yoktur. Sultan'ın bu yolu yaptırmak fikri komiktir. Ben Almanlarla anlaşarak İngiliz kapitalistlerini korumayı yeğlerim. Almanlar bir uzmanlar kurulu göndermişler, görüşüyorlar, ençok kilometre teminatı üstündo duruyorlar. Dr. von Siemens Küveyt'e gidecek demiryolunu yapmağa çalışıyor, çünkü Şeyh ile Majestelerinin hükümeti arasındaki dostluğu sezdi. Almanların dostluklarını minnetle karşılırsınız, ancak İngiliz kapitalistlerini de tehlikeye atamayız. Eğer Osmanlı Hükümeti kilometre teminatı verirse o zaman 20 milyon sterlin borç

verilebilir. Yoksa gümrük vergilerini arttırmanın bize faydası yoktur, İngiliz mallarının satışını zorlaştırır. Diğer taraftan Anadoluyu baştan başa geçen ve İran körfezine giden bir demiryolunda bizim de hissemizin bulunmaması gayet tatsız olur. Benim inancıma göre Türkiye bir parça gelişirse bizim de ticaretimiz çok artar. Aydın demiryolu başlangıçta karanlık görünüyordu, fakat şimdi ne kadar kârlıdır. Hazır elimizde fırsat varken gümrük vergilerinin arttırılmasına karşılık demiryolunun yarısını istiyelim. (Gümrük vergilerinin arttırılması bizden çok alıcıya zararlıdır.)

Sayfa No: 191

Belge: 221

28 Nisan 1903

Sir N. O'Connor'dan M. Landsdowne'a :

Unutmıyalım ki bu demiryolu projesi önemli kazançlar ve ayrıcalıklar taşımaktadır. Bu yolun yapımı için ısmarlanacak yığınla malzemeden başka, yolun iki tarafında maden hakları, inşaat sırasında Dicle ve Fırat kıyısında her türlü araştırmayı yapmak hakkı olacaktır. Ayrıca bu proje Küveyt ve İran körfezinde sonsuz ticaret olanakları hazırlamaktadır. Mezopotamyanın sulanmasında da ilerde bize üstün bir yer hazırlıyacaktır. Bütün bu sularda İngiliz gemilerine fırsatlar çıkacaktır

CİLT IV

Sayfa No: 44

Belge: 34

10 Ocak 1903

Sir R. Rodd'dan M. Landsdowne'ye :

Rus harp gemilerinin boğazlardan geçtiğini

size bildirdim. Avusturya ile Rusya'nın arası iyi görünüyor. Şimdi İngiltere, Avusturya, İtalya ve Rusya birleşirse hem Türk Hükümetini idare etmek hem de Balkanlardaki esas kuvvetlerî elde tutmak bakımından çok iyi olur. Dört devlet aralarındaki anlaşmazlıkları kaldırırsa bu hepimizin yararına olacaktır

Sayfa No: 50

Belge: 43

29 Nisan 1904

M. Landsdowne'den Sir E. Monsson'a

Fransa, İngiltere'yle Rusya'nın ilişkilerini sordu. Ben tek tehlikeli noktanın Boğazlardan geçen Rus gemilerinin bizim uzak deniz filomuzu vurması olasılığıdır, dedim

Sayfa No: 50

Belge: 44

29 Mayıs 1904

Sir F. Plunkett'ten M. Landsdowne'a :

Japon Vekili Petresburg'dan gelen iki belgeyi gizlice bana verdi. Bu belgelere göre Rus Hükümeti gemilerini Karadeniz'den Akdeniz'e geçirmek için izin istemiş, Türk Hükümeti çok gizli tutulmak kaydı ile bunu kabul etmiş. Japonlar buna engel olunmasını istediler

Sayfa No: 51

Belge: 46

7 Haziran 1904

M. Landsdowne'den Sir N. O. Conor'a

Bize verilen haberler doğruysa bunu Türk Hükümetine baskı yapmakta kullanabiliriz. «Bizim yatımızda iki top var diye durdurdunuz, başkalarının harp gemilerinin geçişine izin veriyorsunuz» deriz.

7 Kasım 1904

Mr. Townley'den M. Landsdowne'a :

Telgrafınızı Majeste Sultan'a aksettirdim. Majeste Sultan Rusların ricası üzerine sadece iki harp gemisinin Boğazlardan geçişine izin verdiklerini söyledi

Sayfa No: 178

Belge: 172

9 Eylül 1905

Sir C. Hardinge'den M. Landsdowne'a

Ruslar Ortadoğu'daki yararlarının henüz farkında değiller, fakat yakın bir gelecekte bunu fark edebilirler

Sayfa No: 228

Belge: 213

26 Mart 1906

Sir E. Grey'den Mr. S. Rice'e :

Rusya, bizim Japonya'yla birlikte Türkiye'nin toprak bütünlüğüne teminat verdiğimizi sanıyor. Biz hiç bir şekilde Türkiye'nin toprak bütünlüğüne güvence vermedik. Bu konuda Ruslara istedikleri her türlü güvenceyi vermeğe hazırız

Sayfa No: 236

Belge: 220

28 Mayıs 1906

Sir E. Grey'den Sir C. MacDonald'a :

Japon Hükümetine Ruslarla yaptığımız anlaşmayı bugün söyledim. Biz Girit, Mekadonya ve Türk-İran sınırı için Ruslarla anlaşmağa vardık. Türkiye konusunda yıllarca önce Ruslarla yaptığımız ha-

ritada olduğu gibi her ikimizin çıkarlarına uygun hareket ediyoruz

Sayfa No: 289

Belge: 267

30 Nisan 1907

Sir N. O'Connor'dan Sir E. Grey'e

Sultan'ın yardımcılarında Galip Paşa sekizinci defadır ki % 3 ile ilgili olarak beni aradı. Ayrıca Sultan'ın İngiliz Rus ilişkilerinden şüphelendiğini söyledi. Ben «Türkiye'yle ilgili hiç bir şey konuşmadığımızı söyledim. Sultan'ın Boğazlardan hiç bir harp gemisini geçireceğini sanmıyorum

CİLT: V, BÖLÜM: 30

Düşüş akşamında Türk İmparatorluğu

Mr. G. Barclay'ın 18 Ocak 1907'de yazdığı 43 No'lu rapordan: Türk Hükümetinin işleyişi Ronald Macleay tarafından yazılmıştır. Sir E. Grey rapor için «Epey bilgi var fakat tam değil, çok ilginç» demiştir.

1906 senesinde Türkiye hakkında verilen yıllık rapordan alınan bölümler:

A — Osmanlı İmparatorluğu tam bir monarşidir. Sultan bütün devlet otoritesini ve dinsel gücü elinde tutar. Uruklarının hayat ve zenginliği elindedir. II nci Abdülhamid aynı zamanda halife olarak bütün İslâm dünyasının dinsel lideridir. Türk Sultanı teorik olarak mutlak hâkim olmasına karşın pratikte bazı kısıtlamaları vardır. İlk olarak Avrupalı devletlerin baskı ve direk müdahaleleri vardır. Ayrıca millî âdet-

ler, az da olsa halkın düşüncesi, dini kurallar hareketlerini kısıtlar. Hilâfet Osmanlılara 1517'de Sultan Selim devrinde geçmiştir. Halife yalnız Osmanlı tebaasına değil aynı zamanda Hindistan, Arabistan ve Afrikadaki İslâmlara da hükmeder. Son zamanlarda Türkiye ile İngiltere arasındaki Sinaî sınırı yüzünden meydana gelen çatışmada Mısır'lı müslümanlar İngilizlere karşı gösteriler yapmışlardır, bu da Sultan'ın durumunu güçlendirmiştir.

Türkiye'de şu sırada divan denilen bir konsül vardır. 16 ve 17 nci yüzyılda İmparatorluk Divanı, İçişleri bakanlığı, defterdarlık, reis efendi. Şeyhülislâm'dan meydana gelirdi. Başbakan Sultan tarafından rastgele seçilirdi. Bir zamanlar bu çok önemli bir makamdı. İçişleri bakanlığı ilk defa 1860'da kuruldu ve her zaman Sadrazamlığa bağlı kaldı. 1864'de Mithat Paşa tarafından valilikler kuruldu. Vilâyetler vali ya da askeri vali, sancaklar vali ya da mutasarrıf, kazalar kaymakam tarafından idare olunur. Adliye bakanlığı ilk defa 1879'da kuruldu (s. 4) Türkiye'nin deniz kuvvetleri fevkalâde önemsiz olmasına karşın bir de bahriye bakanlığı vardır.

Sultan Abdülhamid uzun saltanatı sırasında bütün kudreti eline geçirdi. Onun iradesi dışında hiç bir iş yapılamaz oldu (s. 5). Sultan'ın kudretini en iyi kısıtlayan şey yabancılara fevkalâde haklar veren kapitülasyonlardır. Avrupalı devletler yeni bir kanunu beğenmezlerse ya da kendi milli çıkarlarına aykırı görürlerse derhal reddederler. Devletlerin yaptığı müdahalelerden bazıları:

Lübnan'a Hristiyan bir vali tâyini, Somas adasına İngiltere, Fransa ve Rusya'nın müdahalesiyle özel hürriyetler verip bir prensi vali tâyini. Yenilerde Girit

adasına İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya'nın müdahalesi ile adayı Yunan Kralının emrine verilmesi. Şimdi Sultanın Girit'teki hâkimiyeti sadece bir isimden ibarettir. Mekadonya'da, Selênik, Kosava ve Manastır için ecnebi subaylar yerli jandarmayı organize ettiler.

Bir mali müessese olan Osmanlı Bankasının çok özel izinleri vardır. Bu banka İngiliz ve Fransız çıkar grupları tarafından idare edilir. Gerçekte Osmanlı İmparatorluğunun bütün mali kaynakları yabancılar tarafından kontrol edilir. 1906'da vergilerin arttırılması Erzurum ve Kuzey Anadolu'da İslâmların isyanına neden olmuştur.

B — Saray memurları : (s. 7)

Baş kâtip Tahsin Paşa, Türk 47 yaşında Müsteşar Ahmet beyin kızıyla evli. Ahmet bey Mahmut Nedim Paşa'nın damadı, Mahmud Nedim Paşa Başvezir, Rus Partizanı İgnatieff'in âleti. Tahsin Paşa Sultan'ın tam istediği güvenilir bir adam. Şâhane bir kâtip ve jurnalci, Sultan'ın her istediği anda göreve hazır, en büyük düşmanı İzzet Paşa, evine su gibi akan parayı gayet savurgan bir ev halkı etrafa saçmakta...

İkinci katip İzzet Paşa Halk tarafından Arap İzzet diye isimlendiriliyor; Kürt asıllı olduğu sanılıyor. Boşrut'ta Jesvit Kolejinde okudu, güzel Fransızca konuşuyor. Sultan'ın üstünde çok etkisi var. Sultan'ın boş gururunu ve kişisel korkularını çok iyi kullanıyor. Bir kaç kez yaptığı büyük yanlışları efendisinin karakterini çok iyi bilmesi sayesinde savuşturmuştur. İş hayatında en büyük başarısı Hicaz demiryolu projesiyle olmuştur. Sultanla İzzet Paşa birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Sultan'ın kulağına yönetimde tüm olanları fısıldar.

Mabeyinciler (Chamberlain) :

I nci Mabeyinci Hacı Ali Paşa tipik bir eski Türk-tür. Budala, hemen hemen kara cahildir. (s. 9) Çok yüksek mevkiine karşın bir hiçtir.

Nuri Paşa : II nci Mabeyinci : Yeni Mektepte okumuş askeri bir kişidir. Alman modasına uygun çok doğru ve serttir. Az zekidir. Sultan'a veya etrafına etki etmek emelinde değildir.

Mehmet Arif Bey : Eski Mabeyincilerin en etkili-siydi, fakat kayınbiraderleri Rıza Paşa ve Ahmet Paşa Avrupa'ya kaçtıktan beri gözden düşmüştür. Sıh-hatinin çok bozuk olduğunu sanıyorum.

Ragıp Paşa Sultan'a etki edecek kişilerin en önemlilerinden biridir. Ticaret ve sanayi yolları ve saraydaki etkisini kullanarak ve pratik oyunlarla büyük bir servet kazanmıştır, yetenekli ve oldukça onurlu bir kişidir. İstanbul'daki İngiliz ticaret gruplarıyla yakın ilgisi vardır, İngiliz çıkarlarına yatkındır. (s. 9)

Faik ve Emin Beyler : Ragıp'e taklit ederler, Türkiye'deki endüstriyel işlerle olduğu kadar İngiliz tüccarlarıyla da yakın ilişkileri vardır. Her ikisi de İngiliz partizanı sayılır.

Protokolcular :

Galip Bey Mali Komitede üye olan Fahrettin efendinin oğludur. 1857'de doğdu. 17 yaşından beri hükümette çalışıyor. 18 ay Belgrad'da kaldı. 1905'de Roma'ya gönderildi, bunlardan başka İstanbul'un dışına hiç çıkmadı. Görevi Büyükelçileri Sultan'a tanıtmaktır. Fevkalâde nazik ve centilmendir. İngiltere'ye eğilimi varsa da politikayla hiç ilgisi yoktur.

Hayrettin Bey Büyük bir vatanperverdir. Baş-

vezirin en büyük düşmanlarından biridir. Bu görevi Başvezinin muhalefetine rağmen gelmiştir. İyi huylu, iyi tahsilli, uygar bir adamdır. Liberal fikirleri vardır, İngilizleri sever görünür fakat gayet keskin görüşlü bir politikacıdır. Geçmişte çok tehlikeli durumlardan sıyrılmasını bilmiştir. Özel hayatında haremlik selâmlık ayırmadan bir Avrupalı gibi yaşar.

Memduh Bey : Hoş, kibar, fakat renksiz bir adamdır.

Hilmi Bey Eski Bahriye Nazırı Hasan Paşa'nın oğludur. Hasan Paşa Bahriye Nezaretinden bir hayli servet elde etmiştir. Hilmi bey önemli bir şahıs değildir.

C — Hükûmet memurları: (s. 10)

Başbakan Ferit Paşa : 55 yaşındadır, Mustafa Paşanın oğludur. Hükûmette kâtip olarak işe başlamıştır, İçişleri ve Adalet bakanlıklarında çalıştıktan sonra 1898'de Konya Valisi olmuştur. Tahsili kısmen Yunan tahsili olduğu için oldukça süratli çalışan aydın modern düşünceli bir adamdır, sulama, ziraat ve ulaştırmada bir hayli gelişmeler yapmıştır. Alman Büyükelçiliği tarafından devamlı desteklenmektedir. İyi bir Bakan olarak bazı kaliteli tarafları vardır. Olayları çabuk kavrar ve çabuk karar verir. Ancak politik ve genel bilgisi hudutludur. Bazı durumlarda güvenilmez, devamlı Almanya'yı destekler, iki kardeşi İstanbul Hükûmetinde görev almıştır, bunlar Süreyya ve Namık boylor'dir.

Meclis Başkanı Sait Paşa : 77 yaşında bir Kürttür. Devamlı ve samimi bir İngiliz dostudur. Sultan'a sadıktır, fakat politik etkisi yoktur. (s. 11)

Dışişleri Bakanı Ahmet Tevfik Paşa : 65 yaşında

bir Arnavut'tur. Hayatının çoğu elçiliklerde geçmiş-
tir. İyi kalpli bir centilmendir. Büyük bir diplomatik
yeteneği yoktur. Olaylar hakkında da bilgili değildir.
Fakat şimdiye kadar hiç bir krizde ağırbaşlılığını kay-
betmemiştir. Karısı Alman olmasına rağmen Alman-
lardan şüphelenir, İngilizlere karşı bir şüphesi yoktur,
ön yargıları yoktur, geniş fikirlidir.

Dışişleri Bakan Yardımcısı Nacun Paşa Gabriel
Duhany isimli bir Suriyeli doktorun oğludur. Annesi
Pera'daki İtalyan tiyatrosunun sahibidir. İstanbul'
daki bütün yabancı büyükelçilerin güvenini kazan-
mıştır. Bundan ötürü 1892'de Lübnan'a Genel Vali tâ-
yin ettirilmiştir. Doktor Franko Paşa'nın kızıyla evli-
dir, onun akrabası olan Yasef Franko ise Lübnan'a
Vali olarak tâyin edilebilecektir.

Genel Müdürler

Mehmet Nuri Bey : Chateauneuf isimli bir Fran-
sız'ın oğludur. Babası İzmir - Aydın Demiryolunda İm-
paratorluk Komseriydi. Fransa'da tahsil yapmıştır.
Maden, Orman ve Tarım Bakanlıklarında çalışmıştır.
Hamid idaresinden başka bir idarede olsaydı zekâsı
çok faydalı olabilirdi. Bugün ise Saray casuslarının
en önemlilerinden biridir. Raporları Sultan'ı memnun
etmek ve ilgisini çekmek için hazırlanır. Dış görünü-
şünün bütün güzelliğine rağmen tamamen çürümüş
bir insandır. (s. 12)

Adalet Danışmanları

İbrahim Hakkı Bey : Remzi efendinin oğludur.
Mülkiye Mektebi mezunudur. Çok yeteneklidir. Türk-
lerde çok az rastlanan gerçek bir mantığı vardır. Çok
iyi bir müslüman ve çok kuvvetli bir vatanperverdir.
Karısı yenilerde ölmüştür. Bir kızı vardır, müzikten

hoşlanır, Siyasi İlimler okulunda hocadır. Milletler Hukuku konusunda bir çok eseri vardır.

Gabriel Efendi : 55 yaşında bir Ermenidir. İmparatorluk askerlerinin ekmekçibaşı olan ve bu yoldan büyük bir servet yapan Kirkor efendinin oğludur. 19 yaşında kâtip olmuş, 22 yaşında Paris'e ataşe olarak gönderilmiştir. Para işlerinde çok akıllıdır. Osmanlı Genel Sosyete Sigorta Şirketi ve Şirket-i Hayriye'nin üyesidir. Ayrıca bir çok ticari şirketlerde ortaklıkları vardır (s. 13). Şu ara hükümette bulunan en önemli Ermenilerden biridir ve Patrikâne konsülünde üyedir.

Mehmet Ali Bey Arap İzzet Paşa'nın oğludur. Meslektaşlarını casuslamakla vakit geçirir.

İç İşleri Bakanı Memduh Paşa : 70 yaşında bir Türktür. Sivas'ta Valilik yapmıştır. Utanmaz derecede rüşvet yemesiyle ünlüdür. Gayet dar kafalı ve Hristiyanlara karşıdır. Muhtelif zamanlarda İngiliz çıkarları yanında hareket ettiği görülmüştür. Hükümet içindeki Almanlara karşı bütün bakanlar başbana karşı birleştirmek istemektedir.

Makamı olmıyan Bakanlar

Şeyh-ül İslâm Mehmet Cemalettin efendi Avrupalılarla az temasa geçer, fevkalâde aydın ve kişilik sahibidir, düşüncelerini oğlu Muhtar vasıtasıyla söyler, oğlu modern görüşlüdür, güvenilemez.

Savaş Bakanı Mehmet Rıza Paşa Ordu arasındaki ünü nedeni ile bu yere gelmiştir. Başlangıçta çok kuvvetli bir İngiliz dostuyken yavaş yavaş Almanların tarafına dönmüştür. Essen ile olan ilişkisi büyük servetinin kurulmasında yardımcı olmuştur. İstanbul'un en güzel evlerinden birine sahiptir, sofrası İstanbul'un

en zengin sofrasıdır. Siemens ve Halske ona çok yararı olan tesisler kurmuşlardır.

Mustafa Zeki Paşa Kuvvetli bir Alman dostudur. Fransızca, İngilizce ve Almanca bilir. Zeki değildir, kendini beğenmiş dar kafalı, gösterişçi bir adamdır.

Adalet Bakanı : Abdurrahman Nurettin Paşa : Bir çok valiliklerde bulunmuştur. İngiliz şirketinin Fırat vadisindeki demiryoluna şiddetle karşı koymuştur. Ayrıca 1906'da İzmir - Aydın demiryoluna en fazla karşı çıkanlardan biridir. Çıkarlarını görmekten âciz son derece de dik kafalı tipik bir eski Türk'dür. Kuvvetli bir Avrupa düşmanıdır, fakat yabancılarla ilişkisinde çok ağır başlı ve terbiyelidir. Dış politikaya karşı çok zekice olmasa bile dikkatli bir ilgi gösterir. Para işlerinde ki namusuyla ün yapmıştır.

Vakıf İşleri Bakanı Türkhan Paşa 64 yaşında bir Arnavut'tur. (s. 15) iyi kalpli bir centilmendir, uzun boylu ve yakışıklıdır, ticari yeteneği yoktur. Çeşitli memleketlerde elçilik yapmıştır. Kardeşlerinden biri Arnavut harekâtına katıldığından beri durumunu kaybetmiştir.

Gümrük İşleri Müdürü (s. 16) Hasan Fehmi Paşa Mısır görüşmeleri sırasında İngiltere'ye gönderilmiştir. İyi tahsil görmüş zeki bir adamdır. Hangi mevkii işgal ederse etsin liberal, ilerici ve halk tarafından sevilmiştir.

Maden, Orman ve Tarım Bakanı : Selim Paşa Malhame : Beyrutlu bir tefecinin oğludur. Akıllı, ihtirash bir adamdır. İlerleme yolunun Saraydan geçtiğini anlayınca jurnalciler arasına katılmış ve Sultan'ın gizli

ajanlarına katılmıştır. Bir ara Lübnan Vali adayı idi. Osmanlı Borçları Dairesine girdi buradan Sır Vincent Caillard tarafından kovuldu. 1893'de bakan oldu. Türkiye'nin bütün maden zenginliklerini kendi denetiminde tuttu, Türkiye'yi ikinci bir Transval olmaktan korumağa çalıştı, yabancı macerâcıların topraktan ve halktan yararlanmasını engelledi. Bu yüzden memleketin müthiş maden kaynaklarının gelişmesine engel oldu. Bu ara kendisine ve bir grup yakınına müthiş maddi çıkar sağlamayı başardı. (s. 17) Cesur burjuva rolü oynamaktan hoşlanırdı. Kardeşi Necip Paşa Malhame ise gizli polisin resmi olmıyan başıydı. Ağabeysi Selim Suriye'den İstanbul'a gelince Necip Tunus'ta gitti orada ticaret ve gazetecilikle meşgul oldu. Kuvvetli bir İngiliz düşmanı olarak bilinir.

Eski Başbakanlar : (s. 19)

Sait Paşa Buna Küçük Said Paşa da denir. Ceride-i Havadis gazetesinde mesleğe atılmış, çok enerjik hırslı bir adamdı. Padişahın en yakın dostlarından biriydi, hükümetin bütün işleri elindeydi. Üç defa başbakan olmuştur. Vatanı müthiş sever ve aşırı derecede zekidir. Halen bütün devlet memurları tarafından aranmaktadır. İngilizleri sevdiği söylenmiştir, ancak son zamanlarda Rus dostu diye tanınmıştır. Öyle sanıyorum ki İngiltere'ye karşı tutumu ne dostluk ne de düşmanlık açısından olmuştur. Memleketinin çıkarlarını horşoyin üstünde tutmasını bilmıştır. Türkiyo'nin çıkarlarına hizmet ettiği müddetçe İngiliz dostu bir politika izlemiş, fakat 1896'da artık İngiltere'ye güvenilemeyeceğine karar verdikleri zaman Rusya'ya yakınlık göstermiştir. En büyük hatâsı sabırsız oluşu ve Sultan'a karşı çok açık davranışdır. Kabinedeki bakanların çoğunu açıkca hakir görmüş

ve doğu'nun bir Bismark'ı olmak istemiştir. İstifası İmparatorluk için son derece önemlidir. 1880'de Duleigmo hadisesinde Sultan'ı ikna edemediği ve 1885'de Doğu Kumelıye orduları yurutmek duşuncesini Sultan'a kabul ettiremediği ve 1903'de Avrupa bölgesinde reformlara ihtiyaç olduğunu Sultan'a kabul ettiremediği için istifa etmiştir.

Kamil Paşa : 79 yaşında Kıbrıs asıllı bir musevidir. K Said Paşa'dan sonra Başbakan olmuştur. Bir haylı iyi tahsili vardır. Yetenekli ve namusludur. Sultan onu ihtillci olmakla suçlayıp Suriye'ye srmuştur. Daha sonra da İzmir'e Vali olmuştur. Oğlu Sait ve damadı Faik Paşa'lar son derece çürümüş onursuz insanlardır (s. 20). Kâmil Paşa Mısır'da Pan İslmik ve İngilizlere karşı olan hareketi yürütme emrini almıştır. Fakat birdenbire işinden alınıp Rodos adasına surlmş o da oradaki İngiliz Elçiliğine sığınmıştır.

D — 1907 yılında İstanbul'daki olaylar

Sultan rahatsız yorgun ve zayıf görünüyor. Son yıllarda hkmette iki değişiklik oldu. Hasan Fehmi Paşa Sait Paşa'nın yerine geçti. Bahriye Bakanlığında ise Cell Paşa'nın yerine Hasan Rahmi Paşa atandı. Eliliğimizin gümrük idaresindeki gelişmelerle ilgili gayreti Hasan Fehmi Paşa tarafından desteklendi. Hasan Rahmi Paşa ise Yunanistan'la harp hâlinde oldukları için işe yaramaz bir grup gemiyi gsterli yaptırmak üzere Boğazlara yolladı. Hasan Rahmi Paşa evvelce de söylendiği gibi 5 yıl İngiliz Bahriyesinde çalışmış olup bir Almanla evlidir.

Gümrüklerin başına Raif Paşa getirildi. Bu 70 yaşında ve zeki bir adamdır. Üstelik namuslu v doğru sözlüdür. Mithat Paşa'nın özel ktibi olduğu için uzun zaman yarı sürgün hayatı yaşamıştır (s. 21).

Bu yıl herkes Fehim Paşa'nın şöhretini kaybettiğini gördü. Gizli polisin başı olan bu adam, halkı uzun zaman dehşet içinde tutmuş, hırsız, jurnalci, katil ve dehşetli bir adam olup uzun zaman Sultan'ın iltifatlarına lâyık olmuş ve cinai mesleğini sürdürmüştür. Fakat Almanlara ait bir yük gemisine el koyduğu için Alman Hükümetinin ısrarıyla mesleğinden uzaklaştırılmış ve İstanbul'dan sürülmüştür. Bir sefer de bir İngiliz'e 700 sterlin vermezse derhal öldüreceğini söylemişti. Bu sebeple ben de Alman meslektaşımı destekledim.

Sayısız Valiler değiştirmiştir. Kamil Paşa Konso losluğumuza sığınmıştır. Bu olay bizi bir hayli güç durumda bırakmakla birlikte Mr. Barclay'in zekâsı sayesinde çözümlenmiştir. Ayrıca Bulgarlar Türklerden demiryolu yapımı için izin aldılar.

E — 1907 yılında Edirne olayları

Bu yıl ürün çok kötü olmuş ve köylüler feci duruma düşmüştür. Hükümet 50 bin sterlin tutarında yardım yapmış olmasına karşın durum ağırlığını korumaktadır. Bu bölgedeki Bulgarların acıklı durumu benim ve Alb. Samson tarafından Başbakana ısrarla duyurulmuştur, ancak bir sonuç alınamamıştır. Bu bölgelerdeki Bulgar çeteleri Türk Hükümetinin bu tutumunu haklı göstermektedirler.

BÖLÜM II

Türkiye'de eğitim ve halkın düşünsel yapısı (s. 24)
1906 1907

A — Türk basını ve etkisi ,

(G. H. Fitzmaurice tarafından rapor)

Türkiye'de Batı memleketlerinde olduğu gibi et-

kili bir basın yoktur. Sultan her çeşit basın özgürlüğünü kısıtlamıştır, böylece basın bir çeşit gözü kapalı bağıllık organı hâline gelmiştir. İlk Türk gazetesi olan Ceride-i Havadis Kırım Harbi sırasında Churchill isimli bir İngiliz tarafından yarı İngilizce ve yarı Türkçe olarak çıkarılmıştı. Bundan sonra Türkçe gazeteler çıkmaya başlamıştır. Bunlar çok süslü Arapça ve Farsça terimlerle doludur. Bir milyon mil karelik toprağı kaplayan imparatorluktaki bütün gazeteler 4 günlük gazete ve iki haftalık yapraktan ibarettir. Bu gazeteler devamlı olarak Batı aleyhtarı yazı yazarlar, Japonya'nın kapitülasyonlardan nasıl kurtulduğunu anlatırlar. İngilizlerin Mısır'ı işgallerindeki kötü niyeti protesto ederler. Bunların dışında İzmir, Selânik, Beyrut ve Lübnan'da Türkçe, Yunanca, Fransızca, Arapça ve diğer lisanlarda çıkan bazı günlük gazeteler vardır. Fakat bunların hiç bir etkisi yoktur.

İstanbul gazeteleri üç'e ayrılır.

1 — Yukarıda sayılan gazeteler

2 — Altı adet haftalık, onbeş günlük ve aylık dergi ki bunlar Savaş Bakanlığı, Bahriye Bakanlığı gazeteleriyle resimli bir gazete ve Türk kadınları için çıkan hanım dergisidir.

3 — Bir düzine Türkçe olmıyan gazete bunların 5 adedi Rumca, 2 tanesi Ermenice, 1 adedi Fransızca diğerleri İngilizce, İtalyanca gazetelerdir.

(s. 26) Türk basınının rolü sıfırdır. Siyasi askeri hiçbir önemli haber yazamazlar. İstanbul gazetelerinin isimleri

İkdam 7000 İstanbul, 2000 İstanbul dışı satış yapar.

Sabah 5000 İstanbul, 1500 taşrada satar.

Saadet ve Tercüman-ı Hakikat ancak 1000'er adet satabiliyorlar.

İç ve dış politikada haberleri ve özgürlüğe ait en küçük fikirler korkunç bir sansür tarafından ezilmektedir. Sabah, İkdam ve Saadet gazeteleri Yıldızdan 600 Sterlin, Tercüman-ı Hakikat ise 1440 Sterlin para almaktadır. Gazetelerde kullanılması yasak olan kelimeler, ihtilâl, halk hareketi, grev, müstebit, iktidar değişmesi, söz özgürlüğü ve bunlara benzer daha binlerce kelimedir. Gazetelerin haberleri Mekke'de su çeşmesi yapımı için para verenlerin isim listesi, Hicaz demiryolu ve din ile ilgili bütün haberler en ince ayrıntılara kadar yazılır. Gazeteler Padişahın cami, çeşme ve okul tamiri için verdiği paraları en büyük cömertlik gibi gösterirler. Halbuki Türk gazetecileri isteselerdi dış Müslüman dünyasına çok fazla etki edebilirlerdi. Ancak Sultan buna dahi izin vermemektedir. Türklerin çoğu kahvehanelerde vakitlerini öldürürler. Haberler kulaktan kulağa inanılmıyacak kadar hızla yayılır.

B — Eğitim (s. 29)

Türkiye'de teorik olarak tahsil zorunluluğu vardır, çocuklarını okula göndermeyen aileler cezalandırılacaktır. Türk Ordusu Subaylarının bir kısmı okuma yazma bilmez, tamamen cahil valiler vardır. Buna karşı memleketteki Hristiyanların hemen hepsi tahsillidir, bu tahsilleri de onları Müslümanlara üstün yapmaktadır. Müslüman dîni özellikle bu Sultan'ın idaresi altında Türkiye'deki her çeşit ilerlemeği durdurmuştur. Okullarda ise süslü İslâm kuralları öğretilir. Türk tarihi sadece bir kronoloji olarak okutulur ve ancak zafer bölümleri öğretilir. Tarihsel felse-

fe Türk okullarında yer almaz. Kapitülasyonlara hiç dokunmadan devletler hukuku öğretilir. Bu bilgiler ise Sultan'a hiçbir zarar vermez. Üst tabaka Türkler bir yabancı dil öğrenebilir. Şayet Türkler de tahsil yapabilselerdi diğer insanlar gibi zeki olabilirlerdi.

Türk kızlarının tahsili ise çok kötüdür. Hiç bir işe yaramıyan Fransız romanlarını edebiyat diye öğrenirler.

İmparatorluktaki ilkokul sayısı 24.000'dir. Bunlarda okuma yazma, basit aritmetik, Kur'an ve Arapça öğretilir. Haftada 24 saat tutan eğitimin 9 saati din'e ayrılmıştır. Rüştîye sayısı 500 kadardır. Bunlarda türkçe, arapça, farsça, aritmetik, Türk ve islâm tarihi, coğrafya, ahlâk, yazı, resim, geometri öğretilir.

İdadi (lise) sayısı 70 tanedir. Bunlarda kimya, fizik, astronomi, matematik, politik ekonomi ve biyoloji öğretilir. Galatasaray İdadisi (lisesi) fransızca eğitim yapar. İstanbul Üniversitesi memleketin tek üniversitesi olup 5 yıl önce kurulmuştur. Fen, Edebiyat ve Teoloji olarak üç kısma ayrılmıştır. Bunlara pek ilgi duyan yoktur, hattâ bunların binaları bile yoktur. İstanbul'da ayrıca bir Mülkiye mektebi vardır. Burada hukuk, siyasal bilimler, ekonomi ve fransızca öğretilir. 16 tane öğretmen okulu vardır. Bunlarda pedagoji öğretilir. Darüşafaka yetim çocuklar için kurulmuştur. Bir de Hamidiye Ticaret Mektebi, Tıp ve Mühendislik okulu vardır.

Hristiyan çocukları için ise Fransız, İngiliz, Amerikan ve İtalyan okulları vardır. «Bulgaristan bugünkü mevcudiyetini bu okullara borçludur» sözü bu okulların etkisini göstermek bakımından gerçeğe en yakın ifadedir (s. 31).

Türk İmparatorluğunun Hükûmet şekli

(S. 32) İmparatorluk 30 ile ayrılmıştır. Bunlar as-keri valiler tarafından yönetilir. (Vali Generaller) Ay-rica 7 özerk sancak vardır, bunlar da valiler tarafın-dan idare edilir. Rumeli illeri Avrupa'nın ilgisini çek-miş olup özgürlükleri için savaşmaktadırlar. Avrupa Mekadonya'nın geliştirilmesi için ısrar edince hükû-met hemen hemen Asya illerini tamamen soymuş ve Mekadonya'yı kalkındırmağa çalışmıştır. Fakat saray kendi öz halkının mahvolmakta olduğunu görmüş ve üstelik Avrupalıların memnun edilmediğini de anla-mıştır. Valiler ve diğer memurlar sarayın himayesini satın almağa mecburdurlar. Kuşkusuz bunun için de birşeyler ödemelidirler, bölgelerindekî kaynaklara da-lanlar doğal olarak kendileri de zengin olurlar. Bu işin ise sayısız yolları vardır. Genel olarak işleri üst-lerine almak, her cins komisyonlar, adâlet görevlerini satmak, günlük işlerin yürümesi sırasında halktan pa-ra almak, örneğin: İstanbul'da önemli bir yer işgâl eden birisinin ekmeklerin gramajını azaltmakla bü-yük bir servet yaptığı söylenir. Onu şiddetle eleştiren bir hükûmet adamı ise yakacak üstünden para yap-maktadır. Bir batılı için bu durumu anlamak çok zor dur. Fakat Türk resmi daireleri kâtiplerle şu veya bu iş için pazarlık eden halkla dolup taşmaktadır

Türkiye'de vali olan adamın kuvvetli karakter sa-hibi olması istenmez, genellikle zayıf bir adam tâyin edilir. Valiler sık sık yer değiştirirler, şu anda idare-nin her yönünde mutlak bir anarşi vardır. Halk vergi vermeği, askere gitmeği reddetmektedir. Valiler şe-hirlerin dışına sürülmekte bazen de öldürülmektedir. Sultan ise bütün bu işlerin üstesinden geleceğine ra-hatça inanmaktadır.

BÖLÜM IV, (s. 34)

Türk Ordusu ve Bahriyesi : (1906 — 1907)

(Albay C. Surtees tarafından rapor)

A — Askeri bakımdan Türk İmparatorluğu

Türk Ordusu bir milyon yüzbin askerden meydana gelmiştir. 1700 sahra topu vardır. Subayların tahsili bütün Türkiye'nin ortalamasının üstündedir. Okumadan subay olanlara alaylı denir, fakat okumuşların sayısı gittikçe artmaktadır. İmparatorlukta devamlı huzursuzluk olduğundan ordu Yunan, Bulgar ve Rus bölgelerine yığılmış durumdadır. Yemen'deki 7 nci Ordu'nun gereçleri hemen hemen bitmiştir. Bir harp aracı olarak kıymetini kaybetmektedir. Sultan çok şüpheli olduğu için subayların birbirlerini ispiyon etmelerini ister.

Türk askerinin çok büyük ismi olmasına karşın bu yeteneklerini yeniden gösterecekleri şüphelidir. Türk askeri birçok kez malzemesiz, yiyeceksiz, ayak-kabısız, barınaksız, yaşamış, yürümüş ve savaşmıştır.

Avrupadaki bütün Türk kuvveti 345 bin kişi ve 700 top'tur. İstanbul Çatalca hattında 100 bin kişi vardır. Fakat Türklerin hareket yeteneği çok yavaştır. Erzincan, Harput, Diyarbakır bölgesinde 1-2-3 üncü ordu'da 108 bin kişi vardır. Şayet İngiltere Mısır'daki garnizonunu kuvvetlendirirse Türk İmparatorluğunun diğer taraflarına taarruza geçebilir. İngiliz filosunun Selânikte görülmesi Mekadonyayı derhal ateşe verebilir. Bu şekilde Bulgar ordusu harekete geçer. Ayrıca Hindistan'daki kuvvetlerimiz İran körfezinden Bağdad'a yürüyebilirler, bu Araplar tarafından iyi karşılanacaktır (s. 39) **Ayaz Körfezi** ~~ve~~ **İskenderiye**

den harekete geçen bir birliğimiz Suriye ile İstanbul arasındaki bütün bağları kesebilir...

B — Ordu (1907)

Türk Ordusunda son zamanlarda Krupp'dan gelen yeni silâhlar yer almaktadır. Doğu bölgesinde Ermeni yerleşimlerinde bazı savaş hazırlıkları görülmektedir. Yüzbaşı Dickson Van'dan bana yolladığı haberde Muş bölgesinde 5 inci Ordu'nun geleneksel düşmanları olan Ruslara karşı savaş hazırlığı yaptığını bildirdi.

C — Türk Deniz politikası ve silâhlanması :

(Kaptan Taylor tarafından rapor)

Türkiye'de modern bir filoya sahip olmak düşüncesi ilk defa Kırım Harbinden sonra Abdülmecid tarafından ortaya atıldı. Onun tarafından başlıyan donanma yapımı Abdülaziz tarafından geliştirildi. 1874' de Türk Donanması Avrupa'da 3 cü idi. Öyle ki Rus harbi sırasında Türk Donanması Karadenizi tamamen denetimi altında tuttu. Fakat Sultan Abdülhamid Dolmabahçe Sarayı karşısında kuvvetli bir donanma görmekten korktu, ve donanmayı Halice iki köprü arasına çekip çürümeğe terk etti. Silâhları ve makinaları söküldü. 1897'de Yunan Donanması Türk kasabalarını bombalamağa başlayınca halkta müthiş bir reaksiyon oldu ve Sultan donanmanın Akdeniz'e çıkmasına karar verdi. Halk donanmayı seyir için toplandı ve zul'or çığlıkları içinde yola çıkan donanma Sultan'ın iradosino itaat etmedi (!)

Amiral Hasan Tahsin Paşa 25 yıldır Bahriye Bakanı olup 3 milyon sterlin servet toplamıştır. Her yıl gemi yaptırmak için para ve müsaade alır fakat hiçbir şey yaptırmazdı. 1900 yılında Almanya'dan yeni

bir torpido bot gelince Sultan'ın donanmaya karşı yenden hevesi arttı. Bu ara Ermeni olaylarını bahane eden Amerika ısrarla para istiyordu. Bunun üstüne Amerika'ya, İngiltere'ye, İtalya'ya, Almanya'ya ve Fransa'ya gemiler ısmarlandı. Ölen Hasan Paşa'nın yerine Celâl Paşa isimli bir sivil, Bahriye Bakanlığına atandı. Daha sonra bir Amerikan olan Bucknam Paşa Amiral olarak Türk Donanmasının başına getirildi. Bu şahıs Türk gemilerinin yapımından çok büyük kârlar elde etti (s. 41). Böylece gemi yapımına izin veren Sultan onların denize açılıp manevra yapmasına karşı çıktı.

Şu anda Türk Donanması :

1. Harp gemisi Messudiye 8972 ton,

4 küçük silâhlı kruvazör: Fet-i Bülent 2761 tonluk, Avn-i İlâh. 2362 ton, Muin-i Zafer 2362 ton ve Asar-ı Tefik 4613 ton.

İki tane ikinci sınıf kruvazör Abdülhamid 3830 ton ve Abdülmecid 3250 ton, 3 adet torpido bot Peyki Şevket ve Peyle-i Satvet 1000 ton, Peleng-i Derya 850 ton, 3 adet Destroyer: Tayyar 270 ton, Bursa ve Samsun 290 ton, 15 tane birinci sınıf torpidobot: Ankara, Urfa, Antalya, Tokat, Sivas, Kütahya, Mesrur, Akhisar, Alpazat, Hamidiye, Yunus, Hamid, Abad, Sultanhisar, Tümrhisar; Sivrihisar..... Ayrıca 1 destroyer, 15 tane birinci sınıf gemi, iki tane işe yaramaz denizaltı, 8-9 tane küçük ganbot Fransa'ya ısmarlanmıştır. Türkiye'de 80 tane 40 cm. lik torpido vardır, fakat gemiler 45 cm. lik torpido kullanacak şekilde yapılmıştır. Dolayısıyla bunları kullanamazlar ve iki sene içinde bunları elde etmelerine de imkân yoktur.

Türk Donanmasının Haliçten çıkıp çıkmayacağı,

Türk subaylarının birşeyler öğrenip öğrenemeyecekleri şüphelidir. Almanya son zamanlarda genç deniz subaylarının Alman bahriyesinde talim görmesine izin vermiştir.

İngiltere ve Amerika'nın da bu konuda teklifte bulunması yerinde bir hareket olur (s. 42).

HAMİT DİPLOMASİSİ (s. 43)

Sultan Hamid'in idaresinin özellikle son 10 yılı Pan İslâmcılık esaslarına dayanmaktadır. Hicaz demiryolunu yaptırarak uyruklarına gelecek hayatın ve cennetin zevklerini aşılamıştır. Zavallı İslâm halkı, zalim hareketlerin devlet memurlarından geldiğini düşünür ve Halifeden hiç bir kötülük beklemezler. Dış politikanın en önemli kısmı Almanlara yaklaşmak olmuştur. Girit halkı bu arada Osmanlılara karşı ayaklandı. Almanlar ise hem Bağdat demiryolunun yapımını ellerine geçirmişler ve hem de Türk Ordusunu idareleri altına almışlardır. Endüstriyel ve ticari birçok ayrıcalıklar elde etmişlerdir. Sultan'ın Makedonya ve Ermenistan'daki politikası nefret edilecek kadar çirkindir. Sultan Rusya'ya karşı düşman olarak yetiştirilmesine rağmen son Rus Japon harbinden beri Rusları tehlikeli görmemektedir. Almanların isteğiyle Avusturyaya karşı tutumu oldukça yumuşaktır.

İtalyanlara güvenmez ve onların Trablusgarp hakkındaki düşüncelerini bilir, fakat kendisi hayatta olduğu sürece oraya birşey yapamıyacaklarından emindir. Ölümünden sonra olacak hâdiseler ise Sultan'ı hiç ilgilendirmez. Fransızlarla dosttur. Fransız

maliyecilerinin desteği sayesinde İmparatorluğun ayakta kaldığına inanmıştır. Amerikalılara karşı tarafsızdır. Fakat Amerikan misyonerlerinin kendisinin karanlıkta kalmış topraklarına Hristiyanlığı ve uygarlığı yaymalarından çekinir. Romanya ve Bulgaristan'dan müthiş korkar ve onlara hiç inanmaz. Sırbistan'a fazla önem vermez, Sultan'ın belli bir dış politikası olduğunu sanmıyorum, olayların gelişine göre ayarlamağa çalışır (s. 44).

TİCARİ İLİŞKİLER ;

Türkiye kapitülasyonlar haricinde Yunanistan, İran, Romanya, Sırbistan, ve Bulgaristan'la ticarî ilişkilerde bulunur. Bunların dışında kalan bütün ilişkiler büyük devletler tarafından yürütülür.

Türk Maliyesi ve Şirketler: (1907)

a — Maliye : Türk bütçesi hiçbir zaman kesin olarak bilinmemektedir fakat 20 milyon sterlin civarında olduğu sanılmaktadır. Bunun 3.8 milyonu dış borçların faiz ve amortismanı olarak, 350 bin sterlin'i Ruslara harp tazminatı olarak ve 691 bin sterlin'i yabancı demiryolları şirketlerine Türk borçları olarak gitmektedir. Türk borçları 88 milyon tutmaktadır. Bu borçlar belli şirketlerin kontrolündedir. Bu borçlar tuz, tütün, pul, ipek, içkiler, balıkçılık v.b. kaynaklar ile garanti altına alınmıştır. Ruslara olan harp borçları 27 milyon'dur. Böylelikle bütün ödeyecekleri borç toplamı 130 milyon olacaktır.

b — Diğer devletlerin sahip oldukları şirketler Anadolu demiryolu şirketi; Konya'ya kadar olan bölgede çıkarlar sağlamaktadır. Şirket yeni hisse senet-

leri çıkararak sermayesi 67,500.000 frang'a yükselmiştir. İtalyan Hükûmetinin baskısıyla Ansaldos firmasına bir kruvazör ısmarlanmıştır, gemi yapıldığı zaman diğer Türk gemileri gibi Haliç'te çürümeğe terk edilecektir. Bu örnek bile Osmanlı maliyesinin tutumunu gösteren güzel bir örnektir. Almanlar eski tah-ta köprünün yerine bir yenisini yapmak için baskı yapmaktadırlar. Fransızlar ise Heraklea vadisinde haklar elde etmek için baskı yapmaktadırlar. Osmanlı şirketi aslen bir Fransız grubu olup bütün milletler de bunlara benzer haklar elde etmişlerdir.

1903 - 1904 Mr. Maxwell'in Makedonya'da uluslararası kontrol ve yapılacak reformlar hakkındaki raporu (s. 49);

1 Şubat 1904, son üç yıldır Makedonya'daki huzursuzluk arttı. 1901 yılının Ocak ayında Kosova ilinde önemli olaylar oldu. Majeste'nin büyükelçisi aldığı talimat üzerine duruma diğer devletlerin dikkatini çekti (Sir N. O'Connor 19 Şubat 1901).

Makedonya'daki Bulgar çetecilerinin hareketleri tehlikeli şekilde artmaktadır. Majestenin Sofya'daki genel konsülü ve ajanı bu konu üstünde durmaktadır (Mr. Elliot 27 Şubat 1901).

1901 1902 senelerinde durumda hiçbir gelişme olmadı. Avusturya ve Rusya Hükûmetleri İngiliz Hükûmetinin politikasını destekliyerek İstanbul ve Sofya'ya bu durumun düzeltilmesi için baskı yaptılar. Ayrıca valilere özel reformlar için talimatlar gönderildi (Mr. de Bunsen 23 Temmuz 1903).

Rus Büyükelçisi Sultan'la görüşerek Arnavutluk-taki karışıklığa ve Makedonya'daki duruma dikkati çekti. Genel durumun mutlaka düzeltilmesi gerektiğini, jandarma ve memurların aylıklarını düzenli al-

malarının icap ettiğini ve jandarmaya Hristiyan grupların katılması gerektiğini bildirdi. Sultan Makedonya Reform Komitesine Hilmi Paşa'yı müfettiş olarak atadı (Sir N. O'Connor 1 Aralık 1902).

Hristiyanların jandarma kuruluşuna katılmaları büyük devletlerin daha fazla karışma olanağı sağlayabilir. Sir N. O'Connor Hristiyanların komiteye katılmalarını ve belli bir ücret almalarını teklif etti. Bu teklifi kabul edilmedi (Sir N. O'Connor 9 Aralık 1902).

Sayfa No. 55

Belge : 7

20 Şubat 1903

Sir E. Monson'dan Markiz Landsdowne'ye :

(Gizlidir) Makedonya durumunu öğrendim. Avusturya ve Rusya'nın İstanbul'a yapacakları baskıyı duydum. Majeste bu konuyu politik olmaktan çok insani telakkî ediyor. Aslında politik olan bütün meseleleri şimdilik gizleyiniz, amacımız orada yaşayan insanlara adâlet ilkelerini götürmek ve herkesin doğal hakkı olan çalışma olanağını sağlamaktır. Her insan işinin karşılığı olan meyvelerden rahatça yararlanmalı ve bu yüzden kötü davranışlara uğramalıdır. Bütün Avrupa Hükûmetleri bunu istiyecelerdir. Sultan kendisini birleşmiş bir Avrupayla karşı karşıya bulacaktır. Politik bakımından Makedonya sorunu burada çok çeşitli milletler yaşadığından çok zor ve karışıktır.

Sayfa No 57

Belge : 11

22 Nisan 1903

Sir C. Scott'tan Markiz Lansdowne'ye;

Arnavutlukta olaylar başlamıştır ve Bulgar çeteleri Selânikte bombalar patlatmaktadır. Rus

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Konsolosu Mitrovitza saldırıya uğramış ve aldığı yaralardan ölmüştür. Avrupalı subayların idaresindeki jandarmaların bir gelişme göstermedikleri ortadadır. Bu durumda Türk Hükûmetine yeniden baskı yapmak gerekir

Sayfa No 59

Belge : 13

Sir N' O'Conor'dan Markiz Lansdowne'ye :

(Gizlidir) Makedonya'daki olayları biliyorsunuz, Türklerin arasında huzursuzluk büyüyor. Türkler Avrupa topraklarını yavaş yavaş kaybetmekte maddece ve duygusal çöküntüye uğramaktadırlar. Türkler bunu göze almaktansa Bulgaristan'la savaşa hazırlanıyorlar. Eğer Ruslar'dan korkmasalar derhal harbe girecekler. Bugün Makedonya'daki Türk kuvvetinin 200 bin olduğunu sanıyorum. Türk Ordusunda disiplini iyi olmakla birlikte, beslenme ve malzeme durumu çok kötüdür. Rusya ise yakın doğu'da harbe girmek niyetinde değildir. Osmanlı İmparatorluğu gözleri önünde eriyor ve onlar bunu seyrediyorlar. Üstelik Ruslar Bulgar'ların da çok kuvvetlenmesini istemiyorlar.

Sayfa No 69

Belge : 41

23 Şubat 1904

Markiz Lansdowne'den Sir F. Bertie'ye :

Fransız ve İtalyan Hükûmetleri de Balkanlardaki durumun kötüye gittiğini, Berlin anlaşmasını imzalamış olan devletlerin araya girmesi gerektiğini, söylediler. Biz, Makedonya için Sultan tarafından bir vali atanmasını ve bütün mali sorunların uluslararası bir komisyona bırakılmasını öneriyoruz..... bu konuda İtalyanlarla işbirliği yapmaktan çok memnun olacağız

11 Mayıs 1904

Sir N. O'Connor'dan Markiz Lansdowne'ye :

Sultan Rus Japon harbinin sonucundan çok mutlu oldu. Yunanlıların Rusların elinde âlet olduğunu söyledi. Kendisini bu görüşü nedeniyle kutladım. O, Yunanistan, Romanya, Bulgaristan ve Sırbistan gibi küçük devletlerin Rusların emriyle hareket ederek İmparatorluğa güçlükler çıkarttıklarını söyledi. Ve bütün İslâm Dünyasının Rusyadan nefret ettiğini, buna karşın Güney Afrika harplerinde İngiltere'ye sempati duyduklarını ekledi

(s. 76) Makedonya'daki mali reformlar ve büyük devletlerin istekleri :

3 Şubat 1905

Markiz Lansdowne'den Sir E. Bertle'ye :

Fransız Büyükelçisi bugün benimle görüştü. Osmanlı Bankasının katılması ile süslü bir mali reform plânı hazırlandı. Şu sırada kuvvetlerin birbirlerine düşmemeleri için başka bir plân önerilmemelidir. Esasen yapılan plân becerikli memurların eline bırakılmazsa zaten yürümez. Oysa müfettiş olarak seçilen Hilmi Paşa ve altı yardımcısı Türk'tür.

1905 yılında büyük devletlerin donanma gösterisi:

Not : 8 Mayıs'ta 6 devlet Makedonya'da mali reformlar yapılması için bir nota verdiler. Bu notada Fransa, Almanya, İngiltere ve İtalya'dan ekonomi ile ilgili delegeler, Avusturya Macaristan'dan genel müfettiş ve Rusya'dan da bir sivil memur yollanaca-

ğı bildirildi. Osmanlılar bu notaya cevap vermediler. İstanbul'a yapılan büyükelçi baskıları da sonuçsuz kaldı. Büyük devletler kendi koşullarını kabul ettirmek için hep birlikte donanma gösterisine karar verdiler

Sayfa No 83

Belge : 46

24 Aralık 1905

Markiz Lansdowne'den Sir N. O'Connor'a:

(Gizlidir) Amirallikle donanma gösterisinin en uygun olanı konusunda görüştüm. Mytelene ve belki de Lemmos adalarının işgâlinin en kolay olacağı, dört büyük dört de küçük geminin bu görevi rahatça başaracağını söylediler. Bu bilgi yalnız sizin içindir. Diğer devletlerin büyükelçileri ile konuşmadan önce Avusturya ve Rus önerilerini bekleyiniz ve bize telgrafla derhal bildiriniz

Sayfa No 91

Belge : 61

6 Kasım 1905

Markiz Lansdowne'den Mr. Spring rice'e :

Rus Büyükelçisiyle görüştüm, bana aşağıdaki bilgileri bildirdi :

Sultan kuvvetlerin büyükelçileriyle toplu halde görüşmeği reddetmiş, bu yüzden Viyana ve Petersburgda donanma gösterisine karar verdi. Gösteriye katılacak devletlerin herbiri en az bir gemi göndermelidir. Toplantı Pire limanında olacaktır. Pire'de toplanan gemilerin İstanbul üzerine ciddi baskı yapacağı ortadadır. Gemiler orada üç gün bekleyecekler ve İstanbul'dan olumlu bir cevap gelmediği takdirde Mitylene hareket edeceklerdir. Orada 8 gün kalın

cak ve daha sonra Tenedos'a hareket edilecektir. Burada posta ve gümrük daireleri işgâl edilecektir. Bu yoldan Sultan'ın Makedonya için önerilecek mali komisyonu kabul edeceği meydandadır

Sayfa No 93

Belge : 65

15 Kasım 1905

Sir N. O'Connor'dan Markiz ansdowne'ye :

(Gizlidir) Öğrendiğime göre Almanlar ne

Pire'ye ne de Mitylene gemi yollamıyorlar

Sayfa No 97

Belge : 70

25 Kasım 1905

Mr. Young'dan Markiz ansdowne'ye :

Uluslararası gemiler Pire'yi terk ettiler. Yarın sabah 8'de Mitylen'de olacaklar

Sayfa No 97

Belge : 71

25 Kasım 1905

Sir N. O'Connor'dan Markiz Lansdowne'ye :

Türk Dışişleri Bakanı beni çağırarak, kuvvetlerin tâyin edecekleri mali danışmanları Tûnlerin emrine verirlerse, devletlerin diğer şartlarını da kabul edeceklerini söyledi.

Ben, bunun artık çok geç olduğunu, bizi donanma gösterisine mecbur ettiklerini ve henüz vakit varken bütün şartları derhal kabul etmeleri gerektiğini bildirdim

Sayfa No 98

Belge: 73

27 Kasım 1905

Sir N. O'Connor'dan Markiz ansdowne'ye :

Majestelerinin gemisi Lancaster'den: Ulus-

lurarası filo buraya geldi, gümrük ve posta idareleri işgâl edildi. Vali bu hareketleri protesto etti. Herşey yolunda

Sayfa No 98

Belge : 75

27 Aralık 1905

Sir N. O'Connor'dan Markiz Lansdowne'ye :

Türk Büyükelçisi Mali Komisyonu kabul edeceklerini ve Sultan'ın herkesin çabalarına uygun bir şekilde bazı değişiklikleri konuşmaya hazır olduğunu bildirdi.

Not: Sultan kuvvetlerin isteklerini 2 Ocak 1906'da tamamen kabul etmiştir

(s. 100) Bulgar, Sırp, Yunan ve Romanya'lıların Makedonya'daki faaliyetleri :

1 — Bulgar faaliyetleri: 1906 yıllık rapordan :

A — Yunan ve Sırp propagandası: 1896'da Yunan ve Bulgar Hükümetleri bir anlaşma yaptılar; Yunanlılar yeni bir hamle yapmak ve Makedonya'yı elde etmek istiyorlardı. Ancak bu iş için Türklerle yapılacak bir harp felâketleri olurdu. Makedonya'da belirsiz bir tarihten beri kilisenin de gözü vardı. Patrik Yunan ırkındandı, bu nedenle Bulgaristan ve Romanya'dan da toprak isteğinde bulunuyordu. 1897'deki korkunç yenilgiden sonra Yunanlılar Helenizme hizmet edecek en iyi yolun Türklerle Bulgarları birbirlerine düşürmek olacağına karar verdiler.

Benzer şekilde Sırbistan Kosova ilinin kuzey-batı kısmını istiyordu. 1888 ve 1898'de Papazlarla okullarda öğretmenler yoğun bir propagandaya başladılar.

B — İçerdeki örgütlerin faaliyeti :

Vinitza olaylarının sonuçları :

Makedonya'da 1896 1897'de kurulan bir örgüt

gizlice isyanı yayıyordu ve ülkeyi askeri bölgelere ayırıyor, köylüleri yetiştiriyordu. Türkler bu durumu anlamamışlardı. Ancak Bulgar çeteciler Vinitza'da zengin bir Türk beyini öldürünce aramalarda bir silâh ve cephane deposu bulundu. Bu durumda Türkler kütle halinde tutuklamalar yaptılar, özellikle papazlar ve öğretmenler tutuklanıyordu. Bu durum karşısında örgüt çete hareketine döndü, etrafa dehşet saçmağa başladı. Bu örgütün başlıca görevi katliamdı. Yunanlılar bu ara Türkler hesabına gizli polislik görevi yapıyorlardı. Çeteler halktan zorla para alıyor, ve işkence ediyordu. Dinine bağlı olan Bulgarlar Yunanlı papazlarla çeteciler arasında en büyük acıyı çekiyorlardı. 1898'den 1903'e kadar çetelerle Türk askerleri 130 defa savaşmışlardır.

C — Rakip Komiteler :

1898'de kendisini başkan seçtiren Boris Sarafof'un kurduğu Merkez Komitesi ya da dış örgüt derhal katliama başladı. Bu örgütün gayesi bölgeye önce özgürlüğünü verip sonra kendilerine katmakdı.

D — Bulgar Hükümetinin tutumu ve Panislâmik ajanların etkisi :

Bulgar Hükümeti görünüşte çeteleri eleştiriyordu. Gerçekte ise çetelerin faaliyeti kendi gayesiyle aynıydı. Zahiren çetelere silâh satışını yasak etmişti, fakat askeri depolardaki silâhlar çetelere akıyordu. Rus Generali İgnatieff ise Bulgarlara milli ruhlarını canlı tutmalarını tavsiye ediyordu

Sayfa No 103

Belge : 76

28 Mart 1903

Sir N. O'Connor'dan Markiz Lansdowne'ye :

Bugün Bulgar baş papazını ziyaret ederek

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

size bir rapor göndermesini rica ettim. Baş papaz Avusturya Rus reformlarının çok etkisiz olduğunu, çetelerin yaptığı zulümlerin orta sınıf halkta iyi etki bırakmadığını, Sultan'ın kendilerine iyi davrandığını, Rus uyruğu olmaksızın Türk Bayrağı altında yaşamayı yeğlediklerini söyledi. Devamla Prens Ferdinand'ın politikasının fırsatçılığa dayandığını, çetelere yardım ederek boş yere kan akıttığını, çetecilerin ise Bulgarlardan farklı mezheplerde olanlara çok kötü davrandıklarını söyledi. Ben, bu kötülüğün ölçüsünü sordum ve büyük devletlerin Osmanlı İmparatorluğuna baskı yapmasının uygun olacağını söyledim. (s. 110). 1907 yılında Bulgaristan için verilen rapordan:

Majestelerinin Hükûmetinin dostane ilişkileri:

Bulgar çetecileri Albay Elliot'u elde etmeğe çalıştılar, fakat Majestelerinin Hükûmetinin dostane temasları bu bölgelerde çetecilerin dehşet salan hareketlerine son verdi (s. 111). Majestelerinin ajanları Makedonya'daki hareketin Türk idaresine karşı olduğu ve Yunanlılara kötülük yapılmaması gerektiğini bildirdi. Bulgarların Makedonya'da çok fazla yayılmaları Yunanlıların Helenizm amaçlarına uymaz

Sayfa No 114

Belge : 63

2 Aralık 1906

Sir G. Buchanon'dan Sir E. Grey'e

Yapılan görüşmelerden sonra İngiliz Rus anlaşmasına varıldı. Rus sivil ajanlarından M. Demic İstanbul'daki bir Bulgar ajanına, Rusya'nın Makedonya'da tek bir devletin egemenliğini istemiyeceğini, Rusya ile İngiltere'nin de Bulgaristan'ı kaderiyle baş-baş bırakabileceğini söylemiş. Öte yandan Yunan

Kralı İngiliz Rus anlaşmasının, Bulgarlardan çok Helenizm'in lehine olduğunu söylemiş

Hiçbir İngiliz Hükümetinin Balkanlarda harp etmek isteyeceğini sanmıyorum. Bulgarlarla Yunanlılar arasındaki zıtlığı ortadan kaldırıp fırsat çıkınca İstanbul'a ortak baskı yapmalarını istiyoruz

Sırp faaliyetleri: 1906 yılında Sırbistan hakkında verilen rapordan (s. 116) :

Sırbistan tarafından organize edilen ve mali yardım yapılan çetelerin sayısını kestirmek zordur. Bunlar Kosova Vilâyetinde faaliyet göstermektedirler. Emekli olmuş bütün subaylar Belgrad'daki Makedonya örgütüne girdiler. Üç Kasım'da aldıkları para yardımı 300 bin frankdı, ancak bu yardım 1.350.000 franka kadar çıkmaktadır; bu yardımlar bütçede milli çıkarlarla ilgili harcamalar hanesinde gösterilmektedir. Propaganda için 300.000 frank gizli servise ise 800 bin frank verilmektedir. Ayrıca zengin banker ve tüccarlar devamlı olarak para vermektedirler. Makedonya örgütünün başında profesörler, meslek adamları, subaylar, bankerler ve hattâ kral'ın kayın biraderi vardır.

Yunan faaliyetleri 1906 yılında Yunanistan hakkında verilen rapordan (s. 119)

Yunan çeteleri 1906 yılında Bulgarlara ve Romenlere karşı faaliyet göstermişlerdir. Yunan çetelerinin yaptığı rezaletler öylesine çoktur ki, Helenizme karşı duyulan sempati Avrupa'da hükümetlerin olduğu kadar halkında desteğini kaybetmektedir. Bu nedenle Yunan Hükümetine baskı başlamıştır. Yunanlılar Bulgar vatandaşlarına Yunanlı olmalarını teklif ediyorlar. Bu teklifi kabul etmeyenlerin evleri, mektepleri ve kiliselerini yakıyorlar.

1907 yılına ait Yunanistan raporunda (s. 119) :

1907 yılı Yunanlıların daha az cinayetlerine şahne oldu. Şubat ayında çeteler Volo'ya gelmeğe başladılar. Makedonya'da Yunan çetelerinin yaptığı etki oldukça azaldı. 15 Bulgar öldürüldü. Bulgarlar ise 6 kişiyi öldürdüler. Çetelerin başına atanan Yunan subayları acemi ve bilgisiz çıktı. Nisan ayında çete hareketleri arttı. Rusya ile Avusturya Yunanistan'a baskı yapıyor. Teselya'da ise idareciler çeteleri özendirmiyorlar. Mayıs'ta çete hareketleri her iki tarafta da arttı. Haziran'da Bulgar çeteleri Yunanlılara saldırdı. Temmuz'da Osmanlı İmparatorluğu ve diğer devletler Atina'ya baskı yaptılar. Ağustos'ta Bulgar çeteleri faaliyetlerini arttırdılar. Türk askerleri özellikle Bulgar çetelerine karşı savaşıyor. Eylül'de Yunan çeteleri Selânikte katliama girişti. Ekim'de Bulgar çetelerinin cinayeti arttı. Kasım'da Bulgarların cinayeti oldukça azaldı. Yunan çeteleri Bulgar işçilerini kestiler. Yunanlılar Türklerden kendi çetelerine dokunmamalarını istiyorlar.

Romanya faaliyeti (s. 121) :

1905 yılında Sultan bir iradesiyle Romen kilise ve okullarını Patriğin emrinden çıkartıp özgür hale getirdi. Bu hareket Helenizm'e büyük bir darbe oldu. Patrik Sultan'ın emrini kanunsuz olarak niteledi...

Romenler dinlerini kendi dilleriyle yürütmek istiyorlar. Yunanlılar ise bunu Helenizme aykırı görüyorlar...

Sırbistan ve büyük devletler (s. 124)

Sayfa No 135

Belge : 111

23 Haziran 1903

Sir N. O'Connor'dan Markiz Lansdowne'ye :

Yabancı basında Yıldız'da Sultan'a karşı bir

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

darbe teşebbüsü yapıldığı yolunda çıkan haberler Sultan'ı çok rahatsız etti. Bu haberin aslı Weissmen isminde ve kendisinin Rus ajanı olarak tanıtılan biri tarafından yazılmış. Majeste Sultan bu haberin Sırp trajedisini örtmek için uydurulduğunu söyledi. Böylelikle kral ve kraliçe'nin katlinin etkisinin azaltılmak istendiğini ileri sürdü

Sayfa No 136

Belge : 111'e ilâve

23 Haziran 1903

Levant Herald ve Doğu Ekspresinde çıkan haber:

..... Bütün uygar ülkeler ve bütün devletler Belgrad'da Konak'taki olayın faillerinin cezalandırılmasını istemektedirler. Sırp Kral ailesini öldürmek Allahın iradesine karşı gelmektir. Bu katiller uygar dünyanın düşmanıdır, caniler cezalandırılmalıdır. Yeni Kral ancak caniler cezalarını gördükten sonra tanınacaktır; bu konuda bütün devletler anlaşılabilir

Sayfa No 142

Belge : 122

23 Mayıs 1906

Sir E. Grey'den İngiliz Kralına rapor :

Suçlular yeterince cezalandırıldıktan sonra yeni Sırp Kralı ve Hükümetiyle diplomatik ilişkiler yeniden kurulmalıdır. Hareketi hazırlayanlar 6 albay ve bir yarbay'dır. Bunlardan bir kısmı derhal istifa etmiş diğerleri ise suçsuz oldukları iddiasıyla görevlerinde kalmışlardır. Gerçek katil albay Solorevitek'tir. Bu zat Askeri Akademî'nin Komutanı'dır. Bu adamlar emekli edildikten sonra Sırbistan'la diplomatik ilişkileri yeniden kurmakta hiçbir sakınca yoktur.

1906 yılı raporundan alınmıştır :

Gümrük vergilerinin arttırılması görüşmeleri: Büyükelçiliğimiz gümrük vergilerinin % 11'e çıkarılmasını önerdi. İngiltere'nin Türkiye'deki prestiji bugün en yüksek noktasındadır. Türk Hükûmeti bu % 3'lük arttırmayı elde etmek için çok gayret sarfetmiştir. Yabancı hükûmetler bu arttırınayı kabul etmek için maden kanunu garantisi istemişlerdi. Gümrüklerdeki bu artış ise Makedonya'ya gidecektir. Kuvvetlerin şimdiki istekleri şöyledir :

1 — Maden Kanunu ve kimyasal analizler büyük devletlerce yapılacaktır.

2 — Makedonya bütçesindeki açık Osmanlılar tarafından kapanacaktır.

5 — Osmanlı askerî sarfiyatı için Makedonya bütçesinden para alınmayacaktır.

6 — Kuvvetlerin teklif ettiği jandarma gereğince silâhlı olarak müdahale edecektir.

Başbakan (vezir) Patriğin Yunan çeteleriyle ilgisi olduğunu ve aşırı milliyetçilik yaptığını söylüyor. Fazla olarak da Romenlere verilen dini serbestliğe Patrik inatla karşı koyuyor.....

Sayfa No 174

Belge : 147

3 Temmuz 1906

Sir N. O'Connor'dan Sir E. Grey'e ,

Osmanlı Borçları İdare Meclisinin İngiliz üyesi olan Mr. Block Türklerin Fransız ve Alman maliyecileriyle işbirliği yaptığını ve bu durumun İngiliz çıkarlarına zarar verebileceğini, Alman ve Fransız ka-

pitalistlerinin Türkiye'de üstün durumda olduklarını, İngiliz kapitalistlerinin bu işte çekingen davranmalarının zararlı olduğunu, özellikle maden alanlarında çok büyük ticaret kârları olduğunu söylüyor. Mr. Block'un raporunu gönderiyorum

Belge: 147'e ek, Mr. Block'un raporu :

Alman maliyecileri Türkiye'ye 188'den beri sızmağa başladılar. Almanlar şimdiye kadar Osmanlı Hükûmetine her alanda yatırım yaptılar. 1888'de Mr. A. Kaulla Württembergische Vereinsbank'ın direktörü % 5 ile bir buçuk milyon borç verdi. Bu borca karşılık balıkthane ve diğer bazı gelirleri toplama hakkını elde etti. Bu borca balıkçılık borcu adı verilmektedir. Bundan başka % 5 ile 7.427.240, % 3 ile 7.827.240 ve % 4 ile 4.545.000 borç (hepsi sterlin olarak) verildi. 1894'de demiryolları için 40 milyon frank borç verildi. Buna koyunlardan alınacak 163.636 Sterlin tutarındaki vergi karşılık gösterildi. Ayrıca aynı banka 1.140.000 Sterlin borç vererek bazı bölgelerden vergi toplama hakkını elde etti. 1903 Mart ayında Türk Hükûmeti Almanlardan (Bağdad demiryolu için) % 4 ile 2.160.000 sterlin aldı. Buna karşılık da bazı bölgelerin vergilerinin toplanmasını Almanlara bıraktı. Bu iş Fransızlar % 40 ile iştirak ettiler. 1903 Kasım'ında askeri donatım ismi altında % 4 faizli 2.424.240 dolar borç alındı. Karşılığında bazı gümrük vergilerini toplama hakkı verildi. 1905'de % 4 ile 2.424.240 sterlin'e çıkarıldı. (Bu bir Fransız borcudur). Böylece Türk Hükûmeti % 4 faizli 29.762.520 sterlin ile Fransızlara borçlanmış oldu. Fransız konsorsiyom'u tek başına Türklerle birçok meseleyi halledecek durumdadır. Fransa ve Almanya'dan başka diğer pazarlara stokların ne ölçüde gittiğini söylemek olanaksızdır. Şüp-

hesiz Osmanlı Bankasına baskı yaparak bu öğrenilebilirse de asıl insiyatif Paris'tedir.

Fransa ve Almanya bu memleketteki mali kudretini gittikçe arttırmakta ve ipi her gün biraz daha germektedir. Borç zinciri borçlunun ödeyemeyeceği kadar ağır bir hale gelince Hidiv İsmail devrinde Mısır'da olanın aynının tekrarlanması korkuyorum. Bugün Almanya o gün Fransa'nın oynadığı mali rolü aynen oynamaktadır. Türkler başka borç almazlarsa bu borcun ödenmesi 1932'ye kadar sürer. Fransız konsorsiyum'u yeni mali faaliyetlere girmiş ve Almanya'da bunu % 25'ini istemiştir. Sultan ve Başbakan bu yeni oyunu fark etmedikleri için henüz karşı koymadılar. Her iki taraf da Türk Hükümetine yüksek faizli yeni borçlar teklif etmekte, işe yaramaz atıl kapitali arttırarak Türk Hükümetini ellerinde tutmaktadırlar. Bu borçların sağladığı faydalar birkaç hafta ya da birkaç ay içinde bitmekte, halbuki bu borçlara karşılık iki devletin çıkarları 50 60 yıl sürmektedir. Türkler harcamalarını kontrol etmezlerse bu iflas'a kadar gidecektir, böylece bu iki devlet bekledikleri fırsatı elde edeceklerdir.

Demiryollarına gelince: 1888'de Almanlar Haydarpaşa Ankara demiryolunu yaptılar. (Bu hattın İzmit'e kadar olan kısmı şimdiye kadar İngiliz grubunun elindeydi). Hattın İzmit'e kadar olan kısmı kilometresi 10.300 frank'a ve İzmit Ankara bölgesi 15,000 frank'a garanti edildi. İlk iki yılda şirketin topladığı ortalama vergi 200.399 sterling'dir. Eskişehir Konya bölgesi 445 kilometre olup, kilometre başına 13,727 frank'a garanti edilmiştir. 1893'de aynı şirket tarafından yapılmıştır. Şirket buna karşılık Gümüşhane Haydarpaşa bölgesinin vergilerini toplayacaktır. İki yılda 53.091 Sterlin vergi toplanmıştır. Ve ay-

rica demiryolu üstünden 5 yılda 16.276 sterlin elde edilmiştir.

1890'da Alman grubu başkanı olan Mr. Kaulla Selânik Manastır demiryolunun 99 yıllık işletme hakkını aldı. 219 kilometre olan yol için Km. başına 14.300 frank garanti verildi, ayrıca Selânik - Manastır bölgelerinin vergi toplama hakkı elde edildi. Son iki yılda vergilerden 152.132 sterlin, demiryolundan da 5 yılda 52.165 sterlin topladılar. Selânik İstanbul demiryolu bir Fransız şirketine aittir. 1892'de M. R. Bandouy tarafından 99 yıllık işletme hakkı elde edilmiştir, 510,5 Km. olup, Dedeoğlu, Gümölcüne, Serez ve Draman bölgelerinin vergi toplama hakkı ile kilometre başına 15.500 frank garanti alınmıştır. İki yılda toplanan vergilerden 132.296 sterlin elde edilmiştir. 1893'de M. G. Nagelmackers İzmir, Alsancak, Alaşehir demiryolunun 99 yıllık işletme hakkını elde etti. Bu yol başlangıçta bir İngiliz firmasına ait olmasına karşın 1894'de bir Fransız firmasına satıldı. 266 Km. olan bu yola Türk Hükümeti 2.310.000 frank yıllık garanti verdi. Bu yolun Alaşehir'den Afyon'a uzatılması halinde, Aydın, Denizli ve Saruhan bölgelerinin vergi toplama garantisi verildi. Bu gelir iki yılda 130.702 sterlin'dir. 1893'de bir Fransız Şirketi Beyrut - Şam arası demiryolu garantisini aldı. Rayak - Hamak arası km. si 15.000 frank'dan Hamak Aleppo (Halep) arası Km. si 13.600 frank'tan garantilendi, bu garantiler Şam, Hamak ve Akhisar bölgelerinin vergileriyle de garanti edildi. İki yılda toplanan vergi 166.717 sterlin'dir.

1902 yılında bir Alman firması Konya Bağdat yolunun 99 yıllık işletme hakkını elde etti. Türk Hükümeti bu yol için 54 milyon frank garanti verdi. Ödemeler Konya, Halep, Urfa bölgelerinin vergileriyle

garanti altına alındı. Demiryolunun ilk kısmı yapıldığından beri Türk Hükümeti şirkete 26.863 sterlin para ödedi. Bağdat demiryolunun % 40 hissesi Fransızlara aittir. İki hükümet 2.657 Km. lik demiryolunu trafiğe açmışlar ve halktan 828.210 sterlin para toplamışlardır. Bu iki devletin Türkiye'nin sırtından kazancı gittikçe artmaktadır. İngiltere ve İngiliz Malıyesi açıkta bırakılmıştır. İki memleketin ekonomik etkisi şimdilik sadece mali çıkarlar gibi görülmekteyse de çok yakında politik ve askeri etki ve kontrol hâlini alacaktır.

İngiltere Ortadoğu'dan elde ettiklerini kaybetmek üzeredir. Bir iş ya yürümeli ya da çökmelidir. Yerinde duramaz. Diğer devletler ilerlerken İngiltere geriliyor, gözümüzü açalım ve gerçekleri görelim; Alman ve Fransız etkisi doklara, rıhtımlara ve tramvaylara girmeğe başladı

Osmanlı İmparatorluğunun akılsızca borçlanması ve korkunç israfı yüzünden Türk Devleti mahvolmakta ve korkunç mali kaosu meydana gelmektedir. İngiliz evleri bu olaylardan hiçbir kâr ve hisse alamıyacaklar ve bu ekonomik temeller üstünde yükselen Alman Fransız durumu çok yakında politik gelişmeler de gösterecektir (s. 175 180).

Sınai hudut olayı ve İngiliz deniz gösterisi 1906 yılı raporundan (s. 189) (G. H. Fitzmourice tarafından) :

3 Mayıs'da Osmanlılara bir ultiatom verildi. Mısır askerlerinin komutanı olan Bramley bey (bir İngiliz subayı) Akabe'den Gazze bölgesine yakın bir yerde bir kamp kuruyor ayrıca Türk bölgesinde bir karakol kurmak istiyor. Sultan bu durumu İngiliz Büyükelçisine şikâyet ediyor, kuvvetlerin Türk hudu-

dundan çekilmesini rica ediyor. Mısır kuvvetleri ve Hidiv Başbakandan Türk Mısır sınırının uygun bir yolla görüşülmesini istediler. Bu ara Türk kuvvetleri bir Mısır sahil muhafaza gemisinin Taba'ya yanaşmasına engel oldular ve bölge Türklerce işgal edildi. İngiltere derhal bunu protesto etti. Türkler ise bölgenin kendilerine ait olduğunu iddia ettiler. Hidiv Başbakan ile telgrafla görüştü ve Lord Curomer'in isteği üzerine soruşturma açıldı. Hidiv sınırın Akabe'nin üç kilometre batısında olduğunu söyledi. Başbakan bunu kabul etmedi. Bu durumda Majestelerinin Hükümeti Osmanlıların kendileriyle oynadığını bildirerek Türklerin Taba'yı 10 gün içinde boşaltmalarını istedi. Fransız ve Rus Büyükelçileri de İngiliz isteklerinin kabulü gerektiğini bildirdiler. Bu durumda İngiliz Donanması Pire, Portsait ve Süveys'ten hareket etti. Başbakan Mısır ile görüşmeye çalıştıysa da 11 Mayıs'ta Amirallik gemileri,

1 — Midilli, Limnos, İmroz, Sakız ve Taşoz

2 — Rodos ve Chaios'un işgâline

3 — Akdenizde bütün Türk ulaşımının durdurulması emri verildi. Aynı gün akşam üstü Başbakan Tabaiyi boşaltacaklarını bildirdi. Fakat İngiltere Akabe körfezinde çizilecek düz bir hattın hudut olmasında ısrar ediyordu. Nihayet İngiliz'lerin bütün istekleri kabul edildi.

1 — Marakeş, Akabe körfezinde hudut noktası olacak.

2 — Mafrak Mısır'a bırakılacak, Nagd - Al - Akabe Türklerde kalıyor.

3 — Muğdaba, Kosaima, Ain, Kadis, Ain - Dede - İrad ve Mayein Mısır'da kalacak.

4 — Mısırlı delegeler bu toprakların tesbitinde gözlemci olacaklar.

Sayfa No: 200

Belge: 156

13 Mayıs 1907

Sir N. O'Connor'dan Sir E. Grey'e :

(Gizlidir) Başbakanla görüştüm İngilte-

re'nin tutumu Türkiye'de huzursuzluk yaratıyor. Ben, kendisine İngiliz kapitalistlerinin sabit ve istikrarlı bir hükümetleri olmadığı için güvenemediklerini, Türkiye'nin gelişmesini ve ilerlemesini arzu ettiğimizi ancak ticari ve sanai yatırım yapabilmemiz için garantilere sahip olmamız gerektiğini, anlattım. Kapitalistlerin her çeşit korku ve baskıdan uzak tutulmaları gerektiğini söyledim. Osmanlı Hazinesi her yıl 4-5 milyon sterlin açık vermektedir. İdaresi müthiş bir çöküntü içindedir, borçları hesapsızdır. Tabii kaynakları böylesine zengin olan bir memleketin en kısa zamanda durumunu düzeltereğini, birkaç dürüst ve namuslu memur özellikle yabancı memurlar işe el koyarsa, durum düzelir dedim.

Başbakan sözlerimi Sultan'a arz edeceğini söyledi. Sultan beni bu konuda görüşmeğe çağırdı. Bu durumdan yararlanabiliriz.

CİLT V

Sayfa No: 247

Belge: 196

12 Nisan 1908

Mr. C. H. Fitzmaurice'den Mr. Tyrrell'e:

Son bir kaç yıldır Mekadonya, Ermenistan ve Türk İran sınırındaki ticaret ilişkilerimizi takip etmek güçleşti. Sultan bizim çalışmalarımızı düşman-

ca buluyor. Bizim gayemizle Sultanın davranışları ulaşamaz haldedir. Merkezci bir teokrasi olan bu Sultanlıktaki ilkel ekonomik kavramlar her büyük iş ve ticaret anlaşmasını bir lutuf gibi görüyor ve biz bu lutfun dışında bırakıyoruz. 1878'deki Berlin anlaşmasına göre İngiltere moral bakımından Mekadonya reformlarının öncüsü olmuştur. Türkler bunu bu bölgelerin kendilerinden ayrılışı saymaktadırlar. Şüphesiz Türkler bu görüşlerinde haklıdırlar. İngiliz hükümetleri ister liberal isterse muhafazakâr olsun Mekadonya'daki tutumlarına devam etmelidirler

Buradaki İngiliz büyükelçisinin tutumu hem Sultanı idâre etmek ve hem de Sultanın iyi niyetlerine bağlı olan ticaret ilişkileri yürütmek olmalıdır. Sir W. White'ın dediğine göre burada çok kudretli bir elçi İngiliz çıkarlarını yürütebilir. Mekadonya da durum düzelene kadar buraya şöhret peşinde koşmayan, ciddi, sempatik ve Sultana etki edip onun itimadını kazanacak bir elçi gereklidir. Böyle bir adam hiç olmazsa bizim ticari işlerden emin olmamızı sağlayabilir. İyi niyet ve iyi hükümleriyle Sultanın güvenini kazandıktan sonra Mekadonya ile ilgili diğer işlere karışabilir.

Sultan bir kaç yıl içinde ölebilir ya da rejim değişebilir. Böyle bir adam'ın zekâsı rejim değişikliği sırasında paha biçilmez bir rehber olabilir.

Biz İngiliz çıkarlarının bozulmasını istemiyoruz, onun için ne yaptığım bilir kurnaz bir adamı kuvvetli ya da dahi bir adama tercih ederiz.....

ANAYASA HAREKETİ

Sayfa No: 248 - 249

Belge: 105

1 Mart 1905

Sir. J.A.C. Tilley tarafından rapor

Son bir kaç yıldan beri Türkiye'nin içinde ve dışında genç Türkler denilen ihtilâlcı bir hareket vardı. Sultan kurduğu çok kusursuz casus örgütü ile bu hareketin halka yayılmasını önledi. Türkiye'de her hareket, her söz kontrol edildi, bütün Türkler bundan ıstırap çektiler.

Bu hareketi yapanlar ordu kendi taraflarında olursa başarılı olacaklarını, aksi halde başarı sağlamalarına imkân olmadığını biliyorlardı.

Mekadonya'daki Jandarma örgütü ve parasal denetim Türklüğün şerefli düşüncelerini taşıyan gençlerin gururlarını çok derinden yaralamıştı. Gizli toplantılarında İngiliz Rus plânı uygulanırsa Mekadonya'ya veda edeceklerini konuşuyorlardı..... Burada 1908 ihtilâli ayrıntıları ile anlatılmaktadır. E. U.....

Sultanın 2. nci Sekreteri olan İzzet Paşa İngiliz Maria gemisiyle kaçarken Çanakkale'de gemi durduruldu. İzzet Paşa kanunsuz olarak çok büyük bir servet yapmıştı. Biz İzzet Paşa'yı vermedik buna rağmen Türkler bize sevgi gösterdiler, Kırım harbini bir türlü unutamıyorlar.....

Sayfa No: 252

Belge: 198

G. H. Fitzmaurice tarafından :

Küçük Sait Paşa, eski bir vezir, benimle acele görüşmek istedi. «Beni anayasaya aykırı davranışlarımdan mahkeme edecekler özellikle Lord Currie zamanında İngiliz elçiliğine sığınmakla suçlanıyorum» dedi.

Eski vezirlere çok kötü davranıldığını söyledi. Durumunun uygun otoritelere anlatılması için yalvardı. «Devlet arşivlerinde 50 yıllık memuriyetime ait saklayacağım hiç pey yok, özel evrakımı da elimden alamazlar» dedi.

Ben üyelerle dolaylı görüşüp Paşaya birşey yapılmıyacağına söz aldım.

Sayfa No: 263

Belge: 204

31 Temmuz 1908

Sir. E. Grey'den Sir. G. Lowther'e

Özel..... İstanbul'a çok iyi bir zamanda git-tiniz. Benim parlamentoda yaptığım konuşma ve tel-grafım bizim tutumumuzu size açıklayacaktır. İsteme-diğimiz konulara el atıp Türkleri şüphelendirmiyelim, fakat onlara işlerin; iyi idâre ederlerse bizim yardı-mımızı ve desteğimizi sağlayacaklarını anlatalım. Bun-dan Türkleri himaye edeceğimiz anlamı çıkmasın, fa-kat himayekâr davranacağımız anlatılsın.

Şüphesiz işler her zaman şimdi olduğu kadar iyi gitmiyecektir. Önümüzde bizi beklemekte olan tehli-keleri bilemiyoruz. Türk halkına, bizim kavgalarımı-zın kendileriyle olmadığını, şimdi kendilerinin de iste-medikleri iktidardaki mahlûklarla olduğunu anlata-lım.

Şayet Türkler anayasayı tam olarak ayakta tutar ve kendileri de kuvvetlenirse bunun sonuçları bizim şimdi göremiyeceğimiz kadar uzaklara gidebilir. Bu hareketin Mısır'daki etkisi inanılmıyacak kadar bü-yük olacaktır; bu etki Hindistan'da da hissedilecektir.

Biz şimdiye kadar idâremiz altında bulunan Müs-lûmanlara kendi dinlerinin başkanı olan milletin kötü bir despot tarafından idâre edildiğini söylüyorduk. Halbuki biz idâre ettiğimiz Müslûmanlar için iyi bir despottuk ve bizim idâremiz altında daha mutluydu-lar, çünkü bu insanlar mukayese imkânına sahip de-ğillerdi, dolayısıyla farkın kendi lehlerine olduğunu kabule hazırdılar.

Fakat şimdi Türkiye bir anayasa yapar, parlamento kurar ve hükümet şeklini geliştirirse Mısırlılar da bir anayasa istiyceklerdir. Bizim bu kuvvetle karşı koymamız çok güç olacaktır. Şayet Türkiye de anayasa iyi işler ve işler iyi giderse Mısır da ayaklanmalar olacaktır, bu bizim durumumuzu bozacaktır.

Biz asla ne Mısır halkıyla ve ne de Türk hükümetiyle mücadeleye girmeyeceğiz. Bizim mücadelemiz Türk halkının hisleriyle olacaktır. Bunu çok dikkatle ele alınacak bir konu olarak veriyorum.

Bu hususun haricinde bütün reform hareketlerini tutuyor görünün ve bana bilgi verin.....

Sayfa No: 264

Belge: 205

4 Ağustos 1908

Sir. G. Lowther'den Sir E. Grey'e :

Geri dönüşümde değişiklik beni çok şaşırttı. İşlerin bu kadar iyi gitmesi ve bir damla kan akmaması harikulâde. Gayeleri çok ciddi ve milliyet hisleri çok kudretli.

Bizim durumumuz da çok iyi tebrikler ve gösterdiğimiz sempati minnetle karşılandı. Tam bu sırada İzzet Paşa olayı çıktı. Önce Alman sefaretine sığınmış Almanlar onu bize yollamışlar..... Bıraktığımız bu kötü izlenimi zamanla düzeltiriz sanıyorum.

Sultanın bu gün kalabalık arasında seven bir baba gibi hareket ettiğini görünce çok güldüm ve onun yaşayan komedyenlerin en büyüğü olduğunu düşündüm.

Sayfa No: 265

Belge: 206

11 Ağustos 1908

Sir. G. Lowther'den Sir. E. Grey'e :

özel Bu gün Başbakanla uzun bir görüş

me yaptım. İmparatorluğun bir ucundan öteki ucuna kadar İngiltere'nin dost ve Rusya'nın da düşman olduğunu söyledi. Rusya'nın Makedonya'da büyük bir Slav Krallığı kuracağını sanıyor, buna karşı İngiltere'den yardım istedi. Ben, Rusya ve Bulgaristan'dan korkmamanın en iyi yolu yapacağınız reformlardır, bu şekilde hareket ederseniz büyük devletlerin karışmasına gerek kalmaz, dedim. İlk iş olarak da polis ve adliyede temizlik yapmalarını önerdim.

Şimdi en önemli sorun Alman büyükelçisinin nasıl karşılanacağıdır. Fransızlardan da kurtulacağımızı ümid ediyorum. Şimdi İngiliz iş âlemi için çok büyük açılmalar olacaktır, paralarının karşılığını rahatça almalarına engel hiç bir şey yoktur. Türkler muhtemelen gemi almak istiyceklerdir.....

Sayfa No: 266

Belge: 207

11 Ağustos 1908

Sir. E. Grey'den Sir. G. Lowther'e ,

özel..... Türkiye de olanlar öylesine harikadır ki anayasayı uzun müddet devam ettireceklerini sanmıyorum. Irklarının ve dinlerinin etkisi ile yeniden şiddete ve düzensizliğe kayacaklardır. Bu durum kudretli bir askeri diktatörlük doğurabilir, fakat şimdiden bunu kestirmek zordur.

Kudretli ve reformlar yapmış bir Türkiye Avrupa diplomasisinde çok etkili olabilir. Yapılan reformları tutuyor görünüp onlara cesaret verelim, fakat Ruslara da Türkleri tutuyor izleniminj vermiyelim.

Biz her fırsatta Ruslarla ortak harekete hazır olduğumuzu göstermeliyiz.....

Sayfa No: 268

Belge: 210

25 Ağustos 1908

Mr. C. H. Fitzmaurice'ten Mr. Tyrell'e :

Türkler kendilerini korumanın ümitsiz gayreti içindeyken, otuz yıldır süren şeytanî bir zekânın ördüğü örümcek ağının karanlığında mahvoldular. Fakat daha da büyük felâketlere gidebilirler.

Bu hareket ölen Türkün son parlamasıdır

Türklerin ilkel ekonomik hayatı Batının ekonomik güçlerinin tehdidi altındadır..... Bu gün Türklerle bakanlar, onların hâlâ hayatta olduğunu ve hâlâ hayatiyete sahip olduğunu görürler. Türkler durumlarının kötülüğünü görüp ümitsizce bir tedaviye başladılar. Reval'deki toplantıda İngiltere ile Rusyanın arasındaki ilişkiyi sezip bu darbeyi yaptılar..... Hükûmette çalışan ve kendisini Ermeni milli örgütünden tanıdığım bir Ermeniye (Ben o zamanlar Birecikte Ermeniler için çalışıyordum) Willcock'un Mezapotamya hakkındaki planlarını anlattım. Ve Sir Willcock'un plânlarını ona verdim.

Şayet Mezapotamya'da demiryollarından sonra sulama tesislerini de yaparsak, Musul da her istediğimizi elde etmek şansına sahip olacağız. Haraketle ümit ederim ki halkımız bu kadar uzun yıllar soğukta bekledikten sonra eline geçirdiği bu altın fırsatı kaçırmıyacaktır. Demir şimdi sıcaktır onu biz şimdi elde edebiliriz, ilerde soğuyacaktır (s. 279)..... Yeni hükûmette en çok güveni Ermeniler kazandı. Ermeniler büyük bir akıllılıkla derhal Taşnak cemiyetinden vazgeçmiş göründüler. Böylece bütün Hristiyanlardan fazla haklar elde ettiler.....

Sayfa No: 320

Belge: 219'a ilâve

30 Nisan 1908

Sir. E. Grey'den Sir. G. Lowther'e

Tahminlerimde yanılmıyorsam Türkiye'deki

en iyi elemanlar orduda bulunur, zayıflık sivil idâre-
dedir. Maliye, gümrükler v.b. gibi memleketi idâre
edecek insanda askerler gibi amaçlar olmalıdır. As-
kerler ise hükümette ne şekilde reform yapılacağını
bilmezler, başarılarının nedeni, kendi zayıf tarafları-
nı bilmelerindedir. Kudret ellerinde olduğu için ya-
bancı uzman çalıştırmakta sakınca görmezler...

Bunları yazmanın nedeni şudur: Türkiye için ümit
olan tarafı bilmeniz ve bütün gücümüzle o tarafa etki
etmeğe çalışmanız içindir..... Bana açıkca fikirleri-
nizi yazınız.....

1908 İhtilâline Çeşitli Devletlerin Tepkileri

İngiliz gazeteleri

Yeni hükümetin başarısı ola-
naksızdır. Türkler için parle-
menter hayat gülünç bir şey-
dir.

Alman Basını

Türkiye'de anayasa uygula-
nırsa Mısır ve Hindistan da
birer anayasa istiyceklerdir.

Avusturya Basını

Türkiye'nin kuvvetlenmesi A-
vusturya'nın çıkarlarına aykırı-
dır, özellikle sarayın ticaret
meselelerindeki hissi davra-
nışını yeğleriz.

Rusya'da

Oldukça sempatik karşılandı.
Özellikle Balkanlardaki kritik
durumdan çok memnunlar.
Büyük elçileriysə bu işin yü-
rümiyeceği kanısında.

Bulgaristan'da

İyi karşılandı çünkü İngiltere'nin İstanbul'a daha çok nüfuz etme olanağını bulup kendilerine daha fazla yardım edeceğinden emin görünüyorlar.

Yunanistan'da

Halk ve basın çok neşeliydi bu olay Helen ırkının Türkler'e olan üstünlüğünü göstermişti.

(Belge No 198) Bu hareketin özelliklerinden biri de Türkiye'yi bir türlü düzene sokamayışıdır. Parasal durum çok bozuktu, yardım almak için Fransa'ya yöneldiler, Cour des Comptes'in başkanı olan Mr. Laurent Türkiye'ye gelip iki ay durumu inceledi. İngiltere'den ise çürümekte olan donanmalarını düzeltmek için bir amiral istediler, ayrıca gümrüklerin başına Mr. Crawford getirildi. Orduyu düzene koymak için Alman generali von der Goltz getirildi. Bu ara Anayasa fikri halk arasında yavaş yavaş yayılıyordu, fakat çeşitli din ve mezhep grupları arasında anayasının dinle bağdaşamıyacağı propogandası da yayılıyordu. Van'da Ermeniler anayasaya karşı ayaklandılar, bir kısım insanda Ayasofya önünde toplanıp Şehîslam'ın başı için gösteriler yaptılar. Bunlar muhtemelen asılmış olmalıdırlar bir daha kendilerinden haber alamadım.

Sayfa: 304 İçerde karışıklıklar ;

Doğu Anadolu'da Majestenin konsülü tarafından verilen raporda durum olduğundan karanlık gösterilmiştir. Van, Ermeni ihtilâlcilerinin merkezi haline geldi. Şubat ayında bu şehirde büyük sayıda si-

lâh ve cepbane ele geçirildi. Ermeni fedailer dinamitle yirmi askeri öldürdüler. Mart ayında da elli kişiyi öldürdüler. Bunun üstüne Türk otoriteleri harekete geçtiler. Vali on sekiz Ermeni lideri yüz adamını tutukladı. İki yüz kilo dinamit ve silâh ele geçirdi. Fedailer çok güzel örgütlerle Türk otoritelerini tehlikeye koyuyorlar. Hareketleri gayet hesaplı bir genel katliam gayesi taşıyor. Bütün bu işler aynen köylerde de yapılıyor. Tutuklamalar üstüne diğer ihtilâlciler kaçtılar. Bütün bu durumlarda Türk otoriteleri gayet sakin hareket ediyor.

1907'de Dersimde Kürtler etraftaki köylere baskınlar yapıyorlardı, bu yıl aynı şeyi tekrarladılar. Ancak çok ileri gittiklerinden üstlerine kuvvet gönderildi.

Sayfa No: 285

Belge: 187

Mekadonya olayları: Mayıs ayında 187 kişi öldürüldü. Papazlar tarafında 26 kişi, Yunan çeteleri tarafında da 5 erkek 10 kadın ve 2 çocuk öldürüldü. Rutbarzi Patrikleri 25 kişi öldürdü. Pazar'da Yunan çeteleri 14 kişi öldürdü. Ayıyani de Yunan çeteleri 4 çobanla 3800 koyun öldürdüler. Bu olaylar üstüne İzmir'den Selâniğe 10.000 asker gönderildi. Makedonya'da Türklere karşı girişilen saldırılar ve kaçırmalar devam ediyor.

Sayfa No. 298, Selânikte seçimlerde 6 Türk, 3 Yunan, 2 Bulgar ve 1 Musevi seçildi sonuçtan hiç biri memnun değil.

Sayfa No: 290, Bulgarlar gizli bir örgüt kurup Türklerin aleyhine faaliyete geçiyorlar.

Sayfa No: 299, Edirne birliklerinde ayaklanmalar oluyor.

Sayfa No: 300, Arabistan'da, Araplar hacı ker-
vanlarına hücum ediyorlar.

Sayfa No: 368

Belge: 271

29 Eylül 1908

Sir A. Nicholsen'den Sir E. Grey'e Tel No: 180

Benim görüşüme göre, Türkiye ile Bulgaris-
tan'ın arasındaki olaylarda Ruslar Bulgarları tutmak-
tadırlar. Avusturya da Sofya'nın lehine görünüyor.
Ruslar Türkiye'deki yeni durumu beğenir gibi görün-
melerine karşın gerçekte beğenmediklerini sanıyorum.
Çünkü eski sistemin Türkiye'yi batıracağını biliyor-
lardı, bu da Slav ırkı için çok iyi olacaktı. Diğer ta-
raftan kuvvetli bir Türkiye'nin Rusya'da yaşayan Mül-
lûmanlar arasında çok etkili olacağını biliyorlar, böy-
le bir durum Ruslar için iyi olmaz. Ruslar gereğinde
Türklerden çok Bulgarları tutacaklardır. Bunları özel
düşüncelerim olarak bildiriyorum.....

Sayfa No: 370

Belge: 272

30 Eylül 1902

Sir C. Hardinge'den Sir A. Nicholson'a

özel..... Türklerle Bulgarlar arasındaki ilişki
bizi üzüyor. Biz mümkün olduğu kadar Ruslarla iş
birliği yapmak istiyoruz. Özellikle şu ara Bulgarlar
saldırıya niyetli görünüyorlar. Kim tehlikeli sularda
avlanmak ister, durum henüz tehlikeli değilse bile çok
yakında tehlikeli olacaktır. Bulgarlar özgürlüklerini
ilân edebilirler, Yunanistan ve Sırbistan da aynı şeyi
yapabilir. Bu durumu fırsat bilen Avusturya da Bosna
ve Herseği kendine katabilir.....

Sayfa No: 376

Belge: 384

3 Ekim 1908

Sir G. Lowther'den Sir E. Grey'e : Tel No: 289;

Dün Başbakanla görüştüm Bulgaristan'la an-

laşmazlıkları sulh yoluyla halletmek istiyor. Fakat Bulgarlar olmayacak isteklerde bulunuyorlar. Başbakan halkı ve basını kontrolde güçlük çektiğini, bunun da sulhü zorlaştırdığını söyledi..... Sizin Bulgaristan'la ara bulma girişiminizi minnetle karşıladı.....

Sayfa No: 388

Belge: 296

5 Ekim 1908

Sir E. Grey'den Sir G. Lowther'e : Tel No: 184;

Türk büyükelçisine Bulgar özerkliği ile Avusturya'nın Bosna ve Herseği kendine katmasının anlaşmalara aykırı olduğunu bunları tanımayacağımızı bildirdim. Bizim bütün sempatimizin kendilerinden yana olduğunu da ilâve ettim. Türkiye harbe girmeli mi diye sordu. Buna karşılıkta, Türkiye'nin zamana ve paraya ihtiyacı olduğunu bir harbin bunların her ikisini de yok edeceğini söyledim. Bunlar Türkiye için birer maddi kayıp olmayıp sadece hissi kayıptır, dolaşısıyla bir konferans bile teklif etmemelerini söyledim. Şimdiki durumda bu güçlükler unutuluncaya kadar Türkiye'nin ilgilerine mümkün olduğu kadar itina gösteriniz.....

Sayfa No: 397

Belge: 317

6 Ekim 1908

Sir E. Grey'den Sir G. Lowther'e Tel No: 287;

Bugün Türk büyükelçisi bir konferansın mümkün olup olmayacağını sordu. Ben, bunun mümkün olabileceğini ancak önceden görüşülecek konunun ne olduğuna karar vermek gereğini söyledim. Türk hükümeti Berlin anlaşması hükümlerinde bazı değişiklikler yaparsa iyi olur, dedim. Muhtemelen para isteyeceklerdir. Türklerin en çok ihtiyacı olan şey budur

9 Ekim 1908

Sir E. Grey'den Sir G. Lowther'e

Türk büyükelçisi Avusturya'nın hareketini protesto eden bir nota verdi. Bundan bazı pasajlar okuyarak Avusturya'nın hareketinin Berlin anlaşmasına aykırı olduğunu söyledi. Ayrıca Girit meselesini sordu. Ben, kendisine Girit'in Yunanistan'la birleşmesine razı olmayacağımızı söyledim. Yunan askerlerinin adaya çıkmasına imkân yoktur, bizim gemilerimiz Türk halkının çıkarlarını koruyacaktır, dedim. Elçi, bir konferans fikrinin gelişip gelişmediğini sordu. Ben, hayır, dedim. Çünkü boğazlar meselesinin görüşüleceği bir toplantıda kendimizi kötü duruma sokmak istemiyorum.....

Sayfa No: 438

Belge: 374

13 14 Ekim 1908

Mr. Whitehead'den Sir E. Grey'e

Müslüman Bosnalılar yavaş yavaş göç ediyorlar, yerlerine derhal Alman, Macar ve Ortodoks Sırphlar yerleştiriliyor.....

Sayfa No: 439

Belge: 379

13 Ekim 1908

Sir. G. Lowther'den Sir E. Grey'e

Alman büyükelçisi Yakın Doğu siyasetlerinin tıpkı İngiliz siyaseti gibi olduğunu söyledi. Marschall bana, Türkler bir konferansa giderken daha fazla toprak kaybına uğramıyacaklarından emin olmalıdırlar dedi.

Türkler olayları şimdilik çok soğuk kanlı karşı-

lıyorlar. Konferansta çıkarlarını tehlikede görürlerse Avrupa'ya karşı hoş olmayacak hareketlerde bulunabilirler. Kâmil şimdilik çok kuvvetli görünüyor. Komitenin kudretinde bir zayıflama var. Ahmet Riza'nın onlar için pek kıymeti yok, onun üstünde pek fazla zaman kaybetmenize değmez. Memleketin kaderine etkisi olacağını sanmıyorum..... Girit probleminin de Türkler için pek fazla bir şey ifade ettiğini sanmıyorum. Kaybın mesuliyetini kuvvetlere atarak ve yük-lüce bir tazminat alarak tatmin olacaklarını sanıyorum. Bu iş için yirmi milyon Frangın uygun rakam olduğunu duydum. Bulgaristan, Doğu Rumeli ve demiryolu için de yüz milyon... Gözden kaçırmıyacağımız bir konu da dış tehlikenin reaksiyonlarının sayısını arttırdığıdır. Kaba bir tahminle nüfusunun % 20 si böyledir. Şayet Türkler tatmin edilmezlerse bu durum çok artabilir

Sayfa No: 447

Belge: 382

15 Ekim 1908

Sir G. Lowther'den Sir E. Grey'e

Başbakan artık anlaşmalara hiç güveni kalmadığını Girid'in Yunanistan'la birleşmesi düşüncesinden çok hayal kırıklığına uğradığını söyledi. Kıbrıs gibi Girid'in de İngiliz işgalinde kalmasını tercih ettiğini, şayet Yunanistan Girid'i elde ederse Ege'deki bütün adaları da isteyeceğini ve Ruslara hiç bir hak vermiyeceğini söyledi.

Sayfa No: 447

Belge: 383

16 Ekim 1908

Sir E. Grey'den Sir G. Lowther'e

Türk büyükelçisi benden, şayet Ruslar kon-

feransta boğazlar sorununu getirirse ve Türkiye bu-
nu red ederse, Ruslarla aralarının bozulup bozulmı-
yacağını sordu. Ben, hayır, Türkiye bu konuyu şim-
di değil ilerde görüşürüz derse aranız bozulmaz de-
dim...

Sayfa No: 452

Belge: 338

16 Ekim 1908

Sir E. Grey'den Sir G. Lowther'e

Rusların konferansa boğazlar sorununu ge-
tirmemelerini sağladım. Şu ara bu konuyu görüşme-
nin Rusların lehine olmadığına onları ikna ettim. Böy-
lelikle boğazlar sorununu ileri tarihlere bıraktık.

Sayfa No: 454

Belge: 391

16 Ekim 1908

Sir A. Nicholson'dan Sir E. Grey'e

Novea Vremya'da çıkan baş yazıda Balkan
meselesinde Türkiye ile bir anlaşma yapılmasını, bo-
ğazlar meselesinin dostça bir ruh içinde çözümlenme-
si gereğini yazıyor. Bu muhtemelen İkdam'da çıkan
ve Rus politikasının Petro'ya dayandığını bildiren ma-
kaleye karşıhtır.

Sayfa No: 455

Belge: 392

17 Ekim 1908

Sir E. Egerton'dan Sir E. Grey'e

İtalyan dışişleri bakanlığı, Türk hükümetinin
konferansı derhal kabul etmesi için baskı yapılması
gerektiğini söyledi.

Sayfa No: 456

Belge: 394

19 Ekim 1908

Sir E. Grey'den Sir A. Nicholson'a

Türklere boğazları açmanın gerektiğine inan-

dığımı söyledim. Şayet Rusya'yla iyi ilişkiler istiyorsanız bu şarttır, dedim. Ancak arada bunun Türklerle baskı yapmaktansa ileri bırakmanın daha iyi olacağı düşüncesindeyim.

Sayfa No: 457

Belge: 395

19 Ekim 1908

Sir E. Grey'den Sir E. Egerton'a

İtalyan Büyük Elçisi ile Girit konusunda görüştük. Elçi bunun önemli bir sorun olduğunu, Türklerin Girid'in Yunanistan'a katılmasında inatçı davrandıklarını, bu iş gerçekleşene kadar sulh olamayacağını ve bizlerin uygun terimlerle bu bağlantıyı sağlamamızın gerektiğini söyledi.

Sayfa No: 465

Belge: 406

26 Ekim 1908

Sir E. Grey'den Sir G. Lowther'e

Türk büyükelçisi ayın 24 ünde bana geldi. Aşağıdaki bildiriği gizli olarak verdi: Türk Hükümeti diğer devletlerden çok bize güvenmektedir. Bize danışmadan ve bizim tavsiyemizi almadan hiç bir karara varmayacaktır. Türkiye ile Avusturya-Macaristan arasında hiç bir konuşma olmadı. Avusturya elçisi her gün gelip Türkiye'yi durumu kabule zorladı. Türk hükümeti ise bunu reddedip protestolarını yeniledi.

Sayfa No: 446

Belge: 407

26 Ekim 1908

Sir E. Grey'den Sir E. Goschen'e

Bugün Kont Mensdorff'a Avusturya ile Türkiye arasında direk konuşma yapılmasına karşı çık-

madığımızı ve Türklerin görüşmeyi kabule tamamen kendilerinin karar vereceğini söyledim. Kendisinden Bosna ve Herseği neden Türklere haber vermeden ilhak ettiniz diye sordum. Cevaben, şayet Türklere haber verseydik bunu reddedeceklerdi ve Avusturya'nın bu arzusunu yerine getirmesi olanaksız olacaktı dedi.

Sayfa No: 468

Belge: 409

Sir E. Grey'den Sir A. Nicholson'a

İsvolsky ile görüştüm, boğazlar konusu güç bir sorun. Harp olursa tüm kuvvetlere aynı hakların verilmesini istedi. Türkiye ile Rusya arasında iyi ilişkilerin mümkün olduğuna inanıyorum. Ruslar boğazlardaki durumlarını geliştirirlerse bu Türkiye'nin durumunu kuvvetlendirir. Fakat Türkler bu konuda çok şüpheli. Ruslar mevcut güçlüklerde Türklere yardım ederlerse güvenlerini kazanabilirler.

Sayfa No: 471

Belge: 414

28 Ekim 1908

Sir G. Hardinge'den Sir A. Nicholson'a

Balkan krizleri hakkında ne söyleyeceğimi bilemiyorum. Türklere nasihat vermeğe çalışıyoruz, Avusturya ve Bulgaristan'la anlaşma yapmalarını istiyoruz. Diğer taraftan Türkler tıpkı çocuklar gibi inanılmıyacak önerilerde bulunuyorlar. Bu önerilerini de buradaki Büyük Elçilerine bildirmeden yapıyorlar. Neticede işlerin iyi olacağına inanıyorum.

Paris'te Bertie'den öğrendiğime göre, İsvolsky çok aptalca bir öneride bulunmuş. Biz Girid'e karşılık Kıbrıs'ı Türklere vermeliymişiz. Halbuki şimdiden adada bir Türk'e karşı üç rum var, bu da adanın Türklere verilmemesi için en iyi nedendir.

13 Kasım 1908

Mr. Whitehead'den Sir E. Grey'e

Belgrad — Çok gizli —

Bugün Türk Sırp askeri anlaşmasının metnini gördüm. Türkiye ile Sırbistan Bulgaristan'ı işgal edip paylaşacaklar. Ancak Sırp hükümeti bunu kabul edemez. Çünkü Hristiyan mıntıkaların Türklerin idaresine girmesine hiç bir devlet müsaade edemez. Uygun an gelince Türk hükümeti üstüne mümkün olduğu kadar baskı yapınız, yalnız şimdilik Majestenin Elçisi durumu Türk hükümetine belli etmemelidir, çünkü Sırp hükümeti bu gizli anlaşmayı göstermekle şerefsiz duruma düşmüş olabilir.

Sayfa No: 504

Belge: 458

23 Kasım 1908

Sir G. Lowther'den Sir E. Grey'e

Türklerin Avusturya gemilerine ve mallarına boykot etmeleri gittikçe kuvvetlendi. Avusturya büyükelçisi Başbakanı ziyaret ederek gümrüklerde çalışan hamalların devlet memuru olduğunu, onlara emir verilmesi gerektiğini söyledi. Başbakan gereken emirleri verdi, ancak halkın nefreti o kadar kuvvetli ki bu emirlerin yürüyeceği belli değil. Alman Büyükelçisi de Avusturyalı meslektaşını destekliyor.....

Sayfa No: 518

Belge: 478

4 Aralık 1908

Sir F. Cartwright'den Memerandum Paris —

Avusturya ile Türkiye'nin arasının düzelmesi için M. Clemenceau'a dedim ki: Birini Genç Türk

komitesindenmiş gibi yollarsanız ve bu ajan Avusturya'nın Bosna'yı almasının iyi olduğunu söylerse işler düzelir. Fakat Avusturya elçisinin bunu başaracağını sanmıyorum. Büyükelçi, Kâmil Paşayı boykotu durdurmaya razı etti fakat halk bir türlü boykotu durdurmuyor.....

Sayfa No: 520

Belge: 476

6 Aralık 1908

Sir C. Hardinge'den Sir A. Nicholsen'e :

Ahernthal, bana, Türklerin borçlarından hiç birini kaldırmıyacaklarını ve Türkiye'ye hiç bir parasal ödün vermiyeceklerini bildirdi.....

Sayfa No: 423

Belge: 481

8 Aralık 1908

Sir E. Grey'den Sir E. Goschen'e

Türk elçisi hiç bir resmi memurun boykotta yer almadığını söyledi. Boykottan hükûmetin sorumlu tutulamıyacağını bildirdi. Kont Methernich şüphesiz halk sorumlu tutulamaz, fakat hamallar hükûmete bağlıdırlar ve gemileri boşaltmağa mecburdurlar, dedi. Hükümetten daha kuvvetli olan Genç Türk Komitesi boykotu kışkırtıyor.....

Sayfa No: 830

Belge'ye 5 ci ek

25 Aralık 1908

Avusturyalıların şüphesi yanlıştır, Majestenin hükûmeti onlara karşı daima iyi hisler beslemiştir. Türkiye'nin Avusturya ile bu kadar kolayca konuşmaya yanaşmasında bizim büyük rolümüz olmuştur. Ve gene bizim etkimizle Türkiye'de ılımlı duygular yaratılmıştır

THE LIVING AGE

Yıl: 1908 Cilt: 259 Sayfa: 67

Yazarı: ALFRED de BILINSKI

Benim Aşağıdaki sözlerim acaba Türk milleti tarafından da biliniyor mu? ABDULHAMİD, ben kullarımın mutlak hakimi olduğum süre, isterse imparatorluk tek bir vilâyet kalıncaya kadar küçülsün, diyordu. İnce bir hesapla imparatorluğu yok olmağa sürükledi, ölümüyle birlikte herşey bitecek, imparatorluk batacaktır.

Tarihin hiç bir devrinde hiç bir kimse (Apres moi le deluge) lafını Abdulhamid kadar bağlılıkla uygulamadı.

Cilt 262, Yıl: 1909, Sayfa: 759

Eski bir diplomat ;

İngilizler Türk düşmanı hristiyanlara iyi davranır, Türk köpeğini dövmek için her kırbaç mubahtır derdi. Londra'daki Türkler için olmayacak yalanlar uydururdu. Ön Asya'da zengin madenler, İzmir'de altın gümüş var. Kürtler Diyarbakır ve Musul da huzursuzlar.....

Yıl: 1911, Cilt: 267, Sayfa: 50

GENÇ TÜRKİYE ve üçlü anlaşma

Anadolu'da Ermeni bölgelerinde güçlükler yayılabilir, bu bir iç harbe dönebilir, bu iç harp genç Türkleri alaşağı edebilir.

Yıl: 1911, Cilt: 271, Sayfa: 241,

H. N. Brailsfrod

(Arnavutlukta milliyet hislerinin nasıl yaratıldığını anlattıktan sonra)

Türkler anayasa kurarak Avrupanın karışmasından ebediyen kurtulacaklarını sandılar. Türk olmayanların kurtarılması bizim görevimizdir. Örnek olarak Arnavutluğu verebilirim. Yakında harbe girip özgürlükleaini alacaklardır.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz. Türk imparatorluğu bitmiştir. Zaten onun kaderini Abdülhamid çizmiştir.

Yıl: 1911, Cilt: 269, Sayfa: 177,

Lord Salisbury.

Türk İHTİRASI VE İNGİLİZ ÇIKARLARI

Genç Türkler, özgürlük, eşitlik diye bağır-maya başlayınca, herkes Türklerden özür dileyip dost oldular. Halbuki: Bunlar hristiyan okullarına baskı yapıyorlar. Tren yollarına jandarmalar koymuşlar, paralarını hep silâha yatırıyorlar. Aynı maskara Osmanlılık devam ediyor. Fanatik cahil insanlar, barbar millet, kapulilasyonların da kalkmasını istiyorlar.

Türkler daima Türk kalacaklar, hiç bir zaman Av-rupalılaşamıyacaklar bir tek özellikleri iyi asker ol-malarıdır.

Türk bütçesinin kötü durumunu maliye bakanı Cavit bey açıkladı o da Türk değil Yahudi.

İran'a da kötü gözle bakıyorlar. İngiltere ve Fran-sa bunu derhal protesto etti. İranlılara İngiliz ve Rus-ların kötülüğünü söylüyorlar, İranlılar da buna ina-nıyor. Allah'tan Hinç müslümanları Genç Türkleri sevmiyorlar. İran'da Parlamento hareketleri olursa Ruslardan çok bizim için kötü olur. Bağdat demiryolu tamamlanınca durum daha da kötü olabilir.

Parlâmentoları var diye Türklere zaaf gösterme-yelim. Ne tip insan olduklarını daima hatırlayalım.

Sir Mark Sykse :

18 Mart 1914 de avam kamarasında yaptığı konuşmada: (Türk hükûmetleri her zaman çürümüş olmakla suçlanmıştır. Ben, Avrupalı devletlerin bu çürümeğe Türkleri zorla ittiklerini söylüyorum, öyle sanıyorum ki Avrupalı maliyecilerin Türkiye’de yaptıklarını sinsi bir vahşet olarak isimlendirmek hatalı olmaz. Eski ve yeni hiç bir Türk idâresi bu ölçüde kötü olmamıştır.) dedi.

M. F. Abbott

Avrupa diplomasisinin Türkiye’deki tarihçesi bahşış çamuruyla ifade edilir. Hiç bir Avrupalı temsilci yoktur ki, geçmişinde bu hasta yolu denemiş olmasın.

Mr. E. Alexander Powell :

Bu uğraşın hikâyesi, hile, yalan ve aç gözlülükten ibarettir. Avrupalılar Allahın kendilerine verdiği hak teorisine dayanarak sinsi diplomasislerini siyah, sarı ve esmer insanlara zorla uyguladılar.

A. Vambrey

Anayasah Türkiye’nin geleceği

Biz yalnız kendimizi Tanrının kulları kabul edip başkalarının da özgür olabileceğini kabul etmeyiz. Japonya’nın inanılmaz kalkınması, Çin’in kendine düzen vermesi ve Türk anayasası. Ben, Hüseyin Dani Paşanın evinde oturdum ve ilk özgürlük hareketlerini gördüm. Bu hareket Mısır, Rusya, Hindistan ve Japonya’da etkisini gösterecektir. Eğer Türkler Asya’daki ırkları bir arada tutabilirlerse iyi günler başlyabilir.

The living Age (1908) Boston

Türk ihtilâlinin gizi :

Avrupalı diplomatlar Türk ihtilâli hakkında ko-

nuşmaktadırlar. Bu sahiden inanılmıyacak kadar başarılı bir ihtilâl, kansız ve uzun zamanda hazırlanmış. Türkler Makedonya'da uygulanmakta olan İngiliz plânından çok aşağılık duygusuna kapıldılar. Bu uygulamayla Makedonya'nın büyük bölümünün denetimi diğer devletlerin eline geçiyordu. Sir E. Grey'in çete hareketlerini bastırmak için yaptığı teklifler ki bunlar yabancı uzman ve memur kullanmaktır, suya düşecektir.

Selânik Genç Türklerin propaganda merkezi oldu. Bu örgütte herkes bedava çahşıyor. Yeni fikirler hızla yayılıyor, Türkler tekrar Avrupa'da birinci plânda rol oynamak istiyorlar.

İngiltere'nin şimdiye kadar olan düşmanca hareketleri sultana karşıydı, şimdi Türklerle iyi ilişkiler kurmalıyız. Aksi halde Türkler ordularını Mısır'a gönderirler ve sonucu şimdiden göremiyeceğimiz karışıklıklar olabilir. Biz Amerikalılar İngilizlerin eski politikasını uygun bulduğumuzu, ancak şimdi Türkleri tuttuğumuzu söyleyelim. Türkleri tutan devletler şimdi bize: Türkler iyi insanlardır, siz hatahsınız diyeceklerdir. Biz de Türkler için eskiden beri öyle düşündük, köylüleri iyi niteliklere sahiptir, eskiden Türkleri tutanlar kötü bir sultanlığı tutarlardı, diyelim. Biz ve İngilizler Türk halkını tuttuğumuzu söyleyerek durumu kurtarırsınız.

Cilt 266 yıl 1900 Sayfa 329

Noel Buxton :

Herkes neşeyle özgürlüğü kutluyor. Okul çocukları sesleri kısılâna kadar özgürlük diye bağırıyor, papazlar ve imamlar sokaklarda kucaklaşıyor. Vâkur Türkün sokaklarda nutuk söylemesi insana garip geliyor, yeni bir mucize doğuyor. En önemli olan da Genç

Türklerin hasta adamı kurtarmış olmasıdır. Şimdi gözlerimizin önünde olan bu değişikliği beş ay önce kim tahayyül edebilirdi. Şimdi iki soru var:

1) Genç Türkler gerçekten reformcu mu?

2) Bunu yapabilecek kudretleri var mı?

Birleşme ve kalkınma örgütünde (İttihat ve Terakki) askerler, denizciler, gazeteciler ve toprak sahipleri var. Hepsi memleketlerini moral ve ekonomik çöküntüden kurtarmak ve politik bakımdan özgür yapmak istiyorlar. Şahsen tanıdığım Türkler bile beni şaşırtıyor. Şimdi prensip sahibi, samimi ve iyi niyetli vatanperver oldular. Hamid devriyle kıyaslanınca, çürümüşlük, insanların özel hayatına karışma, şantaj, zulüm, sürgün ve rüşvetin bir gecede sona erdiği görülüyor. Şehüslâm şahane bir cesaretle Genç Türkleri tutuyor. Bu ihtilâl öyle inanılmaz bir karakter taşıyor ki, Anayasa isteyen Rus'ları bile kışkırtabilir. Enver bey ve diğer komite azaları inanılması güç bir tevazu içindeler, alkıştan bile kaçıyorlar. Türklerin şimdi en çok savaşması gereken şey, cehalet ve vatanlarını Avrupah hırsızlardan korumaktır. İngilizlerin eski düşmanlığı sultanın şahsınaydı, şimdi bu güzel bir propaganda vesilesi olarak kullanılabilir. Bir Türk subayı bana İngilizlerin Türkleri haritadan silmek istediklerini biliyoruz, fakat şimdi yeni rejimi tuttuğunuzda inanıyoruz, dedi. Okullarda resmi dil'in Türkçe olması isteniyor, parlamento kurulursa prensin partisi aşırı solcu görülebilir. Genç Türkler Makedonya işini büyük devletlere bırakırlarsa başarılı olabilirler. Şimdi Ermenilere etki ederek Türklere bir şans tanımalıyız. Belki Müslüman ve Hristiyanlar birlikte başarılı olabilirler. Amerikan kolejinde Türklerle Hristiyanlar birlikte dua etmiyorlar mı?

**BÖLÜM III BALKAN HARPLERİNDEN 1914'e
KADAR OLAN DÖNEM ;**

Sayfa No: 2

Belge: 3

15 Nisan 1909

Sir F. Cartwright'tan Sir C. Hardinge'e

Viyana'da İstanbul olayları alarm yarattı. Türkiye'de ciddi tehlikeler başlarsa bu Balkanlara yayılabilir. Bu durum Avusturya Macaristan İmparatorluğunda da büyük huzursuzluk yaratacaktır. Almanlar İngilizlerin Balkanlarda faaliyet gösterdiklerini yayarak burada huzursuzluk yaratıyorlar.....

Sayfa No: 4

Belge: 5

16 Nisan 1909

Sir A. Nicholsen'den Sir E. Grey'e

Rus elçisi Bulgarlara sabır tavsiye ediyor, zira Türkiye bütün baskılara karşın durumu kabul etmezse kuvvetler karışamaz, diyor.....

Sayfa No: 8

Belge: 11

Sir F. Cartwright'ten Sir E. Grey'e

Yunan delegesi Mr. Monos bana şunları söyledi: Genç Türk partisi bir avuç enerjik ve kararlı adamdan oluşmuş ve tesadüfen kudreti ele geçirmiştir. Müslüman toplulukları onları istemezler. Yavaş yavaş eski rejim gibi çökmeğe mahkumdurlar. Gerçek Türkler tutucu ve kırtasiyeciyaratışta insanlardır, şimdi küçük Balkan devletleri birleşip İstanbul'daki gelişmeleri izlemelidir. Yunan ordusu ancak sene sonunda hazır olabilir. Yunanlıların Selâniği işgali Avusturya'ya ziyan vermez ve onların ticaret işlerine en-

gel olmaz, Arnavutlar Genç Türkleri sevmemektedirler, Arnavutlarla Yunanlılar arasında büyük bir yakınlık vardır. Genç Türkler Girit'in Yunanistan'a katılmasında engel olmaktadırlar, ancak Kayzer de Yunanistan'a sempati göstermektedir.....

Sayfa No: 18

Belge: 18

7 Temmuz 1909

Mr. Findlay'den Sir E. Grey'e :

Balkanlardaki politik durum şöyledir

1 — Türkiye'deki rejimin devam edeceği şüphelidir. Bulgarlar Türklerle dostluk istemektedirler ve her iki millet için de en büyük düşman Yunanistan'dır.

2 — Avusturyalılar, Balkanlarda tehlikeli işler yapıyor.

3 — Balkanlardan Avusturyalıların alacağı yerlerin Bulgaristan'a hiç bir faydası yoktur. Bulgarlar Türkiye'deki rejimin çökmesinden istifade etmeği düşünüyorlar.....

Sayfa No: 37

Belge: 32

8 Ağustos 1909

Sir E. Grey'den Not :

Alman imparatoru Yunanistan'a sempatisini belirterek Girit'in Yunanistan'a verilmesi gerektiğini bildirdi. Girit'in Suda körfezine Alman donanmasını yollamaya karar verdi.....

Sayfa No: 38

Belge: 33

8 Ağustos 1909

Sir E. Grey'den Not:

Türkiye'deki rejimin görünüşü hiç emin değil,

şayet yeni rejim de çökerse Balkanlar büsbütün karışacak, şu sırada Ruslarla Bulgarlar arasında yapılacak bir anlaşma Türkiye'nin çökmesi sırasında çok işe yarayabilirse de şüphe uyandırır. Benim anladığıma göre Ruslar samimi bir şekilde kuvvetli bir Türkiye istiyorlar. Zayıf bir Türkiye Balkanlarda Avusturyalıların ilerlemesine neden olacak, diğer taraftan Ruslar Türklerin İran'daki durumundan da şüpheleniyorlar. Türkler İran'ın en önemli kalesini işgal etmiş durumdalar. Ruslar çekilmeden kendi askerlerini de çekmiyorlar.....

Sayfa No: 53

Belge: 46

21 Ağustos 1909

Sir G. Lowther'den Sir E. Grey'e :

Rus Çarı boğazların ya bütün devletlere ve ya yalnız Karadeniz devletlerine açılmasını istedi. Türkler bunu tamamen reddettiler, ancak Türk gazetelerinden biri bunun alabileceğine dair yazılar yazıyor.....

Sayfa No: 55

Belge: 49

4 Eylül 1909

Sir F. Cartwright'tan Sir E. Grey'e :

Çar'ın İstanbul'u ziyaret edeceği haberi Rus hariciyesi tarafından hayretle karşılandı. Ancak Çar'ın İstanbul'u ziyaret etmeden boğazlardan geçmesinin Genç Türk çevrelerinde acı bir etki bırakacağına da inanıyorlar.....

Sayfa No: 56

Belge: 51

6 Eylül 1909

Sir G. Lowther'den Sir E. Grey'e ,

Türk hariciyesi bana, Mr. Crawford'un elin-

de reformları yapacak bütün kuvvetin bulunduğunu söyledi. (Gümrüklerin başına getirdiğimiz kişi E. U.)

Sayfa No: 67

Belge: 60

28 Eylül 1909

Mr. Findlay'den Sır E. Grey'e — Gizli —

Bulgar orduları kumandanı General Dimitrieff ile ilginç bir konuşma yaptım:

1 — İngilizlerin Bulgarlara vereceği borcu arttırmak;

2 — Bulgarların İngiltere'den satın aldığı harp malzemesinin Majestenin hükümetinin yardımıyla boğazlardan geçirilmesi.

Ek : Türkler boğazlardan Bulgar harp malzemesinin geçmesine izin vermiyorlar. Türkler Bulgarların istediği kadar malzeme almasına engel olamaz. Bulgarları bizden malzeme almağa özendirmeliyiz. Askeri Ateşe H. D. Napier.

Sayfa No: 75

Belge: 65

4 Ekim 1909

Mr. Findlay'ın notu:

Boğazlardan ticaret gemilerinin geçmesi hakkında: 1823 te Sultan boğazlardan ticaret gemilerinin geçmesine engel olunca, Majestenin hükümeti Türkleri tehdid ederek durumu düzeltmişti. 1881 de ise Türk hükümeti bir Alman gemisini durdurup cephaneye aramıştı. Kapitulasyonlar Türk hükümetinin gemilerde dinamit aramasına engel olamaz. Nitekim Nobel patlayıcı maddeler şirketi 1893 te ve 1903 te boğazlar yoluyla Bulgaristan'a patlayıcı maddeler göndermişti. Türkler bunu da bırakmadılar, onun için şimdilik bu konu zor olacak.....

5 Ocak 1910

Sir B. Whitehead'den Sir E. Grey'e :

Türk Maliye bakanı Cavit Bey Belgrad'ı ziyaretinde Yugoslavya ile Bulgaristan'ın arasındaki ilişkiyi sordu. Kendisine, yapılan antlaşmanın Türklere karşı olmadığı söylendi. Sırp hükümeti Avrupa Türkiye'sindeki durumun eskiden bile kötü olduğunu gizli olarak söyledi. Yugoslav ve Bulgar hükümetlerinin hiç tatmin olmadığını ve oradaki Hristiyan halk için birşeyler yapmak lâzım geldiğini bildirdi.....

Sayfa No: 102

Belge: 93

14 Ocak 1910

Sir G. Lowther'den Sir E. Grey'e

Bulgarlar Türklerle iyi ilişki kurmak istiyorlar ve Türk ordusunun durumundan yararlanıp onlara saldırmak istemiyorlar.....

Sayfa No: 103

Belge: 94

15 Ocak 1910

Sir F. Cartwright'tan Sir E. Grey'e

Türk rejiminin sallantıda olması Viyana'da dikkatle izleniyor. Türk politikacılarını önemli krizler beklemekte, Türk İran hududunda, Mezapotamya'da ve Makedonya'da çeşitli karışıklıklar var, İstanbul'da bu işi halledecek kuvvetli bir el yok. Genç Türk komitesi ordu arasındaki durumunu kaybediyor. Ve prestijini kurtarmak için Girit'in Yunanistan'a gitmesini önlemeğe çalışıyorlar. Bulgarlarla araları gittikçe bozuluyor ve İstanbul'da işler iyiye gitmiyor.....

19 Ocak 1910

Sir A. Nichol森'den Sir E. Grey'e

Avrupanın düzelmesi için Rusya'yla Avusturya Macaristan, Osmanlı İmparatorluğunun çökmesi gerektiğine karar verdiler.....

Sayfa No: 117

Belge: 105

6 Şubat 1910

Sırp dışişleri bakanı ile görüştüm. Türk rejiminin mutlaka çökeceğini söyledi, çünkü Türkiye'yi kurtarabilecek olan iyi nitelikli kişilerden yoksunlar. İdari mekanizma diye birşeyleri yok. Türk toprağını milliyetçi bir rejim altında birarada tutmak bir hayaldir, Türklerce Türk teriminin bile bir anlamı yoktur, Müslümanlık esastır.....

Sayfa No: 132

Belge: 123

26 Şubat 1910

Sir A. Nichol森'den Sir E. Grey'e :

Bulgarlar Türklerle iyi ilişkiler istiyorlar. Yunanlılar ve Girit problem yaratabilir. Bizim amacımız Mekadonya'daki Hristiyanları korumaktır. Türkiye'nin iç durumu çok karışıktır. Kuvvetler Türkiye ile Yunanistan'ın çatışmasına mutlaka engel olmalıdır.....

Sayfa No: 134

Belge: 126

2 Mart 1910

Sir A. Nicholson'dan Sir E. Grey'e :

Bulgarlar Türklere güvenemiyor, Türkler Avrupa'da Bulgar ırkını ezmek istiyor, diyorlar.

2 Mart 1910

Sir. E. Grey'den, Sir F. Cartwright'a :

Avusturya ile Rusya Orta Doğu sorununu inceliyorlar. Ben de onlara bütün devletlerin bu konu ile ilgilendiklerini bildirdim.....

Sayfa No: 174

Belge: 155

1 Haziran 1910

Mr. Findlay'den Sir E. Grey'e :

Türk Elçisi Asım Bey ile görüştüm. Bulgaristan'ın durumundan şüpheleniyor. Gerçekte de Bulgarlar Türkiye'nin her zor zamanından yararlanıp, sertleşiyorlar. Bulgarların gözünde Türk ordusunun kıymeti disiplinine bağlı olarak düşüyor ya da artıyor. Bir şeyler olabilir.....

Sayfa No: 177

Belge: 157

8 Haziran 1910

Mr. Findlay'den Sir E. Grey'e :

Sırp bakanı Bulgarlarla görüşüğünü ve Bulgarların Türklere saldıracaklarını öğrendiğini, ancak bu emellerini onaylamadıklarını söyledi, bu durumda tarafsız kalamıyacaklarını ya Türklerle birleşip Bulgarlara karşı savaşacaklarını ya da Avusturya'yla birleşip Türklere karşı savaşacaklarını söyledi.....

Sayfa No: 179

Belge: 159

21 Temmuz 1910

Mr. Findlay'den Sir E. Grey'e :

Eğer 1909 senesi baharında İstanbul'da olaylar patlak verip Türk ordusu ikiye ayrıldığı vakit Bul-

garlar Türkiye'ye hücum etselerdi, İstanbul'a kadar gitmemeleri için hiç bir neden yoktu. Bugün ise Türkler Edirne'yi koruyabilirler. Burası ikinci bir Plevne olabilir. Bulgarların çok büyük bir şansa sahip olacağını sanmıyorum.....

Sayfa No: 180

Belge: 161

30 Temmuz 1910

Sir G. Lowther'den, Sir E. Grey'e

Türkiye'de anayasa hareketinden beri iki yıl geçti. İngiltere ve Fransa anayasa rejimini çok iyi karşılamış gibi göründüler. İngiltere anayasa hükümetlerinin öncüsü olarak ve Hamid rejimine karşı koyduğundan, Fransızlar ise Genç Türk hareketinin hazırlandığı memleket olduğundan... Bir memleketin politikasını onun çıkarlarından çok özel hisleriyle idâre etmeği düşünenler İngiltere'ye çok önemli bir yer verdiler. İngiltere'nin bir zamanlar Türk imparatorluğunun yardımına geldiğini hatırlıyanlar İngiltere lehine gösteriler yaptılar. Fakat Girit olayında Türkiye'nin aleyhine olan durumu İngiltere'nin hazırladığını görüyorlar. Genç Türklerdeki aşırı milliyetçilik yüzünden İngiltere'nin Mezapotamya ve İran körfezindeki durumu onları rahatsız ediyor. Başbakanın bana söylediği gibi: (Rusya'dan gelecek herhangi bir protestoya çok az katılın bırakın bunlar Rusya'dan gelsin, zira Türkler için her Rus bir düşmandır. Ve biz hiç bir zaman Ruslarla dost olamayız.) Diğer taraftan panislamizm ve Osmanlılık herne kadar bu memleketteki insanları birleştiriyorsa da henüz İngiltere her yerde iyi karşılanmıyor. Sonuç olarak: Genç Türkler İngilizlerin İran ve Girit'te takındığı tavrı İmparatorluk için bir tehdit sayıyorlar.

Fransızlara gelince burada okullara, tütün rejisine ve Osmanlı bankasına çok para akıttılar. İmparatorluğun her tarafından Fransız propagandası yapılıyorlar. Aslında Fransız maliyecileri Türkiye'nin hayat kanını emmektedirler. Son iki yıldır Rusya'nın buradaki durumu çok değişmedi. Sade aralarındaki büyük düşmanlık hafifledi, bir birlerine iyi dileklerini gönderiyorlar. Geçen yıl Ruslar kapitülasyonların kalkmasını istedilerse de bu çabuk söndü. Diğer taraftan Türk subaylarının çoğu Almanya'da okumaktadır ve kuvvetli bir Türkiye istemektedirler. Bu bakımdan Almanların durumu Türkiye'de çok yüksektir.....

Sayfa No: 185

Belge: 163

2 Ağustos 1910

Mr. Findlay'den Sir E. Grey'e — Gizli —

Burada hoş olmıyan söylentiler dolaşiyor. Meşhur Mekadonyah çete reisleri Bulgarlar tarafından serbest bırakılmış, Türk bölgelerinde harekete geçmiş. Bulgar hariciyesi ise Türk hükümetini suçluyor, Türk hükümeti çetelere karşı hiç bir şey yapmıyor. Osmanlıların kötü idâresi yüzünden Bulgarlar sıkıntı çekiyor diyorlar, Bulgar hükümeti Türklerin ümitsiz olduğunu ve kuvvetlerin de karışmıyacağını söyledi. Asım Bey Türk bakanlarından Bulgarların şikâyet ettiği vahşeti durdurmalarını istedi. Aslında Bulgarların şikâyete hiç hakları yok. Bütün vahşeti yapan kendileri Türk hükümetinin ve Bulgaristan'daki Türklerin hiç suçu yok. Şimdi Türkler bu suçlamlarla Avrupa'daki bütün prestijini kaybedecek.....

Sayfa No: 189

Belge: 164

3 Ağustos 1910

Mr. Barclay'den Sir E. Grey'e :

Kosava eyaletinde Sırp halkına kötü muâ-

mele edildiği haberî basını hâlâ işgal ediyor. Türkler Mekadonya halkının silâhlarını alıyorlar. Ve bu ara da Arnavutlara dokunmuyorlar, herhalde bir harbe gidilecek.....

Sayfa No: 190

Belge: 165

5 Ağustos 1910

Sir F. Cartwright'ten Sir E. Grey'e

Avusturya Büyük Elçisi altı devletin Türklerle baskı yaparak Yunan mallarına yapılan boykotu durdurmalarının sağlanmasını istedi. Girit hakkında bizim kararlarımızın kabul edildiğini bildirdi.....

Sayfa No: 194

Belge: 171

9 Ağustos 1910

Sir A. Nicholsen'den Sir E. Grey'e :

Rus hariciyesiyle yakın ve Uzak Doğu meselelerini görüştük. Ruslar Türkiye'nin bugünkü halini korumak istiyor, Bulgaristan'dan şüpheleniyorlar ve önümüzdeki 3-4 yıl için harp etmeği düşünmüyorlar. Eğer Türkiye çökerse o zaman İstanbul'u istiyorlar. Aksi halde Türkiye'nin rejiminin devam edeceğinden eminler. Yunanistan, Girit ve Mekadonya durumunu rahatsız edici buluyorlar.....

Sayfa No: 195

Belge: 172

12 Ağustos 1910

Sir F. Cartwright'tan Sir E. Grey'e :

Sırp hariciye bakanı ile görüştüm, Türk rejimi gelişirse Balkanlar kuvvetli bir Türkiye idâresinde kalabilir. Ancak hükûmet çürüklük içinde ve parasal işlerde çıkmazdalar. Sırp ve Yunan orduları Bul-

gar ordularıyla birleşirse Türkleri yener. Türk ordusunda ise subaylar arasında zıtlıklar var. Üstelik Almanlara da çok fazla güveniyorlar.....

Sayfa No: 200

Belge: 176

18 Ağustos 1910

Mr. Findlay'den Sir E. Grey'e :

1 — Türkler Bulgarlarla anlaşmaya çalıştılar bu boşa gitti.

2 — Makedonyanın silâhsızlandırılmasında Sırp-lar Türkleri vahşetle suçluyor.

3 — Bulgarlar Türklerin kendi gelişmelerine engel olduklarını söylüyorlar.

4 — Müslüman muhacirler bile silâhsızlandırılıyor. Bulgarlar silâhları alınan müslümanlardan kolayca kurtulacaklarından eminler.

5 — Asım Bey ılımlı hareket etmeğe çalışıyor. Makedonya sorunu tek bir yoldan çözülebilir o da harptir...

Sayfa No: 201

Belge : 177

30 Ağustos 1910

Mr. O'Beirne'den Sir E. Grey'e :

..... Türkler Almanyadan iki harp gemisi aldılar, ayrıca İngiltereye de iki gemi ısmarladılar. Rusya bundan telâşa düştü donanma üstünlüğünün Türklerle geçmesini istemiyor. Tanin gazetesi Karadenizin tarafsız olmasını istiyor. Karadeniz bir Türk Rus gölü haline gelsin ve hiç harp gemisi kalmasın, görüşü yayılıyor.

Ek: Türk donanması şimdilik Rus donanmasına eşit olamaz. Gemileri kullanacak subay ve askeri bile yok.

4 Eylül 1910

Mr. O'Beirne'den Sir E. Grey'e :

Türklerin harp gemisi almaları Rusları telaşlandırdı. Şimdiye kadar Karadenizde elde ettikleri üstünlüğü kaybetmekten korkuyorlar. İngilterenin Türk donanmasına yardım etmesi burada iyi karşılanmıyacaktır.

Sayfa No: 208

Belge : 180

6 Eylül 1910

Mr. O'Beirne'den Sir E. Grey'e :

Rosia gemisi Türk donanmasına katıldı. Ruslar derhal Karadeniz filosunu silâhlândırdılar. Biz istesek te istemesek te Türkler bir donanmaya sahip olmak için karar verdiler. İngiltere Türk ordusu gibi Türk donanmasının da Almanlaşmasına izin vermemelidir.

Sayfa No: 207

Belge : 181

6 Eylül 1910

Sir G. Lowther'den Sir E. Grey'e :

Manastır ve Selânikte Birleşme ve İlerleme örgütü (İttihat ve Terakki) iki gizli toplantı yaptı. Bu toplantılarda Talât ve Cevdet Beylerin iktidarda kalması için her şeyi yapmağa karar verdiler. Ordu örgütün yanında olduğu sürece bir Anayasa değişikliğiyle Talât ve Cevdet Beylerin ortadan kaldırılmasına olanak yoktur. Örgütte 80 - 90 mason, Halk İşleri Bakanı ve yeni Şeyhülislâm var. Son zamanlardaki söylentilere göre örgüt üyeleri valilik, mutasarrıflık v.b. gibi yerlere yüksek ücretlerde tayin ediliyorlar.

Komitenin Osmanlılaştırmak iddiası aslında Türkleştirme-
tirmektir.

Ek: Mr. Geary'den Sir G. Lowther'e :

Selânikte Birleşme ve İlerleme Örgütü gizli bir toplantı yaptı. Talât bu toplantıda: Avrupadaki prestijimizi korumak için birleşik bir cephe olarak hareket etmeliyiz, dedi. Kabine tamamen bizim kontrolümüzdedir. Ordu tamamiyle bizim arkamızdadır. Biz memleketimizdeki müslüman ve gayrimüslimlere eşit haklar veriyoruz, ancak gayrimüslimler sadık birer Osmanlı olamıyorlar. Yunanlılardan korkmuyoruz. Girit sorunu yakında bizim istediğimiz yolda çözülecektir. Sırbistan ekonomik bakımdan bize bağlı olduğu için bir şey yapamaz v.b. dedi. (Bu ek İngiliz casuslarının çalışmasına örnektir.)

Sayfa No: 211

Belge : 183

14 Eylül 1910

Sir E. Grey'den Sir F. Cartwright'a :

Giridi tekrar işgal ederek Türklere karşı olan yükümlülüklerimizi yerine getirmeliyiz. Ancak Türkler Giridin dışında bir şey yaparlarsa meselâ, Yunanistana hücum ederlerse biz yerimizde bekleriz, eğer altı devlet karışırsa biz de karışırsız. Girid yüzünden sorumluluk almak istemiyoruz.

Sayfa No: 212

Belge : 184

20 Eylül 1910

Sir E. Grey'den Sir G. Lowther'e :

Türk donanmasının gelişmesi karşısında Rusya'da meydana gelen rahatsızlığı yazıyorsunuz. Türkler donanmalarını geliştirmeğe karar verdiler. Türk

donanmasına da ordusuna olduğu gibi Alman etkisine girmesini istemiyoruz.

Sayfa No: 216

Belge : 188

6 Ekim 1910

Sir G. Lowther'den Sir E. Grey'e :

Türkiye üçlü anlaşmaya katılıyor. Bu Türkiyenin lehine olmasına karşın Almanya için deliliktir. Zira Türkiye'nin içte ve dışta çözmesi gereken pek çok problemi vardır. Türk yeni rejiminin yaptığı bütün hareket ordusunu karışık bir durumdan düzgün bir hale getirmek oldu.

Sayfa No: 219

Belge : 191

12 Ekim 1910

Mr. Findlay'den Sir E. Grey'e :

Türkler son zamanlarda Fransızlardan aldıkları borçlarla Rusya üstüne baskı yapıyorlar. Ruslar özellikle Türklerin satın aldığı Alman harp gemilerinden rahatsız oldular. Türkler Rusların kendilerinin doğal düşmanı olduklarını biliyor, aynı zamanda Almanların da kendilerini diğer devletlere karşı bir koz olarak kullandıklarının farkındalar. Fransızlarla kendilerine faydalı olduğu için dost kalmak arzu ediyorlar. İngilterenin kendilerine zarar vereceklerinin farkındalar. Ancak onlar da İngiltereyi incitebilecek durumdalar. Asım Bey Fransız elçisiyle olan konuşmasında Rusyanın tarihi düşmanları olmasına karşın İngilterenin de Mısır ve Kıbrısındaki durumundan dolayı Türkiyenin doğal düşmanı olduğunu söylemiş. Başbakan Hakkı Paşa Türkiyenin durumunu çok karanlık görüyor. Ve Fransız parasal yardımı olmazsa Türkiye batmıştır diyor.

7 Aralık 1910

Mr. Findlay'den Sir E. Grey'e :

Balkanlarda yapılan toplantıda sorulan sualleri derhal size gönderiyorum.

1 — İlerdeki Türk politikası Osmanlı İmparatorluğunda Türk ırkının hâkimiyeti ve Pan-İslâmizmin gelişmesi üstüne dayanacaktır. Bu vaziyet karşısında Balkanlardaki Hristiyan devletleri çıkarlarını nasıl koruyacaklardır?

2 — Hristiyan devletler tek başlarına Türkiye'ye karşı savaşacak kadar kuvvetli midirler?

3 — Balkan devletleri dışardan yardım alırlarsa hangi gruba doğru eğileceklerdir?

Bu sorulara şu cevaplar verilmiştir

1 — Balkan devletleri Türkiye'ye karşı birleşeceklerdir.

2 — Kendi aralarında birleşseler bile yalnız hareket edemezler.

3 — Balkan devletleri üçlü itilâf devletleriyle birleşeceklerdir.

22 Aralık 1910

Sir F. Cartwright'ten Sir E. Grey'e :

Türkiye ile Bulgaristan arasında bir olay çıkması mümkündür. Paris ve Londra hazırlıklı bulunmalıdır. Ruslar ise bunun bir Avrupa harbine sebep olacağından korkmaktadırlar. Ben, Rus elçisine Türkiye'de rejim çökerse bunun anarşiye neden olacağını ve muzaffer Bulgar ordularının İstanbul'a kadar gidebileceğini söylerim. İsvosky, Rusların buna hiç bir

şekilde izin vermeyeceğini söyledi ve Bulgarlara çok kızdı.

Sayfa No: 243

Belge : 207

4 Ocak 1911

Sir F. Cartwright'ten Sir E. Grey'e :

Yeni Türk rejimi çok yakında aşırı milliyetçi eğilimler gösterebilir ve Mısır, Girit, Bosna bölgelerinde Türk hakları ileri sürülebilir.

Sayfa No: 253

Belge : 213

19 Şubat 1911

Sir F. Cartwright'ten Sir E. Grey'e (çok gizli) :

Kont Aehrenthal bana ve Fransız elçisine şunları söyledi. Biz genç Türk rejimine bütün manevi desteği verdik, fakat hatâları o kadar çok ki artık sonları yakındır. İstanbul'da kuvvetli bir hükümet istiyoruz, bütün ümidimiz Mahmut Şevket'in üstünde toplanmıştır. Genç Türkler ise Mahmut Şevketi ortadan kaldırmak istiyorlar. O ise bunu biliyor ve tedbirini aldı. Bize göre Avrupa sulhü küçük Balkan devletlerinden çok İstanbul'daki anarşi yüzünden tehlikededir. Majestenin hükümetinin Balkanlarda Türkler hakkında yaptığı aktif propagandayı durdurup işleri büsbütün karıştırmıyacağını ümit ederiz.

Bağdat demiryoluna gelince: Tamamen ekonomik olan bir meseleyi neden bu derecede politik bir konu haline getirdiğiniz; anhyamıyoruz.

Ek. J.D.G.

1 — Türkiye hakkında tamamen karanlıktayız. Mahmut Şevket'in gerçek karakteri hakkında hiç bir şey bilmiyoruz. Mahmut Şevketin diktatör olması mı

yoksa örgütün kuvvet kazanması mı daha iyi bilemiyoruz.

2 — Yazan: L.M. Şimdiki durumda İngiliz çıkarları çok kötü durumda. Askeri bir dikta belki daha da kötü olabilir. Cartwright'in ajanlarına göre: Türk İmparatorluğu dağılmak üzeredir. Durumu bu açıdan incelemeliyiz. Mısır, İran körfezi ve Girit üstünde dikkatle düşünmeliyiz.

Sayfa No: 255

Belge : 216

21 Şubat 1911

Sir G. Lowther'den Sir E. Grey'e :

İstanbuldaki krizler devam etmekte, Mahmut Şevket kabinedeki aşırı insanları temizlemeğe çalışmaktadır. Tanin gazetesi yazarlarından Hüseyin Cahit ve İsmail Hakkı gibi yazarlar yeni kabinedeki maliye ve dahiliye bakanlarından takdir ile bahsetmektedirler.

Sayfa No: 59

Bölüm 74

Trablusgarp Harbi

I — Ultimatomdan önce Şubat 1910 Eylül 1911

7 — Türkiye ile İtalya arasındaki ilişkiler son zamanlarda samimi değildi. Türkler ne İtalyanlara, ne de onların devletlerine saygı gösteriyor. İtalya'nın büyük devletler seviyesine yükselmesi son birkaç yıl içinde oldu. İtalya küçük devletlerin hassasiyetiyle Türklerin bu durumuna kızıyordu. Trablusgarp hakkında bir niyetleri olup olmadığı da belli değildi. Buradaki İtalyan sayısı kimsenin dikkatini çekmemişti. Türklerin ise deniz kuvvetleri bir saldırıyı önliyecek durumda değildi.

8 — Eski Sultan Abdülhamid devrinde impara-

torlukta açmak istedikleri posta ofisine engel olunması İtalyanları kızdırdı. Bu bir başka büyük devletin isteği olup reddedilseydi derhal donanmalarını yollarlar ve isteklerini zorla kabul ettirirlerdi.

9 — Türkiyedeki ihtilâl Türk - İtalyan ilişkilerini kısa bir süre düzelttiyse de 1910 yılında Trablusgarptaki İtalyan çıkarlarını korumağa karar verdiler.

10 — Romada elçi olan Hakkı Paşa Türk - İtalyan ilişkilerini geliştirecek hiç bir şey yapmadı. Abdülhamid devrinde bir donanma gösterisi kâfi geldiği halde Genç Türkler yeni bir silâh keşfettiler: BOYKOT... Bu da durumu çok tehlikeli bir hale getiriyordu. 2 Temmuzda Türk Prensi Yusuf İzzettin Romaya gitti.

11 — Büyük devletler Arnavutluk nedeniyle Türkiye üstüne baskı yaparken İtalya Trablusun işgali için en iyi zaman olduğunu düşündü.

12 — Roma bankası, Vatikan maliyecileri, hariçye bakanlığı ve bankanın para ile elde ettiği basın büyük bir kampanyaya giriştiler. Yalnız sosyalist basın bu hareketin aleyhindeydi.

13 — İtalyanlar soldan gelen bu karşı koymayı dikkate almadılar.

14 — Eylül ortalarında sosyalist ve radikal basın hariç, bütün basın tek bir ses haline geldi. Balkanlarda durumun karışması İtalya için iyi şartlar hazırlıyordu.

15 — İtalyanlar Türklere karşı milli prestijlerini kurtarmak ve Akdenizde Fransız üstünlüğüne engel olmak için büyük devletlere Trablusu işgal edeceklerini bildirdiler.

16 — İtalyanlar Türk hükümetine 28 Eylülde Trablusgarb'ın ihmal edildiğini, düzensiz olduğunu ve İtalyan çıkarlarının ihmal edildiğini bildiren bir nota verdiler. Türkler derhal görüşmeğe hazır olduklarını

bildirdilerse de böyle bir görüşmenin hiç yararı yoktu.

17 — İtalyanlar aynı anda Atina, Belgrad, Sofya, Budapeşte ve diğer Avrupa şehirlerindeki Türk konsolosluklarına, İtalyan çıkar ve şerefini korumak üzere Trablusgarb'ın işgal edildiğini bildirdiler.

Sayfa No: 262

Belge : 219

15 Şubat 1910

Sir R. Rodd'dan Sir E. Grey'e :

Dışişleri bakanları toplantısında Osmanlı İmparatorluğunun Afrika toprakları söz konusu edildi. İtalyanlar Osmanlıların toprak bütünlüğüne saygı duyduklarını bildirdiler.

Sayfa No: 263

Belge: 220

31 Aralık 1910

Sir R. Rodd'dan Sir E. Grey'e :

İtalyanlar Girid meselesinde Türkleri tutmuyor ve ayrıca İtalyanların Kızıl denizde Massowah'ı işgalini kabul etmeyişleri İtalyanları kızdırıyor. Türkler başka büyük bir devlete bize hareket ettiği gibi hareket edemez diyorlar, en büyük korkuları boykottan.

Sayfa No: 264

Belge : 221

23 Temmuz 1911

Sir E. Grey'den Sir R. Rodd'a :

Markiz di Sandiuliano Trablusgarpta İtalyanların büyük güçlüklerle karşılaştığını söyledi. Türkler İtalyanların arazi satın almalarına izin vermezken Almanlara veriyor.

31 Temmuz 1911

Sir R. Rodd'dan Sir E. Grey'e :

İtalyanlar, Türk hükümetinden Trablustaki valinin değiştirilmesini istediler. Diğer taraftan öteki kuvvetlerle de anlaşp durumlarını garanti altına aldılar. Türk hükümetinin şu ara zayıf olduğunu biliyorlar.

Sayfa No: 266

Belge : 223

30 Ağustos 1911

Sir E. Grey'den Sir G. Lowther'e :

İtalyan hükümetiyle Türk hükümeti arasındaki sürtüşmeyi anlatan yazınızı aldım. Size Mısır ve Sudan hakkındaki gizli yazıyı gönderiyorum. Türk hükümetinin Trablusta İtalyanlara daha az haklar tanıdığını görüyoruz, İtalyanların durumunu anlıyoruz.

Sayfa No: 270

Belge : 227

14 Eylül 1911

Sir R. Rodd'dan Sir E. Grey'e :

İtalyan bakanlarını çok iyimser buldum. Özellikle Fransızların Marocco meselesi halledikdikten sonra... Trablus limanlarında İtalyan mallarına boykotun başlaması onları çok kızdırıyor. Sosyalist parti ise İtalyanların sömürge macerasına atılmasını istemiyorlar. Boykot devam ederse İtalyanlar için korkunç olur, hem de Osmanlı İmparatorluğundaki İtalyanların durumu fenalaşır, son yıllarda fevkalâde bir pazar olan Türkiye'yi kaybedebilirler.

İtalyan donanması manevra yapmak üzere toplandı ve yola çıktı.

18 Eylül 1911**Sir G. Lowther'den Sir E. Grey'e :**

Yeni gazete İtalyanlarla Başbakanın görüş-tüğünü yazıyor. İtalyan gazeteleri ise Trablusa bir şey yapılmıyacağını, sadece boykotun kaldırılması gerektiğini yazıyorlar.

22 Eylül 1911**Sir R. Rodd'dan Sir E. Grey'e :**

Gazeteler İtalyan halkını Trablustaki durum hakkında aydınlatıyorlar. Ayrıca Kızıl Haç bültenleri de devamh yayınlanıyor. İtalyan donanmasını veriyorum. (26 parça gemi ismi E.U.)

24 Eylül 1911**Sir R. Rodd'dan Sir E. Grey'e :**

Trablustaki bütün Türk kuvveti 6 bin kişiden ibarettir. Türkiye'ye hiç bir haber vermek niyetinde değiller. Din adamlarının ve subayların kendilerine karşı ayaklanacağından korkuyorlar...

26 Eylül 1911**Sir R. Rodd'dan Sir E. Grey'e :**

Üç torpitobot ve Napoliden kalkan 4 gemi daha yola çıktı. Gazeteler ise donanmanın İtalyan sularında olduğunu söylüyor

26 Eylül 1911**Mr. W. Churchill'den Sir A. Nicholsen'e :**

İtalyanların Trablus meselesi Türkleri bös-

bütün Almanların kollarına atacaktır. İtalya macerası çok derine gidebilir, bizim tutumumuz ise bize hem kâr hem de zarar sağhyabilir. Ancak biz her şart altında ister ahlâki olsun isterse ahlâksızlık olsun İtalyayı Türkiye'ye yeğlemeliyiz. Öyle görülüyor ki, denge bizim çıkarlarımıza doğru dönecektir.

Sayfa No: 280

Belge: 244

27 Eylül 1911

Sir E. Goschen'den Sir E. Grey'e :

Türklerle yapılan bütün baskıya karşın, ticarete İtalyaya yanaşmak istemiyorlar. Türklerin büyük dostu olan Almanlar belki onları ılımlı bir yola sokabilir. Türkiye'de heyecan o kadar fazla ki belki bir iç harbe gidebilirler. Bulgarlar henüz Türklerin bu durumunda yararlanmadı.

Sayfa No: 283

Belge : 249

28 Eylül 1911

Sir P. Poget'ten Sir E. Grey'e :

İtalyayla Türkiye arasındaki durum Balkanlarda endişeyle izleniyor. Türkler Trablusta İtalyan isteklerini kabule mecburdurlar. Bir silahlı çatışmayı mutlak kaybedecekler ve bunu gören Balkan devletleri de yer kapacaktır.

Sayfa No: 286

Belge : 253

30 Eylül 1911

Sir E. Grey'den Sir F. Bertie'ye :

Fransız ve Rus hükümetlerine Türk İtalyan harbinde tarafsız kalacağımızı bildiriniz.

Sayfa No: 289

Belge : 257

30 Eylül 1911

Sir R. Rodd'dan Sir E. Grey'e :

İtalyanların Trablustaki durumu çok garip,

bütün inkârlara rağmen Trablusta Türk idaresinin dehasını kabul etmek gerekir. Trablusta birçok İtalyan değirmeni var. Türkler bütün diğer milletlere haklar verirken İtalyanlara hiç hak vermediler ve bu da onların sabrını taşırdı. Güney Afrika harbinde İngiltereye anlayış gösteren tek devlet İtalya idi şimdi de biz onlara anlayış göstermeliyiz.

Sayfa No: 294

Belge : 260

1 Ekim 1911

Mr. O'Beirne'den Sir E. Grey'e :

Rusya da Türk - İtalyan harbine karşı taraf-sızlığını açıkladı. Türkler Trablus'un işgaline karşı Ruslardan yardım istediler. Ruslar ise Balkanlardan Türkiye'ye gelecek her türlü saldırıya karşı oldukla-rı halde İtalya'ya karşı hazırlıksız olduklarını söyle-diler.

Sayfa No: 295

Belge : 263

2 Ekim 1911

Sir F. Cartwright'ten Sir. Grey'e :—Çok gizlidir—

İtalya Türkiye'ye karşı harbi sade Trablus-garp'ta değil Adriyatikte de yürütüyor. Arnavutlukta İtalyanlar geçit resmi yapıyorlar. Avusturya telâşa.

Ek : İtalyanlar Türk gemilerinin kendi kasabala-rı bombardıman otmosinden korkuyorlar. Bu konuda Türklerle bilgi vormemek için hiç bir şey söylemiye-lim.

Sayfa No: 296

Belge : 264

2 Ekim 1911

Sir E. Grey'den Sir R. Rodd'a :

İngiliz basını İtalyanın hareketini çok iyi karşı-ladı ve her zaman İtalyanın yanında oldu.

3 Ekim 1911

Sir E. Grey'den Sir G. Lowther'e :

Türk hükümeti İngiltere'nin karışmasını istedi. Böyle bir şey İtalyanlara karşı düşmanca olur. Üstelik bize bir yarar da sağlamaz. Fransa, Rusya ve Avusturya hükümetleri de aynı şekilde hareket ediyorlar. Alman İmparatorluğu da biraz daha dostane olmakla beraber aynı cevabı verdi.

Sayfa No: 306

Belge : 280

11 Ekim 1911

Sir E. Grey'den Sir R. Rodd'a :

İtalyan elçisi Trablus'un bütün Türk haklarından sıyrılmış olarak kendilerine bırakılmasını istedi. Türkler bunu kabul ederlerse maddi ve manevî destek bulacaklarını, aksi halde İtalyan vatandaşları Türkiye'den kovulursa kendilerinin de misilleme yapacaklarını söyledi.

Sayfa No: 307

Belge : 282

11 Ekim 1911

Sir E. Grey'den Sir R. Rodd'a :

Harbin amacı olarak İtalyanlar Trablusu zaptetmekle Kızıldenizden Türk filosunu atmak istediklerini bildirdiler. İngilizlerin ise Kızıldenizde serbestçe ticaret yapabileceklerini söylediler.

Sayfa No: 307

Belge : 283

12 Ekim 1911

Sir F. Cartwright'ten Sir A. Nicholsen'e :

İtalyanların Türkiye'ye verdiği ultimatom,

Aehrenthal (Avusturya dışişleri bakanı)'ı çok şaşırttı. Ancak Bosna krizi sırasında İtalya Avusturya tarafını tutarken Avusturya da Trablus meselesine karşı çıkmayacağını söylemişti. Aehrenthal Avusturyanın çıkarlarını kişisel düşüncelerinin çok üstünde tuttuğundan daha büyük bir devlet adamı niteliği göstererek, İsvosky'nin İtalyanlara gösterdiği şiddet göstermedi, sükunetini korudu.

Sayfa No: 310

Belge: 287

16 Ekim 1911

Sir A. Nicholsen'den Sir E. Grey'e :

Mr. Cambon (Türkiyedeki İngiliz parasal danışmanı) gizli tutulması ricasiyle aşağıdaki bilgiyi verdi: İstanbuldaki Rus büyükelçisi boğazlardan serbest geçiş hakkı verilirse, Rusyanın Türk topraklarının bütünlüğünü diğer devletlere karşı garanti edeceğini, kapitülasyonların kaldırılmasına razı olduğunu, demir yolu haklarını geri vereceğini, Balkan devletlerinin Türkiye'ye karşı saygılı olmasını sağlayacağını söyledi. Bu konu acele konuşulmalıdır.

Sayfa No: 319

Belge : 301

6 Kasım 1911

Sir E. Grey'den Sir R. Rodd'a :

İtalyan Büyükelçisi bugün Trablusun İtalyana katıldığını bildirdi. Trablus'tan bizim ticaret çıkarlarımızı karşılamalarına rağmen, şüphesiz artık kapitülasyonlar kalkmıştır, dedi.

Sayfa No: 322

Belge : 306

7 Kasım 1911

Sir G. Lowther'den Sir E. Grey'e :

İtalyan hükümeti Rus hükümetine Türk do-

nanmasını yok etmek üzere birlikte boğazlara hücum etmeyi teklif etmiş, Rus hükûmeti bunu red etmiş.

Sayfa No: 333

Belge: 323

27 Kasım 1911

Kont de Salis'ten Sir E. Grey'e :

Kral, İtalya ile Türkiyenin arasındaki kavganın çok üzücü olduğunu Türklerin Kosovadaki kuvvetlerini de çektiklerini ve harbin kısa zamanda biteceğe benzemediğini söyledi.

Sayfa No: 339

Belge: 334

1 Aralık 1911

Sir F. Cartwright'ten Sir E. Grey'e :

Harb bahara kadar uzarsa ve Türkler bu harpten zayıf çıkarlarsa durum çok tehlikeli görülüyor. Şimdiden Bulgaristanda karışıklıklar izleniyor. Bombalar patlamağa, gösteriler yapılmaya başladı.

Sayfa No: 340

Belge: 336

2 Aralık 1911

Sir G. Lowther'den Sir E. Grey'e :

İtalyanların ve kuvvetlerin Türklere karşı düşmanca hareketlerine karşılık Rusların yardım teklif etmesi Hüseyin Cahit tarafından boğazların Rus gemilerine açılması gerektiği yolunda savunuldu. Bütün bu olaylara karşın bu memlekette İngilizlere karşı sevgi çok fazladır ve herkes boğazların Ruslara açılmasına karşı çıkmaktadır. Rusların boğazları açtırmak düşüncesi aptalcadır. Biz Türklere hiç yardım etmememize karşın boğazların açılmasını da önlemeliyiz.

11 Aralık 1911

Sir G. Buchanon'dan Sir E. Grey'e :

Movea Vremyada çıkan makaleyi size yolluyorum: Biz Ruslar Boğazlardan serbest geçme hakkı istersek Paris ve Londra anlaşmalarına göre diğer kuvvetler de aynı hakkı isteyeceklerdir. Türkiye şu anda zayıftır biz ona dostluk elimizi uzatmalıyız.

Sayfa No: 352

Belge: 350

26 Aralık 1911

Sir G. Buchanon'dan Sir E. Grey'e :

İtalya Türkiyeye bir miktar para öderse ve kuvvetler de kararlı, sert ve fakat dostane baskıda bulunurlarsa İtalyanın Trablusu kaptığı Türklerce kabul edilecektir.

Sayfa No: 363

Belge: 364

20 Ocak 1912

Sir E. Grey'den Sir F. Bertie'ye :

Tanın gazetesinde çıkan haberler Türkiye'nin bu katılmayı hiç bir zaman kabul etmiyeceğini yazıyor.

Sayfa No: 380

Belge: 383

15 Mart 1912

Sir G. Lowther'den Sir E. Grey'e :

Buradaki Rus elçisinin görevi Türklere Balkanlarda Türk ve Rus çıkarlarının aynı olduğu izlenimini vermektir. Şimdi bu elçi geri çağırılıyor. Tanin gazetesi bu elçinin geri alınmasıyla Türk Rus dostluğunun yıkılmak mı istendiğini soruyor.

16 Haziran 1912

Sir R. Rodd'dan Sir E. Grey'e :

Türk Arap kuvvetlerinin Trablusta büyük yenilgiye uğramaları Arapların mağlûbiyeti kabul ettiğini mi gösterir, dedim. Dışişleri bakanı şimdilik bunun doğru olmadığını, Türklerin Arap kabileleriyle ilişki kurmasına engel olduklarını ve Arap askerlerin Türk subaylara itaat edip etmiyeceklerinin henüz bilinmediğini söyledi. İngiliz ve Alman hükûmetlerinin Türk hükûmetine baskı yaparak durumu kabul ettirmelerinin gerektiğini de ilâve etti. Ayrıca bazı İstanbul gazetelerinin İtalyanlara karşı daha ılımlı bir dil kullanması da dikkati çekiyor.

Sayfa No: 404

Belge: 419

20 Haziran 1912

Mr. O'Meirne'den Sir E. Grey'e :

Bir Sırp delegesi Rusyaya geldi, Rusların Balkanlarla ilgilenmeyişinin Slav ırkı için çok kötü olduğunu, ayrıca Türkiyenin güçlüklerini artırmamak için boğazlar meselesini ortaya çıkarmadıklarını söyledi.

Sayfa No: 412

Belge: 429

28 Haziran 1912

Sir E. Grey'den Sir R. Rodd'a :

İtalyan Büyükelçisi bana aşağıdaki raporu verdi :

1 — Türkler Ege adalarından dolayı endişeye düşmemelidirler harpten sonra onları geri vereceğiz.

2 — İtalyanlar İngilizlerin Bardia limanını işgalini onaylar.

3 — İngilizler İtalyanların Trablusu kendilerine kattığını onaylandı ve diğer milletlere de onaylatmalıdır.

4 — Baron Marchall Bağdad demir yolu ve İskenderun meselesini Almanların istedikleri gibi kabule hazırdır. Ancak buna karşılık da Cyrenick'nın Mısır katılmasını onaylamalıdır.

5 — Fransız ve İngiliz hükümetleri Trablusun ilhakını onaylamıyacakları hakkında herhangi bir söz vermemelidirler.

Not Ben böyle bir sözü kesinlikle vermiyeceğimizi söyledim.

6 — Mısır tarafsız kalmalıdır, çünkü Türk donanması Mısırı koruyamaz.

Sayfa No: 413

Belge: 430'a ek

29 Haziran 1912

— Gizlidir —

Amirallikten Harp Bakanlığına:

İtalyanların adaları işgalinin deniz politikamıza etkisi :

1 — Amiralliğin Akdenizde politikası yıllardan beri çıkarlarımıza uygun şekilde olmuştur. Şimdi yabancı filolar bizi tehdit etmektedir. 1872 Navarino'dan beri Türk filosu önemsizdir. Yunan filosunu ise etkisiz şekilde kurduk.

2 — Ege Denizinde durumu korumak sadece bir asırlık İngiliz politikası değil, aynı zamanda bütün Avrupanın da politikasıdır. Şüphesiz zaman zaman Türklere baskı yapmak için bir ada ya da bir liman Avrupalı devletlerce işgal olunmuştur. Örneğin, 1887 de Avusturya Küçük Asya bölgesindeki Mersini geçici olarak, 1901'de Fransa Mitylene'i, 1905 te İngiliz

tere, Fransa, Avusturya, İtalya ve Rusya'dan oluşan uluslararası bir filo Lemmos ve Mitylene'i işgal etmişlerdir. Kıbrıs, Hindistanla olan ilişkisi bakımından İngilizlerce işgal edilen tek adadır. Şayet Suda körfezi olmasaydı Girit sorunu bu denli tehlikeli bir sorun olmazdı. Şimdi de Ege adalarına İtalyanların tamamen sahip çıkma olasılığı var. Bu adaların bir bölümü çok önemlidir. Ve deniz üsleri olarak kullanılabilirler. Diğer bir bölümü de boğazlara çok yakındır. Ayrıca bu adaları ele geçirebilir. Bu sayede Mısırda ki durumumuzu da sarsabilir. Ya da ilerde bu kuvvetle birleşip Mısırda asker yollayabilir. v.b.

Sayfa No: 431

Belge: 459

17 Ekim 1912

Sir G. Lowther'den Sir E. Grey'e :

Türk İtalyan sulh protokolu imzalandı. Böylece bir yıldır sürmekte olan harp bitti. Örgüt harbin devamını istiyorduydu da hükümet sulhu kabul etti. Örgütün gazetesi olan Tanin bunu vatan ihaneti olarak bildirdi. Buraların kaybı Türklere senede bir milyon sterline mal oluyor. Ayrıca dinsel bakımdan da çok şey kaybettirir. Bu, Pan-İslâmizmin sonu demektir.

BÖLÜM: 75 ARNAVUTLUK İSYANI

30 Mart - 21 Aralık 1911

Yazarın Notu: Genç Türklerin merkezleştirme politikası, Arnavutlar arasında, özellikle kuzeydeki katolikler arasında, hoşnutsuzluk yarattı. 27 Martta çe-

çiftli gruplar isyan başlattı. Haziranda da Katolikler bu isyana katıldı, köyleri tahrip ettiler.

Sayfa No: 449

Belge: 469

30 Mart 1911

Mr. Barclay'den Sir E. Grey'e — Gizlidir —

Arnavutluk isyanının Sırbistanda bir etki yaratıp yaratmayacağını sordum. Dışişleri bakanı her gelişmenin Türklerin durumu kontrol edip edemiyebileceklerine bağlı olduğunu söyledi. Eğer Türkler durumu sür'atle kontrol edebilirlerse o zaman bir şey olmaz. Üstelik Sırp bakanı şu ara Avrupa durumunun uygun olmadığını, harekete geçmenin akılsızlık olduğunu bildirdi.

Sayfa No: 452

Belge: 471

13 Nisan 1911

Sir F. Cartwright'tan Sir A. Nicholsen'e :

Arnavutluktan gelen haberler birbirlerine uymuyor. Ancak durum Türklerin lehine değil. Halk arasında Genç Türk rejimine karşı müthiş bir nefret var. Turgut paşayı da isyanı bastırmak için yollamak büyük akılsızlıktır. Papalık şüphesiz katolikleri korumak için harekete geçecektir. Ve şüphesiz Avusturya Macaristan da Hristiyanları korumak için harekete geçecektir.....

Sayfa No: 456

Belge: 474

1 Haziran 1911

Mr. Bax Ironside'den Sir E. Grey'e :

Türk Arnavut meselesinden yararlanarak Yunanlılar Girit meselesini halletmek istiyorlar. Bü-

tün Girit problemi Çar'ın önüne serildi. M. Panos'a göre, Çar durumu çok karışık buldu. Anladığıma göre Ruslar bir hareket yapsalar bile bir önemi bulunmayacak.

Sayfa No: 459

Belge: 476

8 Haziran 1911

Sir F. Cartwright'ten Sir E. Grey'e:

Türklerin Arnavutluktaki hareketleri burada halkı ilgilendirmeye başladı. Basında Türklerin kiliseleri ve evleri yaktığı haberleri çıkıyor. Kilise basını çok ses çıkartıyor. Avusturya Dışişleri Bakanıyla Türk hükümetinin aptallığı hakkında konuştum. İsyanı bastırmak için baş vurdukları yöntemleri çok kanlı buluyor.

Sayfa No: 466

Belge: 483

8 Haziran 1911

Mr. Bax Ironside'den Sir E. Grey'e:

Fremdenblatt'ta çıkan bir makale Sofyada sürprizle karşılandı. Bu, Osmanlıların iç işlerine karışmak hakkıymış gibi izlenim veriyor. Muhtemelen Türkiyede de kötü karşılanacaktır. Avusturya basınına göre Türkler Arnavutlarla Sırları birbirlerine düşürmeye çalışacaklardır. Arnavutlukta İtalyanın olduğu kadar Avusturyanın da gözü var.

Sayfa No: 484

Belge: 504

2 Temmuz 1911

Sir G. Lowther'den Sir E. Grey'e —çok gizli—

Dün gece Fransız büyükelçisi ile görüştüm. Sizin Arnavutluk hakkındaki fikirlerinize şu bakımdan karşı çıkıyor:

a — Bu durum isyankârları daha çok özendirecek.

b — Türkler iç işlerine yapılan bu karışmaya guncenecekler.

c — Almanya bu birliğe dahil olmayacak.

Sayfa No: 496

Belge: 513

29 Temmuz 1911

Sir F. Cartwright'ten Sir E. Grey'e :

Kont Aehrenthal Montenegro Kralının gururunu okşıyarak Arnavut göçmenlerine yardıma çalışıyor. Gelecek yıl Balkanlarda önemli bir olay bekliyorlar. Kont, çok yakında Türkleri büyük bir felâketin beklediğini söyledi.

BÖLÜM: 76 BALKAN BİRLİĞİNİN HAZIRLANIŞI

23 Ekim 1911 - 22 Ağustos 1912

Sayfa No: 513

Belge: 525

23 Ekim 1911

Sir H. Bax - Ironside'den Sir A. Nicholsen'e :

Balkan devletleri alacakları yerleri görüşüyorlar. Bulgaristan Selânik ve Manastırı, Sırbistan, Üskübü alacak. Yugoslavya Türkiyeyi zayıflatacak hareketlerden kaçınmalı çünkü kuvvetli bir Avusturya yerine zayıf bir Türkiyo daha iyidir, diyor.

Sayfa No: 517

Belge: 528

5 Aralık 1911

Sir F. Cartwright'ten Sir E. Grey'e :

İstanbuldaki Rus büyük elçisinin Türklere

karşı aşırı sempati göstermesi ve Türk dominyonlarını garanti ettiklerine söz vermesi, Bulgaristanda büyük bir telâşla karşılandı. Kont Aehrentheal Genç Türk rejiminden tatmin olmuyor ve Mahmut Şevketle askeri parti tarafından yapılacak bir hükümet darbesi umuyor. Avusturya ordusu yürümeğe hazırdır, küçük Balkan devletlerinin geleceği belirlenecek ve Avrupada Türk hükümlanlığı sona erecektir. İngiltere, Fransa ve Rusya bu konuda düşüncelerini söylerlerse memnun oluruz diyor.

Sayfa No: 524

Belge: 534

23 Aralık 1911

Sir H. Bax İronside'den Sir E. Grey'e :

Majestenin askeri ataşesi Albay Lyon, Ruslarla Bulgarlar arasında yapılan gizli bir anlaşmayı bildirdi. Bir harp halinde Bulgar sahilleri Türk donanmasına açık olacağı için Ruslar bu konuda Bulgarlara yardım edecekler. Bulgarların ümidi Türklerle Rusların savaşa tutuşmasındadır.

Sayfa No: 533

Belge: 540

16 Ocak 1912

Mr. Barclay'den Sir E. Grey'e :

Avusturya devamlı olarak Arnavutluk hareketine yardım etti. Amacı Balkanlara biraz daha el atabilmekti. Önemli sayıda silâh ve cephane Arnavutluğa kaçırıldı. Ancak tarihin hiçbir devrinde bir Arnavut devleti ve milleti olmamıştı. Avusturyalıların bu hareketi Sırları telâşlandırıyor, onlar Selâniği ele geçirmeden rahat edemezler. Bu da Rusların İstanbulu işgaline neden olabilir. İngiltere bu konuda ne düşünmektedir?

24 Şubat 1912

Sir H. Bax İronside'den Sir E. Grey'e :

Beş veliaht prens Sofyada bir toplantı yaptı. Bunların içinde en önemlisi Yunan prensidir. Kral Ferdinandın en büyük ihtirası İstanbul merkez olmak üzere Bizans İmparatorluğunu kurmaktır ve kendisi de imparator olmak arzusundadır. Bu rüya yavaş yavaş solduğu için şimdi Balkan İmparatorluğunu kurmak istiyor. Avusturya İmparatorunun oğlu Rus İmparatorunun kızıyla evlenmek arzusunda ve Sırbistanla Yunanistanı da dostluğuna alarak bir imparatorluk kuracak.

Sayfa No: 564

Belge: 567

8 Nisan 1912

Sir H. Bax İronside'den Sir A. Nicholsen'e :

Balkan Birliği Rusya ve Avusturyanın onayı ile kuruldu. Eğer bir felâket olursa Rusya seyirci kalmıyacaktır. Son yıllarda Rusya Japonlara yenildi ve Avusturyanın Balkanlara karşı duyduğu iştaha engel olamıyacaklarını anladı. İstanbuldaki merkezi hükümetin zayıflaması hesaplarımızı alt üst edebilir, işin en karanlık tarafı Bulgarlarla Sırlar birleşerek Türklere karşı çok etkili olabilirler. Yeni Balkan politikası Balkanlar Balkan devletlerininindir. Şimdilik Avrupa Türkiyenin çözülmesini bekliyor, o zaman vilâyetler kucaklarına düşecek.

Sayfa No: 572

Belge: 576

17 Haziran 1912

Sir G. Lowther'den Sir E. Grey'e :

Tanın gazetesinde Hüseyin Cahit belki on be-

şinci keredir inanılmıyacak bir samimiyetle Avrupa-
lıların Türkiyeye karşı birleştiğini yazıyor. Gerek üç-
lü ittifakın ve gerekse üçlü itilafın Türklerin aleyhine
birleştiğini söylüyor. Türkiye hiç bir tarafta yer al-
mamalıdır. Ancak çıkarlarımıza uygun şerefli bir an-
laşma yapmalıdır ve memleketin iyiliği için her fe-
dakârlığa katlanmalıdır, diyor.

Sayfa No: 603

Belge: 607

10 Ağustos 1912

Mr. Barclay'den Sir E. Grey'e ,

Cocbana'da Bulgar hududuna 35 kilometre-
de bir bomba patlaması haberi Sofya'ya geldi. Bu
habere göre bomba patladıktan 20 dakika sonra Türk
askeri pe polisi olay yerine gelmiş halka ateş etmiş,
yüz on iki kişinin ölümüne neden olmuş, bunlardan
6 sı Türk ikisi musevi ve gerisi Bulgarmış. Bulgar hü-
kümeti bunu katliâm olarak adlandırdı ve basın Hris-
tiyan halkın eziyet gördüğünü ve Avrupanın derhal
karışması gerektiğini yazıyor. Bu bomba olayı da
Makedonya Komitesinin plânlarını tamamlamak üze-
re yaptığı vahşi bir kasaplıktır. Hesaplı bir şekilde
ortalığı karıştırıp Türkiyeye karşı Bulgaristanı hare-
kete geçirmek istiyorlar.

Sayfa No: 604

Belge: 608

10 Ağustos 1912

Mr. Marling'ten Sir E. Grey'e :

Selânik ve Üsküpte Pazar yerlerinde bomba-
lar patlamaktadır.

Sayfa No: 655

Belge: 672

29 Ağustos 1912

Sir. F. Cartwright'ten Sir E. Grey'e :

Avusturya Dışişleri bakanı Avrupanın Tür-

kiyeye karşı olan durumunu inceledi. Ona göre Av-
rupalı kuvvetler Orta Doğu konusunda birlikte hare-
ket edebilirler, İstanbul'da bir kargaşalık olduğu za-
man hepsi kendi çıkarlarına göre hareket edebilirler.
İstanbul'a baskı yaparak parlamentoya Hristiyan azın-
lık temsilcilerini sokabiliriz.....

Sayfa No: 673

Belge: 696

3 Eylül 1912

Mr. Marling'ten Sir E. Grey'e :

Örgütün üyesi olmayan Kâmil Paşanın idâ-
resinde bir kabine kurulabilir. Diğer taraftan Kâmil
Paşaya, hükümet ve Harp Bakanı baskı yapabilir.
Şimdilik seçim hazırlıklarıyla meşguller. Tanin gaze-
tesinden anladığımıza göre örgütün politikası Avru-
paya karşı olacaktır. Şimdiki durum yalnız Balkan-
ları ve Avrupayı değil fakat Arapları, Ermenileri,
Kürtleri ve diğer ırkları da İmparatorluktan ayırma-
ğa çalışmak olmalıdır. Türkiyede yapacağımız propa-
ganda örgütün Türkiyeyi uçuruma sürüklediği ve
mutlak ortadan kalkması gerektiği yolunda olacaktır.

Cilt IX. B: Balkan Harplerine devam:

Sayfa No: 4

Belge: 6

8 Ekim 1912

Sir H. Bax - Ironside'den Sir E. Grey'e: -Çok gizli-

Belgrad'da Balkan devletlerinin Türklere ve-
recekleri ultimatom hazırlandı ve Bulgar Kralına su-
nuldu. Kral bunu onayladı, hükümetler bu gün harp
ilân etmeği düşünüyorlardı, ancak birkaç gün geri bi-
rakıldı.

9 Ekim 1912

Sir G. Buchanon'dan Sir E. Grey'e :

Eğer Türkler Balkan reformlarını büyük devletlere devrederlerse harp açılmasına engel olunabilir. Bu durumda bütün Avrupa Türkiyesi Hristiyanlara ait olmalıdır. Müslümanlar da orada kalacaklarsa kuvvetlerin onayından geçmelidir. Ve şu sırada Girit sorunu da Yunanistan lehine çözülmelidir.....

Sayfa No: 6

Belge: 10

9 Ekim 1912

Sir A. Nicholsen'den Lord Hardinge :

İstanbuldaki kuvvet temsilcileri Türklere karşı dikkatli bir dil kullanarak kendilerine zarar verecek bir durum yaratmamalıdır. Hristiyanların Türkiyeye yapacakları saldırı İngiliz demiryollarında karışıklık çıkartabilir.....

Sayfa No: 11

Belge: 15

10 Ekim 1912

Sir F. Cartwright'ten Sir A. Nichelsen'e :

Ortadoğuda durum öyle hızla değişiyor ki, uzun bir mektup yazmanın anlamı bile kalmadı. Selânik Bulgarların eline geçerse Sancak'ta Yugoslavların eline geçecek. Avusturya Macaristan Osmanlı demir yollarına tamamen göz koymuş durumda. Kendimi hasta bir adamın başındaki doktora benzetiyorum, nabızı elimde durduğu an düşüreceğim.....

Sayfa No: 17

Belge: 24

12 Ekim 1912

Sir H. Bax İronside'den Sir E. Grey'e :

Osmanlı imparatorluğuna verilen ültimat

1 — İmparatorluktaki bütün milletleri etnolojik karakterine göre tanımak ve bütün sonuçlarını kabul etmek,

2 — Osmanlı parlâmentosuna, her milliyetin temsilcisini oranları içinde almak,

3 — Hristiyanların bulunduğu yerdeki bütün devlet memurunu Hristiyanlardan atamak,

4 — Hristiyan okullarını Osmanlı okullarıyla eşit saymak,

5 — Çeşitli bölgelerde Müslümanların olması bu bölgelerin etnolojik karakterine etkî edemez.

6 — Hristiyanların, Hristiyan halk tarafından askeri birlikler kurması,

7 — İsviçre ve Belçikalı organizatörler tarafından jandarmanın yeniden organize edilmesi,

8 — Bu eyaletlere İsviçreli ve Belçikalı valilerin tâyin edilmesi,

9 — Başbakanlıkta eşit sayıda Müslüman ve Hristiyan'dan oluşan bir konsül kurulması ve 4 Balkan devletinin elçiliklerinin bu konsülü denetlemesi.....

Sayfa No: 26

Belge: 47

18 Ekim 1912

Lord Granville'den Sir A. Nicholsen'e :

Bu toplantıda Rus elçisiyle aramda şiddetli bir tartışma geçti. Ruslar İngiltereyi İstanbul ve boğazları istemekle suçladılar, ben bunu şiddetle reddettim.....

Sayfa No: 55

Belge: 70

28 Ekim 1912

Sir E. Grey'den Sir E. Goschen'e :

Balkan devletleri Türklere karşı büyük bir

zafer kazanacaklarını sanıyorum. Ancak bunun aksi olursa sonuç korkunç olur. Balkan devletleri İstanbul'u bile alabilirler, ancak biz buna izin vermeyiz. İstanbul büyük Avrupa devletlerine aittir.....

Sayfa No: 58

Belge: 72

28 Ekim 1912

Sir H. Bax - Ironside'den Sir E. Grey'e :

Nüfusu 4 milyon olan Bulgaristan 434 bin kişilik bir ordu hazırladı. Sırp ve Yunanlılar tarafından da buna yakın bir ordu hazırlandı.. Bu orduların başarısı halinde Avrupayı önemli sorunlar beklemektedir.....

Sayfa No: 66

Belge: 79

30 Ekim 1912

Sir R. Paget'ten Sir E. Grey'e :

Türk ordusu Balkan kuvvetleri karşısında dayanamayacak kadar zayıftır. Kumanova'da 30.000 Türk ve karşısında 80.000 Hristiyan askeri vardır.....

Sayfa No: 75

Belge: 92

1 Kasım 1912

Sir E. Grey'den Kont Benckendorff'a :

Sofyadan aldığım habere göre Bulgarlar ilerlemeğe devam ediyorlar, Türklere Çatalca hattında bile kendilerini toplama olanağı verilmedi. Mr. Poincare kuvvetlerin karışmasını istiyor.....

Sayfa No: 79

Belge: 98

2 Kasım 1912

Sir G. Buchanon'dan Sir E. Grey'e :

M. Sazonow İstanbul'un mutlak Türklerde

kalması aksi halde Ruslara geçmesi gerektiğini ve herhangi bir devlet İstanbul'a girmeye kalkarsa Rusların derhal karşı çıkacağını bildirdi. Bulgaristana da İstanbul yürüyüşünü durdurmaları için nota verdiler. İstanbul'a diğer kuvvetlerle birlikte donanma yollayacaklar ve Bulgarlara açıkca İstanbul'u işgal ederlerse bunun çok kısa süreceğini anlatıyorlar.....

Sayfa No: 88

Belge: 113

3 Kasım 1913

Lord Kitchener'den Sir E. Grey'e :

Türklerin çöküşü tamamlanmış görünüyor. Artık ne Avrupada ne de başka bir yerde eski durumlarını koruyamazlar. Kahirede bir Müslüman bana eğer Türkler Avrupada kuvvet kullanarak kalamazlarsa İslâma hükmetmek hakları da artık olamaz dedi. Halk Türkleri sevmemekle birlikte bir Müslüman kuvvetin yenilgisine çok üzülüyorlar. İmparatorluğun diğer taraflarında da yakında çözülme başlayacaktır. Benim Mısır hakkındaki önerilerim şunlardır :

1 — Sultanın egemenliği kabul edilmeli ancak daima Majestenin hükümetinin öneri ve izniyle hareket edilmelidir.

2 — Hidivler Majestenin hükümeti tarafından atanmalıdır.

3 — Bütün kararlar konsül tarafından ilân edilmelidir.

4 — Şimdiye kadar Türkler tarafından atanan ve Türk olan Başyargıç yerine Mısır hükümetinin atayacağı birini geçirmek gerekir.

5 — Türk yüksek komiserliği kaldırılmalıdır. Mısır üstünde Türklerin hak diye ileri sürdüğü her ne varsa Majestenin hükümetine geçmelidir.

6 — Sudanda Türklerin hak diye ileri sürdükleri ne varsa İngiltereye geçmelidir. Bütün bu konular iyi bir şekilde çözümlendikten sonra, Mısır'ın İngiltere'ye geçtiği sözü şimdilik kullanılmıyabilir.....

Sayfa No: 93

Belge: 126

4 Kasım 1912

Sir G. Lowtherden Sir E. Grey'e :

Bulgarlar Çatalcada hiç bir direnişle karşılaşmadılar. Nazım Paşanın ordusu bozuldu ve kendisi esir edildi. Sultan ve hükümeti Bursaya kaçmak istiyor, bu durumda binlerce kayıkçı ve aşağı tabakadan softalar camilerde, mezarlıklarda toplanıyorlar, Bulgar kralı Hilâlle Haç arasında savaş ilân etti.

Bulgarlar bütün şehri yakabilir, Türkler de bütün Hristiyanları kesebilir. Pera'daki büyükelçilikleri ve Hristiyanları korumak için şehirdeki askerlere emir verildi. Avusturya ve Almanya boğazların uluslararası olmasını istiyor, tam bir anarşi havası var.....

Sayfa No: 100

Belge: 131

5 Kasım 1912

Sir Bax - Ironside'den Sir E. Grey'e: -Gizli ve özeldir-

Balkan galipleri aşağıdaki bildiriği yayınladılar:

1 — Balkan devletlerinin galibiyeti sayesinde Türklerin Avrupadaki hakimiyetleri sona ermiştir.

2 — Sonra göndereceğim bir tel hududları gösterecektir.

3 — Balkan devletleri buraya derhal sulh ve sükun getirecekler ve ilerleme yolunu kendi menfaatlerine göre açacaklardır.

4 — Dört hükümet ayrıntıları aralarında görüşeceklerdir.....

Sayfa No: 96

Belge: 124

5 Kasım 1912

Sir G. Buchanon'dan Sir E. Grey'e :

Türkiye kendisini tamamen Avrupalı kuvvetlerin eline bırakmalıdır. Avrupadaki bütün topraklardan vazgeçmeli, Bulgarlara Yeşilköy'den ilerisini alabileceklerini bildirmelidir.....

Sayfa No: 101

Belge: 132

5 Kasım 1912

Sir Bax İronsides'den Sir E. Grey'e: — Gizli ve özeldir —

Türklere İstanbul'dan başka Avrupada hiç bir yer bırakılmamalıdır. Boğazlar konusunda karar ancak üçlü anlaşmaya göre verilebilir. Bu konuda bazı güçlükler çıkmaktadır. Manastır ve Selâniği hem Yunanlılar ve hem de Bulgarlar istemektedirler, ayrıca küçük bir Arnavutluk oluşturulacaktır.

Sayfa No: 111

Belge: 147

7 Kasım 1912

Sir G. Lowther'den Sir E. Grey'e :

Türk Dışişleri bakanı beş büyük devletin elçilerine baş vurarak aşağıdaki beyanatta bulundu.

Türk Hükümeti Çatalca hattını sonuna kadar korumağa kararlıdır. Zaferi ümit ediyoruz, ancak aksi de olabilir. Bu durumda Bulgar orduları şehrin kapılarına dayanabilir ve Bulgar Kralı daha önce ilân ettiği gibi muzaffer orduları başında şehre girebilir.

Bulgar Kralı bu harbin bir Haçlı seferi olduğunu açıkladı. Bulgarlar yolları üstündeki İslâmları öldürüyor, İstanbul şehri Halifeliğin merkezidir. 650 bin İslâm ve 350 bin Hristiyan vardır. Hükümet bütün azınlıkları korumağa karardır, ancak Bulgarlar şehre girerlerse durumun ne olacağı bilinemez. Sultan ve veliaht sarayda kalacaktır, gerekirse görevleri başında öleceklerdir. Avrupayı sonuçdan haberdar ettik, eğer Avrupa Bulgar Ordularını durdurmazsa durum çok kötü olabilir.

Ek Türklerin Çatalca hattını savunabileceklerine kimse inanmıyor.....

Sayfa No: 133

Belge: 176

11 Kasım 1912

Sir R. Poget'ten Sir E. Grey'e:

Avusturyanın istekleri:

1 — Arnavutluktaki Sırlar çekilmelidir, Sırbistan Arnavutluğun hiçbir bölümünü isteyemez.

2 — Avusturya ve İtalya da dahil bütün devletler Arnavutluktan ellerini çekmelidir.

3 — Sırbistan Arnavutluğu idare edemez, bu ilerde büyük karışıklıklara neden olur.

4 — Sırbistan Rusların etkisinde kalarak Adriyatikte bir liman istiyor, bu Avusturya için tehlikelidir.

5 — Harp sırasında Avusturya Sırbistan'a tam bir dostluk gösterdi, şimdi bu hareketleri krallığınızın çıkarlarına aykırıdır.

6 — Sırbistan Adriyatik sahilinde bir limana ihtiyacı yoktur. Ancak isterse Selâniği ya da Ege'de başka bir limanı alabilir.

Buna Sırbistan'ın cevabı :

1 — Sırbistan Türklerle harptedir. Arnavutlukta aldığı her yeri koruyacaklar.

2 — Türkler Avrupa'dan atılmıştır. Avusturya ve İtalya'nın Arnavutluk hakkında söylediği sözlerin hiç bir değeri yoktur.

3 — Arnavutlar kendi kendilerini idare edemezler. Bu şartlarda Avusturya'nın etkisinde kalıp Sırbistan'a karşı harekete geçmemeleri için biz onları idare edeceğiz.

4 — Sırbistan Rusların etkisinde değildir. Sırbistan çok can ve para kaybetmiştir ve onun meyvelerini toplamak ister.....

Sayfa No: 167

Belge 221

17 Kasım 1912

Sir E. Grey'den Sir F. Bertie'ye :

Poincare'nin Ege adaları konusunda İtalyanlara söylediği düşünceyi beğenmedim. Bu adaları ele geçiren herkes Boğazları denetleyebilir....

Sayfa No: 190

Belge: 256

22 Kasım 1912

Sir F. Cartwright'ten Sir A. Nicholsen'e :

Son bir kaç yıl içinde düşünülmesi bile olanaksız harika şeyler gördük. Genç Türk ihtilâli, Türk Ordusunun çöküşü, Çin ihtilâli ve Manchu Krallığının ortadan kalkışı. Bütün bunlardan sonra Rusya'da olan olaylar insana basit geliyor. Balkan birliğinin amacı Türk İmparatorluğunu Avrupadan atmaktır. Halbuki bu birlik yapıcı olmaktan çok yıkıcı oldu. Türk Ordusu ise gitgide daha çok çökmektedir. Bal-

kan Devletleri Türk askeri prestijini sıfıra indirmek-
le Alman askeri prestijine de darbe indirdiler.....

Sayfa No: 209

Belge: 286

26 Kasım 1912

Sir A. Nicholsen'den Sir H. Bax Ironside'e :

Bulgarlar Çatalca hattını geçip İstanbul'a varamıyacaklardır. Bulgarlar son adamlarına kadar savaş meydanlarındadır. Türkler bir hafta öncesine kadar ümitsiz ve teslim olmaktan memnun olacak bir durumdayken kendilerini topladılar, yeni bir cesaret kazandılar. Times gazetesinde dün çıkan belgeler fevkalâde aptalca ve tehlikelidir. Beni korkutan diğer bir nokta ise Avrupadaki kuvvetlerin Türklere destek olmaları olasılığıdır. Böyle bir destekle Türkler bizlerin şartlarını kabul etmiyebilirler.....

Sayfa No: 210

Belge: 287

Mr. Fitzmaurce'nin memrandumu :

Doğru ya da yanlış olarak İngiliz taraftarı tanınan Kâmil Paşa Başbakan oluyor, ancak o yerde uzun süre kalacağını sanmıyorum. Türkler San Stephano anlaşmasında başarılı olurlarsa arkasından bir Berlin anlaşması isteyebilirler. Şeyhülislâmı ziyarete gittim. Hasta olduğu için beni kabul etmedi, yerine damadı İstanbul Valisi Cemil Paşa tarafından kabul edildim. Son askeri felâket üstüne büyük bir sinirlik içinde olduğu belliydi. Mısır ve Hindistan durumunu hatırlatarak İngiltere'den yardım istedi. Ben kendisine böyle anlarda gerçeklere göğüs germek gerektiğini, ne İngiltere ve ne de başka bir devletin Türkiye'ye yardım edemiyeceğini bildirdim. Ayrıca

Türklerin Yunan'hlara yaptıkları boykotu ve bütün saçma hareketleri durdurmalarını önerdim. Türklerin artık gururdan vaz geçip Avrupayla pazarhğa girmesini ve komşusu olan Balkan Devletleri adına birçok fedakârhk yapmaları gerektiğini, Ortadoğu'nun büyük kuvvetinin artık Balkan Devletlerinde olduğunu, söyledim, iki gün sonra görüştüğüm kayın pederi Cemaleddin efendiye bu son krizlerin Araplar, Kürtler ve Ermeniler üstünde de etki yarattığını söyledim:.....

Sayfa No: 268

Belge: 362

9 Aralık 1912

Sir F. Elliot'tan Sir E. Grey'e :

Mr. Venizelos'a müttefiklerin Türkiye'nin parçalanmasında bir anlaşmaya varıp varmadıklarını sordum. Söylentiye göre Bulgarlar Edirne'den vaz geçeceklermiş, o zaman Selânik çok önemli bir soru haline gelecektir. Mr. Venizelos Bulgarlar'dan şüpheleniyor.....

Sayfa No: 273

Belge: 369

11 Aralık 1912

Sir G. Lowther'den Sir E. Grey'e :

Türk Hükümeti gerçekleri kabul edip Balkan komşularıyla daha sağlam anlaşmalar yapıyor. Benim işittiğime göre Edirne ve Kırklareli Türklerde kalacak, buna karşılık Bulgarlar Rhodope, Nevrokopo ve Cuma bölgelerini alacaklar. Sırbistan ise Sancak ve Kosova bölgelerini ele geçirecek. Selânik, Manastır, ve bunlara bağh bölgeler bir Avrupalı ya da Mısırh prens'in idaresinde kalacak. Yunanistan'ın nere-leri alacağı bu anlaşmada gösterilmemiş.....

13 Aralık 1912

Sir E. Grey'den Sir R. Rodd'a :

İtalyan Elçisi Ege adalarının bizim tarafımızdan Yunanistan'a verilmek istendiğini bildiğini ancak Balkan sorunu halloluncaya kadar adaların Sultan'ın idaresinde kalmasının daha iyi olacağını, sonra tıpkı Giritte olduğu gibi Yunanlıların adaları Türklerden alabileceklerini söyledi.....

Sayfa No: 395

Belge: 394

18 Aralık 1919

Sir E. Grey'den Sir F. Cartwright'e :

Bugün Büyükelçiler Dışişleri bakanlığında toplandılar. Arnavutluk ve Sırbistan sınırları konuşulduktan sonra söz Ege adalarına geldi. Rus Büyükelçisi Hükümetinin Lemnos, Tenedos, İmroz ve Samothrace adalarının mutlaka Türklerde kalmasını istediğini söyledi. Ben, ya Yunanlılar adaları alırlarsa durum ne olur dedim. O zaman oradaki Türk askerleri Türk bayrağını korurlar cevabını verdi. Ya Türkler Yunanlı ada halkına ateş ederlerse ne olur dedim. Hükümetime danışmadan birşey söyleyemem, dedi. Fransız Büyükelçisi ise adaların Yunanlılara gitmesine razıyız. Rusya'nın sözettiği dört ada da taraf-sız hale getirilebilir dedi. Rus Büyükelçisi bunu istemeyeceklerini bildirdi.....

Sayfa No: 356

Belge: 454

6 Ocak 1913

Sir G. Lowther'den Sir E. Grey'e :

Londra'daki Osmanlı Büyükelçisinin getirdi-

Ği rapor kabinede konuşulmaktadır. Bu raporda siz, Rusya ve Fransa'nın Edirneyi Bulgaristan'a vermek niyetinde olduğunu söylüyorsunuz. Dedeağaçda taraflsız bir bölge oluşturarak Bulgarlara kolay geçiş sağlamah diyorsunuz. Türk Elçisi belki adaları tutabilecekleri sanısında. Türkler hâlâ acı gerçekleri göremiyorlar. Ve hâlâ pazarlık etmek amacındalar. Genç ordu subayları ise Çatalcadan hücumla geçmek ve ordunun şerefini kurtaracak bir zafer elde etmek istiyorlar.....

Sayfa No: 376

Belge: 471

8 Ocak 1913

Sir E. Grey'den Sir G. Lowther'e :

Tevfik Paşa ile Reşit Paşa Mr. Cambon'u ziyaret ettiler. Türklerin Edirne'yi terk etmiyecekleri konusunda uzun bir konuşma yaptılar. Bu yeni bir savaş demektir. Türkler buna hazır mı, Türklerin böyle bir savaşa hazır olduğunu sanmıyorum.

Sayfa No: 395

Belge: 495

11 Ocak 1913

Sir E. Grey'den Sir G. Lowther'e :

Türk Büyükelçisi Reşit Paşayla görüştüm. Türklere İstanbul'u kurtarmak için Edirne'den vaz geçmelerinin gerektiğini, savaş olursa Türklerin elinde kalan her şeyi kaybedeceklerini söyledim. Bütün lâflarım boşa gitti. Reşit Paşa Türk delegelerinin konferansı terk edeceğini bildirdi.....

Sayfa No: 397

Belge: 498

13 Ocak 1913

Sir F. Cartwright'ten Sir E. Grey'e :

Rusların İstanbul ya da Ermenistan konusun-

da tarafsızlıklarını terk edecekleri söylentileri var. Böyle bir durum olursa Avusturya da kendi çıkarları için derhal harekete geçecektir.....

Sayfa No: 428

Belge: 532

20 Ocak 1913

Sir E. Grey'den Sir G. Lowther'e:

Sulh Konferansındaki Reşit ve Nizami Paşalar beni ziyarete geldiler. Onlara bütün kuvvetlerin Edirneyi ve Ege adalarını terk etmelerini istediklerini söyledim. Buna karşı Türkler bazı parasal çıkarlar elde edeceklerdir. Edirneyi mutlak bırakmalarını, adaların ise Türkiye için hiçbir değeri olmadığını söyledim. Delegelerin bende bıraktığı izlenim diğer kuvvetlerin haklarında söylediklerinin doğru olduğudur..

Sayfa No: 435

Belge: 542

22 Ocak 1913

Sir E. Grey'den Sir G. Goschen'e:

Alman Büyükelçisinin bana gönderdiği Herr Bassermann'ın Rusya, Fransa ve İngiltere'ye gönderdiği ve Ön Asya'da Suriye, Arabistan, Ermenistan bölgelerinin çıkar alanlarına bölünmesi konusundaki raporu üstünde görüştük. Ben böyle bir raporun olmadığını, sadece İtalya'nın Ön Asya'daki Türk dominyonlarına yeni garantiler istediğini söyledim.....

Sayfa No: 438

Belge: 544

23 Ocak 1913

Sir G. Lowther'den Sir E. Grey'e:

Türk Hükümeti bugün toplandı. Adalar ve Edirne konusunda kuvvetlerin isteklerine uygun kararlar aldılar. Ben en iyi yolda etkimini kullanıyorum...

28 Ocak 1913

İngiliz Askerî Ataşesi General Tyrrell'den Sir G. Lowther'e :

Mahmut Şevket Paşa'yı ziyaret ettim. Kendisini her zaman iş yapılacak bir adam olarak görürüm. Kendisi aynı zamanda Milli savunma bakanı da olacağını bana bildirdi. 3 4 yüz bin kişilik bir orduyu Edirne'de topluyor. Bu kadar büyük bir Türk Ordusu bu bölgede hazır olursa diğer orduları rahatça mağlup edilebilir. Mahmut Şevket'in Nazım'dan daha fazla başarılı olacağını sanmıyorum. Daha sonra İzzet Paşa'yı gördüm, bana şerefini daha fazla kaybetmeden emekli olmak istediğini söyledi. Kendisine Çatalca hattındaki ordunun durumu kötü mü dedim. Hayır çok iyi bir ordumuz var, ancak kötü politika yüzünden hiç bir şey yapamıyoruz dedi.....

İKİNCİ BALKAN SAVAŞI

3 Şubat - 31 Mart 1913

Sayfa No: 486

Belge: 602

10 Şubat 1913

Sir G. Lowther'den Sir E. Grey'e :

Türk Başbakanı Türk meselelerinin hallini yabancı kuvvetlere bırakmak istiyor. Türklerin istediği bazı ekonomik çıkarlar. Örneğin: Türk pullarının yabancı postahanelerde satılması ve ekonomik özgürlük gibi. Buna karşın adli kapitülasyonlar kalacaktır.

Sayfa No: 496

Belge: 616

14 Şubat 1913

Sir F. Elliot'tan Sir E. Grey'e :

Venizelos beni ziyarete geldi. Kendisine do-

kuz yıldan beri Girit işinde Yunanistan'ın lehine çalıştığımızı söyledim. Bulgarların Türklerle savaşı durdurmalarını hata olarak sayıyor. Çatalca ve Boğazlarda Bulgarlara yardım teklifinde bulunmuş. İtalyan işgalindeki adaların ve Selâniğin kendilerine verilmesini istiyor. Türk borçlarından kendi hisselerine düşecek miktarın çok az olmasını talep ediyor...

Sayfa No: 511

Belge: 632

19 Şubat 1913

Sir A. Nicholsen'den Sir F. Cartwright'e :

Durum biraz daha iyi görünüyor. Romanyayla Bulgaristan'ın arasındaki anlaşmazlığın önemli olacağını sanmıyorum. Rusya ve Avusturya Arnavutluğa saygı gösteriyor. Artık Türklerle kuvvetler hesabına konuşmağa başlayabiliriz. Türkler Edirneyi Bulgarlara bırakmalıdırlar, Avrupadaki Türk sınırı İstanbul civarına kadar gelmelidir. İstanbul ve Boğazların idaresi Türklere bırakılabilir. Türkler böylelikle Makedonya'nın yükünden kurtulmuş olurlar.....

Sayfa No: 581

Belge: 710

13 Mart 1913

Sir E. Grey'den Sir F. Bertie'ye :

Fransız, Rus, Avusturya ve Alman Büyükelçileriyle görüştüm. Türklere Enos - Midia hattının batısını bırakmalarını ve adaları da büyük devletlerin isteklerine terk etmelerini öneriyoruz.

Sayfa No: 596

Belge: 728

17 Mart 1913

Sir A. Nicholsen'den Sir F. Cartwright'e :

Ruslarla, Bulgarlar konusunda görüşüyoruz.

Türkiye büyük arazi kayıp etti, ancak bir kere barış yapıldıktan sonra Asya Türkiyesinde de ayaklanmaların başlamıyacağını kimse temin edemez.. Bütün diğer ırklar da bundan yararlanacaktır. Osmanlı İmparatorluğunun parçalanması büyük devletlerin de kendi aralarında savaşmalarına neden olacaktır. Güney Doğu Avrupa tarihinde yeni bir yaprak çeviriyoruz. Önemli bir faktör olan Türklerin ortadan kalkması oldukça karışıklıklara neden olabilir. Sonra gelen önemli noktalar İran ve Tibet'tir.....

Sahife No: 627 İkinci Balkan Savaşının sonu: Nisan, Mayıs 1913

Sayfa No: 627

Belge: 769

31 Mart 1913

Sir Buchanon'dan Sir F. Grey'e :

Selânik yüzünden Bulgaristan'la Yunanistan'ın çarpışması tehlikesi var. Yapılacak görüşmelerle bu ortadan kaldırılmalıdır.....

Sayfa No: 633

Belge 777

1 Nisan 1913

Sir E. Grey'den Sir F. Bertie'ye :

Savaşdan sonra Türk gümrük vergilerinin artırılması gereklidir. Ancak bu para Türkiye'nin gelişmesinden çok, müttefiklere savaş borçlarını ödemeye gitmelidir.....

Sayfa No: 636

Belge: 783

1 Nisan 1913

Sir E. Grey'den Sir F. Bertie'ye :

Mr. Cambon, Rusların Bulgarları sulha zor

ladıklarını söyledi. Bulgarlar düşmanlıklarını kesmediler, Bulgar Kralı mutlak İstanbul'a girmek istiyor. Bulgarlar Çatalca hattını geçerse Ruslar Hristiyan halkı korumak için İstanbul'a donanma yolhyabilir. Bu durumda derhal İngiltere ve Fransa da filo göndermelidir. Mr. Cambon, Bulgarlar İstanbul'a girerse derhal bir Avrupa kongresi toplanmalıdır diyor.....

Sayfa No: 655

Belge: 807

5 Nisan 1913

Sir G. Buchanon'dan Sir E. Grey'e :

Notanızı verdim. Rus Dışişleri bakanı uluslararası deniz gösterisinden mutlu olduğunu söyledi. Kendisinden Montenegro'ya silâh verip vermediklerini sordum, bir yıl önce verdiklerini söyledi --Çok Gizli-- Bulgarlar Çatalca hattına hücum etmek üzereler. İstanbul işgal edilirse ne yapacaklarını sordum, donanma yolhyacaklarını tekrarladı.....

Sayfa No: 703

Belge: 864

19 Nisan 1913

Sir H. Bax İronside'den Sir A. Nicholsen'e :

Türkler Bulgarların ilerdeki saldırılarından çok korkuyorlar. Sulh anlaşması imzalandıktan sonra Yunanlıların da Türklere dostane hareket etmeğe çalışacaklarını sanıyorum. Osmanlılar durumlarının ne derecede korkunç olduğunun farkındalar. Bulgarlar, Ruslar karşı koyduğu halde İstanbul ve Boğazları elde etmek istiyorlar...

Sayfa No: 774

Belge: 958

6 Mayıs 1913

Sir H. Bax - İronside'den Sir E. Grey'e :

Bulgar bakanı ile görüştüm. Bulgarlar, Yu-

nanlılar ve Sırlardan korkmuyorlar. Bütün bunlara karşın Bulgar Ordusu ağır kayıplara uğramış, dövüşecek durumu yok.....

Sayfa No: 796

Belge 978'e ilâve

32 No: lu Gizli Belgedir.

Yazan Sir H. Bax - İronside:

1 — Sırlar askerlerini toplamağa başladılar. Bulgarların iki yüz bin ve Sırların yüz elli bin askeri var. Şayet Sırlar Türklerin saldırısına uğrarsa, Bulgarlar yüz bin kişiyle yardım edecekler. Türkler bozulup güneye doğru kaçarlarsa Bulgarlar Selâniği alacaklar.

2 — Makedonya'da yapılan gizli anlaşmalarda Şar dağı bölgesi tartışmalı kaldı.

3 — Bulgarlar Edirne'de Sırlardan yardım istiyorlar. Müttefikler arasında yapılan anlaşmaların amacı çıkarların korunmasıdır. Türkler zafer kazanırsa bunun zararı her iki ülkeye de olur.

4 — Bulgar Ordusundan 84 bin kişi ölmüş, yaralanmış ya da kaçmıştır. Sırp Ordusunda bu yekûn 25 bin kişidir.

Sayfa No: 798

Belge: 980

19 Mayıs 1913

Sir E. Grey'den Sir H. Bax İronside'e:

Dr. Danef beni görmeğe geldi, şunları söyledi: Yunanistan ve Sırbistan kendi çıkarları için bulgarların aleyhine sulhü geciktiriyorlar. Bulgaristan Çatalca hattında çok fazla asker bulunduruyor. Türklerle sulh anlaşmasını tek başlarına imzalıyabilirler. Ben, Yunanlılara bu konuda etki edeceğimi söyledim. Yunanlıların isteğinin daha çok adalar ve güney Arnavutluk üstünde olduğunu anlattım.....

19 Mayıs 1913

Sir E. Grey'den Sir R. Paget'e :

Sırp delegeleri bugün beni ziyaret etti. Kuzey 'Arnavutluk hakkındaki isteklerini ileri sürdüler, Türkiye ile yapılacak anlaşma hakkında görüştüler

20 Mayıs 1913

Sir E. Grey'den Sir F. Elliot'a :

M. Skouloudis, A. Nicholsen'i ziyaret etti. Türklerle imzalanacak sulh anlaşması hakkında görüştüler. İmzalanacak anlaşmadan Yunanistan büyük bir çıkar elde edebilir. Ancak Türklerin Yunanlılara düşmanca hareketleri Yunan hazinesine büyük yük olmaktadır. Ayrıca Karadeniz'de ve Osmanlı İmparatorluğunun diğer yerlerinde Yunan ticaretine engel olmaları, Yunanistan için bir felâkettir. Onun için bir anlaşma imzalamakla Yunanistan çok şey kazanır, hiç bir şey kaybetmez, dedi

3 ÜNCÜ BALKAN SAVAŞI

8 Haziran 1913

Sir H. Bax Ironside'den Sir E. Grey'e

Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan'a karşı savaşa hazır

8 Haziran 1913

Sir F. Elliot'tan Sir E. Grey'e :

Mr. Venizelos, Türkiye ile yapılacak anlaş-

manın müttefikler arasında savaşa neden olacağından çok korkuyor

Sayfa No: 837

Belge No: 1038

10 Haziran 1913

Sir E. Grey'den Sir F. Bertie'ye :

İtalya, Fransa, Almanya ve İngiltere Bozca ada ve İmroz dışında tüm adaların Yunanistan'a verilmesine karar verdi. Taşoz Bulgaristan'a verilecek. Yunanistan Arnavutluk'tan daha fazla toprak isteyebilir. Fransa, İngiltere ve Rusya Yunanistan'a karşı kuvvet kullanmak istemiyor

Sayfa No: 875

Belge: 1095

30 Haziran 1913

Sir F. Elliot'tan Sir E. Grey'e :

Dün gece Bulgarlar Sırbistan ve Yunanistan'a saldırıya geçti.
Yunanlılar geri çekiliyor, Kral Selâniğe gitti

Sayfa No: 907

Belge: 1139

13 Temmuz 1913

Sir H. Bax Ironside'den Sir E. Grey'e

Türk Ordusu Edirne'yi geri almak için yavaş yavaş güneye doğru ilerliyor. Bulgar Kralı İngiliz Hükümetinden Türklerin Londra anlaşmasına uymalarının sağlamasını istedi.

Sayfa No: 914

Belge: 1148

16 Temmuz 1913

Lord Granville'den Sir E. Grey'e :

Alman Hükümeti Türklere Enos Midias hattını geçmemeleri için her türlü baskıyı yapıyor.

İstanbul'daki Alman elçisinin korkusu Türk Ordusunun şu ara çok kuvvetli olması ve eğer hükümetleri Edirne'yi almalarına engel olursa, bir hükümet darbesinin yapılacağıdır. Şu sırada bir Avrupah güç Türkleri durdurmaya çalışırsa savaşı kaybeder.

Sayfa No: 915

Belge: 1151

16 Temmuz 1913

Sir E. Grey'den Mr. Marling'e

Türk Hükümetini Enos Midias hattının dışına çıkmaması için zorlayınız. Bunun Türkiye için çok tehlikeli olacağım, kuvvetlerin İstanbul'u sorumlu tutacağını ve Londra Anlaşmasına bağlı kalması gerektiğini bildiriniz

Sayfa No: 925

Belge: 1165

21 Temmuz 1913

Sir E. Grey'den Sir F. Cartwright'ta :

Bu gün Rus, Alman, Fransız, İtalyan ve Avusturya büyükelçileriyle görüştüm. Hepsi donanma gösterisinde birleştiler. Ancak bu başarılı olmazsa ne yapacağız? Fransız büyükelçisinin bu sorusuna ben parasal baskı yaparız, dedim. Fakat Türk Hükümetinin parasal baskıdan da çok korkmayacağını söyledi. Türkler Avrupahların Türkiye'deki büyük çıkarları olduğunu anladılar.

Sayfa No: 929

Belge: 1169

22 Temmuz 1913

Lord Granville'den Sir E. Grey'e :

Türklerin Enos Midias hattında kalması için donanma gösterisi yapmak tehlikeli bulundu. Almanların korkusu Ruslar baskı yapmak için Ermenistan'ı işgal edebilirler

25 Temmuz 1913

Lord Granville'den Sir E. Grey'e

Eğer Türkler Bulgaristan'ı işgâl ederlerse Rusya'nın tarafsız kalması olanaksızdır. Ancak Rusların Ermenistan'ı işgâline Türklerle Avrupa'da çarpışması daha iyidir

Sayfa No: 939

Belge: 1183

26 Temmuz 1913

Sir E. Grey'den Mr. Marling'e :

Başbakana Trakya'daki Türk hareketini beğenmediğimizi, Türkler Bulgaristan'ı işgâl ederlerse İngiltere'nin karşı çıkacağını, bütün kuvvetlerin de aynı şekilde hareket edeceğini, tehlikeli hareketleriyle başlarını belâya sokacaklarını söyledim

Sayfa No: 963

Belge: 1213

7 Ağustos 1913

Sir H. Bax Ironside'den Sir E. Grey'e

Güney Bulgaristan'ın Türkler tarafından işgâl tehlikesi, Bulgaristan tarafından büyük devletlere bildirildi. Türklerin Londra anlaşmasına uyması için baskı yapılmalıdır

Sayfa No: 969

Belge: 1222

8 Ağustos 1913

Sir E. Grey'den Lord Granville'ye :

Şimdi yapacağımız Türklerin Bulgarlara karşı yeni adımlar atmasını önlemektir. Bulgarlar tek başlarına Türklerden hiç bir şey alamazlar

Sayfa No: 987

Belge: 1242

18 Ağustos 1913

Sir G. Buchanon'dan Sir E. Grey'e :

Dn gece dış işleri bakanı ile yaptığım ko

nuşmada Türklerin Maritsa ve Mustafa Paşa hattının ilerisine geçmesi nedeni ile kendisini çok üzgün buldum. Türklerin ne yapacağı bilinmez. Şimdi Türkler Avrupa'yı tehdit ediyorlar. Hepimizin Türkiye'de ayrı ayrı çıkarlarımız var. İngiltere, Fransa ve Rusya beraberce Türkiye'ye karşı bir şeyler yapmalıdır. Biz Müslüman uyruklarımız nedeniyle Türklere daha fazla baskı yapmağa çekiniyoruz

Sayfa No: 989

Belge: 1244

19 Ağustos 1913

Sir G. Buchanon'dan Sir E. Grey'e ,

Türkler Dede Ağa'ya doğru ilerliyor. Dikkatli davranmazlarsa kendilerini Ruslarla harp halinde bulabilirler. İngiltere, Fransa ve Rusya ortaklaşa birşey yapmalıdır. Avrupa Türklerin ilerlemesine seyirci kalmaz. Rusya belki Karadeniz de bazı limanları işgâl edebilir. Diğer kuvvetler de yardım etmezse Rusya'nın tek başına birşey yapmağa olanağı yoktur. Avrupa Türklerin Edirne'ye sahip olduğunu kabul etmeli ve sonra Bulgaristan'a yardıma koşmalıdır

Sayfa No: 1002

Belge: 1259

2 Ekim 1913

Mr. Marling'ten Sir E. Grey'e ,

Türkiye ile Bulgaristan arasında sulh anlaşması yapıldı. Türkiye Edirne ve civarını elde etti. Bulgaristan ve Avrupa'ya karşı bu Türk zaferi milliyetçilik hislerini körüklüyor. Derhal kapitülasyonlar meselesini ortaya çıkarttılar. Türk basım Bulgarların yaptığı kötülükleri anlatıyor. Türklerin Trakya'daki başarıları Bulgarların zalimliği ve Türk ordularının bölge halkı tarafından sevilmesindendir. Şimdi Yunanistan'dan adaları geri isteyebilirler

Sayfa No: 26**Belge: 33****8 Ekim 1913****Mr. Craekanthorpe'den Sir E. Grey'e , (Belgrad)**

Yüz yirmi üç bin kişilik Sırp birliği savaşa hazırdır. Türklerle Bulgarlar arasında Yunanistan'a karşı anlaşma yapıldığını sanıyorlar. Sırpların Yunan Ordusuna hiç güveni yok. Eğer müttefikler yardım etmezlerse Yunan Ordusunun Türklerin elinde yok olacağından korkuyorlar. Romanya da aynı korku içindedir, Sırlara bu korku içinde yardıma hazırdırlar. Sırplar Türk tehlikesinden korunmak için Arnavutluğa karşı hazırlanıyorlar.

Sayfa No: 50**Belge: 59****29 Ekim 1913****Sir A. Nicholsen'den Sir G. Hardinge'ye**

Türkiye, Scio ve Midilli ya zorla ya da diplomatik yolla almağa çalışacaktır. Anayurduna çok yakın olan bu adaların Yunanlılar tarafından işgâli Türkleri çok üzdü. İmroz ve Bozcaada adaları hariç bütün adaların Yunanlılara bırakılmasını sağlayalım. Venizelos, bize bu adalara çok değer verdiğini bildirdi. Diğer taraftan İtalyanlar ellerindeki adaları Türklere geri vermeği düşünüyorlarsa da ben bunun Rodos'un işgâline karşı bir oyun olduğunu sanıyorum

Sayfa No: 52**Belge: 61****30 Ekim 1913****Mr. O'Beirne'den Sir. E. Grey'e :**

Rusların Ortadoğu politikasında değişiklik-

ler var. Ruslar İstanbul'un mutlak Türklerde kalmasını istiyorlar, bu olmadığı takdirde Ruslara geçmesini istiyorlar. İstanbul için tehlikeli olabilecek herhangi bir devleti ister Avusturya, ister Bulgaristan ya da Yunanistan olsun çok kıskanç gözlerle seyrediyorlar

Sayfa No: 71

Belge: 87

5 Aralık 1913

Sir M. de Bunsen'den Sir E. Grey'e (Viyanalı)

Fransa Büyükelçisi M. Dumaine, Balkan krizi sırasında hükümetini şiddetle eleştirdi. Önce Türkiye ile sonra Bulgaristan'la dost olmaları, kendilerini gerçekleri görmez duruma soktuğunu, Romanya'nın hislerini incittiklerini bildirdi. M. Dumaine çok kuvvetli bir Yunan taraftarı.

Hüseyin Hilmi Paşa, Mekadonya halkının Türkiye'den ayrılışına yakında çok pişman olacaklarını söyledi.

Sayfa No: 74

Belge: 90

10 Aralık 1913

Sir F. Elliot'dan Sir E. Grey'e (Atina)

Bu sabah M. Venizelos'u ziyaret ettim. Epirus'a silâh yollamasını eleştirdim. Bunların sadece beş yüz silâh olduğunu ve Albay Spiromillios'a verildiğini, eski Yunan ordu silâhları olduğunu söyledi. Türk esirlerine bir şey yapılmayacağına söz verdi, İtalyan bakanı Kont Bozdari, bana gizlice Korfu adasında bile silâhlar olduğunu, ayrıca zengin bir Rum'un M. Venizelos'a Epirus için topçu bataryası verdiğini ve bunun minnetle karşılandığını söyledi. M. Venizelos'un doğruyu söylemediğini bildirdi.

Ben de Yunanistan'ın kendini büyük bir tehlikeye attığına inanıyorum. Bunu M. Venizelos'a söylediğim zaman bana Avrupa'nın kendilerini yalnız bırakmayacağını çünkü Yunanistan sadece beş yüz yıl Türk kuvvetine karşı koymakla kalmadığını, fakat Arnavutluktaki müslümanların despotluklarına da karşı durduğunu, şimdi özgürlüklerini kazandıklarını ve Avrupa'nın kendilerini müslüman idaresine bırakmayacağına inandığını söyledi.

Şimdi sizden hem adalar sorununu çözmeniz hem de Arnavutluk sınırlarını yoluna koymanız için yardım istiyor

Sayfa No: 86

Belge: 102

27 Aralık 1913

Sir E. Grey'den Sir M. de Bunsen'e

Yunanistan'ın adaları almasına karar verildi. Arnavutluk için de anlaşmağa varıldı..... Adaların gitmesi Türklerin gururunu inciltecek, Prens Liehnowsky bütün sorun uygun bir formül bulmaktır dedi

Sayfa No: 135

Belge: 150

27 Eylül 1913

Sir E. Grey'den Sir F. Elliot'a

Yunan Kralı bugün Dışişleri bakanlığına geldi, benimle heyecanlı bir şekilde konuştu. Ege adalarında Türklerin karşı bir harekot yapmasından çekiniyorlar. Kuvvetlerin Ege adaları konusunda Yunanistan'ı desteklemesini istiyorlar. Kuvvetlerin aktif bir şekilde karışacağını sanmıyorum. Avrupa mümkün olduğu kadar silâhlı karışmadan kaçınıyor

16 Ekim 1913

Sir E. Grey'in belgeye eki ;

(Ek 1)

Eğer İtalya Asya Türkiye'sindeki demiryollarından kâr almak istiyorsa bu herhalde Türkiye'deki İngiliz demiryolları aleyhine olmamalıdır

(Ek 2)

İtalya ile yaptığımız Akdeniz anlaşmasının nedeni İtalya'nın Tripoli durumunu bozmamaktır. Biz onların bu anlaşma ile yetinmelerini istedik, ancak onların Tripoli yanında adalardan ve Küçük Asya'dan da bazı yerler istemesi olmaz, buna cesaret vermeyelim. Ancak İzmir ve Aydın demiryolu dışında Anadolu'daki isteklerine de karşı koymayalım

Sayfa No: 139

Belge: 153

29 Ekim 1913

Sir E. Grey'den Mr. Dering'e

İtalyan Hükümeti bize iki soru soruyor

1 Altı kuvvete göre adalar sorunu çözümlendi mi?

2 Eğer Türkiye adaları Yunanistan'dan geri alırsa İngiltere ne yapacaktır?

Bunlara cevabımız bir iki ada dışında kalanların Yunanistan'la birleşeceğidir. Bu tek çözüm yoludur. Yunanistan Arnavutluğa toprak vermek mecburiyetinde kaldığından, Yunanistan'a yapılacak en iyi iş bu olacaktır. İkinci soruya karşı şimdiden bir şey söylemez.

Sayfa No: 145

Belge: 161

22 Kasım 1913

M. Dering'den Sir E. Grey'e : (Roma) —Çok Gizli—

Türk büyükelçisi adaları ele geçirmek iste-

aklarını söyledi. Dış işleri bakanı adaların Türklere geri verileceğini söylemiş. İtalyan Başbakanı da eğer diğer devletler izin verirse adaların Türklere geri verileceğini söylemiş, buna İngiltere, Fransa ve Rusya engel oluyor, demiş.

Büyükelçi İngiltere'nin dostluğuna güvendiklerini ancak Fransa'ya inanmadıklarını söyledi. Ben de şüphesiz Yunanlılar adaları almak isteyeceklerdir, ancak bu adaları Yunanlıların alması demek değildir, dedim.

Ayrıca İtalyanların da Türkiye'ye borç vermek istediklerini söyledi. Ben bu borcun adaları korumak için mi istendiğini sordum. Türk Elçisi kesin olarak hayır dedi

Sayfa No: 150

Belge: 167

25 Kasım 1913

Sir E. Grey'den Sir F. Elliot'a

Yunan elçisi Ege adalarını sordu. Bu konunun bu günlerde konuşulmadığını söyledim. Yunanlıların adaları işgal etmiş olduğunu görüyoruz, Yunanistan adalara sahiptir, böyle bir sorunun şimdi sorulması akılsızlık olur, dedim

Sayfa No: 150

Belge: 165

25 Kasım 1913

Sir L. Mallet'ten Sir E. Grey'e :

Büyük kuvvetler adalar konusunda Türklerin lehine bir karar vermezlerse Türkler Yunanistan'a yürüyecekler, Balkanlar ateş içinde kalacak. Bulgar meslektaşım Tocheff kuvvetlerin Türkiye lehine bir karar vereceklerini ümit ettiğini söyledi. Çünkü bu ara çıkacak bir savaştan kendileri hiç yararlanamayacaklar.

Alman ve Avusturyalı meslektaşlarım açıkca Türkleri tutuyorlar. Fransız ve Rusların bu konudaki düşüncelerini öğrenmek isterim. Türklere karşı açıkca düşman bir cephe aldığımızı belli etmiyelim. Türkler son iki yılda çok yer kaybettiler ve daha fazlasını kaldıramazlar

Sayfa No: 152

Belge: 167

6 Aralık 1913

Sir R. Rodd'dan Sir E. Grey'e :

..... İtalyanların Türkiye'de ekonomik çıkarları var. İzmir Aydın demiryolundaki bizim çıkarlarımızı kendilerine açıkladım, eğer İtalyanlar daha başka çıkarlar elde ederlerse adaları Türklere verebilirler...

Sayfa No: 155

Belge: 171

16 Aralık 1913

Sir E. Grey'den Sir L. Mallet'e

Türk büyükelçisi kuvvetler tarafından İmroz ve Bozcaada dışındaki adaların Yunanlılara bırakıldığını işitmiş. Anavatanlarına çok yakın olan Sicio ve Midilli adalarının da kendilerine bırakılmasını rica ediyor

Sayfa No: 157

Belge: 173

17 Aralık 1913

Sir L. Mallet'ten Sir E. Grey'e

Türk Hükümeti Majeste'nin Hükümeti'nin Bozcaada ve İmroz dışındaki adaların Yunanistan'a verilmesi için öneride bulunduğunu öğrenmiş. Başbakan böyle bir duruma razı olmaktansa Yunanistan'la savaşırsınız dedi.

Türkler deniz de Yunanlılarla savaşamayacaklarına göre, karadan Yunanistan'a girip Selânik ve Makedonya'nın bir bölümünü alabilirler. Böyle bir durumda Bulgarlar da Türklere yardım edebilirler. Arnavutluk bile bu işe karışabilir. Türklerin söyledikleri söz ile yaptıkları iş arasında uzun bir yol vardır, Majestenin Hükümeti Türkleri bu kararından vaz geçirmek için her şeyi yapmalıdır

Sayfa No: 158

Belge: 174

17 Aralık 1913

Sir L. Mallet'ten Sir E. Grey'e :

Durum çok güç. Bütün devletler biz de dahil olmak üzere Türkl'lerden daha çok şey kapmak istiyoruz. Hepimiz Türkiye'nin toprak bütünlüğünden bahsediyoruz, ancak pratikte hiçbirimiz sözümüzü tutmuyoruz. Bu hükümetin çökmesi ise bizim çıkarlarımıza çok aykırıdır. Fakat bu hükümete para vermek te kötüdür, belki Yunanistan'a karşı kullanırlar. Bu gün hazırlıkları görmek için Trakya'ya hareket ediyorum, yeni gelen askeri atışeye de Türk Ordusunun durumunu yakından incelemesi için emir verdim.

İngiltere'nin çıkarları yanında benim kişisel durumumun hiçbir önemi olmamasına karşın, Başbakanın ve Talât'ın benim şahsıma, iyi niyetime ve İngiltere'nin samimiyet ve dostluğuna güvenmeleri yanında Majeste'nin Hükümetinin Türkler aloyhine devamlı kararlar alması, beni oldukça rahatsız ediyor

Sayfa No: 159

Belge: 175

19 Aralık 1913

Sir L. Mallet'ten Sir E. Grey'e :

Majeste'nin Hükümetinin tutumu basında

kötü karşılandı ve Türkleri duygusal yönden çok sarstı. İngiltere'nin dostluğunun tamamen aksine olan bu politikasını fark etmek, Türkler için çok üzücüdür

Sayfa No: 164

Belge: 180

23 Aralık 1913

Sir E. Grey'den Sir L. Mallet'e

Güney Arnavutluk olayından sonra Yunanistan'ın adaları alacağı konusunda anlaştık. Size söyleyeceğim en iyi husus kuvvetlerin Yunanistan lehine Türkleri oyalamakta olduklarıdır. Türkiye'deki Alman kumandasına ait telgrafım gereken bilgiyi veriyor. Ermeniler hakkında yapacağımız tekliflerin Türkleri korumak gibi göstermeliyiz. Alman kumandasını reddedişimiz ve Ermenistan'a yaptığımız atamalar Asya Türkiye'sinin dağılmasını önlemek içindir. Çünkü Almanlar Türkleri Ruslara karşı korumayacaklardır, Türkiye dağıldığı zaman Almanlar da kendi paylarını alacaklardır. (19 Aralıkta Temps gazetesinde Türklerin üçlü ittifaka olan borçları hakkında güzel bir yazı çıktı.) Burada yayınlanan belgelere göre, Türkiye yeni borçlar bulamazsa çökecektir. Ancak bu doğu milletleri hiç belli olmaz parasız da yaşayabilirler

Sayfa No: 166

Belge: 182

27 Aralık 1913

Sir E. Grey'den Sir E. Goschen'e

Türk kaynaklarından işittiğime göre, diğer adalar Yunanistan'a giderse İtalyanlar ellerindeki adaları boşaltmıyacaklardır. Oysa İtalyanlar ellerinde tuttuğu adalardan Yunan işgâlinde olanları Yunanlılara vereceğine söz vermişti. Bu haberin anlamı İtal-

yanların Türkiye'de yeni bir oyun çevirmekte olduğudur

Sayfa No: 167

Belge: 184

28 Aralık 1913

Sir M. de Bunsen'den Sir E. Grey'e :

Türk büyükelçisi adalar Yunanistan'a giderse kuvvete baş vuracaklarını söyledi. Bulgaristan'ın da Türklerin yanında yer alacağını ve Sırbistan'ın da işe karışacağını, Arnavutluğun Epirus'u işgâl edeceğini, bu durumda büyük devletlerin de kendi aralarında sulhü koruyamayacaklarını ,söyledi. Ben kendisine Türkiye'nin işlerini büyük devletlere bıraktığını söyledim. Cevaben, Türkiye'nin hayati çıkarları söz konusu olunca durumun değiştiğini bildirdi

Sayfa No: 168

Belge: 185

29 Aralık 1913

Sir L. Mallet'ten Sir E. Grey'e :

Bugün Albay Cemal bey ile görüştüm. Adaların Yunanistan'a verilmesine karşı Kendisine Türkiye'nin zayıflık nedeninin büyük çoğunluğu Yunan olan adaların Türklerin elinde olmasından meydana geldiğini anlattım. Majeste'nin Hükümeti'nin Türkiye'nin bir mâceraya atılmasına karşı olduğunu söyledim. Albay Cemal bey 'Türkiyo'nin emniyetinin her şeyin üstünde olduğunu, adaları vo Edirne'si olmıyan bir Türkiye'nin hırsızlara açık kapısız bir ev gibi olacağını söyledi. Kendisine, Türkiye'nin kuvvetli bir orduya ve donanmaya sahip olacak parası olmadığını hatırlattım. Cevaben Türklerin kendi kendisini koruyacak kuvvet ve yetenekte olduğunu söyledi, bunu herkezin bize karşı olduğu bir harpte gösterdik dedi.

Türkiye'nin bütün amacının Yunanistan'dan daha kuvvetli bir donanmaya sahip olmak olduğunu anlattı. Daima İngiltere'nin yanında olacak kuvvetli bir donanma istemez misiniz, dedi. İngiltere ve Fransa'nın çok kuvvetli bir dostu görünüyor.

Ona nüfusu iki milyon olan Ermenileri sordum. Çok rica etti ve samimiyetle sordu: Majeste'nin Hükümeti son iki yıldan beri Türkiye'ye karşı takındığı bu olumsuz durumu değiştiremez mi? Sözlerime mümkün olduğu kadar dostluklarımıza sâdıkmışız hissi verdim. Cemal Bey'in durumu ve karakteri bakımından bu çok önemli idi

Sayfa No: 173

Belge: 188

1 Ocak 1914

Sir M. de Bunsen'den Sir E. Grey'e :

Adalar konusunda Türkiye kuvvetlere zorluk çıkartıyor. Boğazları ve İzmir'i tehdit eden adaları Türkler kendileri için istiyorlar. Türk elçisine Yunanistan'a verilecek adaların silâhsızlandırılacağımı söyledim. Türk basını ise Yunanlılara karşı savaş isteyen yazılar yazıyor. Türkler adaları Yunanlılardan geri alabilir, bunu şu an yapmasalar bile altı ay sonra yapabilirler. Bu durumda Bulgaristan da Kavalayı alacaktır ve Arnavut kabileleri de Yunanistan ve Sırbistan'a karşı harekete geçeceklerdir. Türkleri tehdit olsun diye Fransız Sefiri para yardımını keseceklerini bildirdi. İtalya'dan yardım umuyorlar, şu yada bu yoldan para bulabileceklerini söylüyorlar. Üçlü kuvvetler birbirlerine yardım edeceklerdir. Çünkü İtalya Akdeniz bölgesiyle, Almanya Küçük Asya ile ve Avusturya Balkanlarla ilgilidir.

Mr. Jagow, bir Türk - Yunan savaşına her ne şekilde olursa olsun engel olmamız gerekir dedi

4 Ocak 1914

Sir R. Rodd'dan Sir E. Grey'e :

Dün gece gizlice Alman büyüke'çisi adalar konusundaki teklifimizin Berlin'de incelendiğini ve adaların Yunanistan'a katılmasının uygun görüldüğünü söyledi

Sayfa No: 180

Belge: 193'e ek

6 Ocak 1914

Sir E. Grey tarafından :

Adaların Yunanistan'a katılması konusunda kuvvetler filolarının kuvvete baş vurup vurmıyacağı konusunda henüz bir anlaşmaya varılmadı. Ancak Fransa ile bizim kuvvete başvuracağımızdan kuşku yoktur

7 Ocak 1914

Sir E. Grey'den Sir R. Rodd'a :

Trablus hakkında İtalyanlarla birkaç yıl evvel yaptığımız gizli anlaşma. İtalyanların bu yeri almalarını uygun görüyordu. Ancak onlar bununla yetinmeyip adaları da işgâl ettiler. Şimdi Türklere bir karşılık vermek istiyorlar, bir İngiliz şirketten çıkmamak kaydı ile ne verirlerse biz karşı koymayız. İzmir Aydın demiryolunu bütün masrafları vermeleri şartıyla İtalyanlara devredebiliriz. İtalyanlar Türkleri şüphelendirmemek kaydı ile adaların Yunanlılara verilmesine karşı değildir

Sayfa No: 183

Belge: 198

8 Ocak 1914

Sir E. Grey'e Sir G. Buchanan'a —Gizli—

Rus gizli servisi çok gizli olarak hükümetle riyle Türk Hükümeti arasındaki görüşmeyi bildirdi:

1 — Türkler Çanakkale civarındaki dört adaya sahip olacaklar.

2 — Türkler Asya sahilindeki adalara sahip olacak.

3 — Türkler İtalyan işgâlindeki adaları geri alacaklar.

Bu durumda İngiltere ve Fransa da aynı yolu izlemelidir.

Sayfa No: 188

Belge: 202

12 Ocak 1914

Sir M. de Bunsen'den Sir E. Grey'e

Hilmi Paşa ile adalar konusunu görüştüm. Ayrıca bana Enver Paşa'nın çok ihtirash bir genç olduğunu söyledi. Tek bir kalem darbesiyle yüzlerce subayı görevden çekmeye cesaret etmiştir, dedi

Sayfa No: 195

Belge: 208

12 Ocak 1914

Sir L. Mallet'ten Sir E. Grey'e :

İşittiğime göre Mr. Crowford ve Gunter % 4 lük bir arttırma için Türk Hükümetine baskı yapıyorlarmış.

Bu günlerde Ermeni reformları konusunda kesin bir şey söylemeği ümit ediyorum

Sayfa No: 198

Belge: 211

BİLDİRİ :

17 Mayıs 1913 Londra anlaşmasının beşinci maddesine göre, altı kuvvet yaptıkları incelemelerden sonra Ege adalarının geleceği konusunda karara vardılar:

Yunanistan Bozcaada ve İmroz'un dışındaki bütün

adalara sahiptir. Bu adaları askeri amaçlarla kullanmayacaktır. Türkiye ile adalar arasında kaçakçılık yapmayacaktır. Altı devlet Yunanistan'dan bu hususlara uyacağına dair garanti isterler. Ve altı kuvvet Türklerin bu kararlara saygı göstereceklerini ümit ederler

Sayfa No: 201

Belge: 215

27 Ocak 1914

Sir M. de Bunsen'den Sir E. Grey'e

Türk Büyükelçisi Hilmi Paşa'yla tekrar görüştim. Adaların Yunanistan'a verilmesi konusunda biraz yumuşamış gibiydi. Bundan Türklerin savaş isteklerinin söndüğü duygusuna kapıldım. 12 adayı da İtalyanlardan almak da acele etmiyorlar. İtalyanların adaları şimdi verip ilk fırsatta tekrar kavga konusu yapacağını biliyorlar. Hilmi Paşa kuvvetlerin düşüncelerini değiştirmeyeceklerini biliyor, ancak Türklerin tatmin edilmezse ilerde Yunanistan'ın başına dert açabilirler

Sayfa No: 202

Belge: 216

28 Ocak 1914

Sir E. Grey'den Sir R. Rodd'a

İtalyan elçisi Türklere adalar konusunda Yunanlılar yanında baskı yapacaklarını bildirdi

Sayfa No: 203

Belge: 217

28 Ocak 1914

Sir E. Grey'den Sir R. Rodd'a

İtalyan büyükelçisi son notanın gazetelerde görülmesine çok üzüldüklerini söyledi, çünkü esas amacın Türkiye'den birşeyler elde edilmesidir. Bana

çok gizli olarak bir nota gösterdi. Türklere adaları verirken yaptıkları bütün masrafları istiyceklerini. Türklerin bu masrafları ödemelerine imkân olmadığı için İtalyan işgâlindeki adaları alamıyacaklarını anlattı. Ancak yazım gazetelerde çıktıktan sonra Türklerin belki uyanacaklarını ve İngiltere'nin yarattığı bu izlenimi silmelerinin gerektiğini söyledi

Sayfa No: 204

Belge: 218

28 Ocak 1914

Sir L. Mallet'ten Sir E. Grey'e

Türklere büyük bir borç verilirse şimdiki hisleri nedeniyle ne yapacakları hiç belli olmaz. Türk bakanları düşüncesiz ve ümitsiz durumdalar. Altan alta bir propaganda Yunan dükkânlarına boykot şeklinde belirdi. Aldığım bilgilere göre bu hareket bütün Hristiyanlara karşı dönebilir. Eğer daha fazla ile-ri gitmeğe hazırkhk değilsek durumu inceleyelim

Sayfa No: 215

Belge: 226

2 Şubat 1914

Sir L. Mallet'ten Sir E. Grey'e :

Türk Başbakanı Majeste'nin Hükûmeti'nin donanmalarıyla Yunanistan'ı korumasına ve kuvvetlerin Türkiye'ye karşı almış oldukları kararları Türklere zorla kabul ettirmeğe kalkmasına hayret ettiğini söyledi. Almanya, Avusturya ve İtalya'nın sizin bu önerilerinizi kabul etmediklerini söyledi. İngiliz politikasının Türklere karşı bu sinsi dönüşünü yerdı.

Ben, bir şeyden haberim olmadığını ve durumu size bildireceğimi, söyledim

3 Şubat 1914

Sir E. Grey'den Sir E. Goschen'e

Türk Hükümeti, elçiliğimize Türkiye'ye karşı yapılacak bir donanma gösterisi olduğunu ve bunun diğer kuvvetler tarafından kabul edilmediğini söylemiş. Üçlü ittifaka 23 Ocak'ta yazdığım yazıya olumlu ya da olumsuz bir cevap almadığıma göre, Başbakanın bu bilgiyi nereden öğrendiğini anlıyamıyorum.

Not : Bu telgrafın örnekleri İstanbul, Roma ve Belgrad'a gönderilmiştir

Sayfa No: 220

Belge: 234

7 Şubat 1914

Sir L. Mallet'ten Sir E. Grey'e :

Başbakan hasta. Tâlat Bey ile adalar konusunu görüştük. Bana çok gizli olarak ve hiç bir yerde tekrarlamamam için adeta yalvararak şunları söyledi: İtalyan hükümeti İngiltere ve Fransa'ya verilen hakların kendilerine de verilmesini istiyor. İngiltere ile yaptığımız anlaşmalar her iki memleket için de iyidir, ancak İtalyanlar bizden çok geniş arazi kapmıştır

Sayfa No: 224

Belge: 240

9 Şubat 1914

Sir E. Grey'den Sir L. Mallot'e

Türklerin parasal durumları bu derecede bozukken Yunan mallarına boykot etmeleri bana delilik gibi görünüyor. Parasal durumlarını nasıl düzelteceklerini anlıyamıyorum. Panislamik ve Yunanis-

tan'a karşı bir ruh taşımak Türkler için fantazidir. Bizim yapacağımız hiç bir şey yok, böyle bir durumda Türklerin bize muhtaç olması insana dokunuyor, biz sadece bekliyeceğiz, onlara para veremeyiz.....

Sayfa No: 228

Belge: 247

10 Şubat 1914

Sir L. Mallet'ten Sir E. Grey'e

Talat ve Cemal Beyler ile görüştüm. Her ikisi de anlayışlı kişiler, özellikle Cemal bende namuslu bir insan etkisi bıraktı. Yanılmış olabilirim.

Eğer onlara gururlarını kurtaracak birşeyler yapabilirsek adalar işinde güçlük kalmaz. Başbakana gelince onun İngilizlere karşı olan tutumu korkarım bir süre daha devam edecek. Çünkü biz halen Yunanlıları tutup onların çıkarlarını baltalıyoruz.

Başbakan Ermeni reformlarını görüşmekten çok mutlu oldu. Kendi hesabına iki koyun kestirip bu olayı kutladı, Ruslar da iki koyun kestirerek bu kutlamaya katıldılar

Sayfa No: 243

Belge: 262

18 Mart 1914

Sir E. Grey'den Sir L. Mallet'e :

Türklerle Yunanlıları adalar için karşılıklı konuşmaya zorlayamam, bu Yunanlılara bir baskı olur, ben bunu yapamam.....

Sayfa No: 253

Belge: 274

28 Mayıs 1914

Sir F. Elliot'tan Sir E. Grey'e :

Venizelos bana yalvararak Türklerle başa-baş konuşurlarsa durumlarının ne kadar zor olacağını size açıklamamı istedi. Genç Türkler Edirne'yi Av-

rupa'dan tek bir ses çıkmadan geri aldılar, bütün adaları Girit'e kadar elde edebilirler hülyası içindeler. Yunanistan'a savaş ilân etmek için ilk dretnotlarının gelmesini bekliyorlar.

Venizelos, bir dretnota sahip olmazlarsa bir savaş olacağını, bunun Avrupa'nın gözleri önünde tamamen bir deniz savaşı olacağını söyledi. Türk ve Bulgar ordularının ise kendileriyle çarpışamayacağını, kendi ordularının çok daha kuvvetli olduğunu söyledi. Ayrıca Yunanistan'ın 12 adayı da alması gerektiğini ve dikkatinizi bu noktaya çekmemi istiyor. Eğer Türkler Yunanistan'a karşı bir zafer kazanır ve yeniden karşılarında birleşmiş bir Avrupa bulamazlarsa, bütün Müslümanlarda tehlikeli bir ruh doğacaktır ve Avrupa'dan yeni topraklar elde edeceklerdir

Sayfa No: 255

Belge: 275

30 Mayıs 1914

Sir G. Barclay'den Sir E. Grey'e

Türkiye Yunanistan'a karşı bir savaş yaparsa Romanya buna müdahale edecektir. Talât Bey iki dretnotları gelene kadar Yunanistan'la müzakere yapmayacaklarını söyledi.....

Sayfa No: 255

Belge: 276

30 Mayıs 1914

Sir G. Barclay'den Sir E. Grey'e

Romanya Dışişleri Bakanlığı Majestenin hükümetinden dretnotların Türkiye'ye yollanmamasını rica ediyor

Sayfa No: 285

Belge: 279

4 Haziran 1914

Sir M. de Bunsen'den Sir E. Grey'e

Hilmi Paşa Balkanlarda rahat bir durum ol-

ması için Türklerin adalar konusundaki isteklerinin kabul edilmesi gerektiğini söyledi. M. Dumaine, hükümetini zorluyarak Yunanistan'a dostça tavsiyede bulunulmasını istiyor. M. Gryaris Hilmi Paşa'nın ısrarı karşısında bir hayli etki altında kaldı, durumu Venizelos'a ciddi şekilde anlatacak. Türklerin durumunu anlamak Yunanistan için daha faydalı olabilir

Sayfa No: 262

Belge: 286

16 Haziran 1914

Mr. Erskine'den Sir E. Grey'e

Amiral Kerr bana gizlice Türk donanmasını mahvetmek için plânları olduğunu anlattı. Yunan hükümetinin bu plânları kabul etmesi gerektiğini söyledi. Yunan hükümeti kendi cahil subaylarını dinliyor ve ayrıca yetişmiş elemanı da yok, dedi..... Bunu teklif dahi etmemesini yoksa şüphe uyandıracığını söyledim

1913 - 1914 GENEL BALKAN POLİTİKASI

Sayfa No: 363

Belge: 410

Sir E. Grey'den Sir G. Goschen'e :

Herr von Kullman'a İstanbul'daki Alman subaylarının Rusları çok rahatsız ettiğini, bunların Tahran'daki Rus subayları gibi olduğunu söyledim. Herr von Kullman bunun Tahran'daki Rus subayları için doğru olabileceğini, fakat Türklerin hiç bir birliklerini yabancı kumandası altına bırakmıyacaklarını söyledi

14 Aralık 1913

Mr. O'Beirne'den Sir E. Grey'e

Ermeni ayaklanması Türklere bir harp ilân etmenin en iyi aracıdır. Bu da Rusların silâhla karışmasını sağlar. Alman ordularının Türklerin yanında olması üçlü anlaşmayı kuvvetlendirecek, bu reformlara yol açacak ve sonra bir Ermeni isyanı olacaktır..

Sayfa No: 390

Belge: 440

19 Aralık 1913

Sir G. Buchanon'dan Sir E. Grey'e

Ruslardan elde edilen izlenim ne yazık ki savaşmıyacakları yolundadır. Ancak üç yol izleyebiliriz:

- 1 Parasal baskı,
- 2 Ermenistana Rus ve Fransız müfettişlerini göndermek,
- 3 Rusların Beyazıt ve Erzurum'u almasını sağlamak

Sayfa No: 394

Belge: 446

23 Aralık 1913

Sir C. Buchanon'dan Sir E. Grey'e

Majeste Rus Çarı İstanbul'daki Alman askeri heyetinden çok kötümserliğe kapıldı. Üçlü anlaşmanın kuvvetlerden de daha güçlü olabileceğini söylüyor. Almanların Türk ordusunu gerçek bir güç haline getirmeyeceklerini biliyorsa da İstanbul'daki Alman generalinin ve Alman büyükelçisinin gerçek bir diktatör durumuna geçmesinden korkuyor.

Kendisine, Rusya'nın çıkarlarını desteklediğimizi

ve Alman generalleri konusunda Türklere baskı yaptığımızı söyledim. Ancak Amiral Limpus'un Türk donanmasının başında bulunması ve Türklerin Almanların arkalarında olduğunu bilmeleri onları kararlı yapıyor,

Konuşmamız sırasında Majeste Çar, Türklere parasal baskı yapılması düşüncesini savundu. Bizim gümrük vergilerine % 4 lük zammı kabul etmeyişimizi onayladı. Ayrıca Ermeni meselesinde bir Rus müfettişin kabul edildiğini ve Erzurum'a bir general göndermekten hoşlanmamasına karşın, mecbur kalırsa bunu yapabileceğini söyledi.....

Sayfa No: 397

Belge: 448

25 Aralık 1913

Sir G. Buchanan'dan Sir E. Grey'e :

Gazeteler Rus politikasını eleştirip Almanların boğazlarda, İstanbul ve Edirne'deki üstünlüklerine kızıyorlar. Mamafî Almanların Türk İmparatorluğunun çöküşünü biraz geciktirmekten başka bir işe yaramıyacağını söylüyorlar. Rusya Alman bankalarındaki paralarını çekerek Türkleri Rus dinlemeye mecbur edebilir görüşünü savunuyor. Almanların Anadolu'yu elde ettikten sonra İstanbul'u da ele geçirmeleri büyük Alman imparatorluğunun esas amacı olmalıdır diye yazıyorlar. Bu düşünce İngiliz ve Fransızlar tarafından da desteklenecektir

1913 1914 ERMENİ REFORMLARI

(Günümüzde de Türkler aleyhine yürümekte olan Ermeni propagandasını daha yakından anlıyabil-

mek için bir iki küçük ek yapmayı uygun gördük. E.U.)

Avrupalı emperyalistler amaçlarına varmak için bütün insanları yok etmeğe hazırdılar. Kendi haksız çıkarları için, insanlar sanki hayvan sürüleriymişcesine ordular gönderdiler (Müslüman Asya'da kuvvetlerin mücadelesi s. 14)

Profesör Philip Marshall Brown: Avrupalı devletler emperyalist amaçlarına varmak için, Ortadoğu halklarının gereksinmelerine kulak tıkadılar, hatta bu insanları kuvvet dengesi için kurban gibi feda ettiler (Olaylı yıllar cilt 2, sayfa 148 149).

Standford Üniversitesi profesörlerinden Me-ars: Ermenilerin bugünkü durumundan sorumlu olanlar Avrupalı emperyalist milletler ve onların diplomatlarıdır.

Colombia Üniversitesi profesörlerinden John Dewey Ortadoğuyu ziyaretten sonra: Bu insanların ıstıraplarını yakından görmek insanı titretiyor, azınlık, çoğunluk bütün halka merhamet duyuyorsunuz. Şimdi bu halkın nefret ettiği yabancı kuvvetler, bu memleketlerden elde ettikleri kukla hükümetleri öyle haince kullandılar ki, işte emperyalizm..... (Politik yeni Cumhuriyet sayfa 268, 12 Kasım 1924).

Türkiye'de Amerikan Protestan misyonerleri: Ortadoğuya Misyonerler müslümanlar ve museviler için gitti. Ancak üç faktör yüzünden çalışmalarını Hristiyanlara yönelttiler

1 Müslümanları Hristiyan yapmanın zorluğunu gördüler.

2 Yerli Hristiyanların arasında çalışmalarının parlak sonuçlarını anladılar.

3 Hristiyanlığın o günkü haliyle İsa'nın gerçek dinini temsilden uzak olduğunu gördüler.

Misyonerler bütün çalışmalarını Rum ve Ermenilere yönelttiler. Başlangıçta Ermeni kilisesi buna direndi, ancak 1850'de Türk hükümeti Protestan Ermeni kilisesini tanıdı. Amerikan misyonerlerinin en büyük başarısı kolejler vasıtasıyla oldu. İstanbuldaki kolej 1840'ta Cyrus Hamlin tarafından kuruldu sonradan Robert Kolej adını aldı. İlk talebelerinin hemen hepsi Ermeni gençlerindendi. Bir kaç yıl sonra boğazdaki şahane yerine geçti. Bu koleji bitirenler zamanla bir çok milletin lideri durumuna geldiler. Buradan çıkan Bulgar öğrencileri Bulgaristan'daki milli hareketin başına geçtiler. Bu örgüt Türk ihtilâlı sırasında çok zorluk çekti. İstiklâl harbinden sonra milliyetçiler misyonerlere cephe aldı ve sadece 6 tane misyoner doktor bırakıldı.....

Türkiye'de Amerikan Misyonerleri

Kapitülasyonlardan yararlanan Amerikan misyonerleri Osmanlı devletine karşı çalışıyorlardı. Bunlar Ermenilerin Gregorian kilisesini protestan yapmağa uğraşıyorlardı. Amerikan protestanlarına göre müslümanlar kâfirdir, bu yüzden onların aleyhine sistemli propaganda yapıp insan kasabı oldukları efsanesini yayıyorlardı. Ermenilere ise yapay evliyalık payesi veriyorlardı. (The Rebirth of Turkey Clair Price).

Ön Asya'da Amerikan Misyonerleri:

Misyonerler tamamiyle din etkisinde kalarak Ermenileri müslümanlara karşı hazırladılar, dinamit yapmasını öğrettiler ve her fırsatta onları islâmlara karşı kullandılar. (Foreign affairs, Cilt 7 Sayfa 398 E. M. Earle)

Sayfa No: 424

Belge: 475

23 Ocak 1913

Sir E. Grey'den Sir F. Bertie'ye :

Ermeni sorununun şu sırada ortaya çıkarıl-

ması uygun değildir. Küçük Asya konusunu daha uygun bir zamanda ele alırız.....

Sayfa No: 425

Belge: 477

17 Nisan 1913

Sir A. Nicholsen'den Sir E. Goschen'e :

Jagow bana iki kere Ön Asya'dan bahsetti. Bu Türkiye'nin Asya'daki mülkünün parçalanmasından başka bir şey ifade etmiyor. Almanlar paylarını istiyorlar. Jagow, Anadolu'daki sonsuz Alman çıkarlarından bahsediyor. Bu zengin memleket Almanların göz diktikleri olgun bir meyve gibidir. Sanıyorum ki İstanbul'da karışıklıklar ümit ediyorlar ve bu karışıklıkların ardından, Kürtlerin Ermenileri ya da Ermenilerin Kürtleri kesmesini bekliyorlar. Bu durumda da Rusların karışacağını umuyorlar. Böyle bir vaziyette Almanlar da derhal kendi çıkar bölgelerine gireceklerdir. Almanların niyeti bu olduğuna göre Rusların Ermeni meselelerinde daha dikkatli davranacaklarını ümit ederim.

Jagow'a göre Türkiye'nin parçalanması üç yoldan olabilir.

1 Adalarda ve Anadolu'da yaşayan Rumlar kanalı ile,

2 Bulgarların Çatalca hattını geçip İstanbul'a yürümesiyle,

3 İstanbul'da başlayan sıkıntılar sonucu Anadolu'da ayaklanmalar ve Asya Türkiye'sinde katliâm ile.....

Sayfa No: 426

Belge: 478

24 Nisan 1913

Sir G. Lowther'den Sir E. Grey'e

Majestenin Anadolu'daki viskonsülü, Erme-

ni papazlarıyla görüşerek bölgelerine bazı Almanların geldiklerini ve bunlardan şüphede olduklarını, çünkü Almanların bu bölgelerde reform istediklerini söyledi.....

Sayfa No: 434

Belge: 485

21 Mayıs 1913

Sir E. Grey'den Sir F. Bertie'ye

Rusya ve Fransa'yla Ermenistan'da derhal reform yapılması için anlaşmaya varıldı. Ancak Türkler bundan şüphe etmemelidirler.....

Sayfa No: 438

Belge: 492

26 Mayıs 1913

Mr. O'Beirne'den Sir E. Grey'e

..... Rus elçisi Ermeni vilâyetlerini reorganize eden İngiliz memurlarından memnun değil. Ermenilerden temsilci bir grup Rusya'ya giderek Ermenistan'ın Rusya'ya katılması için ricada bulundular. Ruslar Ermeni meselelerinde ikinci plânda kalmak istemiyorlar. Eğer Türkler yabancı müfettiş fikrini kabul etmezlerse, herhangi bir düzensizlikte Ruslar karışabilir.

Sayfa No: 441

Belge: 494

27 Mayıs 1913

Mr. O. Beirne'den Sir E. Grey'e

Rus Dışişleri bakanı Ermeni temsilcilerinin devamlı olarak Rusya'yla birleşmek istediklerini söyledi. Çünkü Türkiye'nin bu doğu bölgesinde Ermeniler en fazla nüfusun % 30'unu oluşturduklarından kendi başlarına bir devlet kurmaları olanağı yoktur

diyerek Rusya ile birleşmek istediklerini söyledi. Rusya bu katılmanın olanaksız olduğunu, kendilerinin tek başlarına sorumluluk almak istemediklerini bildirmiş... Ancak Ermeni temsilcileri devamlı müracaatlarla Ruslara sorumluluklarını hatırlatıyor. Ben de bir Ermeni katliâmı olursa Rusların seyirci kalmalarının doğru olmayacağını söyledim.....

Sayfa No: 443

Belge: 496

28 Mayıs 1913

Sir E. Grey'den Sir F. Bertie'ye

İngiliz jandarmaları tek başlarına Ermenistan'a gidemezler. Ancak İstanbul ve çevresindeki illerde kalıp yavaş yavaş yayılabilirler. Rusya Ermeni reformlarını üstlenirse çok memnun olacağız. Bir kaç hafta içinde bir katliam olabilir. Türkler bu konuda bizden yardım istediler. Sağlam bir durumda olmak istiyoruz.....

Sayfa No: 444

Belge: 499

2 Haziran 1913

Sir E. Grey'den Sir G. Goschen'e :

— Alman büyükelçisi Türkiye'nin bütünlüğünü istediklerini, ancak diğer kuvvetler Türkiye'yi bölerlerse Almanya'nın da kendi payını alacağını söyledi. Ben kendisine, İngiltere, Fransa ve Rusya arasında Türkiye'yi bölmö plânlarının yapılmadığını sadece Ermeni bölgelerinin konuşulduğunu, söyledim.....

Sayfa No: 460

Belge: 516

19 Haziran 1913

Sir E. Grey'den Sir G. Lowther'e :

Fransız büyükelçisi Ermeni reformlarının altı ilde bugünlerde bir katliama neden olacağını söy-

ledi. Bu nedenle reformların dışında yüksek bir komiserin Sultana kabul ettirilmesi gerektiğini bildirdi.

Sayfa No: 463

Belge: 523

24 Haziran 1913

Sir E. Grey'den Sir E. Goschen'e :

Alman büyükelçisi kuvvetler kendi aralarında Ermeni sorununu görüşürken, büyükelçilerin de hiç değilse durumu Türk hükümetine bildirmeleri gerekir, dedi.....

Sayfa No: 465

Belge: 526

27 Haziran 1913

Sir E. Grey'den Sir E. Goschen'e

Asya Türkiye'sinin parçalanması kuvvetlerin çıkarlarına bağlıdır. Bu da Osmanlı İmparatorluğunun parçalanması ya da tamamen ortadan kalkması şeklinde olacaktır. Fransa birinci durumu tercih ediyor. Alman elçisiyle bu konuyu görüştüm, Türklerin hakimiyetini istediklerini söyledi. Ancak Türkiye tamamen çökerse Almanya kendi çıkarları olan bölgelerde ilerliyecektir, dedi.

Ben, bizim en çok istediğimiz yerlerin Basra ve İran körfezi bölgeleri olduğunu söyledim.....

Sayfa No: 470

Belge: 532

2 Haziran 1913

Sir E. Goschen'den Sir E. Grey'e :

Alman büyükelçisi Rusların Ermenistan planlarını beğenmediklerini, Osmanlı İmparatorluğunun Asya toprak bütünlüğünü korumak istediklerini, fakat Türk yurdu parçalanırsa kendi paylarını almak istediklerini söyledi.....

2 Haziran 1913

Mr. Marling'ten Sir E. Grey'e

Türklerin verdiği sözlü nota yalnız Ermeni bölgelerini değil bütün İmparatorluğu kaplıyordu. Fakat bız Rusların önerilerinin ötesine gidemeyiz.....

3 Haziran 1913

Sir E. Grey'den Sir E. Goschen'e :

Alman büyükelçisi Rusların Ermenistan konusundaki önerilerinde çok ileri gittiğini, Asya Türkiye'sinde ayrı bir devlet kurduğunu ve Lübnan'ı bile içine aldığını söyledi. Şimdilik Fransız önerisinde yer alan yüksek komiser ile yetinmek gerektiğini belirtti.

8 Haziran 1913

Sir G. Buchanon'dan Sir E. Grey'e :

Rus Dışişleri bakanı Osmanlı İmparatorluğunun bütünlüğünü korumanın en içten istekleri olduğunu söyledi. Kuvvetler Makedonya'da yaptıklarını Asya Türkiye'sinde de tekrarlırsa Osmanlı İmparatorluğunun geri kısmının çöküp gideceğini, Ermenistan durumunun gittikçe ciddileştiğini, kuvvetler tarafından buraya devamlı olarak silâh kaçırıldığını ve Rusya'nın sınırlarında bir ihtilâle katlanamayacağını, durumun 1895'ten çok farklı olduğunu, Türkiye'nin parçalanmasında rol almayacaklarını ve hatta buna engel olacaklarını, bildirdi.

Majestenin hükümetinin Türkiye üstünde şeytani bir plânının bulunmadığını, Arnavutluk ve Adriyatik sorununda olduğu gibi Ermeni sorununun da Rusya'nın hayati çıkarları ile ilgili olduğunu söyledim.....

8 Haziran 1913

Sir G. Buchanon'dan Sir E. Grey'e

Ruslar Türkiye sınırında bir anarşiye katlanamayacaklarını bildirdiler. Majestenin hükümeti Türk sınırında yaşayan Kürtler arasında da huzursuzluklar çıkartıyorlar, zayıf Türk otoriteleri bunu bastıramaz ve biz buna katlanamayız, dediler.....

Sayfa No: 501

Belge: 562

22 Haziran 1913

Sir E. Grey'den Lord Granville'ye ,

Alman hükümeti Asya Türkiye'si konusunda plânlarını bana verdi. Alman hükümeti Ermeni reformlarında Rusları tatmin edecek projeyi iyi karşılıyor. Ancak altı ilin birleşik bir Ermenistan için ayrılması Asya Türkiyesi'ndeki diğer ırkların da aynı yolu tutmasına neden olacaktır, bu nedenle Türklerin verdiği projeyi de incelemek ve bu yürümediği durumda değiştirmek uygun olur, diyorlar.....

Sayfa No: 504

Belge: 567

27 Ağustos 1913

Mr. Marling'ten Sir E. Grey'e : —Çok gizli—

Altı devletin elçileri altı Ermeni ili konusunda Rus önerisini esas alarak Türklerin yeni il kanununu uygulamaya başladılar. Almanların Ermenilere acıma hissi duymaları daha çok politiktir, Ermeni bölgelerinin Rus etkisine girmesini istemiyorlar. Biz Alman büyükelçisine baskı yaparak Türklere baskı yapmasını sağlamalıyız. Yeni Türk kanunu Ermenilere bir çok haklar veriyorsa da bu ancak Abdülhamid devrindeki Ermenileri tatmin ederdi. Ermeniler şim-

di kendi milli varlıklarına sahip olmak istiyorlar. Almanya şu sırada Türkiye'nin parçalanmasını istemekte samimi olabilir, Türkiye'den en büyük parçayı kapmak için zamana ihtiyacı var, daha kuvvetlenmesi gerek.....

Belge 567'ye Mr. Fitzmaurice'in eki:

Türkler memleketlerinde reform yapmak, iyi hükümet kurmak istiyorlar, kitap rafları kanun ve reform projeleriyle dolu, ancak devamı kötü sonuç alıyorlar. Bunun nedeni Türklerin arasında karakter sahibi insan olmaması ve reformları tarafsız olarak uygulayacak insan yokluğudur. Türkler bu eksikliklerini kısmen bildikleri için Avrupah memurları kullanıyorlar. Benim önerim, yeni reformlar teklif etse-ler bile Türk hükümet mekanizmasını Ermeni ve Kürt bölgelerine sokmamaktır. 35 yıldır bekleyen Ermenilerin bu bekleyişi ve arzuları özel reformlarla karşılanamaz.....

1880 de Asya Türkiye'sindeki Ermenilerin durumunu ilk defa İngiliz büyükelçisi bildirmiştir. Ayrıca 1876 da Lord Salisbury Türkiye'de reform yapılması gerektiği düşüncesini Avrupa'ya bildirdi. Ermeniler 35 yıldan beri ihtilâlcı gruplar kuruyorlar ya da onlarla birleşiyorlar. Ermenilerin Rusların etkisinde kalacağı doğru değildir. Ermeni ve Kürt bölgeleri Türk bölgelerinden ayrıdır, burası batı Anadolu'dan farklıdır. Ermeni ileri gelenleri Adana ilini de istemektedirler. Ermeniler yakında Almanların Türk dostluğu maskesini atıp Anadolu'dan büyük bir parça koparacaklarına inanıyorlar. Ruslarla Almanlar arasında bir tercih yapmak gerekirse Rusları tercih ediyorlar. Balkan zaferinden sonra haklı olarak Ermeniler ümi-de kapılmıştır. Hakkı Paşa'nın reformları onları sinir-

lendiriyor. Kendileri için en büyük kaybın İngilizlerle Rusların ortak çalışmamasından meydana geleceğini söylüyorlar. Kürtler ve Ermeniler birbirlerini sevmekle beraber aynı şeyi istiyorlar.

Hint Müslümanları İngiltere'nin aldığı sert kararlardan rahatsızlık duyuyorlar. Bu Ermeniler için çok kötü olabilir. Eski Sultan arada bir Panislâmizimden bahsederdi, ben bunun tamamen bir blöf olduğunu biliyorum. Şimdiki idâreciler daha modern..... Eski suvari birliklerinde Ermeni ve Kürt subaylar vardı, şimdi bunların işlerine son verildi, biz bunları Ermeni ve Kürt bölgelerinde kullanabiliriz, bu çok normaldir.....

Sayfa No: 522

Belge: 573

31 Ekim 1913

Sir L. Mallet'ten Sir E. Grey'e

Mr. Crawford bana Tâlat'ın gerçek reformlar yapmak kararında olduğunu söyledi. Fakat en çok ekonomik ve parasal sorunlarla karşı karşıyadır. bu bakımdan büyük devletlerin sözlerini dinliyecektir. Türk hükümeti Mr. Crawford'a tamamen inandığı için onun önerilerini tutacaktır, durum harikûlâde iyi..... (Gümrüklerin başına getirdiğimiz kişi. E. U.)

Sayfa No: 523

Belge: 575

4 Kasım 1913

Sir E. Grey'den Sir E. Goschen'e

Türk hükümeti imparatorluğun çeşitli dairelerinde çalışan İngiliz memurların, Ermenistan'da devamlı görev almalarını istiyor. Ben, ancak yeni dış işleri görevlileri atayacağımızı, aksi halde diğer devletlere danışmadan memur yolhyamıyacağımızı söyledim.....

1 Aralık 1913

Sir L. Mallet'ten Sir E. Grey'e ,

Başbakanla görüştüm, eğer Ermeni grupları iyi bir şekilde idâre edilirse Türk hükümeti için bir kuvvet kaynağı olacaktır dedim. Ermeni papazları beni ziyaret ederek özgürlük istemediklerini, Sultanın sâdık bir tebası olarak yaşamayı tercih ettiklerini söylediler, yalnız reformların çok önemli olduğunu bütün Avrupanın bunu izlediğini, söyledim. Ermeni problemi tatminkâr bir yolda çözülmürse bunun İmparatorluğun doğu illerini kuvvetlendireceğini ve yeni projeyi kabul etmelerinin gerektiğini ısrarla bildirdim.

Türklerde Ermenilere karşı düşmanca hisler kuvvetlenmekte, gazeteler müslümanların hislerini ateşlendirmektedir.....

Ek ,

Majostonın hükûmotino Ermoni Patriyarkının gönderdiği rica:

Bu bölge de 1878 1895 ve 1908 yıllarında Ermenilere verilen sözleri hatırlatıyor. Ve Majestenin hükümetinin hâlâ Türk hükümetinin güvenini taşıdığına göre kendilerine yardım etmesini rica ediyor.....

POSTDAM TOPLANTISI :

9 Aralık 1910

Mr. O'Beirne'den Sir E. Grey'e ,

Ruslar genel politikalarını değiştirmekteler. İran'ın tarafsız bir bölge olması için İngiltere'yle görüşmeğe hazırlar. Almanya Rusların İran'da demiryolu yapmak arzusunu iyi karşılamaktadır, ancak

Bağdat demiryolundaki Alman çıkarlarının da dikkate alınmasını istemektedir. Almanya Türk politikasına karışmıyacağını, ancak Türkler Avrupa ya da Asya' da sulhü bozarlarsa onlara yardım etmiyeceğini açıklamaktadır.....

Sayfa No: 558

Belge: 608

9 Kasım 1910

Mr. O'Beirne'den Sir E. Grey'e

İngiltere'nin Bağdad demiryolunun yapımına razı geldiğini ancak körfez bölgesinin İngiltere'ye geçeceğini söyledim. Buna razı oldular. Bu durumda Ruslar da Sadijeh'ten Khanikin'e kadar olan bölgeyi istediklerini bildirdi.

Potsdam konferansında Almanlar daha fazla istekte bulunabilirler.....

Sayfa No: 581

Belge: 621

15 Haziran 1910

Sir E. Grey'den Sir G. Buchanon'a :

Rusların Trans-Persian demiryoluna razı olduğumuzu bildirdik. Ruslarla aramızda böyle iyi bir anlaşma olursa uzak bir ihtimal de olsa Hindistan'ı kendilerine katma düşüncelerini önleyebiliriz.

Bağdat demiryoluna gelince, İran demiryoluyla birleşerek Türk İslâm güçlerini Hindistan'la birleştirmek tehlikesi vardır. Bu tehlikeyi hatırlatınca Kont Beckendorff bunun ciddi bir konu olduğunu ve bu nedenle Khanik'ine bağlayacak hattın yapılmıyacağını söyledi.....

Sayfa No: 583

Belge: 623

15 Aralık 1910

Sir G. Buchanon'dan Sir E. Grey'e

Bugün Çar ile görüşmek onuruna eriştim.

Kendisi Rus İngiliz dostluğunun nasıl şahane meyveler vermeğe başladığını söyledi. Asya'da büyük toprak sahibi iki İmparatorluğu da aynı tehlikelerin beklediğini, İngiltere'nin Hindistan'da karşılaştığı güçlüklerle yakında Rusya'nın da Türkistan'da karşılaşacağını söyledi. Majeste Çar Pan İslâmîk bir hareketten korkmaktadır. Gerçi Hindistan'daki güçlükler İslâmlardan çok Hindulardan gelmektedir ve bu hareketi Genç Türklerin başlattığına dair söylentiler vardır.....

Sayfa No: 601

Belge: 638

6 Ocak 1911

Evening Times Gazetesinden İran'ın Akıbeti:

Potsdam toplantısında Almanlar ve Rusların vardıkları anlaşmaya göre, Almanların Türkiye'de Bağdad demiryolunu yapması kabul edildi.....

Sayfa No: 619

Belge: 651

17 Ocak 1911

Mr. Marling'den Sir E. Grey'e

Evening Times'deki yazı Türk hükümetini çok rahatsız etti. Türkleri ilgilendiren bir konuda Almanların Ruslarla pazarlık etmesi, Türk hükümetinin onurunu ve özgürlüğünü tehdit eder, dediler. Alman büyükelçisi Türk dış işleri ile çok akıllıca konuşarak durumu düzeltti. Türk dış işleri tamamen tatmin olduğunu bildirdi ise de, Türk basını gerçekleri halkın gözünden saklamakta epeyce güçlük çekti.....

Sayfa No: 624

Belge: 654

18 Ocak 1911

Sir E. Grey'den Sir F. Bertie'ye — Gizli —

Fransa ve Rusya'yla Bağdat demiryolu ko-

nusunda görüşmeler yapıyoruz. Mr. Cambon'a Almanlardan ya da Türklerden bir teklif alırsak en iyi şartlarla Bağdat'tan körfeze kadar olan bölgeyi ele geçirmeliyiz, dedim. Cavit Bey'e bu yol Türkler tarafından kullanılacaksa mutlak İngiliz malzemesi ve mühendisinin kullanılması gereğini anlattık. Biz Türklerin Küveyt üstündeki haklarını kabul ediyoruz. Ancak Türkler de Şeyhin durumunu kabul etmelidirler. Şeyh daha şimdiden limanda geniş bir alanı bize kiralaradı.....

Sayfa No: 642

Belge: 669

1 Şubat 1911

Sir E. Grey'den Sir G. Buchanon'a — Gizli —

Eğer Almanlar hattı tek başlarına yaparlarsa Türkler bunu saldırı amacı ile kullanabilirler. Ruslara bu hattın (Tahran - Khanikin) Fransız parasıyla yapılmasını teklif ettim. Bunun % 30'unu Almanlar verebilir. Türk tehlikesini çok fazla büyük gösterdim, bu konu üstünde düşünceğini ümit ederim.

Sayfa No: 645

Belge: 672

4 Şubat 1911

Sir F. Bertie'den Sir E. Grey'e :

1 Şubatta gönderdiğimiz telgraf üstüne Ruslar, Tahran Khanikin hattının uluslar arası bir hale getirilmesini kabul ettiler

Sayfa No: 665

Belge: 689

15 Şubat 1911

Sir A. Nichol森'den Sir G. Barclay'e :

Bana gönderdiğiniz çantaya çok teşekkür ederim. (Bu Sir Barclay'ın 27 Ocak 1911'de İran'ın içişlerini anlatan bir mektubu olup açıklanmamıştır.)

6 Nisan 1911

Sir A. Nicholsen'den Sir E. Grey'e — Özel —

Bizim dış politikamız Rusya ve Fransa'yla iş birliğine dayanmakla birlikte, Rusların Golf bölgesinde yer almaya kalkmalarına derhal karşı çıkmalıyız. Rusya, Fransa, Almanya, Türkiye ve biz aramızda Küveyt'in tüm kontrolü bizde kalacak bir anlaşma yapabilir miyiz? Türkler Rusların işe dahil edilmesine karşı çıkacaklardır bu nedenle de kendileri de açıkta kalacaklardır. Böylece paylaşmayı kendi aramızda yapabiliriz.....

Sayfa No: 693

Belge: 717

10 Nisan 1911

Sir E. Grey'den Sir G. Buchanon'a

Türk hükümetine Bağdat demiryolu ile ilgili cevabı henüz vermedik. Ancak voreceğimiz cevap Cavit beyin geçen yaz bize hatırlattığından biraz farklı olacaktır. Eğer demiryolu hissesinin en az % 50 sini alamazsak İngiliz halkı çok büyük hayal kırıklığına uğruyacaktır. Almanya geri kalan % 50 yi Türklerle paylaşabilir. Türkiye para veremeyeceğine göre sorun Almanlarla bizim aramızda kalacaktır. Biz Rusya ve Fransa'yla bu konuda anlaştıktan sonra, derhal Türklerin gümrük vergilerini arttırmasına razı geldiğimizi bildiririz. Bu Türklerde harikulâde bir etki yapacak ve böylece demiryolu sorunu lehimize hallolacaktır.

Sayfa No: 704

Belge: 725

23 Mayıs 1911

Sir E. Grey'den Sir C. Buchanon'a — Gizli —

Demiryolu Bağdat'tan daha ileri gitmeyecek den-

diği halde Şimdi neden daha ilerlere gittiğini Rus büyükelçisi bizden soruyor. Bunun nedenini anlyamadıklarını söyledi. Rusların bu konuda bu Şekilde hareketi hayal kırıcıdır. Rusya Türk gümrük vergilerinin artmasına itiraz edebilirdi, fakat kendisini Şimdi bu haktan yoksun bıraktı.

XC KISIM

Sayfa 724: İran  st ndeki İngiliz Rus ilişkileri:

Sir A. Nicholsan'ın 1908'de Rusya hakkındaki senelik raporundan:

Sayfa No: 724

Belge: 745

İran İŞleri

1908'de Ruslar İran'a çok önem veriyorlardı, özellikle Türk - İran sınırına. Şah hayatını tehlikede görerek Ruslar ve İngilizlerle anlaşmalar yaptı. Rus - İngiliz ortak tedbirleriyle hayatını emniyet altına aldı.

İran'daki İngiliz ajanları milliyetçilere sempati gösterdiler. Buna karşı Ruslar da Őahı tuttular. Bu durum İngiliz ve Rusların devamlı çekiŐmesine neden oldu.

28 Eylül'de Şah Azarbeycan seçimlerinin yapılmıyacağını açıkladı. Şah  ğ tlerimizin hiç birini tutmadı, ve kasımda anayasayı kaldırdı. Bu durumda Ruslar ve İngilizler kuzey ve güney g mr klerine el koymayı d Ő nd lerse de, bunun İran'ın iç işlerine çok açık bir karışma olacağını düŐünerek vazgeçtiler. Tebriz'de Sattar Han Genç Türkler tarafından cesaretlendirildi. İran milliyetçileri ile genç Türkler arasında bir

ilişki olduğu düşünülmeğe başlandı. Bu Rus hükümetini ciddi endişelere sevketti. Majestenin hükümeti Sattar Han'ı Rusya'nın niyetlerinin iyi olmadığından haberdar etmelidir.

Sayfa No: 729

Belge: 746

1909 yılına ait Rusya hakkındaki rapor

Sir A. Nicholsan'ın hazırladığı senelik rapor:

Majestenin hükümeti Rus hükümetinin İran hakkındaki raporuna dayanarak İran işlerine derhal karışmalıdır. İran'da durum okadar kötüdür ki: Şah'a baskı yaparak vatandaşlarını tatmin edecek bazı tedbirler aldırılmalıdır. Rus raporuna göre, İran'ın parasal durumu felâkettir, bu nedenle karışıklıklar ve anarşi beklenmektedir. Rus hükümeti İran'ın iç işlerine karışmadan dosthano tavsiyelerde bulunmuştur. Hükümetin başına getirilmesi gereken iki adam önermiştir. Saadet Dowlek, Nasr-Ul-Mulk. İngiliz bankası 1908'da kabul edilen şartlarla borç teklifinde bulunmuştur. Majestenin hükümeti Şah'tan kendisine verdiği sözleri tutmasını isteyebilir. Maamafih bir anayasa hükümeti olursa borç almak istemiyebilirler. Bizim tekliflerimiz şöyledir:

1 — Şah başbakanı ve amir Bahadur Jank'i derhal işlerinden uzaklaştırmalıdır.

2 — Yeni kabineyi iki devletin tavsiye edeceği şahıslardan kurmalıdır.

3 — Şah Anayasa rejimini geri getirmelidir.

4 — İmparatorluğun aydın kişilerinden iki devletin önereceği kişileri meclise getirmelidir.

5 — Kendisine karşı silâhla ayaklanmış olanların hepsini af etmelidir.

6 — Halkına seçim gününü ve genel seçimlerin olacağını bildirmelidir.

7 — Bu tedbirler alınır alınmaz İran hükûnetine derhal bir miktar para verilecektir. Bu paranın sarfiyatı 16 Ocakta Rusların önerdikleri komisyon tarafından kontrol edilecektir.

8 — Bir Fransız maliye müfettişi ve iki asistanı vergi toplanmasını kontrol edecektir.

Not 10'uncu cildin geri kalan kısmı (iki yüz sayfa) İran siyasetine aittir.

II. BÖLÜM

İngiliz Dış Politika Belgelerin 1919 - 1939

(E. L. Woodward ve R. Butler tarafından hazırlanmış,
Kraliyet Matbaasında 1947'de bastırılmıştır.)

CİLT I

İkinci grup dökümanlar 1919-1939 yılları arasını kapsamaktadır ve aşağıdaki isim altında 1947 yılında yayınlanmıştır. E.U.

İngiliz Dış Politikası Dökümanları 1919-1939 üstünde bir inceleme.

Sayfa 22 5 Temmuz 1919 Villa Majestik Paris. Mr. Hoover'den Wilson'a yazılan mektupta Ermeniler için toplantı yapılması öneriliyor. Türk ve Rus Ermenistanı için öğütler veriliyor... General Harbord'a göre bir Amerikalı bu iş için ideal bir adamdır.....

Sayfa 86 12 Temmuz 1919 tarihli memorandum : Türklerin zoruyla 1 Temmuz'da Yunanlılar Aydın'ı boşalttılar, ancak 5 Temmuz'da yeniden işgal ettiler. Yunanlılar Aydın'da boş yere kan döktüler, biz onlara İzmir'den ileri gitmeyin dedik, Yunanlılar bizi dinlemiyorlar, İngiliz kumandasını dinlemiyorlar.....

Sayfa 95. Venizelos'un mektubundan İngiliz kumandasını dinlemeyecekleri anlaşılıyor ve daha çok İtalyan birliklerinin gönderilmesini istiyorlar. Türkler ise sadece Yunanlıların istilâsına uğradıklarını sanıyorlar ve onlarla savaşmaya hazırlanıyorlar, ancak Yunanlılar müttefik plânının bir parçasıdır, bunu anlayıp ona göre hareket etmeleri gerekir. Mr. Clemenceau Türklerin 300 bin kişilik orduları olduğunu söylemesine karşın İngiliz askeri uzmanları bu miktarın sadece 60 bin kişi olduğunu söylüyorlar.....

Sayfa 105. Venizelos, Türkler hazırlık yapıyor bunu önlemek için biz ilerliyeceğiz diyor.

Sayfa 106. Yunanlılar önemli yerleri işgal ediyorlar, beş Yunan birliği var. Mr. Clemenceau, Yunanlıların işgal ettiği yerleri inceledi, Yunanlılar daha fazla ilerlemeyeceklerine söz verdiler. Yunanlılar işgal ettikleri yerlerin Yunan olduğunu burada 230.000 Yunanlının yaşadığını, buna karşılık 95.000 Türk bulunduğunu söyledi. Anadolu'da yaşayan Yunanlılar en iyi Yunanlılardır, bunları Türklerin eline bırakamayız, diye ilâve etti. Diğer kuvvetler artık Türkleri rahatsız etmiyelim ve Türklerle harbin bittiği izlenimini verelim, Yunanlılar oldukları yerde dursun diyorlar.....

Sayfa 132. Yunanlılarla İtalyanlar aralarında anlaşıp nerelerini işgal edeceklerine karar veriyorlar. Ancak Mr. Balfour'a göre Yunanlılar lâf dinlemiyorlar, Türklerle bu işlerin duracağı hissini veremeliyiz. Mr. Whit'e göre İtalyan Yunan anlaşması Türkleri tatmin etmez. Mr. Tittan ise İtalyan askerlerinin Türkiye'ye gönderilmesinden sorumluluk kabul etmiyor. Venizelos'a müracaat edip Rumların rahat durmasını istiyorlar.....

Sayfa 138. Yunanlılar İzmir'de katliâm yapıyorlar.

Sayfa 142. Mr. Clemenceau bir heyet gönderip katliâmı incelettiriyor. Bu heyet İngiliz, Fransız, İtalyan ve Amerikalılardan kuruluyor.

Sayfa 145. Rus Ermenistanında ölen Ermeniler için 56 bin ton yiyecek gönderiliyor.

Sayfa 165. Venizelos, Anadolu soruşturma heyetine bir de Yunanlının katılmasını istiyor. Bütün sorun Türklerle Yunanlılar arasındadır diyor bu teklifi kabul ediliyor.

Sayfa 140. Venizelos, Trakya Türklerine seçim hakkı veremeyiz bize katılmak istemezler diyor.

Sayfa 330. Venizelos Türklerden ve Bulgarlardan korkuyor, Trakya'da Türklerin sesi çok çıkıyor...

Sayfa 343. İzmir işgal komisyonu raporu Başbakan ve Hükümeti tatmin ediyor.

Sayfa 348. Venizelos, Balkanlardaki Türklerin güç durumu için beğenmiyen göç etsin diyor.....

Sayfa 371. Türk hükümeti parasal bakımdan iflâs ettiği için Osmanlılar bazı mallarının satılmasına izin veremeyiz, diyor. Mr. Tittoni, bir rapor hazırlayıp Sultanın kişisel mallarını satalım diyor. Neticede müttefiklerin el koymak ve harp tazminatı alabilmeleri için devlet mallarının satılmadan bekletilmesine karar veriliyor.

Sayfa 383. Vakıf mallarının satılması görüşülüyor.

Sayfa 389. Rus Ermenistanında binlerce Ermeni açlıktan ölüyor. 1918'de Lloyd George tarafından Ermenistana gönderilen W. Haskell Ermenilerin hayatının tehlikede olduğunu bildiriyor. İtalya sadece Türk Ermenileriyle ilgileneceğini ve Rus Er-

menilerine karışmıyacağını söylüyor. Amiral Koltehak ise bu bölgelere özerklik vermiyeceğini kesin olarak bildirdi. Ermeniler hakkında Amerika ne yapabilir sorusuna karşılık Başkan Wilson, bu bölgeleri himayesine almak için harekete geçiyor.....

Sayfa 413. İzmir soruşturma heyetine Amerika adına, Amiral Bristol, Fransa adına General Buno-
usa, İngiltere adına General Hare, İtalya adına General Dall'olio ve Yunanistan adına Albay Mazurakis geliyor.....

Sayfa 508. Amiral Bristol Başbakanı bir tehdit mektubu yazıyor. Müttefikler bu mektubu Başkan Wilson'un onaylamayacağını sanıyorlar yada hiç değilse şartların yüksek komiser heyeti tarafından kararlaştırılmasını istiyorlar. Amerika harpte bile değildi. Bristol ecnebi ve Hristiyanların hayatına bir şey yapılmamasını istiyor, halbuki Türkler öyle bitkin ki hiç bir şey yapacak halleri yok. Belki Amerikan askerleri Ermenistan'a gidip onlara yardım edebilir, herkez Ermenileri korumaktan söz ediyor. Mr. Clomonceau Fransız birliklerini yollamıyacağını söylüyor ve kendi evlerinde ellerinden bütün hakları alınanlar da insandır, diyor.

Sayfa 524. 23 Ağustos 1919'da Amiral Bristol Türk Hükümetine şu telgrafı gönderiyor: Şayet siz Türkler, Kürtler ya da diğer Müslümanlar Ermenilere bir şey yaparsanız Başkan Wilson sert tedbirler alacak. Kudretimiz yok diye bir bahane de dinlemeyiz. Eğer Ermenilere en küçük bir hâl olursa ilerde Türk hükümranlılığı diye birşey kalmaz... Başbakan bu telgrafı İngiliz ve Fransızla-

ra gösterip, bizimle savaşta bile olmıyan bir hükümet nasıl olur da bu ölçüde sert bir nota verebilir. Benim elimde hiç kuvvet yok ne yapabilirim ben, diyor.....

Sayfa 591. Venizelos bütün Yunanlılar Yunanistan'a dönerse İstanbul ve civarı bizim olur, dedi. Başkan Wilson bunu kabul etti.

CİLT IV

Sayfa 23. İtalyanların, Anadolu, Arabistan ve Kızıldeniz üstündeki çıkarları Fransa ve İngiltere tarafından kabul edilmişti, kendilerine hatırlatırız.

Sayfa 25. İtalyanların Antalya ve Konya'yı alması Lloyd George ve Mr. Balfour tarafından kabul edildi.....

Sayfa No: 55

Belge: 21

31 Ağustos 1919

Mr. Kerr'in notları :

Başbakanla Ön Asya Türkiye'si, ve Adriyatik meselesini tartıştık. İtalyanlar Güney Anadolu'yu istiyorlar. Burada hem Arap ve hem de Türkler vardır, buna karşı çıkıldı. Araplar asırlardır yabancı bir devletin idâresinde yaşamışlardır, idâre eden kuvvetin değışmesi onlarda büyük bir etki yapmaz. Türkler ise asırlardır idare eden bir millet olmuşlardır, her ne kadar kötü olursa olsun bir dış kuvvet olmadan asırlardır büyük bir imparatorluk idare etmişlerdir. Şayet İtalyanlar Güney Anadolu'yu işgal ederlerse başka bir kuvvetin de Kuzey Anadolu'yu işgal etmesi gerekir. Bu durum ise devamlı karışıklık ve ihtilaller

yaratacaktır. Bunun için İtalyanlar güneyden elde ettikleri parasal çıkarlarla yetinmelidirler. İtalyanların orada barınabilmesi için en az 200 bin kişilik bir ordu beslemesi gerekir.....

Sayfa 241. Mekke'de Şerif Hüseyin 1915-1916'da İngilizlerle bir anlaşma yaptı. Ayrıca 2 Kasım 1917'de Filistin'de bir Musevi devleti kurulması için beyanname imzaladı (Balfour beyannamesi). 1918'de Ekim ayında General Allenby Emir Faysal'a garanti verdi. Ayrıca Fransız büyükelçisi ile Rus dışişleri arasında 13-16 Nisan 1916'da Sykes-Picot anlaşması yapıldı, buna göre:

1 — Erzurum, Trabzon, Van ve Bitlis Rusya'ya katılıyor.

2 — Van, Bitlis, Siirt, Aladağ, Akdağ, Yıldızdağ, Zara ve Harput bölgesinde bir Kürt devleti kuruluyor.....

Sahife 254. İngiliz temsilcisi, Fransa'ya İstanbul, Anadolu, Ermenistan (Şayet Amerika'ya verilmezse) ve Suriye'nin mandasını teklif etti. İki gün sonra ise ters bir teklifle Asya ve Avrupa Türkiye'sinin mandası Amerika'ya teklif edildi. 30 Mayıs 1919'da en büyük tartışma konusu İstanbul'un işgali sırasında askeri ve sivil idarenin kimlere verileceği idi. Buna göre Avrupa Türkiyesi Fransızlara ve Asya bölümü de İngilizlere kalıyordu.

Sayfa No: 256

Belge: 174

30 Mayıs 1919

General Allenby'den Mr. Balfour'a :

İngiliz birliklerinin Suriye'den çekildiği söyleniyor. Emir Faysal bundan çok korktu. Eğer kendisini garantiye almazsak bütün Arapları bize ve Fran-

sızlara karşı ayaklandıracak. Bedevi ayaklanması bizi Mısır ve Suriye'den çok Sudan'da rahatsız ediyor.....

Sayfa No: 263

Belge: 181

1 Haziran 1919

General Clayton'dan :

Emir Faysal'a haber vermeden Suriyenin bölünmesi kararlaştırıldı. Faysal bunu duyarsa, Suriyedeki durumumuz çok tehlikeli olabilir.....

Sayfa No: 301

Belge: 211

26 Haziran 1919

Lloyd George'den Memerandum :

1 — Arapça konuşan her yer Osmanlı İmparatorluğundan alınmalı ve manda haline getirilmelidir.

2 — Fransızlar Suriyonin mandasını, İngilizler Mezopotamyayı, Amerika ya da, İngilizler Ermenistanı, boğazları ve İstanbulu, İtalyanlar belki Kafkasyayı alacaktır.

3 — Filistinde Sionist politika buranın ekonomik gelişmesine çok yardım eder.

4 — Fransızların Anadolu sahillerinden alacakları yerler İtalyanları çok kızdırabilir.

5 — Türkler Anadolunun büyük bir kısmına sahip olacaklar, fakat Avrupada hiç bir toprak sahibi olamayacaklardır. Türklere boğazlarda ve denizlerde hiç bir yer verilmeyecektir.

Türklerin manda yapılmasını istememin nedeni nasıl olsa ilerde bizden ekonomik yardım isteyeceklerdir. Onları Osmanlı İmparatorluğunun bir parçası ya da zaptedilmiş bir koloni olarak kabul etmeyelim. Bulgaristan yada Macaristan gibi düşünelim daha iyidir.

11 Eylül 1919

Mr. Clemencou'dan Mr. Lloyd George'ye :

1 — Amerikan ve İngiliz delegeleri Ermenileri korumak için asker göndermiyeceklerini söylediler. Türk milli hareketinin başlaması onları korkutuyor.

2 — Araplar hiçbir hatâ ve cinayeti kabul etmezler.

3 — 1916'da yaptığımız gizli anlaşma Arapları ilgilendirmez. Üstelik bütün bu anlaşmaların sayılmıyacağını söylemişsiniz. Babam Cemal Paşa'nın Suriye'de bu gizli anlaşmalardan bahsettiğini Paris'te çıkan Arap gazetesinden öğrenmişti. Ve bunu hükûmetiniz yanında şiddetle protesto etmişti, ve şu cevabı almıştı: Bolşevikler, İngiliz, Fransız ve Ruslar arasında Türkiyeyi parçalamaktaki zorlukları anlatan bir anlaşma yaptık Cemal ya cehaletinden yada kötülüğünden bunu yanlış yorumladı, zaten Arap ihtilâliyle Rus'ların harpten çekilmesi farklıdır....

11 Eylül 1919

Albay Meinertzhagen'den Lord Curzon'a :

Faysal, Gazadan Toroslara kadar bir Suriye olursa Sionizmi kabul ediyor. Fransız hükûmeti isteklerini yaparsa Fransız mandasını da kabul ediyor.....

11 Ağustos 1919

Emir Faysal'ın Mektubu :

Bütün Müslümanların gözleri İngiltereye dikilmiştir. Türk Müslüman imparatorluğunun yıkılmasında asıl kuvvet olan Araplar şimdi ödüllерinin

ne olacağım bilmek istiyorlar. Babam İngilizlerin vaatlerine inanarak Türklere karşı savaştı. Eğer isteklerimiz yapılmazsa sizlere karşı da savaşırız. Halifelik ve mukaddes yerlerimiz Allahın izni ve Türkler sayesinde bütün kaldı, şimdi Müslümanların içinde El Hüseyin Bin Âli diye biri vardır (Hicaz kralı). Açıkça İngilizlerle bir olduğumuzu ve İngilizlerin mukaddes yerlerimizin koruyucusu olduklarını ilân ediyor, bu adam şimdi İngilizlerin aleyhine de dönebilir.....

Sayfa No: 406

Belge: 286

21 Eylül 1919

Emir Faysal'dan Lloyd George'ye :

1 — Araplar halifeye karşı savaştıkları halde İngiliz ve Fransızlar bizim aleyhimize anlaşmalar yapmaktadır.

Sayfa No: 410

Belge: 288

23 Eylül 1919

Albay Meinertzhagen'den Lord Curzon'a :

..... Faysal için yazılan Emir Zeid'in telgrafı:

İşittiğime göre bu bölgelerden İngiliz birlikleri çekilecekmiş. Bu durumda kuzeyden El Saadun ile Kürtler birleşerek hücum edebilir. Ve bunlar Mustafa Kemal ile anlaşma yapmış olabilirler.

Not Mustafa Kemal Türkleri, Arapları ve Kürtleri birleştirerek yabancıları yurdundan atmağa çalışıyor.....

Sayfa No: 413

Belge: 293

23 Eylül 1919

Londra'daki toplantı:

1 — Kral Hüseyinle henüz kesin bir anlaşmaya varılamadı.

2 — Arapların iç işlerine karışmak istemiyoruz.

3 — Majestenin hükûmeti Basrayı ne zaman işgal edeceğine henüz karar vermedi.

4 — Kral Hüseyin'in istediği parayı vermeği kabul etmedik.

5 — Hükümetimiz Araplara Mekke Şerifi kanalı ile silâh verdi.....

Sayfa No: 442

Belge: 305

4 Aralık 1919

Sir M. Cheetham (Ramleh)'den Lord Curzon'a :

Arap halkı Avrupa basınıının Araplar hakkındaki yayınlarından çok rahatsız oluyor. Kral Hüseyin ve diğer Araplar Arap ihtilâlinde önce Haşimi Hükümetiyle Majeste'nin Hükümeti arasında kararlaştırılan şartlara göre özgürlüklerini bekliyorlar. Şimdi Londra'da olan Emir Faysal'a bizim bütün isteklerimizi yapacak yönde etki etmeliyiz.....

Sayfa No: 490

Belge: 337

20 Aralık 1919

Earl Derby'den Lord Curzon'a :

Fransanın, Suriye, Ermenistan, Anadolu ve İstanbul üstündeki isteklerine İngiltere artık engel olmalıdır. Faysal komedisi çok ileri gitmiştir. Faysal bize ve Suriyelilere göre bir hiçtir. İngiltere tarafından yaratılmış çöpten bir adamdır. Bir sıfatı ve etkisi yoktur. Eğer İngiltere bu adama bir Krallık vermek istiyorsa Bağdatı versin

Sayfa No: 501

Belge: 347

Lord Curzon'dan Viskont Grey'e :

Ellerinde Türk Hükümetinin izni olan ve kendilerine Amerikalı Arkeoloji uzmanı adını takan

bir grup insan, burada standart petrol şirketi hesabına petrol arıyorlar

Sayfa No: 522

Belge: 358

10 Kasım 1919

Albay Meinertzhagen'den Lord Curzon'a :

Suriye'de Türk propagandası gittikçe artıyor. Avrupaya karşı duygular gelişiyor. Suriye'nin en önemli adamı Yasin Paşa Mustafa Kemal'e mektuplar yazıyor

Sayfa No: 536

Belge: 367

29 Kasım 1919

Fransızların Antep ve Maraş'ı işgâlleri üzerine 80 şehir ve kasabada gösteriler yapılıyor

Sayfa No: 560

Belge: 385

29 Kasım 1919

Albay Meinertzhagen'den Lord Curzon'a :

İki Fransız subayı Picon ile beraber Mustafa Kemalle görüşmek üzere Anadolu'ya gidiyorlar. Fransızlar Türkleri ve Arapları İngilizlere karşı kazanmak istiyorlar

Sayfa No: 577

Belge 398

Arap meselesiyle ilgili 12 Aralık 1919 tarihli yazıda, Fransızlar da Kürt ve Mezapotamya petrolünden pay istiyorlar

Sayfa No: 633

Belge: 424

10 Şubat 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a :

Maraş halen yanmaktadır. Antep Fransızla-

ra karşı isyan etti. Milliyetçi haydutların Araplarla işbirliği yapması olasıdır. Maraş, Bahçe ve Bilecik halkı isyan etti. Yedi Ermeni köyü basıldı, Anadolu'dan milliyetçiler üç kol halinde Maraş'a yürüyorlar. Ermeniler için çalışan iki Amerikalı Kilis ve Antep'te öldürüldü. 31 Ocak'ta Ermeniler Adana'da toplanarak aşağıdaki kararları aldılar:

1 — Ermeni askeri örgütü kurulması,

2 — Jandarmaların bütün şüpheli müslümanları yok etmesi, kuvvet üstünlüğünün hristiyanlara geçmesi.

3 — Hristiyanları korumak için silâhlanılması.

4 — Türk taraftarı gibi bir izlenim veren Maraş Valisi Andre'nin azli.

Bütün bu istekler telgrafla General Gouraud'a bildirildi ve tatminkâr cevap alındı

BÖLÜM III

Sayfa No: 635 25 Haziran 1919 12 Şubat 1920
arası konferansta Türk meselesi:

Majeste'nin Hükûmeti Türk Ön Asyasına 4 gizli anlaşmaya dayanarak girdi:

1 — 1915 Mart ve Nisanında yapılan İstanbul anlaşması. İngiltere, Fransa ve Rusya arasında,

2 — 26 Mart 1915'teki Londra anlaşması, İngiltere, Fransa ve İtalya arasında.

3 — 1916'da Sykes Picot anlaşması. İngiltere, Fransa ve Rusya arasında.

4 — 1917'de St. Jean de Meaurienne anlaşması.. İngiltere, Fransa ve İtalya arasında.

**Sayfa No: 636 27 Şubat 1915'te İngiltere'nin Rus
Hükûmetine yolladığı nota:**

Şu anda Çanakkale'de uğraşıyoruz, bu hareketimizin meyveleri sizi yakından ilgilendirir, bu nedenle sizin müttefiklerinize yardım etmeniz gerekir. Yunan donanması da bize yardım edecektir. Harbin sonunda Ruslar İstanbul'u alacaklardır, bu konuda Sir E. Grey görüşme istemektedir. Rusya, Fransa ve İngilterenin arasında yapılan anlaşmalar sır olarak kalacaktır... 1917 Rus ihtilâli İstanbul'un alınmasını engelledi

Sayfa No: 643

Belge: 426

25 Haziran 1919

Amerikan Cumhurbaşkanı Wilson'un evinde yapılan toplantı:

Lloyd George Başkan Wilson'a Türklerin İstanbul'da kalıp kalmıyacaklarını sordu. Wilson, eğer benim kararım isteniyorsa Türkler Avrupada çok uzun zaman kaldılar ve oradan tamamen temizlenmelidirler, dedi.

Sayfa No: 645

Belge: 426

23 Haziran 1919

Türk Delegatesinin cevabı:

Herkes Ermenilerin katlinden bahsediyor, fakat aym yerde yaşayan müslüman Türklerin çok daha fazla öldürüldüğünden kimsenin söz ettiği yok.

Sayfa No: 651

Belge: 428

26 Haziran 1919

Amiral Sir A. Cathorpe'den Lord Curzon'a:

Amerikan yardım grupları Ön Asya'da Ame-

rikan ticaretini geliştirmeğe çalışıyorlar. Kuvvetli Amerikan grupları Türkiyede ticareti ele geçirmek için propagandalara başladılar. Ancak İngiliz grupları da aktiftir.

Sayfa No: 651

Belge: 427

25 Haziran 1919

Sir A. Cathorpe'den Lord Curzon'a:

12 Amerikalı Mühendis Marmara bölgesinde. Standart Petrol şirketi için petrol aramak izni istediler

Sayfa No: 654

Belge: 433

28 Haziran 1919

Amiral Webb'ten Sir R. Grahman'a :

Ek : :Çanakkale savaşında bir hayli şöhret yapan Mustafa Kemal Başbakan tarafından Samsun'a müfettiş olarak gönderildi. Başbakanın niyeti kötü değildi, ama Mustafa Kemal Samsun'a gittiğinden beri milliyetçi hareketlere girişti. Başbakan onu geri çağıracağına söz verdi. Diğor tohlikeli şahıslardan bir de Bandırma Bölge Kumandanı Lauf Bey'dir

Sayfa No: 663

Belge: 441

25 Haziran 1919

SAMSUN

Amerikan Deniz kuvvetlerinden Amiral Bristol, Standart Petrol şirketinden Mr. Thomas ve New York Milli Bankasından Mr. Hutchins'in buraya geldiğini bildiririm. Yerli Rumlardan birini % 3 komisyonla petrol işinin başına getirdiler, ayrıca tütün depolarını ve tütün ürününü incelediler

8 Haziran 1919

Amiral Sir A. Calthorpe'den Lord Curzon'a

Ermeniler Erzurum'a hücumla hazırlanıyorlar. Yunanlılar İzmir'i bir mezbaha hâline getirdiler

Sayfa No: 678

Belge: 451

10 Haziran 1919

Amiral Sir A. Cathorpe'den Lord Curzon'a

Binbaşı Noel Kürt şefleriyle görüş birliğine varırsa bundan büyük faydalar sağlayacağını söylüyor. Bunlar İstanbul'da Abdülkadir ve Bedir Han ve daha az önemli bazı kimselerdir. Bunlar şüphe uyardırmamak için Noel'den ayrı olarak Kürt bölgelerine gidecekler. Türkler sulh konferansına Kürtlerin de getireleceğinden korkuyorlar. Kürtler honüz Mustafa Kemal'e karşı ayaklanmadı ama Noel bunu sağlayacağından emin

Sayfa No: 693

Belge: 464

21 Temmuz 1919

Mr. Hohler'den Sir E. Tilley'e :

Benim problemim Kürtler. Noel Bağdad'tan buraya geldi, çok iyi bir insan, çok güçlü biri, fakat diğer bakımdan da Kürtlerin peygamberi olmak istiyor. Kürtler gibi kimse yoktur, onlar çok asil, çok iyiler diyor. Ermenilerin ise değersiz ve hilekâr oldukları görüşünde. Kürtler hiç Ermeni öldürmedi, aksine onları korudular, fakat Ermeniler Kürtleri öldürdüler, diyor. Korkarım ki Noel bir Kürt Lawrence'i olabilir. Mezapotamya şimdi bizim olacağına göre ona bir Kürt devleti kurdurup kuzey dağlarını böylece koruyabili-

riz. Abdül Kadir ve onun gibilerle konuştum. Onlara etki edebilmek için bizde Türklere hile yapıyoruz diye belki beş defa tekrarlamak mecburiyetinde kaldım. Ancak Kürtlere fazla güvenilmez. Majeste'nin Hükûmetinin amacı Türkleri azami derecede zayıflatmak olduğuna göre Kürtleri bu şekilde harekete getirmek fena bir plân değil

Sayfa No: 695

Belge No: 464'e ek

Kürt Partisinde aktif rol alan tanınmış Kürtler
Şeyh Said Abdül Kadir (Başkan)

Mevlân Zâde Rifat Bey (Gazeteci)

Emin Bey (Edirne Adliyesinde Memur.) Bunlar
Wilson prensiplerine göre hak iddia ediyorlar

Sayfa No: 704

Belge: 469

29 Temmuz 1919

Amiral Sir A. Cathorpe'den Lord Curzon'a

Beyazıt ve Kara Kilisede on bin Kürt Ermenilere karşı ayaklandı. Biz şimdi çok garip bir durumdayız. Bu uzak bölgelere ve bu kuvvetlere karşı bir şey yapamayız. Sulh şartları müslümanların çok aleyhine ve hristiyanların çok lehine olması üstelik Büyük Ermenistan hakkındaki söylentiler, Kürtleri Türklerin yanına itiyor.....

Sayfa No: 712

Belge: 472

1 Ağustos 1919

Amiral Sir A. Cathorpe'den Lord Curzon'a

Ordu'nun başı Cevat Paşa ve onun gibi yüksek rütbeli subaylar bütün güçleriyle milli hareketi destekledikleri için işlerine son verildi

9 Ağustos 1919

Sayfa No: 723

Belge: 478'e ek

Avrupalıların verdikleri raporlara göre İzmir'de ilk adımda Yunanlılar 20.000 Türk'ü öldürmüşler

Sayfa No: 733

Belge: 477

17 Ağustos 1919

Amiral Webb'den Sir E. Crowe'e

Yunanlıların İzmir'i işgâline bəri Türkiye'deki iç durum gittikçe rahatsız hale gelmektedir. Burası Türkiye'den başka bir yer olsaydı müthiş bir ayaklanmanın eşiğindeyiz derdim. Fakat bu garip memlekette her şey aksi yönde geliyor. Onun için de kesin birşey söylenemez. Yunan Orduları İzmir halkını sindirmeğe çalışıyorlar. Bütün bölgeyi bir harabe haline getirdiler. İzmir'i biz işgâl etseydik durum böyle olmazdı. Amerikalılar Türkiye için ne yapmak istediklerine bir an önce karar verseler de durum bir sonucu varsa

Sayfa No: 734

Belge: 488

18 Ağustos 1919

Mr. Balfour'dan Lord Curzon'a :

Mr. Polk ile yaptığım konuşmadan öğrendiğime göre Amerikan Senatosu bütün Türkiye'nin mandasını kabul edecek

Sayfa No: 735

Belge: 492

19 Ağustos 1919

Amiral Webb'den Lord Curzon'a :

Amerika, Trabzon ve Erzurum'i içine alan bir

Ermenistan'ı himaye edecek. Geri kalan dört ili de bir Kürt Devleti olarak İngilizlerin himayesine bırakıyor. Ben Amerikan misyonerlerinin tehlikeli hareketlerinden korkuyorum, din etkisinde kalıp halkın büyük çoğunluğunu teşkil eden müslümanlara kötü davranacaklardır

Sayfa No: 736

Belge: 493

22 Ağustos 1919

Amiral Webb'den Lord Curzon'a :

Başbakan'a Amerikan Büyükelçiliği amiral Bristol'ün bir notasını verdi. Buna göre Başkan Wilson Türklerin, Kürtlerin ya da diğer müslümanların Ermenileri korumalarını aksi halde Türk İmparatorluğunun ortadan kaldırılacağını kendilerine çok kötü sulh şartlarının zorla kabul ettirileceğini, söylüyor. Başbakan bundan çok telaşa kapıldı. Bana Erzurum valisinden aldığı hakaret dolu bir mektubu gösterdi, mektupda burada halkın sesi hükümetin sesinden farklıdır ve halkın sesi gerçek sestir, yazılıydı

Sayfa No: 742

Belge: 498

27 Ağustos 1919

Mr. Hohler'den Mr. C. Kerr'e :

Kürtlerin ve Ermenilerin durumu beni hiç ilgilendirmez. Kürt sorununa verdiğimiz önem Mezopotamya bakımındandır. Diğer taraftan Wilson beni korkutuyor ajanları devamlı hatâlar yapıyorlar. Noel'e gelince fanatiğin biri. Ermenistan'ın ve Kürdistan'ın sınırlarının kesin olmadığı konusunda sizle aynı fikirdeyim

Sayfa No: 743

Belge: 498

İngiliz Yüksek Komisyonunun Raporu

Kürt sorunu Mezopotamya'da tatminkâr bir

sınır oluşturmak içindir. Şerif Paşa'nın konferansa gelip Kürtleri temsil etmek arzusu ciddiye alınamaz...

Sayfa No: 744

Belge: 500

31 Ağustos 1919

Mr. Russell'den Lord Curzon'a ;

İzmir'de oturan İngilizler Yunanlıların İzmir'i idaresinin çok kötü ve çok haince olduğunu söylüyorlar. Bunun nedeninin Yunanlıların çok kötü yaradılıştan insanlar olmasından ileri geldiğini ve Türklerin karakter kuvvetinin İngilizleri çektiğini söylüyorlar

Sayfa No: 745

Belge: 501

31 Ağustos 1919

Mr. Balfour'dan Lord Curzon'a ;

Amerikalılar Türklere tehdit ederek Ermenilere birşey olursa kondilerinin de son adamlarına kadar ortadan kaldırılacağını söylüyorlar.

Sayfa No: 756

Belge: 509

Akhisar kontrol memuru tarafından bildirilmiştir:

Türk askerlerinin sayısı günden güne artıyor, ancak bir örgütlenme, hattâ telefonları bile yoktur.

Çeşitli bölgelerdeki komutanların isimleri

Bergama	Kel Ali Bey
Soma	Hulusi Bey
Akhisar	Ethem Bey (asker), Baki Bey (sivil)
Salihli	Reşit Bey ve kardeşi Ethem
Ödemiş	Mustafa Bey ve Mestan Efendi
Alaşehir	Mustafa Bey
Aydın	Hacı Şükrü Bey (asker), Hacı Şükrü efendi, Hacı Süleyman bey (sivil)

Bu kuvvetlerdeki askerler günde 50 kuruş. Subaylar 100 kuruş almaktadır. Silâhları Alman, İngiliz, Fransız ve Rus yapısı olmak üzere çok değişiktir. Bu insanlar Yunanlılardan nefret etmektedir ve kahramanlıkları da bilinmektedir. Özellikle dağlık bölgelerdeki zeybek ve yörükler korku nedir bilmezler. Moralleri ise çok yüksek olup Yunanlıları yurtlarından atacaklarına eminler.

Türkiye'de durum : Yol boyunca konuştuğum insanlar düşmanlıklarının Yunanlılara olduğunu ve sulh konferansı açıklanana kadar başka kimseyle alış-verişleri olmadığını ısrarla söylediler. Hattâ Yunanlıların memleketi işgâl ettiği zaman bile hiçbir reaksiyon göstermediklerini, fakat Yunanlılar köyleri yakıp kadın ve çocukları öldürünce, kadınlara tecavüz edince harekete geçtiklerini söylediler... Yunanlılara olan nefretleri öyle büyük ki onları kontrol olanaksız. İşgâl kuvvetleri arasında en çok İngiliz ve Amerikan olanları tercih ediyorlar

Sayfa No: 761

Belge: 512

17 Eylül 1919

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a

Başbakan milliyetçilere karşı asker göndermeyi teklif etti. Fakat bu akıllıca bir hareket olmaz, en azından bir iç harp başlatır. Ve daha fenası bu gruplar Mustafa Kemal'le birleşebilir. Bu konuda saray ve müttefikler zayıf durumdadır. Biz Mustafa Kemal'e aracı göndermeyi düşünüyoruz

Sayfa No: 763

Belge: 513

17 Eylül 1919

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a

İzmir'in Yunanlılar tarafından işgâli üzeri-

ne Mustafa Kemal'in başkanlığında Milliyetçi Partinin Erzurum'da başlayan, Ankara'ya, Sivas'a yayılan, Kastamonu ve Harput'u içine alan bir hareket başladı. Bizze gelen haberlere göre Anadolu'da özerk bir cumhuriyet kurma yolundalar. İstanbul'da bir çok kimse ve özellikle Harp Bakanlığı onlarla beraber. Bu hükümetin kabul edeceği sulhü milliyetçiler kabul etmeyeceklerdir. Bu hareket te 1908'deki Genç Türk hareketine benzer bir şey. O zaman da şimdi de Başbakanlar bizim dostumuzdu, Başbakan İtalyan komserinden şehir, milliyetçiler tarafından tehdit edilirse ne yapacağız diye sordu

Sayfa No: 772

Belge: 517

21 Eylül 1919

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a :

Aydın ilinde İngiliz uyruklu kişilerin çıkarlarını ve kuruluşlarını veriyorum:

1 — Demiryolları	Aydın Osmanlı Kumpanyası.
2 — Gaz	Osmanlı Gaz Şirketi İzmir ve sayfiyeleri için.
3 — Madenler	Çakmaktaşı Şirketi. Abbot's Emery Mines Ltd.
4 — Madenler	Edward Hadkinson (Karatay ve Güztepe).
5 — Altın	P. G. Barff ve Şirketi.
6 — Krom	Peterson ve Şirketi.
7 — Gümüş	Edward Hadkinson (Ören Aydın Sancağı) (Mescitli Köyü Ödemiş).
8 — Muhtelif	Mrs. Wilson.
9 — Kömür, demir	Torbalı civarında üç kömür madeni, (Ayazmada demir madeni.)

10 — Cıva	J. W. Whittall.
11 — Kireç taşı	Edwart Hatkinson.
12 — Mermer	Alfred Charnaud.
13 — Mermer	C. H. Wilkin (Kulluk).
14 — Kalamın	C. Whittall ve oğulları.
15 — Krom	Peterson ve oğulları.

Kuruluşlar :

1 — Valonia Ekstresi Fab. :	C. Whittall ve oğulları
2 — Demir işleri	D. Essingnis.
3 — Foundry	Rankin ve Demas.
4 —	Risse Kardeşler.
5 — ”	Alfert Sanson.
6 — Yağ presi	Albert Smith (Bergama)
7 — ” ”	R. Hatkinson (Aydın)
8 — Un değirmeni	Whiteman (Menemen)
9 — Halılar	Şark Halı İmalâthanesi.
10 — Boya işleri	Peterson ve oğulları

Aydın'ın dışındaki İngiliz çıkarlarını bildiriyo- rum :

- 1 — Osmanlı Bankası.
- 2 — Türkiye Milli Bankası.
- 3 — Mersin Adana demiryolu, (bazı hisseleri.)
- 4 — Boraks Şirketi, (Bursa, Karahisar, Sultan Sancak).
- 5 — Keşan Kömür Madenleri. (Egedeki Kömür Madenleri.)
- 6 — Bursa civarındaki Krom Madeni: Peterson ve ortakları.
- 7 — Troad'di Altın Madeni: Alexsandır Hill.
- 8 — Trabzon civarındaki Bakır Madeni. (4 ayrı şirket.)
- 9 — Mermer Ocakları.
- 10 — İstanbul'daki Soğukhava Şirketi

- 11 — İstanbul'daki Telefon Şirketi.
12 — İstanbul'daki Doklar.
13 — İstanbul'daki Pamuklu Fabrikaları

Sayfa No: 792

Belge: 523

27 Eylül 1919

Albay Meinertzhagen'den Lord Curzon'a

Noel gayet tehlikeli bir şekilde Türklerin aleyhine çalışıp Kürt propagandası yapıyor

Sayfa No: 782

Belge: 529

29 Eylül 1919

Lord Curzon'dan Sir E. Corwe'e

Standart oil Türk Hükûmetinden savaştan önce izin aldığı iddiasıyla Marmara bölgesinde petrol aramaya başladı

Sayfa No: 785

Belge: 530

30 Eylül 1919

Amiral Sir F.de Robeck'ten Lord Curzon'a

Mustafa Kemal'in etkisi gittikçe yayılıyor. Sultan İngiliz otoritelerinden kuvvet kullanarak miliyetçileri durdurmalarını istedi

Sayfa No: 788

Belge: 533

4 Ekim 1919

Mr. Hohler'den Mr. Kidston'a ;

Bizim bataryanın Samsun'dan çekilmesine çok üzgünüm. Sanki Mustafa Kemal'in önünden çekiliyor-muş gibi oldu, ve bir doğulunun gözünden bu zayıflık belirtisi asla kaçmaz

Sayfa No: 802

Belge: 543

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a :

Başbakan ve İçişleri bakam durumun kötü-

lüğünü kabul ediyorlar ve âsileri bastırmak için müt-tefiklerden izin istiyorlar. Sivas Kongresinin en ilginç yam, Avrupa Türkiye'sinin de milli hududlar içine ka-tılmasıdır.

Türk hududları içinde özerk bir Ermenistan'a ve Rumlara izin vermeyeceklerini söylüyorlar. Ferit Pa-şa Hükümeti milliyetçilere karşı savaş ilân etti. İz-mit civarında yarı bolşevik tipi haydut çeteleri türe-di. Başbakan milliyetçilerle konuşulamıyacağına ka-rar verdi... Bütün Türk gazeteleri Sivas Kongresinin aldığı kararları bir zafer gibi gösteriyorlar. Mustafa Kemal ve Rauf Bey'in asil bakışlı portreleri gazetele-ri süslüyor. Aym milliyetçi gazeteler ordunun başı olan Cevat Paşa'mn görevinden atılincaya kadar mil-liyetçilere yardım ettiğini yazdılar. Yerli hristiyanlar milliyetçi hareketten müthiş korkuyorlar...

İngiltere Türklere karşı olan savaşta baş rolü oy-nadığı halde bugün Türk gazetelerinde ve hattâ mil-liyetçi gazetelerde bile İngiltere iyi bir yerde

Sayfa No: 817

Belge: 548'e İlâve

10 Ekim 1919

Harbord tarafından :

İstanbul'dan Mardin'e kadar bütün bölgele-ri gezdik. Milliyetçi hareketin amacı Türklüğün şere-fini kurtarmaktır. Türkiye hastalık ve savaşlardan nüfusunun % 20'sini kaybetmiştir. Yerlerinden çık-a-rılan Ermeniler yavaş yavaş ve hiç bir korku duyma-dan geri dönüyorlar. Bütün seyahatimiz boyunca Türklerin Ermenileri öldürmek istediklerine dair bir işaret görmedik. Ermeniler, Kürtler ve Tatarlar ara-sındaki düşmanlık eski zayıf idareler yüzündendi. Er-menistan'da gördüğümüz bazı insanlar istikbâl hak-

kinda bizi şüpheye düşürdü, çoğunlukla çürümüş insanlardı...

Üç ay önce Ermeni'lerin tek bir adam kalmayınca kadar kesildiğini duymuştuk, halbuki duyduklarımızın hiçbiri doğru değildi. Zaten ben bu katliamı her zaman şüpheyle karşılamıştım. Fransızlar Türkleri mandaları altına almak istiyorlardı bunun için de dünyamn şüphesini Türklerin üstüne çekmek gerekirdi

Sayfa No: 826

Belge: 549

15 Ekim 1919

Amerikan Radyosu konuşmasından :

Mustafa Kemal bana dedi ki:

Bizim Hükûmetimiz yabancı hile ve müdahaleleriyle zayıflatılmıştır. Milliyetçilerin İngiliz ve Fransızlardan yardım aldığı yalandır. İngiliz sermayesi Türkiye'yi mahvediyor. Biz İngiltere'deki eski Türk Dostları Cemiyeti Başkanı Adil Bey'in iki yüz bin sterlin, Konya Valisinin yüz elli bin sterlin ve belki de Ankara Valisinin bu miktar para aldığını biliyoruz

Sayfa No: 827

Belge: 552

19 Ekim 1919

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a :

Ermeni ve Rum Patrikleri yüksek komisyona baş vurarak, Türk milli hareketi başarılı olursa hristiyanlar için çok kötü olacağını ve bu nedenle kendi cemaatlerinin çıkarlarını ve güvenliklerini korumamızı istediler...

Sayfa No: 828

Belge: 553'e ilâve

19 Ekim 1919

Mr. Ryan'dan rapor :

Milli kuvvetler gittikçe geliştiği için, silâhla-

rın bırakılmasına rağmen kırk bin kişilik bir hükümet kuvvetinin milliyetçilere karşı kullanılması istendi. Başbakan bu isteği derhal kabul etti. Ancak İzmir'de cinayetlere ve kadınlara yapılan tecavüzlere karşı kurulan kuvvetleri bunlarla karıştırmamak gerekir dedi. Ben İzmir'deki Yunan kuvvetlerinin İngiliz Generali Milne'nin komutasına verildiğini, bundan böyle kadınlara saldırı olmayacağını bildirdim

Sayfa No: 830

Belge: 554

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a

Size Tasviri Efkâr'da çıkan bir karikatürü yolluyorum: Karikatür çok çarpıcı bir şekilde milletin ruhunu ve idealini aksettiriyor. Bunda bir ayağı Trakya'da olan ve Orta Anadolu üstüne rahatça ve erkekçe uzamp dinlenen çekilmiş süngüsüyle Konya, Adana ve İzmir'den düşmanları temizleyen, sol kolunu kuvvetle Ermenistan ve Kürdistan'a uzatan, Van'ı parmakları arasında tutan yenilmemiş bir Türk var. Gölgesi Diyarbakır ve Suriye üstüne düşüyor. Harita İran hududundan, Karadenizden Adana bölgesinden Mezapotamya içlorino kadar uzanıyor

Sayfa No: 831

Belge: 511

14 Ekim 1919

İngiliz Yüksek Komiserliğinden Amiral Sir de Robeck'e :

İtalyanlar İzmir'deki Müslümanların dinlerini değiştirip İtalyan vatandaşı yapmak istiyorlar. Askerleri hergün ellerinde Küçük Asyadaki İtalyanlar çok yaşayın yazılı bayraklar taşıyarak geziyorlar. Fakat benim anladığım Türklerden çok korkuyorlar ve bu bölgelerde kalabilmelerinin Türklerin lütfuna bağlı olduğunu biliyorlar

21 Ekim 1919

Lord Curzon'un notu :

Mr. Venizelos İngiltere'yi ziyareti sırasında Mustafa Kemal hareketinin mutlak suretle ve derhal ezilmesi gerektiğini söyledi. Avrupa yeniden Türklerin ve islamların eline teslim edilemez.....

11 Kasım 1919

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a

İstanbul'a Ermeni ve Rum göçmenler geliyor. Bunlar çadırlara yerleştiriliyor durumları iyi değil. Amerikalılar bunlara yardım ediyorlar. Yunan göçmenlerin gelmesine izin vordığımız için milliyetçiler bize kızıyorlar. Ermoni ve Rum Patrikləri İngiliz Elçiliğinde boni ziyaroto goldılar Mustafa Kemal bir iş karıştırmadıkları sürece hristiyanların hayatının emniyette olduğunu söylediye de bu sorumsuz milliyetçi lidere kim inanır, dediler. Ayrıca İzmir bölgesinde evleri yandığı ve yıkıldığı için evsiz barksız kalan müslümanların durumu da bizi hayli utandırıyor. Şimdi her tarafta milliyetçi adı altında çeteler türedi. Mustafa Kemal ve adamları bütün yabancıların ve özellikle İngilizlerin gitmesini istiyor

17 Aralık 1919

Sir E. Crowe'den Mr. Kidson'a :

Mustafa diye biri var, Kürtleri ayaklandıırabilir ve Erzurum ile Orta Anadolu köylülerinin çarpışamayacağı bir güç haline getirebilir

28 Kasım 1919

Mr. Kidston'dan Sir E. Crowe'a :

..... Ermenilerin müslüman komşularım kesmesinden hiç şüphe etmem, Erivan'ı kontrol altında tutan Taşnak çetesine en küçük bir itimat göstermemek gerekir. Taşnaklar müthiş bir vahşetle çalışıyorlar ve talihsiz Ermenilerin hiç de yararına hareket etmiyorlar.

Sulh konferansının Türkiye hakkındaki yayınları Mustafa Kemal harekâtını yarattı. Rum'ların İzmir'e çıkıp orada yaptıkları da bu harekâtı körükledi. Kürtlere her ne kadar inanmazsak da onları kullanmamız çıkarımız gereğidir. Doğu illerine gelince Türklerle harp etmeden o bölgeleri Ermenistan ve Kürdistan diye bölemeyiz. Çok korkarım ki geçen Haziran'da aldığımız kararları Türklere kabul ettiremeyeceğiz, keşke aksini düşünebilseydim

Sayfa No: 917

Belge: 613

28 Ekim 1919

27 köyün eşrafından Konya'daki İngiliz Yüksek Komiserinin aldığı mektup :

Milli kuvvetler adı altında bir grup, müslüman ve hristiyanları öldürmektedir. Hayvanlarımızı elimizden alıyorlar, telgraf hatlarımızı kesip bizim sizlere haber vermemizi önüyorlar. Bizim hükûmetimiz zayıf olduğu için milliyetçileri ezemez. Milliyetçileri ezmek için İngiliz Hükûmetinin bize yardım elini uzatması için yalvarırız...

Aşağıdaki köylerin eşrafı tarafından imzalanmıştır:

Soğuçak, Kovanlı, Hacı Yunuslar, Dumnu, Karaba-

yır, Huluslar, Seyit, Citret, Bekle, Sat, Yalnızca, Kiraz, Elma ağaç. Beybahin, Fakirtepe, Ekitse, Sarıca, Sarıstat, Akçapmar, Ahırlı, Günce, Gün, Ali Çerçi, Fatma, Sorkom, Mervesti

Sayfa No: 921

Belge: 616

4 Aralık 1919

Mr. Ryan'm Raporu :

Reşit paşayla Kürt meselesini görüştüm ve albay Noel'in Malatya'yı ziyaretinin yanlış yorumlandığını söyledim. Gerçi Majeste'nin hükümetinin Kürt meselesinde büyük çıkarı olduğu doğrudur, bu sadece Mezapotamya ile ilgilidir ve sırf orayı korumak içindir dedim. Diyarbakır'daki Türk memurların Bedir Han'ı ve hatta albay Noel'i tevkiflerinin kötü bir şey olduğunu albay Noel'in Kürt meselesinde bir uzman olduğunu propaganda yapmadığım, Bedir Han'm da albay Noel'e kılavuzluk ettiğini, amaçlarımn o bölgelere sulh ve sükün götürmek olduğunu, söyledim

Sayfa No: 925

Belge: 620

9 Aralık 1919

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a :

Mr. Hohler Kürt meselesi hakkında Kürt Başkanı olan Şeyh Sait Abdül Kâdir paşayla görüştü. Kürtler bütün ümitlerini İngiliz hükümetine bağlamış durumdalar. Bu ara Mustafa Kemal gittikçe tehlikeli olmaya başlıyor. Kuvvetler Kürtleri Mustafa Kemal'e karşı kullanmak için her parayı ödemeğe hazırlardır...

Sayfa No: 931

Belge: 624

11 Aralık 1919

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a :

..... İngiliz birliklerinin Samsun'dan çekilmesi mil-

liyetçiler tarafından kullanıldı. Şimdi de demiryollarından çekilirsek bu olayı milliyetçiler bir zafer olarak ilân edeceklerdir. Mustafa Kemal'in kuvvetleri bir köp-rüyü havaya uçurup bir treni tahrip ettiler. Mustafa Kemal'in İngiltere'ye ne kadar düşman olduğunu Harp Bakanlığı herhalde anhyamıyor

Sayfa No: 932

Belge: 625

12 Aralık 1919

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a :

İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali her tarafta protestolara neden oluyor. Araştırma komisyonu uzaklaşır uzaklaşmaz Yunanlılar müslümanlara eziyetlere başladılar. Her camiin başına bir jandarma koymuşlar, Yunanlıların işledikleri suçların cezasını onları destekleyen kuvvetler de çekeceklerdir

Sayfa No: 956

Belge: 632

22 Aralık 1919

Türk meselesi hakkında ikinci toplantı :

Türk Hükümetinin parasal bakımdan iflâs ettiğini, İstanbul'daki memurlara maaş verilmemesinin tohlikeli soruölar doğuracağı, Çatalca hattı dışında Türklere yer verilmemesini, kapitülasyonlara çok benzer bir sistemin kurulmasını, Türk ordu ve donanmasının ancak jandarma örgütü haline getirilmesini, Erzurum'un Ermenistan'a verilmesini, 12 adanın Yunanlılara verilmesini, demiryolları v.b. konuşuldu....

Sayfa No: 966

Belge: 633

26 Aralık 1919

Türk meselesinde üçüncü toplantı :

Kürt kabileleri İngiliz ve Fransız hâkimiyetine konacak, Kürdistan'da hiçbir şekilde Türk

birakılmıyacak. Bir tek Kürt devleti mi yoksa bir çok küçük Kürt devletleri mi kurulacağı düşünülecek. Ermenilere Amerikalılar kanalıyla silâh sağlanacak

Sayfa No: 975

Belge: 219

26 Aralık 1919

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

Kâzım Karabekir paşa Kürtlerin Kerkük ve Süleymaniye'de İngilizlere karşı ayaklandığını Harp Bakanhğma haber verdi. Mustafa Kemal Sivas'ta Türk, Kürt ve Arap şefleriyle bir Ermeni Devleti kurulmasına karşı toplantı yaptı.

Toplantıda bulunanlar :

13'üncü Kolordu'dan Cevat Bey,

20'inci Ali Fuat Paşa.

3'üncü Selâhaddin Paşa.

15'inci Kâzım Karabekir Paşa, Hadi Paşa, Abuk Paşa, Abdurrahman Şeref Paşa ve Salih Paşalar, Harp Bakanlığında Cemal Paşa'nın başkanlığında toplanarak yeni bir askeri organizasyonun projelerini hazırladılar. Mustafa Kemal Kuvayi İslâmiye adında bir örgüt kurdu. Bu örgüt Kürtlerden, Araplardan ve Mardin bölgesindeki şeyhlerden oluşuyor... Türk Subayları bunları idare edecekler ve Başkomutan Mustafa Kemal olacak. Burada İstanbul'da gizli bir örgüt kuruldu, Milliyetçileri vatan hâlini ilân ediyor

Sayfa No: 900

Belge: 643

30 Aralık 1919

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a:

Yunan birlikleri kendilerine verilen bölgeyi

geçtiler. Şimdi düzenli hale gelen Türk birlikleri de Afyon Karahisar'a ilerliyor

Sayfa No: 992

Belge: 646

4 Ocak 1920

Lord Curzon'un notları:

Türkler Avrupa'dan atılmalıdır. Amerikalı Senatör Lodge'm dediği gibi İstanbul Türklerden tamamen alınmalı, bir veba tohumu olan savaşların yaratıcısı, komşuları için bir küfür olan Türkler Avrupa'dan silinmelidir

Sayfa No: 1003

Belge: 647

25 Aralık 1919

Mr. Ryan'ın raporu:

Milliyetçiler şimdi iki yol kullanıyor: Milliyetçi ol çünkü İslâmı kurtaracak tek yol odur. İslâma sâdik ol çünkü senin milli varlığını kurtaracak tek yol odur.

Bazı kuvvetler ezilebilirse de milliyetçilik ve bolşeviklik ezilemez. Bu fikirlerin her ikisi de islâm dünyasındaki İngiliz hâkimiyetini mahvedebilir. Biz, gerçek ideali din gibi davranacak çıkarıcı bir grubu idareci olarak getirmeğe çalışacağız.

Panislâmizmi ezemeyiz, bu tıpkı Batı'daki milliyetçilik gibidir. Bizim şimdiki amacımız bölmek, arkadaş gibi davranıp kazanmak ve sonra hükmetmek olmalıdır.....

Sayfa No: 1011

Belge: 652

Amiral Webb'den Lord Curzon'a :

Maliye bakanlığı Fransızların idaresine bırakılır, borç işlerini ve bütçeyi onlar ayarlarlar. Eko-

nomi bakanlığı İngilizlerde kalır ve şu bölümlere ayrılır:

- 1 — Ticaret ve sanayi
- 2 — Madenler
- 3 — Ziraat
- 4 — Ormancılık
- 5 — Malzeme
- 6 — Ulaştırma ve haberleşme.

Bunların herbirinin başına bir yabancı müdür getirilir, bütün bu müdürlere birer yardımcı Türk verilir ve bu sayede durum kurtarılır

Sayfa No: 1016

Belge: 658

11 Ocak 1920

Mr. Vansittart'tan Lord Curzon'a:

Türklerle yapılacak sulh 4 esas içerir:

- 1 — İstanbul ve Boğazlar.
- 2 — Anadolu ve Küçük Asya.
- 3 — Ermenistan.
- 4 — Suriye, Mezopotamya ve Arabistan.

1 — İstanbul'un müslümanlardan temizlenmesi: İstanbul'a girmesine izin verilmeyerek Türkleri İstanbul'u almakla kazandıkları o esrarengiz kuvvet silinecektir. Türkler İstanbul'u alarak Ortaçağı kapatırlar ve yeni bir devir açtılar. Bütün bunlar düşünülürse 800.000 Türk'ü burada bırakarak Boğazları kontrol edemeyiz. Diğer taraftan halifenin İstanbul'dan sürülmesine karşı çok akımlar var. 30.000 kişilik bir müttefik ordusu tutarak ve hiçbir Türk askerinin İstanbul'a girmesine müsaade verilmeyerek Türkleri bul'da bırakabiliriz.

2 — Anadolu ve Küçük Asya Türkler Anadolu'da bir uçtan Trabzon ve diğer uçtan Adanaya kadar olan bölgelerde kalabilirler. Erzurum yeni kurulacak Ermeni devletinin baş şehri olacaktır. Türklerin idâ-

resi İngiliz, Fransız ve İtalyanların elinde olacaktır. İtalyanlar işgal ettikleri Güney Anadolu bölgesinde ve özellikle ekonomik çıkarları olan bölgelerde kalacaktır. Örneğin: Haraclea'daki kömür madeni gibi yerlerdeki çıkarları korunacaktır.

3 — Ermenistan: Anadolu'ya dağılmış 500.000 Ermeniyle, Amerika, İran, İstanbul'daki Ermeniler Rusya Ermenistanındaki 1,5 milyon Ermeniyle birleşip büyük Ermeni Krallığını oluşturacaktır. En büyük zorluk Ermenistanda hiç bir yerde Ermenilerin çoğunlukta olmamasıdır. Gerçek bir seçim yapılırsa çoğunluk daima Ermenilere düşman grupların eline geçecektir. Gerçek ve mantık Trabzondan, Adanaya kadar uzanan büyük Ermenistan rüyasına karşıdır. Dünyanın dört bir tarafına dağılmış bir kaç yüz bin Ermeni işlerini ve yerlerini bırakıp buralara gelirler mi? Bu yerlere yüz milyonlar sarfedip onarmak gerekir, hepsinden daha önemli olanı burada yaşayan enerjik bir Türk toplumuna karşı savaşmaları gereğidir. Ermenilerin kendilerine güvenleri yoktur, böyle bir savaşı yapamazlar. Bu sorun ancak ve çok zor olarak Amerika ve milletler teşkilâtınca çözülebilir

Sayfa No: 1028

Belge: 660

16 Ocak 1920

Amiral Webb'den Lord Curzon'a :

Bolşevikler uygarlık ile savaşta Türk milliyetçileri ile işbirliği yapıyorlar

Sayfa No: 1062

Belge: 667

22 Ocak 1920

Amiral Webb'den Lord Curzon'a :

Bayburt'ta Şeyh Kürt Ali milliyetçilere karşı harekete geçti.....

22 Ocak 1920

Amiral Webb'den Lord Curzon'a :

Bolşevikler müslümanları kendileriyle birleşmeğe çağırıyorlar... Cevat Paşa, Kara Vasıf Bey, Belin, Sami Bey, Prens Abdürrahim ve Sultan adına Damat İsmail Hakkı'dan oluşan bir grup toplanarak Pan İslâmizm hakkında konuştular.....

Sahife No: 1089 : Bölüm 4

17 Haziran 1919, 12 Şubat 1920 İrandaki Konferansta İngiltere ve Fransanın görüştüğü konular:

Petrol kaynaklarındaki çıkarları, Romanya, Küçük Asya, Galiçya, ayrıca Türk petrol şirketinin bütün haklarının İngiltereye geçtiği....

Sayfa No: 1093

Belge: 684

17 Haziran 1919

Sir G. Clark'ten Mr. Kerr'e :

Majestenin hükümeti Türk petrol şirketinde Fransızların % 20 pay almaları için şu koşulları ileri sürer: Boru döşenmesi işine yardım edilmesi ve Cezair petrol alanlarından hisse senedi satın alınması

Sayfa No: 1111

Belge: 703

13 Aralık 1919

İngiliz petrol şirketleri kendilerini Amerikan petrol şirketlerinden kurtarmak istiyorlarsa Batum, Tiflis, Bakü'den başka yeni kurulacak Ermeni devletindeki petrol işini de üstlerine alır. Bundan başka Musul, Kerkük ve Mezapotamyadaki petroler

İngilizlerin denetiminde olacaktır. Mezapotamya'daki Türk petrol şirketinden Fransızlara verilecek hak ancak Türk hükûretinin hissesinden olabilir....

Not : Bu cildin geri kalan 250 sayfası İran olayları ile ilgilidir. E.U.

CİLT VII

Sayfa No: 42

Belge: 6

14 Şubat 1920

Londra Konferansı:

a — Türkiye savaşı kaybetmesine karşın özerk devlet olmalıdır.

b — Boğazlar uluslararası olmalıdır.

c — Türkiye dünya sulhünü tehdit eden hiç bir askeri güce sahip olamaz.....

d — Türkiye özerk bir Ermenistanı tanıyacaktır.

e — Türkiye, Suriye, Mezapotamya, Filistin'deki bütün haklarından vaz geçecektir. Bütün azınlıklar kuvvetlerin himayesinde olacaktır Ayrıca Sultan'ın İstanbul'da kalıp kalamıyacağı düşünülecektir. Edirne ve Avrupa Türkiyesi Yunanistana verilecektir.

Türkiyenin borçları konusu ile Türkiyenin deniz gücüne sahip olamıyacağı konusu görüşüldü. Fransızlar, İstanbulun Türklerde kalmasını istiyorlar ve İstanbul halkının % 80'i Türktür diyorlar. Lloyd George ise nüfusun % 40'ının Türk olduğunu ileri sürüyor. (Bu nedenle Türkler İstanbul'dan çıkartılmalı) diyor. Japon delegesi Chinda bu konuda söz söylemiyor.

Lloyd George'a göre Türkler yüzlerce yıl Avrupa'da kaldılar ve Avrupadaki bütün belaların başı oldu-

lar. İstanbul Türk değildir, Yunan'dır. Türkler oradan atılmalıdır. İtalyan delegesine göre: Türkler İstanbul'dan çıkartılırsa bütün İslâm dünyası ayaklanır. Boğazları 30.000 askerle işgal edelim, boğazlar işgal edilirse Türkler merhametimize kalır.....

Sayfa 54 — Yunanlıların İzmir'e çıkışına biz izin verdik. Yunanlıların İzmir'de oluşu en dikenli meseledir, diyorlar. Lloyd George, Yunanlıların İzmir'de ticari çıkarları vardır, orada kalmaları gerekir... Mr. Cambon Türkiye'de 7 yıl kalıp Abdülhamid'e mali reform plânları yapmıştır. Cambon'a göre :Türklerin mali kontrolü mümkündür, Türklerden hiç kimse bu işi anlayamaz, dolayısıyla sesleri çıkmaz.....

Sayfa 58 — Türkler yabancı kontrolünü kabul ederler. Türk memurları maaşlarını aldıkları sürece sesleri çıkmaz. Mr. Cambon'a göre Biz bu durumdan yararlanarak Türkleri mali ve idari kontrole alırsak durum her bakımdan düzelir..... Müttefiklerin Türkiye'de çok önemli mali ve politik çıkarları vardır. Boğazları kontrol edip para alsak yılda bir milyon sterlin toplarız.....

Sayfa 63 — İstanbul ve İzmir konusu görüşülürken Lloyd George Venizelos'u çağırdı. Venizelos İstanbul'daki Patriğin Türk ve Rum sayısını bulduğunu bildirerek aşağıdaki listeyi verdi.

Yeri	Türk	Rum
Çatalca	86.000	145.000
Çanakkale	26.000	64.000
Aydın	350.000	590.000
Adalar	380.000	1.000.000
İzmir	100.000	240.000
Burla	4.000	40.000
Çeşme	7.000	50.000

Karaburun	8.000	15.000
Sivrihisar	9.000	11.000
Foça	2.000	19.000
Tire	20.000	5.000
Menemen	10.000	11.000
Kuşadası	8.000	6.000
Bayındır	9.000	7.000
Ödemiş	19.000	25.000

Sayfa No: 81

Belge: 10

16 Şubat 1920

Londra konferansı :

Ermenistana 6 ilden başka Trabzon ve Adana'da verilmelidir. Amerika Ermenistana yardım edecektir ve mandası altına almağı kabul ediyor. Fransa ise Adana'yı kendisi için istiyor. Trabzonda bir tane bile Ermeni yok, Ermenisiz bir Ermenistan biraz gülünç olmuyor mu? deniliyor.....

Türkler için bir mali komisyon kuruluyor...

Sayfa 88 — Aynı toplantı: Küçük bir Türk devleti kurmalı, kapitülasyonlar adli işlere de uzatılabilir. Japonyadan kapitülasyonları kaldırdık, çünkü onlar kuvvetliydi başka çaremiz yoktu. Türklerin kafası Japonlarınkinden çok daha az işler (Turkish mind was far less precise than the Japanes) bu nedenle kapitülasyonlar adli işlere de uzatılabilir.....

Sayfa No: 99

Belge: 12

Lloyd George ile Amerikalıların Türkiye üstünde tartışması: Lloyd Beorge ve Lord Curzon, biz, neye karar verirse Türkler onu kabule mecburdur, diyorlar ve Türkiye'ye teknik uzmanlar da göndereceklerini açıklıyorlar.....

Sayfa 183 — Amerikalı Yahudiler de Lloyd George'a telgraf gönderip parçalanın Türk yurdundan hisse istiyorlar.....

Sayfa 178 — Türkleri yatıştırmak için İzmir üstündeki isteklerini kabul etmiş görünelim. Yunanlılar daha fazla asker çıkartsınlar, sonra Türk isteklerini kabulden vazgeçeriz.

Sayfa 191 — İtalyan S. Nitti, Türklerin bütün arazilerini ellerinden aldık, bari ağır borç altma sokmıyalım, diyor.

Sayfa 231 — İzmir'e bir Türk bayrağı asarak Türk varlığını kabul etmiş görünelim, diyorlar.....

Sayfa 258 — Venizelos, Türk bayrağı şehrin dışına asılsın Giritte'de Türk bayrağı ada dışında bir kayalıkta asılıydı, diyor.....

Sayfa 258 — İngiltere Kürt devleti kurmak istedikleri bölgede çok fazla maden olduğundan eminler.....

Sayfa 280 — Lord Curzon, Erzincan'ın da Ermenilere verilmesini, Karadenizde de, bir Lazistan kurup Ermenilerin mandasma vermek istiyor, bu teklifi diğer delegeler tarafından kabul edilmiyor.

Sayfa 293 — Lord Curzon, İstanbul'u boşaltmak için Mustafa Kemal'in adamlarını neden olarak ileri sürebiliriz, diyor.

Sayfa No: 291

Belge: 36

28 Şubat 1920

İngiliz Dışişleri bakanlığındaki toplantı:

Lloyd George, İstanbul'dan Türkleri çıkartmalı... Mr. Cambon, Ermeni Patriğinin sözüne göre, Maraş'ta Ermeniler kesildi. Fakat Majeste Bogos Nubar Paşa bu haberi yalanladı... Şimdi düşman Türk askerleri ve milliyetçi çetelerdir. İstanbul'da olan İn-

giliz donanmasının bir bölümünü Mersine göndere-
lim ve Türklere oradan müdahale edelim. İtalyan el-
çisi, Türkler bu barbar davranışlarına devam ederler-
se biz de daha sert tedbirler alırız, diyor. Yunanlı-
lara daha geniş haklar vermediği ve deniz gösterileri
yapmayı öne sürüyorlar. Mr. Cambon'a göre bü-
tün sıkıntı Mustafa Kemal Paşa tarafından yaratılı-
yor ve Sultan onu kontrol edemiyor.....

Sayfa No: 297

Belge: 37

Aynı toplantı:

Maalesef milliyetçi Türkler Fransız birlik-
lerinden çok fazladır. Fransız gruplarının 1/3 ü Fran-
sız askerlerinden gerisi yerli Ermenilerdendir. Erme-
ni askerleri 18 bin kişidir.

Bütün Anadolu olaylarından Başbakanı sorumlu
tutalım... İstanbul'daki komserimiz Sultam bu olay-
ları önleyemezse İstanbul'dan atacağımızı bildirerek
tehdit etsin.....

Sayfa No: 300

Belge: 38

28 Şubat 1920

Aynı toplantı:

Mustafa Kemal kendi kendisini Erzurum
valisi ilân etmiş, Erzurum'un yeni kurulacak Ermeni
devletine katılacağı bir sırada bu çok anlamlı bir ha-
rekettir. Bu adam olmasaydı Ermenilerin bir şansı
olurdu.....

Lloyd George, Bogos Nubar Paşa'dan bir mektup
aldı. Bu mektupta papaz Norayon'un telgrafı ekliydi.
Bu tele göre: Fransız kuvvetlerinin hiç bir haber ver-
meden Maraş'ı terk etmelerinden habersiz bin beş
yüz Ermeni askeri ertesi gün Türklere karşı bir çıkış
yapmaları sonucu hepsi ölmüştür... Türkler muhte-
melen bazı Araplarca da desteklenerek Fransızları

Maraş'tan atmışlardır. Bu ara Türk askerlerinin yirmi bin kadar Ermeni askerini öldürdüğü söylenmesine rağmen gerçek böyle değildir.

Türklerle sulhe hazırlanan müttefikler kendilerini çok güç bir durumda bulmaktadırlar.

Türk milli hareketi gittikçe büyüyor, tehlike artıyor. Muhtemelen Fransız üniforması giyen Ermenilerin aşırı hareketleri Türkleri tahrik etmiş olmalıdır. Türkleri uyarmamız yeterli değildir daha sert hareket etmemiz gerekir. Türkler Ermenilerden nefret ediyorlar, bu nefret onları sokaklarda Fransız üniformasıyla görünce büsbütün arttı. Ancak Maraş'ta yirmi bin Ermeninin öldürüldüğü tamamen hayaldir. Donanma gösterisi de yapamayız Mustafa Kemal'e bu yoldan etki edemeyiz. Ancak Emir Faysal vasıtasıyla birşeyler yapmağa çalışıyoruz. Mustafa Kemal'in askerleri nasıl yaşıyor? Bunları acaba İstanbul mu besliyor? Mr. Borthelot'a göre Mustafa Kemal'in askerleri hiç para almıyor onları harekete geçiren vatan aşkıdır.

Sayfa No: 313

Belge: 40

1 Mart 1920

Aynı toplantı :

Lord Curzon, Boğazları ve Marmara denizini içine alan bir örgüt kuruyor, ancak, Yunanistan ve Romanya gibi küçük devletleri de bu örgüte alalım, belki ilerde Bulgaristanı da ahrız... Boğazlarda kesin olarak Türk bayrağı bulunmıyacaktır.....

Sayfa No: 338

Belge: 42

2 Mart 1920

Aynı toplantı :

Lloyd George bahriye uzmanlarının hazırladığı şu maddeleri ileri sürdü:

1 — Türkiye kendi sahillerini koruyacak bir donanmaya sahip olamaz.

2 — Türk donanması sadece balıkçı gemilerini koruyacak bir polis kuvveti haline getirilecektir.

3 — Türk sahilleri nereye kadar uzanacaktır?

Lloyd George Türk Mali Komitesi Başkanı olan Mr. Black ile görüşerek Türkiye'nin mali kontrolünün nasıl yapılacağını inceledi. İlk iş olarak gümrükler kontrol altına alınmalıdır. Mali Komisyon Maliye bakanlığının özerkliğine ve Türklerden kurulmasına tamamen karşıdır. Gümrüklerin başında da bir genel müfettiş konacaktır.....

Sonuç: Mali işler Türklerin eline hiç bir şekilde bırakılamaz. Ayrıca bütün işgal masraflarım ve toplanan bu komisyonların masraflarım da Türkler verecek...

Sinyor Nitti, meselâ, Türkler İzmir'i istiyceklerdir, biz de pekâlâ İzmir'i işgal için yaptığımız bütün masrafları verin deriz, tabii Türkler bunu ödeyemeyeceklerine göre İzmir de bize kalır, dedi. Buna karşılık:

Lloyd George, bizim Suriyodaki birliklerimiz oradan çıkacak, yani bunun masrafım biz mi ödeyeceğiz? Hiç böyle saçma şey olur mu hepsini Türkler ödemelidir, dedi. İngiliz vergi mükellefleri bu iş için 750 milyon sterlin ödediler, bütün bunları Türklerden altın olarak alacağız, Türklerin altın stoklarını ele geçirmeliyiz, diye devam etti.....

Sayfa No: 358

Belge: 45

3 Mart 1290

Aynı toplantı:

Türkiye'de silâh yok deniyor, halbuki Anadolu silâh doludur. Milli harekette İzmir'de Yunanlı-

lara ve Doğuda Ermenilere karşı bu silâhlar kullanılıyor. Türklere karşı mutlak silâhla savaşmak gerekir, Bulgar ordusunu silâhsızlandırdık neden Türklere aynı şeyi yapamadık?

Mr. Cambon, ilk yapacağımız iş bunların milliyetçi liderlerini yok etmek olmalıdır. Türkler de bütün diğer doğululara benzerler başları ezilirse sönerler... Sultana bu adamları tutuklaması için baskı yapalım, müttefikler kendi aralarında kararlı olup sağlam hareket etmezlerse Türkler harekete geçeceklerdir, dedi.

Lloyd George, Sultana şöyle deriz: Biz bütün etleri alıyoruz sen de bir kaç kemikle yetin. Gerçekte Türkiye'den geri ne kaldı? En zengin, en verimli topraklarının hepsi ve imparatorluğun yarısı gitti. Bütün bunlara ilaveten boğazlar işgal edildi, üstelik bütün masrafları da Türkler ödeyecek. Şimdi Sultan'a müjde verir gibi seni İstanbul'da bırakıyoruz, demenin anlamı var mı? Mustafa Kemal'e golinco, Yunanlılar hariç Türkler herkesden dayak yediler. Kendilerinin 1/3 ü kadar olan Bulgaristan tarafından bile dövüldüler. Türklerin şöhreti yalancı bir şöhrettir ve müttefikler hâlâ bu şöhretten dehşet duymaktadırlar. İngiltere kendi payına düşeni yapmağa hazırdır. Türklerle ancak savaşarak başa çıkılabilir.....

Sayfa No: 411

Belge: 50

5 Mart 1920

Aynı toplantı

Lord Curzon, Milli hareketlerin gelişmesi karşısında Türklerin İstanbul'da kalmasına izin verelim. Yunanlıları İzmir'den çıkartalım (Bu çok zor olacaktır). Türklerin Trakya'da kalmasına izin verelim (Bu

bizim politikamıza tamamen terstir). Fakat sulh şartlarına bütün bunları koyarsak bir Ermenistan kurma hülyası tamamen ölecektir. Ancak bu bir Kürdistan kurulması anlamını taşır.

Lloyd George, müttefik kuvvetler Türk kuvvetlerini gözlerinde fazla büyütüyorlar. Geçen harpte İngilizler Hintli askerleri kullandılar, böyle olmasına rağmen Türkleri yendiler. Şimdi bizim 160 bin ve Türklerin 80 bin askeri var. Fransız, İngiliz, İtalyan ve Yunanlılardan oluşan her iki asker bir Türk askerini yenemez ise bu konferansı durdurup Türklerin bütün isteklerini kabul edelim.

Mr. Cambon, Türklerle gözü kapalı bir savaşa atılmamız için yalvarırım, Türklerin hiç bir kaynakları yoktur derken yanıyorsunuz, şayet Türkler kızarlarsa Yunanlıları İzmir'den denize dökerler...

Sayfa No: 450

Belge: 55

10 Mart 1920

Aym toplantıda alınan kararlar :

1 — İstanbul rosmon işgal odilocok vo buna bahane olarak Türkiyo'deki azınlıkları kötü davramıldığı ilori sürülecek.

2 — Türklere sulh şartlarını kabul ettirirken çıkacak ayaklanmalara karşı koymak için İstanbul'daki milliyetçi liderler tevkif edilecek. İstanbul hükümetine 24 saat süre verip Mustafa Kemal'i ve bütün kuvvetlerini dağıtması istenecek. Aksi halde Yunanlıların bu işi yapacağı söylenecek.

Mr. Churchill, Mr. Venizelos yanlış haber almış İngiliz gizli servisine göre Aydın'da Mustafa Kemal'in 2500 kişisi vardır. Asıl kuvveti ise Ermenistan civarında olup 12 bin kişi kadardır. Biz bir taraftan Mus-

tafa Kemal'e bir mektup gönderelim, diğer taraftan da Yunanlılara fırsat verip Mustafa Kemal'in adamlarını yakalatalım, böylelikle Türklerin prestijini sıfıra indiririz.

Sayfa No: 506

Belge: 62

16 Mart 1920

Akşam üstü saat 4 :

Lord Curzon arkadaşlarına dışarda açıklanmaması koşulu ile bu sabah 11 de İstanbul'un fiilen işgal edildiğini, Harbiye ve Bahriye bakanlıklarına el konduğunu ve bütün ulaşımın kontrol altına alındığını ,örfi idâre ilân edildiğini ve karaya asker çıkarıldığını bildirdi.

Ermeni sorunu ise milletler topluluğunca halledilecektir ve bütçelerine yardım yapılacaktır. Paris'ten arkeoloji uzmanları getirilerek bütün tarihi eserlere kıymet konacaktır. Kıymet tespit heyeti şu şahıslardan oluşmuştur:

İngiltere adına	Kumandan	Hogarth
Fransa	Prof.	Cagnat
İtalya	Sinyor	Parabeni
Amerika	Mr.	Butler

Tarihi ve artistik değeri olan mallar alınıp götürülecektir. İtalyanlar kendileri için istediklerinin listesini veriyorlar.

Sayfa No: 523

Belge: 63

18 Mart 1920

Aynı toplantı :

Venizelos Marmara adalarını tekrar talep ediyor. Bu talep bu adaların Yunanlılaştırılmasına ır-

kân olmadığı gerekçesiyle reddediliyor. Gerçek sebep ise boğazlar civarında Yunanlı istenmemesidir....

Sayfa No: 536

Belge: 63'e 3'üncü ek:

8 Mart 1920

Venizelos'un Marmara adaları hakkında verdiği sayılar

Yer	Yunan	Türk
Palotia	3750	20
Aftoni	2000	—
Klosati	350	—
Prostia	2700	—
Marmara	4600	150
Galini	2000	—
Paşa Limanı	3007	37
Bori	2500	—
Skopi	3700	—
Aloni	2500	3
Bukhalia	1900	5
Jutali adası	2000	—
Apasia adası	1800	—
Kolonus adası	1805	—

Sayfa No: 570

Belge: 66

20 Mart 1920

Aynı toplantı

Lord Curzon, Türkler için askerlik mesleği tamamen kapanmıştır. Şüphesiz Türkler askerlik yapmak isterlerse başka bir yere gidebilirler. Fransız lejyonu onları kabul edecektir. Mamafi İngiltere buna dahi itiraz eder. Çünkü Türkler diğer düşmanlarımızdan çok farklıdır, başka bir yerde bile askeri eğitim görmeleri iyi değildir. Yeniden Türkiye'de askeri bir

devre açılabilir. Şu anda Fransa için en büyük tehlike Adana'dan çıkıyor. Fransız üniforması giymiş Afrikalılar ve Ermeniler Türkleri müthiş kızdırıyor, bu ilerde de devamlı tehlike yaratacaktır.

Sayfa No: 601

Belge: 69'a üçüncü ek

11 Mart 1920

Mr. Cambon'dan Mr. Lloyd George'a —Gizli—

Türklere verilecek cevaplar. (Bu belge açıklanmamıştır.)

5 inci ek: Türkiye, Mısır, Sudan ve Kıbrıs üstündeki bütün haklarından vaz geçecektir.

6 ıncı ek: Türkiye, Libya ve Ege denizindeki bütün haklarından vaz geçecektir.....

Sayfa: 628

Bölge: 70'e beşinci ek

14 Şubat 1920

Patrik L. Doretheos'dan Lloyd George'a

Patrik sulh konferansına bir mektup gönderdi. Türkiye'nin akibetinin tâyin edildiği şu günlerde, doğu sorunuyla çok yakından ilgileri ve çıkarları olan Patrik, İstanbul'la ilgili olan ve milli arzuları açıklıyan bir beyanname verdi. Bunda zavallı milletlerin esenliği ve Doğunun sulhu için ilk önce bu mesele-nin halli isteniyor. (Bu mektubun aslı açıklanmamıştır) özet olarak

Türklerin kötü idâresi devam ediyor. İstanbul hiç bir vakit ne kültür ne de nüfus olarak Türk olmamıştır. Müslümanlar için değil, fakat Yunanlılar için mukaddes bir şehirdir. Kuvvetlerin Türkleri İstanbul'dan atmaması bir zaaf sayılacaktır. Halbuki İstanbul Yunanistan'la kuvvetli bir bağla bağlanmazsa Yunanlıların arzuları hiç bir vakit yerine getirilmemiş ola-

çaktır. Türkler boğazları koruyamadı. Yunanlılar uluslararası bir rejimde ve kuvvetlerin de çıkarlarını gözeterek koruyabilir. Bütün bu nedenlerle İstanbul anavatanla birleştirilmelidir. Bunu boğazların uluslar arası olması koşuluyla en iyi bir çözüm yolu olarak öneriyoruz. Biz İstanbul'a selfdeterminasyon ve kuvvetlerin çıkarlarını garanti ediyoruz. Bu kabul edilmez ise İstanbul'un mandasını da almağa razıyız. Artık yeniden dünyaya gelen Yunanistan Türk mayasına katlanamaz, İstanbul'dan Türk hükümeti ve Türk Sultam atılmalıdır. Sulh konferansının en âdil hareketi, doğudaki cinayetlerin yeniden tekrarına engel olmaktır, uygarlığın ve sulhun haklarını vermesidir.

Sayfa No: 642

Belge: 71'e ikinci ek

25 Mart 1920

Gelecekteki Ermeni devletinin kurulması hakkında rapor

Ardahan, Batum ve İmer vâdisi verilecektir. Ermenistan'ın Kürdistan ve Türkiyo'ylo olan sınırı şöyledir: Karadeniz'de Yan batı deresinin bir kilometre batısı, Erzurum'da Zelfek dağına kadar olan yer, Güney batıda Hatap dağı, Erzurum ilinin batı sınırı, Karasu, Paluk çayı, Bağır Paşa Çayı, Büyük Sultan Su, Aktaş, Masla Deresi, Murat Suyu, Güldere, Bitlis Suyu, v.b.

Sayfa No: 664

Belge: 74

29 Mart 1920

Başkan Wilson bütün Türklerin Avrupa'dan atılıp Edirne ve havalisinin de Bulgarlara verilmesini istiyor.....

Sayfa No: 1**Belge: 1****18 - 26 Nisan 1920****San Remo Konferansı :**

Türklerle anlaşmayı derhal kabul ettirmenin gerektiğine karar verildi. Ayrıca Türklerin hangi tarihte Paris'e geleceği ve Başkan Wilson'a verilecek cevap kararlaştırıldı.....

Sayfa No: 5**Belge: 2****Aym toplantı :**

Mezapotamya ve Filistin, İngiliz, Suriye ise Fransız mandasına girecek. Mr. Lloyd George, Amerikan Standart petrol şirketinin işleri karıştırmasını ve Fransızların petrolden % 50 hisse istemelerinden hoşlanmıyor.....

Sayfa No: 20**Belge: 4****Aym toplantı:**

Wilson'un Türklerle yapılacak sulh anlaşması konusundaki notasının görüşülmesi yapıldı.

Lloyd George, Amerika'nın İstanbul, Trakya ve Ermenistan hakkında bir çok soru sorduğunu açıkladı. Amerikalıların bu bölgelerde diğer kuvvetlerden daha kötü durumda olmaması gerektiğini anlattı.

Mr. Berthelot, Amerika Türklere savaş ilân etmediğine göre birinci derecede rol oynamaya kalkması saçmadır.

Lloyd George ve Lord Curzon, biz Türk meselesine çok fazla para sarf ettik bu bakımdan Amerika'dan önce kendimizi düşünürüz, tezini savundular.

Türk delegesi sulh için Paris'e 10 Mayıs 1920'ye

kadar gelmiş olmalıdır. Türklere sulh şartlarını zorla kabul ettirmek için gerekirse önemli limanlar alınacak, ve askeri gösteriler yapılacaktır. Ayrıca Osmanlı borçlarının tahsili için bir komisyon kuruldu....

Sayfa No: 31

Belge: 4'e ikinci ek

Aynı toplantı

Amerikan notasına verilen cevap

1 — Sultanın İstanbul'dan çıkarılmasının faydalı ve zararlı yanları vardır. Bu konuyu çok dikkatle incelemek gerekir. Her memleket çıkarları ölçüsünde bu meseleyi inceleyip tehlikeyi ve sorumlulukları paylaşmalıdır. Amerika da istediği taktirde bu sorumlulukları paylaşmağa çağrılmalıdır.

2 — Türkiye'nin güney hududu Adana bölgesi için çok önemli coğrafik, mahalli ve ekonomik faktörler vardır. Bütün bunları çok dikkatli incelemek gerekir.

3 — Müttefikler boğazlar komisyonunda Rusya'nın da bulması önerinizi memnuniyetle kabul eder.

4 — Boğazlar ve serbest geçiş hakkında çok dikkatli inceleme yapmış durumdayız. Türklerle yapılacak anlaşmada Ruslara danışmak çok hayatidir.

5 — İstanbul'un dışında kalan Trakya konusunda Yunan Kralının Amerika'yla konuştuğu anlaşılıyor. Ancak Edirne ve Kırkkilise'nin Bulgaristan'a verilmesi düşünceniz hatalıdır. Çünkü orada Bulgar sayısı çok azdır.

6 — Türk hükümetinin Avrupalı kuvvetleri birbirine düşürmesi düşüncenize gelince: Biz Avrupalı kuvvetler ticari ve ekonomik konularda bir birimizle rekabet etmiyeceğimizi kararlaştırdık.

7 — Müttefikler Amerika'nın Ermenistan hakkındaki bütün arzularını iyi karşılar. Ermenistan'ın

gelecekteki gelişmesi için teklif ettiğiniz yerler ne yazık Türk askerlerinin işgâlinde bulunuyor. Müttefikler Ermenilerin bütün arzuları ve kendi sempatileri ölçüsünde olmasa bile, Ermeni potansiyelinin son hududunda olan yerleri onlara vereceklerdir. Sürmene, Ordu ve Karadeniz'de serbest bir liman Ermenilere vereceklerdir. Ayrıca yeni devletin esenliği için Erzin-can bölgesi de askersiz hale getirilecektir.

8 — Mezapotamya, Arabistan, Filistin ve adalarda Türkiye'nin bütün haklarından vazgeçmesi gerekir. Bu konuda Amerika'nın bizimle aym düşüncede olduğunu öğrendiğimize çok memnun olduk.

9 — İzmir meselesi müttefiklerin karşılaştığı en zor sorundur. Bu bölgenin Yunanlılara verilmesine bizi zorlayan çeşitli nedenler oldu. Mamafi bütün Batı Anadolu'nun hayatı buraya bağlı olduğundan bu çok zor halledilecektir. İzmir limanında Türklere bir hak tammak şartıyla bu bölge Yunanlılara verilecektir.

10 — Yeni kurulacak Türk Devletiyle ekonomik anlaşmaları yoluna koymak gereklidir.

11 — Müttefik hükümetler Türk anlaşmasında ayrıcalıklı durumdadır. Ancak Amerikan vatandaşları ve şirketleri de korunacaktır.

Not 1 — Amerikalıların bizim memleketlerimizin istifade ettikleri üstünlüklerden istifade edeceklerini sanmıyoruz.

2 — Kapitülasyonlar imzası olan memleketler lehine geliştirilecektir. Almanya'nın çıkarlarını düşünmüyoruz. Amerikalılar bundan yararlanabilir.

3 — İmzası olan devletler her türlü masraflarını alacaklardır.

4 — İmzası olan devletler Türkleri yeni ekonomik şartları kabule zorlayabilirler

19 Nisan 1920

Aynı toplantı :

Amerika'nın müdahalesi üstünde tartışmalar yapılıyor. Bundan pek memnun değiller. Şayet Edirne'yi de Yunanlılar almağa kalkarsa işler bozulabilir.

İtalyan Nitti, Osmanlıların en zengin yerleri Yunanlılara verilmeli, diyor. Türk borçlarına ait mesele görüşülürken 1908'de Türk Hükümetine mali müşavirlik yapmış olan Mr. Laurent çağrılıp, Osmanlılardan en iyi nasıl para alınabileceğini öğreniyorlar.

Sir Adam Block'a göre: Ancak müttefiklerin denetiminde bir Türk maliyesi olabilir. Türkler hiçbir zaman kendi maliyelerini organize edemezler. Şayet Türkler zenginleşirse biz de zenginleşiriz...

Belçika da mali komisyonda yer almak istiyor. Kürdistan sorununa gelince:

Lord Curzon, bunun çok önemli bir sorun olduğunu, İstanbul'dan Bağdad'a kadar bütün bölgelerde yaptığı incelemede Kürtleri temsil edecek hiç bir kimseye rasıyamadığını, Şorif Paşa'nın kondisini Kürt temsilcisi gibi göstormosino rağmen bundan emin olmadığını, esasen Kürtlerin Türklerle beraber yaşamaya alışmış olduğunu, Türklerle Kürtler'i birbirlerinden ayırmanın çok zor olduğunu, ancak İngiliz ve Fransızların manda yoluyla bu işi başarabileceklerini, Musul'da yaşayan Kürtlerin İngiliz mandasına girdiğini söyledi

Sayfa No: 62

Belge: 6

20 Nisan 1920

Aynı toplantı :

Amerika Ermenistan için 10 bin veya daha fazla insanla 4-5 milyon sterlin verebilir.

Lloyd George, biz Amerika'dan derhal gelip yardım etmesini istemeliyiz. Aksi halde bizlerin Ermenileri koruyamadığımızdan şikâyet etmemelidir. Böyle bir durumda Kanada'nın da yardım yapacağına dair çok iyi kanıtlarım var

Sayfa No: 93

Belge: 10

22 Nisan 1920

Aynı toplantı :

Türkiye'nin sınırları Erzurum Ermenilere verilecektir, böylece büyük Ermeni Devleti teorisi yerine gelecektir. İtalyan Nitti, Erzurum'da 637 bin Türk, 8.500 Rum ve 135 bin Ermeni olduğunu söyledi. Türkler çoğunlukta olduğu için, bir yolunu bulup Türkleri oradan atmalıyız. Son zamanlarda Erzurum Milli hareketin merkezi olmuştur

Sayfa No: 99

Belge: 10

Mr. Berthelot (Fransız temsilcisi) Bolşeviklerle Mustafa Kemal birleşerek Batum'daki askerlerimizi sarabilirler

Sayfa No: 110

Belge: 11

Lloyd George, Ermenilerin böyle lüzumsuz ümitler beslemeğe hiç hakları yok. Ermenilere kâğıt üstünde haklar vermenin ne anlamı olabilir. Amerika da Erzurum'u almak için asker göndermeyecek belki biraz para toplıyacaktır, hepsi o kadar.

Mr. Berthelot, Mustafa Kemal ve kuvvetleri rüşvet vermek ya da başka bir yoldan ortadan kaldırılabilir, bu nedenle Erzurum konusunda acele etmemek gerekir, dedi

Sayfa No: 119

Belge: 11

23 Nisan 1920

Aym toplantı :

Mr. Aharonian, Mustafa Kemal'in Ordusu

sizin sandığınızdan çok daha küçüktür, başıboş bir ordudur, bin ya da iki bin Kürt ya da köylüden oluşmuştur. Nüfus hakkında hazırlanan istatistikler ise yalandır. Ermenilerin istatistikleri Avrupa ayarında olup bunlara göre Hristiyanlar çoğunluktadır.

Mareşal Foch, Ermeni Devleti başı bozuk ve düzensiz bir kuruluştur, şimdiki Ermeni idareciler ise milli duyguları tahrik edilmiş sınırlı kişilerdir. Gayet iyi teşkilâtlı Türkler karşısında hiç birşey yapmalarına olanak yoktur. Türklerin en kuvvetli kalelerinden biri olan Erzurum'u elde edemezler.

Sayfa No: 139

Belge: 13

Aym toplantı :

Lloyd George, eğer Erzurum'suz Ermenistan olacaksa bu hiç bir zaman bir Ermenistan olamayacaktır anlamına gelir, dedi

Sayfa No: 141

Belge: 13'e ek

Aym toplantı : —Çok Gizli—

İngiliz, Fransız ve İtalyan Hükümetleri samimi olarak Türkiye'nin gelişmesi ve doğal kaynaklarım geliştirmesini arzu ederler.

Bunun için Türk Hükümetinin Adliyesini, Maliyesini, Jandarmasını ve Polisini yeniden organize edeceklerdir. Azınlık gruplarının her türlü hakları korunacaktır. İlerde hür bir Kürdistan kurulması sağlanacak, Güney Anadolu'da İtalyan çıkarları, Dicle'nin batısında İngiliz çıkarları en etkin şekilde korunacaktır. Mersin, Tarsus, Adana demiryolu bu üç devletin idaresinde kalacaktır. Yunanlıların çıkarı olan bölgeler Yunanlılara verilecektir. Türkiye'nin herhangi bir yerinde özel çıkarı olan büyük devletler o bölgedeki azınlıkları da idaresi altına alacaktır

20 Haziran 1920

Lympne'de yapılan ikinci toplantı

Lloyd George, Mr. Venizelos'un Yunan Generali Paraskeyopulos'tan aldığı şu haberi bildirdi: Yunan kuvvetleri Bandırma hattım kolayca geçebilir. Türklere karşı derhal harekete geçmeliyiz. Her geçen gün aleyhimizedir...

Mareşal Foch, bu Yunan Generalinin iyi bir adam olduğunu söylüyor. Yunanlılara harekete geçmeleri için izin verelim. Amacımız Mustafa Kemal'e bir darbe indirmek ve Mustafa Kemal'e, Adana'dan Fransızların, İzmit'ten İngilizlerin çıkmıyacağım hatırlatmaktır. Bizim bir iş yapacağımızı anlasın. Bu teklife Fransız delegesi razı oldu ve Yunanlıların derhal ilerlemesi için telgraf çekildi

Sayfa No: 313

Belge: 27

Aynı toplantı :

Lloyd George, Mr. Chamberlain'e :

Mustafa Kemal'e çok kuvvetli bir yumruk indirelim, bu şarttır, dedi.

Mr. millerand, şayet becerebilirlerse Yunanlılar bunu yapacak, dedi.

Lloyd George, Mustafa Kemal'in başarısı Araplara da sıçrayabilir, bu nedenle mutlaka ezilmesi gerekir, dedi

Sayfa No: 346

Belge: 33

21 Haziran 1920

Villa Belle'deki toplantı :

Lloyd George, Türkiye'deki son birkaç günlük gelişmeler çok tehlikeli olmaya başladı, son zamanlara kadar bu hareket İstanbul'u tehdit etmiyor-

du. Şimdi İzmit'te önemli sayıda Mustafa Kemal kuvveti var. Mustafa Kemal hemen hemen Çanakkale'ye ulaştı. Çok büyük bir Yunan birliğini Bandırma'ya gönderip Mustafa Kemal'i arkadan çevirelim... Paris'e gelmekte olan Türk delegesiyle görüşme yapmanın hemen hemen anlamı kalmamıştır. İstanbul'daki kumandanlarımızdan Mustafa Kemal'in ilerlemesinden duyulan telâşı bildiren telgraflar almaktayız.

Kont Sforza, Yunan kuvvetlerinin hiç bir zaman Türkleri yenmesine imkân olmadığını söyledi...

Lloyd George, belki Yunanlıların çarpışma yeteneğini büyüttük ve Türklerinkini de küçülttük, durum tehlikeli olabilir,

Fransız delegesi, Türk sulh anlaşmasını geri bırakalım.

Lord Curzon, Mustafa Kemal maalesef çok kuvvetli durumda dedi...

Lloyd George, Türklere bir milyon Ermeni öldü dediğim zaman cevaben iki milyon da Türk öldü diyorlar. Mamafî Türk Hükûmoti Mustafa Kemal'e karşı onun için Damat Ferit'o anlaşmayı imzalatabiliriz. Anlaşma hiç bir nodonlo gori bırakılmamalıdır

Sayfa No: 443

Belge: 47

7 Temmuz 1920

Villa Fraineuse'deki toplantı :

Türkiye'ye teklif edilen sulh anlaşmasına cevap aldık. Sultan İstanbul'dan atılırsa bütün İslâm dünyası ayaklanabilir, buna karşı İstanbul Hükûmeti yalnız bizim için değil bütün dünya için tehlikeli olan Türk milli hareketini bastırmakta bize yardımcı olabilir.

Mr. Venizelos, Türkiye'de doğduğu için Türkleri iyi bildiğini söyledi. Türkleri akıllandıracak en iyi yol Mustafa Kemal'i her cephede mağlûp etmektir, dedi. İstanbul Hükûmeti Mustafa Kemal'e karşı gibiyse de onun zaferiyle çok yakından ilgilidir..

Lord Curzon, Boğazlar Komisyonuna ve Mali Komisyona birer Türk alabiliriz...

Yunan kuvvetleri ilerlemektedir, daha şimdiden Mustafa Kemal'in prestijini havaya uçurmuşlardır...

Lloyd George, Yunan ordusunda İngiliz subayları vardır ve bunlar Yunan ordularını çok beğeniyorlar... 1878'de İngiltere ve Fransa Türkiye'yi kurtarmışlardı, Avrupa kuvvetleri Türkiye'yi mali bakımdan ayakla tutmuşlardır. Savaş başlar başlamaz kapıları suratımıza kupayıp savaşın iki yıl uzamasına neden oldular, Türklere hiç bir şekilde merhamet edemeyiz...

Mareşal Foch, Anadolu'daki harokoti 300 bin kişiyle durdurabiliriz...

Mr. Venizelos, imkânı olsa Türklere silâhtan başka bir yol kullanabiliriz, fakat Türkler silâhtan başka bir şeyden anlamazlar...

Sonuç : Silahsızlandırılmış olan bütün Yunan bölgelerinin derhal silâhlendirilip Mareşal Foch'un emrine verilmesi için karar alındı

Sayfa No: 553

Belge: 62

11 Temmuz 1920

1'inci ek

Türk Hükûmetine verilen cevap : Türk Hükûmetinin mesajım dikkatle inceledik. Savaşın sorumluluğu Türklerden çok müttefiklerinde olduğu kabul edilemez. Türk Hükûmeti istiyerek bütün milletlerin özgürlüklerine karşı girişilen hilelere karışmış ve dik

tatörce arzularını açıklamıştır. Türk Hükümeti 150 yıldan beri dostu olan devletleri aldatmıştır... 1914'te harbin başında Türkler tarafsız kalırlarsa dominyonlarının korunacağı tarafımızdan garanti edilmişti. Fakat Türkler bunu dinlemediler ve savaşa girerek insanlığın kayıplarına ve sefaletine neden oldular. Türkler uluslar arası su yollarını müttefiklerin yüzüne kapıyarak milyonlarca insanın ölümüne ve milyarlarca Sterlin'in kaybına neden olmuşlardır. Dünyada özgürlüğün yeniden kurulması için Türkiye'nin ödeyeceği bedel çok fazladır...

Bulgaristan, Makedonya ve Ermenistan'da yaptığınız zulüm insanlık vicdanını titretmiştir. 1914'te sözde isyan ettiler gerekçesiyle 800 bin Ermeni evlerinden atılmış ve öldürülmüştür. Türklerden başka ırklar devlet haline getirilecektir. İzmir ve Trakya Türklerin elinden alınacak, Amerikan Cumhurbaşkanının karar vereceği sınırlar içinde hür bir Ermenistan kurulacaktır. Boğazlara gelince, Türklerin uygar dünyaya bir daha ihanet etmemesi için sıkı tedbirler alınacaktır, bu sebeple Türkiye küçük bir devlet haline getirilecektir...

Mali kontrolloro gelince, bu Türkiye'ye karşı değil bilakis lehinedir. Hükümetinizi düştüğü bataktan çıkaracak ve Türk halkının emperyalist arzularını silecektir, onları iyi idare edilen bir halk haline getirecektir.

Boğazların özerkliği garantisine gelince

1 — Sulhün imzalanmasından üç ay sonra bütün askeri tesisler yıkılacaktır. Marmara sahilleri de dahil bütün sahiller ve bütün adalar silâhsız hale getirilecektir.

2 — Boğazlarda yapılacak silâhsızlandırma masrafları Türkler ya da Yunanlılar tarafından verilecektir.

3 — Adalarda müttefik kuvvetler haricinde hiç bir asker bulunmayacaktır.

Türk jandarmaları bizim emrimiz altında olacaktır.

Türk borçlarına gelince, bunların hepsi Türkler tarafından ödenecektir. Anlaşma Türklere zengin topraklar bırakmaktadır, hattâ İstanbul'u da merkez olarak bırakmaktadır. Eğer bu anlaşmayı imzalamazsamız Avrupa'dan kesin olarak atılacaksınız... İncelemeniz için 10 gün müddet veriyoruz

Sayfa No: 771

Belge: 87

22 23 Ağustos 1920

İngiliz ve İtalyan Başbakanlarının görüşmesi

Mr. Lloyd George, Sonyor Giolitti'yi Türklere karşı daha fazla İtalyan askeri göndermesi için iknaya çalışıyor...

Mr. Lloyd George, İstanbul'daki Türklerin artık o eski yumuşak insanlar olmadıklarını ve İstanbul'da barınmanın zorlaştığını, söylüyor.

Senyor Giolitti, Çanakkale'yi bombardıman ederek Türkleri yenebiliriz, demesi üzerine:

Mr. Lloyd George, biz İngilizler Çanakkale'yi keşfettik, orada gemilerin hiç bir rolü olmuyor, biz Türklere hücum ettiğimiz zaman orada çok küçük bir kuvvetleri vardı, şayet siz ya da biz karadan asker göndermezsek Çanakkale Yunanlılara ya da Bolşeviklere verilecektir, ayrıca İtalyanların madenlerini koruyabilmeleri için Çanakkale'yi mutlak elinde tutması gerekir. Mustafa Kemal ise hemen hemen bitmiştir,

elinde hiç bir harp malzemesi yoktur. Ancak bütün bunlara rağmen Türklerin bilinemiyeceğini, söyledi...

Sayfa No: 844

Belge: 98

3 Aralık 1920

Lloyd George, Mustafa Kemal Yunanlıları İzmir'den atabilir. Bu nedenle Yunanlılara her türlü yardımı yapmalıyız. Eğer Yunanlılar İzmir ve Trakya'yı Türklere geri vermek istiyorlarsa ona karışmayız. Müttefikler Mustafa Kemal'e haber gönderseler o mutlaka bunu dinlemeyecektir.....

Sayfa No: 846

Belge: 98

Lloyd George, Bolşeviklerle Milliyetçi Türkler arasında bir çıkar ayrılığı yaratmalı. Türk fikri Pan Turanizm'dir, yâni Türkistan'a geri gitmektir. İzmir ve Trakya'ya bakmazlar. Bu yüzden Bolşevikleri tehlikeli ve kendi düşmanları sayacaklardır. Mustafa Kemal'in bütün ihtirası doğu'dadır, şimdi Ermenistan'ı zaptetti ve Bolşeviklerle arası açıldı. Türkler bize ihanet ettiler. Çanakkalede binlerce 'insanımız öldü, şimdi Türklerin ölümüne kim bakar

CİLT XII

Sayfa No: 375

Belge: 316

25 Mart 1920

Mr. Smart'tan (Konsolos) Lord Granville'e :

Yunan Makedonyasındaki ekonomik duruma göre Selânik bizim olmalıdır. Yunanlıların buradaki idaresi gayet kötüdür. Yunanlılara merhamet ederim fakat vatandaşlarımın Yunanlılar hakkındaki ön fikirlerine katılmıyorum, bu peşin fikirler değer-

sizdir. Türklerin idaresi altındayken yabancılar çok üstün durumdaydılar ve bu üstünlüklerini de Türklerle karşı, kötü bir yolda kullandılar, şimdi bütün bu üstünlükleri kaybettiler. Yunanlılar her şeyi kendilerine almak istiyorlar. Aniden kazandıkları büyük topraklar gayet anormal durumlar yarattı. Eski Yunanistan'ı canlandırmak istiyorlar, fakat bunu gerçekleştirecek idare adamlarından yoksunlar

Sayfa No: 378

Belge: 318

5 Nisan 1920

Yunanlıların Trakya ve Koria'yı işgali hakkında Mr. Leeper'in notu :

Sulh anlaşmasına göre Yunanlıları Trakya'ya sokacağımıza söz verdik. Bunu Türkler toparlanmadan bir an önce yapmalıyız. Yunan Ordusu müttefik ordularıyla birlikte Trakya'ya girip bu hareketin müttefikler tarafından istendiğini Türklere açıkça göstermeliyiz

Sayfa No: 406

Belge: 336

4 Haziran 1920

Lord Granville'den Lord Curzon'a :

Amiral Kelly politik önemi çok olan bir mesaj gönderdi çok dikkatli okumalısınız. Doğu Akdeniz'in emniyeti için Yunanistan'a küçük fakat çok kıymetli bir donanma kurmalıyız.

Belge No: 336'ya ek —Gizlidir—

Amiralliğin Yunanistan için teklif ettiği gemiler: 2 hafif kruvazör, 6 destroyer, 2 H sınıfı denizaltı, 2 mayın tarayıcısı, ayrıca paravanlar, dişliler, devamlı dalga, telsiz setleri, torpidolar, yağ yakıt püskürtücü-

leri, motor yedekleri ve daha 3 milyon sterlin değeri-
rinde gemi malzemesi, 50 adet deniz tayyaresi. Yunan
Hükümetine bütün bunların verilme nedeni Türklerle
yapılacak sulh anlaşmasının gittikçe uzaması ve Yu-
nan Hükümetinin her gün 3 milyon drahmi masraf
yapmasıdır

Sayfa No: 507

Belge: 434

18 Kasım 1920

Lord Derby'den Lord Curzon'a :

Bolşeviklerden yardım gören Kemalistlerin
durumu gayet vahim sonuçlar doğurabilir

Sayfa No: 512

Belge: 438

19 Kasım 1920

Sir E. Crowe'den Mr. Cambon'a :

Yunanlılar Türklerle yapılacak sulh anlaş-
masından çok büyük yararlar istiyorlar. Ancak Türk-
lerin hücumu halinde Yunanlılara yardım edecek mi-
yiz, yoksa onları tek başlarına mı bırakacağız?

Lord Curzon'un notu Bazıları bana Yunanlılar-
la bozuş onları Trakya'dan ve İzmir'den at,
Mustafa Komal'le dost ol, sulh anlaşmasını yırt at ye-
rine oldukça kuvvetli bir Türkiye getirecek tatminkâr
bir anlaşma yap diyorlar. Fakat acaba şimdi bunu ya-
pabilir miyiz? Artık çok geç

Sayfa No: 514

Belge: 439

20 Kasım 1920

Mr. Nicholsen'in Yunan durumu hakkındaki no-
tu :

Eğer Yunan kuvvetleri tamamen harekete
geçer ve sonuçta İzmir'i kaybederlerse bu çöküş İn-
gilizlerin müthiş aşağılanması olacaktır. Eğer Türkler

Boğazları ele geçirirse biz İstanbul'da çok komik bir durumda kalacağız. Ayrıca Türkler ve Bolşevikler bize karşı ayaklanacak

Sayfa No: 529

Belge: 441

25 Kasım 1920

Mr. Keogh'dan Lord Curzon'a :

Dün gece Mr. Venizelos'la konuştum her ne pahasına olursa olsun Sevres Anlaşmasının uygulanmasını istiyor

Sayfa No: 550

Belge: 488

20 Aralık 1920

Mr. Nicholsen'in notu :

Şimdi bütün gözler Ankara'da Mustafa Kemal ile Bolşeviklerin yaptığı anlaşmaya dikilmiştir. İtalyanlar Türkiye'de hiç bir askeri ve politik sorumluluk almadan ticari çıkarlar istiyorlar Türkiye'yi bir asırdır Akdeniz'de müdafaa hattımızın önü diye kabul ettik. Şimdi Türkiye çökmüştür. Coğrafi bakımdan Yunanistan'ın yeri bizim amacımız bakımından emsalsizdir. Politik bakımdan kuvvetli olduğu vakit bizim için sulhü korur, zayıf olduğu zaman bu harpte bizim için şâhane hizmetkârdır. Bu nedenle Sevres Anlaşması mutlaka uygulanmalıdır. Bu aptal ve bâtil inançlı ırkın hayâl ve arzuları okadar sonsuzdur ki İstanbul'u istemekte ve Kral Konstantin'in zamamnda bunun olacağına inanmaktadırlar

Sayfa No: 574

Belge: 518

15 Mart 1920

Mr. Wardrop'tan Lord Curzon'a :

Majeste'nin Hükümeti Türklerle Bolşevikle-

rin arasını mutlak açmalıdır. Kafkasya'dan bildirildiğine göre Türklerle Bolşevikler arasında bariz bir rekabet vardır. Ve her iki tarafın halkı da yorgundur...

Sayfa No: 575

Belge: 519

15 Mart 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a :

Azerbeycan Hükümetiyle Türk Milliyetçileri temas halindedir. Azerbeycan'a silâh vermiyelim

Sayfa No: 586

Belge: 531

6 Nisan 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a :

Dağıstan'da durum üçe ayrılmıştır. Türk ta-
raftarları, Bolşevikler ve Milliyetçiler

Sayfa No: 589

Belge: 533

11 Nisan 1920

Lord Curzon'dan Mr. Wardrop'a :

Bogos Nubar Paşa ve Mr. Aharoniyan beni ziyaroto geldiler, kendilerini aptalca hareketlerinden dolayı azarladım. Türkləri öldürmeleri için verdiğimiz silâhların Azorbeycanlılara karşı kullanılmasının aptallığını anlattım. Şayet böyle düzensizlik edip komşularına saldırırlarsa Cemiyeti Akvam'ın kendilerini tutmayacağını anlattım

Sayfa No: 590

Belge: 534

12 Nisan 1920

Lord Curzon'dan Sir F. de Robeck'e : —Gizlidir.—

Ermenilerin kendilerini Türklere karşı müdafaa etmeleri için derhal Batum yoluyla silâh gönderecektir

29 Nisan 1920

Kumandan Luke'dan Lord Curzon'a :

Ermenistan'a Türk — Bolşevik hücumu mümkündür. Ancak Taşnakların Bolşeviklerle arası iyidir

4 Temmuz 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a

Mr. Khatissian, İstanbul'dan Paris'e gitti. Majeste'nin Hükümetine Ermeniler adına derin minnet ve teşekkürlerini bildirdi. 25.000 tüfek aldıklarını ayrıca Ermeni Ordusunda 30.000 Rus yapısı tüfeğin ve bir milyon merminin bulunduğunu, Yunan ilerlemesi başlayınca Ermenilerin de derhal saldırıya geçeceklerini bildirdi

1 Aralık 1920

Albay Stoks'dan Lord Curzon'a :

Türkler Sarıkamış'ı, Kağızman'ı aldılar, Iğdır'a hücum ediyorlar. Ermeniler acele yardım istiyorlar

8 Ekim 1920

Albay Stoks'dan Lord Curzon'a : —Çok Gizlidir.—

Bolşevikler Ermeni hududuna yığınak yapıyorlarmış, bu Türk — Bolşevik plâmnın bir kısmı olacak. Bugün Fuat Bey ve Sait Şâmil ile görüştüm. (Büyük Şâmil'in torunu) Kuzey Kafkasya'da anti Bolşevik hareket için para istediler. Bana kalırsa Türk — Bolşevik plâmna engel olacak her şeyi desteklemeli-

yiz. Fuat Bey anlaşmamızın çok gizli tutulmasını istedi

Sayfa No: 645

Belge: 615'e ek

6 Kasım 1920

Akdeniz Donanması Komutanlığından ;

Türkler Kars'ı aldılar, Türkleri doğu'da durdurmanın en iyi yolu Yunanlıları Eskişehir'den Ankara'ya yollamaktır

CİLT XIII

(Bu cildin incelenmesi kısıtlanmıştır. E.U.)

Sayfa No: 1

Belge: 1

12 Şubat 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a :

Müttefiklere karşı olan Türk milli hareketi bir felâket halini alıyor, bu hareket doğu sorununu yeniden ortaya çıkarabilir ve derhal durdurulmalıdır. Eğer İstanbul ve İzmir'i Türklerin elinden almağa karar verdikso bana müsaade buyrun halkı yatıştırıcı beyanlarda bulunayım. Fransız ve İtalyan meslekdaşlarım da aynı şokildo teller çöküyorlar

Sayfa No: 1

Belge: 2

13 Şubat 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a :

General Milne, Konya'dan yolladığı haberde dini liderler halkı heyecanlandırıyor, diyor. Maraş olayından beri durumu tehlikeli görmeğe başladım

Sayfa No: 2

Belge: 3

16 Şubat 1920

Lord Curzon'dan, Amiral Sir F. de Robeck'e :

Açıkcı Türkleri İstanbul'dan atacağımızı söy-

leyiniz. Şayet Anadolu'daki gruplarımıza dokunurlarsa sulh şartları daha da ağır olacaktır

Sayfa No: 2

Belge: 4

17 Şubat 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a

Fransızlarla aym düşüncede olmayı istemedim. Ancak Fransızlar Türkleri tutar gibi görünüyorlar. Mustafa Kemal bir bildiri yayınlıyarak halkı şiddete dâvet etti. Türkler Fransızları yaptıkları vahşetlerden şikâyet ediyorlar

Sayfa No: 4

Belge: 5

Lord Curzon'dan, Amiral Sir F. de Robeck'e :

Yunan Ordusuna Türklere saldırması için gerekli emir verildi

Sayfa No: 4

Belge: 6

23 Şubat 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a

Anadolu'daki bütün hareketler Mustafa Kemal Paşa tarafından milli hareketin parçaları olarak düzenlenmektedir. Müttefiklere saldıranlar yalnız düzenli askerler değil, ayrıca milliyetçi çeteler de var. Milliyetçiler memleketlerine hiçde iyilik yapmıyorlar. kendi Sultanlarına ihanet ediyorlar. Halkın sulh içinde yaşamasına engel olup müttefikleri kızdırıyorlar. Damat Ferit milliyetçilere karşı asker göndermek istiyor... Bizim aldığımız kararlara saygı göstermeyen tek halk Türk halkıdır.

Konya gazetesine Mustafa Kemal Paşa bir mektup yazdı, Akbaş olayım, Balıkesir'de müttefik nöbetçilerin tutuklanmasını milliyetçi arkadaşlarının zafiri olarak ilân etti. Milliyetçi harekete hücum eden iki Ermeni gazeteci öldürüldü

24 Şubat 1920

Lord Curzon'dan Venizelos'a ;

İzmir bölgesinde Yunan kuvvetlerinin ilerlemesi bizi memnun ediyor

5 Mart 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a ;

Bütün müttefik kumandanları aşağıdaki konuları görüşeceğiz ;

1 — Adana bölgesinde durum kötüye gidiyor.

2 — Fransızlarla milliyetçiler arasındaki olaylardan İstanbul'daki Türkleri sorumlu tutmak karışıklık çıkartır.

3 — Adana bölgesinde (Mersin) deniz gösterisi yapmak hiçbir fayda sağlamaz.

Türkiye'nin karşı koyması hristiyanlar için tehlike yaratıyor. İtalyanlar ve Fransızlar Türklere karşı bir tedbir alamıyorlar. İstanbul'un işgâlinde büyük fayda vardır

5 Mart 1920

Lord Derby'den Lord Curzon'a —Çok gizli ve özeldir.—

Fransız Dışişleri bakanı vekiliyle görüştüm, İstanbul'un işgâlinde müthiş korkuyor, tüm Türkiye'de karışıklıklar olur diyor. Bu konuda size bu gece yazacağım. (Sözü geçen mektup açıklanmamıştır.)

5 Mart 1920

Türk Hükûmeti istifa etti. Tevfik Paşa'ya hü-

kümet kurması teklif edildi. Bu teklifi kabul etmedi. İzzet Paşa Milliyetçiler'den oluşan bir hükümet kura-bilir. Fransızlar en emin insan olarak Bahriye Bakanı Salih Paşa'yı öneriyorlar

Sayfa No: 11

Belge: 13

5 Mart 1920

Lord Curzon'dan Fransız Büyükelçisine :

Fransız Hükümetinin müttefiklerden ayrı hareket etmeğe çalışıp Türk çıkarlarına yakın davrandığım, ayrıca Filistin'de Siyonist politikaya karşı çıkıp Suriye'nin birleşmesi lehinde olduğunu görüyoruz. Ortak çıkarlarımızı düşünelim.

Ek : 1 — Fransızlar Türk sulhü ile ilgili olarak şunu söyledi: Biz Türk — Fransız dostluğunu unutmuyoruz. Türkiye'nin en talihsiz olduğu şu günde yardım elimizi uzatmak istiyoruz, Fransa ananelerine ihanet etmiyecektir...

Bu propaganda Türkler'in gözünde Fransız prestijini arttırıp İngiliz prestijini düşürmektedir.

2 — Fransız Devlet Reisi Pichone, Türk tahtının varisine telgraf göndererek, Fransa ananelerini unutmayıp Türk çıkarlarını koruyacaktır, dedi.

3 — İstanbul'daki Fransız kumandam İngiliz kumandanını küçük düşürmeğe çalışıyor.

4 — Fransız kumandanı, Peyam ve Sabah gazetelerine demeç vererek müttefiklerin Fransız görüşünü kabul ettiğini ve Türklerin İstanbul'da kalacağını söyledi

Sayfa No: 14

Belge: 14

7 Mart 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a: —Çok acele'dir.—

Başbakan milliyetçi hareketlere karşı çare-

siz olduğunu söyledi. İstikbal gittikçe karanlık görünüyor. İstanbul'u derhal işgâl edip polis, jandarma, posta idaresi v.b. yerleri denetim altına almak lâzım

Sayfa No: 17

Belge: 17

9 Mart 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a

Boğazların uluslararası bir hale getirilmesi ve Türkiye'nin tamamen mali kontrol altına alınmasına razıyım. Fakat İzmir'in ve Trakya'nın Yunanlılara verilmesi beni ciddi şekilde endişelendiriyor. Bütün bunlar ön Asya'da çok fazla kanlı olaylara neden olacaktır. Türkler Yunan idaresi altına girmezler, özellikle Yunanlıların İzmir'de yaptıkları kepezeliklerden sonra. Mr. Venizelos Yunanlıların kudretini bu yoldan ispat edemez, kendisi tam bir Yunanlı bile değildir. İngiliz subayları ve bizim adamlarımız Türkleri öldürmekte, Yunanlılarla iş birliği yapıyorlar. İngiliz halkı bunu öğrendiği zaman rahatsız olacaktır. Biz Yunan çıkarlarını böyle korumağa devam ettikçe Türkler Bolşevikler'den silâh alacaklardır ve Ön Asya ateş içinde kalacaktır. Bizim Türklere gösterdiğimiz bu şiddet anlaşılır şey değildir. Bizim iyi ismi-miz, şerefimiz ve Orta Doğu'daki bütün çıkarlarımız tehlikededir, bana inanınız

Sayfa No: 20

Belge: 18

9 Mart 1920

Mr. Kerr'den Mr. Campbell'e :

Venizelos, Türklere sulhü zorla kabul ettirmekte ısrar ediyor. Mustafa Kemal bir blöftür, diyor. Türkler bir zamanlar Balkanlar'da ve Asya'da ulus-

lararası bir kuvvettiler ve şimdi kesinlikle ezilmelidirler. Şayet İtalya ve Fransa asker göndermekten korkuyorsa Yunanlılar İngilizlerle birlikte Türkleri ezebilir. Yunanlılar Afyon'a ilerler ve Türk Hükümetinin sulhü imzalamasını sağlar

Sayfa No: 22

Belge: 20

12 Mart 1920

Lord Curzon'dan Mr. Lindsay'a : (Washington)

Adana'da iki Amerikan vatandaşı öldürüldü, Fransızlar Maraş'ı terk mecburiyetinde kaldılar. Fransızlar Adana'ya (Mersin) donanma yolladılar. Milliyetçilerin lideri sulh şartlarını çok ağır bulduğundan direniyor. Türklere İzmir'i, Doğu Trakya'yı ve Ermenistan'ın bir kısmını bırakarak Sultan'ın milliyetçilerden kurtulmasını istiyelim mi? Amerikan Hükümeti Türkiye'deki çıkarları nedeni ile sorumlulukların da bir bölümüne katılmalıdır. Biz bunu çok iyi karşılırsınız

Sayfa No: 26

Belge: 23

15 Mart 1920

Türkiye'deki genel durum hakkında Generallerin bildirisi —Gizli—

a — Politik durum Bütün politik, kudret milliyetçi liderdedir.

b — Moral durum : Halkın çoğu savaşıardan yorgundur. Bununla birlikte vatanlarını korumak için müthiş bir şekilde savaşıacaklardır.

c — Malzeme

1 — İnsan Bütün ordu birlikleri milliyetçilerle birleşmişlerdir.

2 — Malzeme Normal birlikler (iyi silâhlı, iyi bosili) 3 6 ay dayanabilirler.

3 — Haberleşme : Telgraf tesisi fena değildir. Dogu ile Batı arasında haberleşme vardır. Erzurum, Van, Karakilise ve Beyazıt'ta 4 adet telsiz vardır.

4 — Ulaşım Ankara demiryolu Türklerin denetimindedir. Fakat yakında malzeme sıkıntısı çekeceklerdir. Bunlarda Ereğli kömürü ve odun yakıt olarak kullanılmaktadır. Motorlu vasıtaları hiç yoktur, at ve katır çok az'dır.

d — Askerî kontrol ve örgütlenme Ankara, Sivas ve Erzurum'da organize olmuş vaziyetler. Konuya'yı terk edersek orayı da üst olarak kullanacaklardır.

e — Milliyetçi hareketlerin genişlemesi İzmir, Trakya ve Adana gibi Ermeni ve Avrupalı askerlerin baskı yaptığı yerlerde özellikle artmaktadır.

f — Komşu halk Araplar, aym dinden olan Türklere sempati gösteriyorlar, milliyetçi hareket onlara etki ediyor. Ancak Türklere yardım edecekleri sanılmıyor.

Kürtler : İki kısımdır. Türkleri tutanlar ve İngiliz, Fransız etkisinde kalanlar.

Azarbeycan Türklere sempati duyuyorlar. Ermeniler, bunların ve Tatarların Türklerle birleşmesini önlüyorlar.

II — Psikolojik ve duygusal durum

a — İstanbul'un Türklerin elinde kalmasını isteyen Müslümanların düşüncesini anlamak çok zor. Herhalde Hindistan, Mısır, Arabistan, Afganistan, Mezopotamya, Suriye ve Azerbeycan'da üst sınıfı oluşturan Türkler propaganda yapıyor olmalı. Şüphesiz yerel olayların nedeni, İzmir'e Yunanlıların çıkma-

sı, Büyük Ermenistan'ın kurulması düşüncesi ve Adana'ya Hristiyan askerlerinin sokulması olaylarıdır.

b — Özellikleri Türkler müthiş savaşçıdır, özellikle memleket savunmasında Ordudaki subaylar çok iyi yetişmişlerdir ve iyi organize olmuşlardır. Milliyetçi çetelerin silâhları vardır, cephaneleri azdır. Hiç ulaştırma araçları yoktur, buna rağmen inamlmaz bir hareket yetenekleri vardır.

4 — Milliyetçilerin yapabilecekleri hareketler Milliyetçi çeteler haberleşme olanaksızlıkları ve maddi güçlülere karşın aşağıdaki yerlere hücum edebilirler.

a — Trakya'daki Yunanlılara.

b — İstanbul'daki ayaklanmalar, İzmir'deki Yunanlılara hücum.

c — Adana'daki Fransızlara hücum.

d — Ermenistan'a hücum.

e — Mezapotamya'ya hücum.

f — Gerilla metotları uygulaması.

5 — İstanbul ve Trakya :

a) Batı Trakya 9 Yunan bölüğü, Xanthi'de 3500 silâh.

b) Gümölcüne'de 3 batarya, 3500 silâh ve 3 batarya, İtalyan bir kampani.

c) Doğu Trakya Türklerde 2500 silah ve kaba bir tahminle 30.000 silâh çetecilerin elinde.

Müttefikler : İstanbul demiryolu üstünde bir Yunan bataryası, Edirne'de 2 Fransız bataryası, Edirne halkının % 75 Türk olup silâhlanabilirler.

İstanbul bölgesi Genel bir ayaklanma halinde 20.000 kadar silâh çıkartabilirler. Müttefikler karada 24.000 silâh ve tüm donanma.

6 — Aydın ilinde Yunanlılar Türkler 17.000 kişiye sahip, fakat Anadolu demiryolu üstünde 60.000 kişi olabileceği tahmin ediliyor. Yunanlıların 60.000 süngüsü var.

Türklerin üstün durumu

a — Yunanlıların stratejik durumu iyi değil.

b — Yunanlıların işgâl sırasında kullandığı yöntemler bütün halkı milliyetçilerle birleştirdi, ayrıca Yunanlıların moral durumu iyi değil.

Türklerin karşısında olan durumlar

a — İzmir bölgesinde çok fazla yerli Rum olması.

b — Yunan kuvvetlerinin iyi organize olması.

c — Müttefikler tarafından her çeşit yardımın yapılması.

7 — Adana Bölgesi: 7.000 milliyetçi var, bir ayaklanmada 20.000 olabilir. Müttefikler ise 30.000 kişi.

8 — Ermenistan: 18.500 milliyetçi kuvvete karşı 20.000 kişilik Ermeni ordusu ve 36 dağ topları, 80.000 tüfekleri var.

9 — Kuzey Mezapotamya: Türkler 2.400 kişi, müttefikler, bir Hint bölüğü.

10 — Pasif Mukavomot vo Gorilla tehditleri: Zaman Mustafa Kemal'in lehinedir. Yunanlıların Anadolu'da savaşması, depolara hücum, demiryolunu bloke etmek, Rus Ermeni sınırını kontrol etmek, müttefiklerin karaya asker çıkartmasına engel olmak, Fırat'ta İngilizlere karşı Araplarla birleşmek ve Adana'da Fransızlarla savaş, bütün bunlara mani olmak istiyorsak tam teşekküllü ordular göndermemiz gereklidir.

KISIM II

1) Türklerle yapılacak sulh anlaşması:

- 1 — Bütün Avrupa Türkiye'si Yunanlılara verilecek.
- 2 — İzmir Yunanlılara verilecek.
- 3 — Kürdistan'da Türklerin hiç bir hakları kalmıyacak.

5 — Trabzonla Erzincan arasında 60 km'lik bir alan askersiz hale getirilecek. Bütün bunlara ilâveten Türkiye Mezapotamya, Suriye, Filistin ve Arabistan üstündeki haklarından vaz geçecek.

2) Türkler bunlara ne yapabilir:

- a — Sulhü imzalamaz.
- b — Genel bir ayaklanma olur ve Anadolu'yla Trakya'daki bütün Hristiyanları öldürürler.
- c — Türkler Avrupa'da Bulgarlarla birleşip Yunanlılara karşı harekete geçerler.
- d — Asya'da Araplarla ve Bolşeviklerle birleşebilirler.

3) Müttefiklerin ortak hareketi:

- a — Trakya'daki Hristiyanları Fransızlar koruyacaktır.
- b — Yunanlılar İzmir'den Konya ve Eskişehir'e ilerliyeceklerdir.

c — Fransızlar Adana'dan Maraş yönünde ilerliyeceklerdir.

d — Aydın'da İtalyanların Türklere karşı ilerlemesi beklenemez. Yeteri kadar kuvvet sağlayamadılar.

e — İstanbul, boğazlar ve Karadeniz İngilizler tarafından korunacaktır.

f — Kürdistan'da durumdan emin olamayız. Kürtler bile ne istediklerini bilmiyorlar.

g — Ermenistan: Erzurum Türklerin en kuvvetli kalelerinden biridir, çok büyük bir Türk toprağının Ermenilere verilmesine göz yummazlar. Üstelik Er-

meni ordusunun çarpışma yeteneği çok azdır. Eğer bu bölgeyi Ermenilere vermek istiyorsak mutlak silahlı müdahale etmemiz gerekir. Ambargo ve ticareti kesmek Anadolu gibi fazlasıyla kendi kendine yeten bir memleket için hiç bir şey ifade edemez. 1916'da Ruslar iki misli kuvvetle bile bu bölgelerde ilerleyemediler. Şimdi bizim ilerlememiz için Türklerden çok daha fazla kuvvetli olmamız gerekir. Bu bölgeler bizi yıllarca uğraştırır.

4) İngiliz kaynakları

Ermeniler için gerekli askeri malzemeyi nereden bulacağımızı söyleyemeyiz. Bugünkü İngiliz kuvvetleri İngiliz imparatorluğuna zorlukla yetmektedir.

5) Karşı koyma hareketlerinin birden patlaması durumu

Yunanlılar Anadolu demiryolunda ilerlemeğe başlarsa, Türkler Anadolu'da yaşayan Hristiyanları öldürebilirler. Ermeni ve Rumların da silâhsız Müslümanları öldüreceklerinden aynı derecede eminiz. Bu olaylar bir kere başladımı artık durduramayız.

6) Diğer Müslümanlara etkisi

Filistin, Mezopotamya ve Hindistan müslümanları Türklere imzalattıkları bu çok ağır anlaşmayı iyi karşılamıyacaklardır. Bu nedenle imzadan çok evvel bunları tehdit etmeliyiz.

7) Sonuç

Müttefikler hazır olmadıkları bir askeri durumla karşılaşabilirler. Sulh şartları bu memlekete sulh getirmeyecek kadar ağırdır. İngiliz İmparatorluğu bir zamanlar Türk İmparatorluğunun olan bütün bölgeleri elde etmiştir. Ve tüm sorumluluklara hazır olması gerekir.....

16 Mart 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a

16 Mart sabahı İstanbul işgal edildi

1 — Saat 10 da müttefikler İstanbul'u işgal ettiler.

2 — Askeri otoriteler her önlemi aldı.

3 — Harbiye ve deniz bakanlıkları işgal edildi. Postahaneler, telefon ve telgraflar kontrol altına alındı. Başbakan büyük bir hayrete düştü. Sultan müttefiklerle çalışmaktan hoşlandığını, ancak işgale üzülüğünü bildirdi. Çeşitli tevkifler yapıldı, karşı koyan beş Türk askeri öldürüldü. Bir de İngiliz öldü. General Wilson, karşı koyan herkesin çok şiddetli cezalandırılacağını bildiren bir beyanname yayınladı. Türk halkı şimdilik iyi hareket ediyor.....

17 Mart 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a

Trakya'daki Türk birliklerinin kumandanı olan Albay Cafer Tayyar, İstanbul'un işgali üzerine

1 — Edirne'nin kontrolünü üstüne aldığını ve İstanbul'un emrini dinlemeyeceğini,

2 — Aynı şekilde İzmit'i de kontrol ettiğini,

3 — İstanbul'a giden bütün telgraf hatlarını kestiğini bildirdi.

Ayrıca General Milne'ye şu haberi gönderdi.

1 — Edirne ili sulhü kabul etmez,

2 — Kuvvet yollamağa kalkılırsa karşı koyacağı,

3 — Bu özgür ilde Hristiyanların hayatını korumayı ümit ettiğini,

4 — Bütün kuvvetiyle karşı koymaya devam edeceğini, bildirdi.....

18 Mart 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a

Anadolu hareketinin nedeni Yunan işgali ve yaptığı dehşet verici eylemlerdir. Ayrıca büyük Ermenistan ve Rum Pontus devletlerinin kurulması bu hareketin nedenidir.

Sayfa No: 44

Belge: 29

21 Mart 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a

Müttefik komserinin yayınladığı bildiri

Türk hükümeti 5,5 yıl önce birleşme ve ilerleme (İttihat ve Terakki derneği) komitesi tarafından harbe sokuldu. Ve sonra ateş kes sırasında memleketten kaçtılar. Şimdi gene bu komite milliyetçiler adı altında sulhe ve hükümete karşı koyuyor, yorgun Türk halkını savaşa sürüklüyor. Biz Osmanlı kalplerine huzur vermek istiyoruz, milliyetçiler bir türlü durmak bilmiyorlar. Eğer, Allah saklasın Hristiyan katliâmı devam ederse sizi İstanbul'dan atacağız ve bu şahısları tovkif edeceğiz, sultanın durumu tehlikeye girecek.....

Sayfa No: 47

Belge: 31

Lord Curzon'dan Amiral Sir F. de Robeck'e

İstanbul'a yiyecek yollıyabilmemiz çok şüphelidir, Türkler İstanbul halkını açlıktan öldürmek istiyorlarsa bize ne. Yalnız İngilizler için nasıl bir önlem alabiliriz?.....

Sayfa No: 47

Belge: 32

25' Mart 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a

Türklerle yapılacak sulh konuşmasının gene

geri bırakıldığı haberini aldım. Amerikan hükümeti öncülük yapmak istiyor. Wilson Türklerin İstanbul'dan atılması için ısrar ediyor, bu kadar şiddetli önlemler silâhlı çatışmaya neden olur.....

Sayfa No: 49

Belge: 33

26 Mart 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a :

Kürdistan Türkiye'den tamamen ayrılıp özerk olmalıdır. Ermenilerle Kürtlerin çıkarlarını bağdaştırabiliriz. İstanbul'daki Kürt Kulübü başkanı Sa'id Abdül Kadir ve Paris'teki Kürt delegesi Şerif Paşa emrimizdedir.....

Sayfa No: 49

Belge: 34

29 Mart 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a

Kürtlerin çoğu bir başkan tarafından idâre edilmek ister, buna rağmen Şerif Paşanın Kürtler üstünde hiç bir etkisi yoktur. Şerif Paşa üstünde hiç vakit kaybetmeyiniz.....

Sayfa No: 51

Belge: 36

30 Mart 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a

Başbakanın Mustafa Kemal'i kötüleyen ve onların hükümetin emrine karşı gelen asiller olduklarını bildiren ve halkın hükümete bağlı olması gerektiğini anlatan bir yazı aldık.....

Sayfa No: 32

Belge: 37

30 Mart 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a

Şimdiki kabine mümkün olduğu kadar ye-

rinde kalmağa uğraşıyor. Milli harekete karşı olanlar ise bunları yerlerinden uzaklaştırmaya çalışıyorlar, başarırlarsa

1 — Tevfik Paşa ya da onun kadar önemsiz biri kabineyi kurabilir.

2 — Kabine milli harekete tam anlamıyla karşı koyabilir, bu durumda Damat Ferit başa geçecektir.

3 — İstanbul'da hükümet olmazsa, bu bizim işimize gelmez.

İstanbul'un işgal şoku geçmek üzeredir, Türkler harekete geçtiler, Yunanlıların ilerlemesi nefreti bütütün arttırdı. Sulh biran önce imzalanmalıdır.....

Sayfa No: 54

Belge: 40

1 Nisan 1920

Türklerle yapılacak sulh anlaşması hakkında generallerin toplantısı

1 — Sulh konferansı biran önce yapılmalıdır.

2 — Türklerin katlanabilecekleri bir barışı yeğleriz.

3 — Türklerin katlanacakları sulh: İzmir, Doğu Trakya ve Doğuda bazı bölgeleri içine alır.

4 — Yunanlılar büyük bir ihtirasa sahip oldukları halde genel durumda bir değişiklik yapamazlar, ancak yerel etkileri olabilirler. Türkiye'nin çok uzak bölgelerinde olan Ermeniler için hemen hemen hiç ümit yoktur.

6 — Türkiye'ye etkili bir blokaj koymamıza olanak yoktur.

7 — Yunan ordusunun Anadoluyu işgali Türkleri müthiş rahatsız etmekte ve bunu çok şerefsiz bir askeri hareket saymaktadırlar. Ermenistan için yapacağımız hiç bir şey yoktur, ancak silâh yollarız.

8 — Ermenistan'a samimi bir şekilde kendi kendilerine yetmeleri önerildi. Adana'daki Ermeniler Fransız himayesi altındadırlar.

9 — Bizler Yunan çıkarlarından çok İngiliz çıkarlarını düşündüğümüzden Yunan ihtiraslarına bir son verilmelidir. Aksi halde müttefikler büyük bir askeri harekete hazırlanıp Türkiye'yi tamamen ortadan kaldırmalıdır.

10 — Türkiye ile derhal sulh imzalanmalı aksi halde Türklerin bile tahayyül edemeyecekleri kadar çok Hristiyan öldürülür ve bu da İngiltere'nin prestijinin sifıra indiğini gösterir.....

Sayfa No: 57

Belge: 41

3 Nisan 1920

Lord Curzon'dan Amiral Sir F. de Robeck'e

Mustafa Kemal'e Ermeni hayatlarına karşı bir çok arkadaşının rehine olarak elimizde olduğunu hatırlatırız.....

Sayfa No: 57

Belge: 42

3 Nisan 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a :

Türk hükümeti istifa etti yeni başbakan henüz seçilmedi, Tefvik Paşa yada Damat Ferit olabilir

Sayfa No: 60

Belge: 46

5 Nisan 1920

Mr. Lindsay'dan (Washington) Lord Curzon'a :

Amerikan senatosu Ermenistanın mandasını işini görüştü. Beş yılda 757 milyon dolar verecekler, ilk başlangıçta 50.000 kişilik bir ordu yollanacak daha sonra 200.000 kişiye çıkacak. Amerikan kuvvet-

lerinin başına General James G. Harbord getirilecek, ayrıca bütün Türkiye'nin mandası için de görüşmeler yapılmaktadır.....

Sayfa No: 61

Belge: 48

11 Nisan 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a

Damat Ferit 7 nisanda bana geldi, milli hareketi bastırmak için her çeşit moral baskıyı kullanacağım söyledi. Milli harekete karşı organize edilen Aznavur hükümetin elinde ilk silâhtır. Aznavur Bandırma'yı isgal etti. Hükümet onu Balıkesir valisi tâyin etti ve ayrıca İngilizlerden de yardım istedi. Ben, milliyetçileri ezmek için yeni hükümete her yardımı yapacağımı söyledim.....

Sayfa No: 62

Belge: 50

15 Nisan 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a

Hükümet milliyetçileri lânetleyen bir bildiri yayınladı, milli harekete karşı bir seri Fetva ilân etti. Tercümelerini gönderiyorum. Diğer taraftan Aznavur Bandırma'da ilerlemektedir

Sayfa No: 64

Belge: 54

23 Nisan 1920

Amiral Webb'den Lord Curzon'a

Aznavur Gönen'de büyük bir yenilgiye uğradı, kendisini bir daha toparlıyacağını sanmıyorum... Cafer Tayyar İstanbul'a gelmiş, Trakya'mn Yunan işgaline tahammül edemeyeceğini söylüyor...

Sayfa No: 67

Belge: 58

30 Nisan 1920

Mustafa Kemal Paşa'dan Lord Curzon'a

Büyük Millet Meclisini Ankara'da açtıkları-

na ve İstanbul hükümetini tanımadıklarına dair Fransızca yazılmış bir mektup'tur.....

Sayfa No: 70

Belge: 62

11 Mayıs 1920

Sir A. Geddes'ten Lord Curzon'a (Washington)

Amerikan Devlet Bakanı Türkiye'nin mandasını almağa pek hevesli görünüyorlar.....

Sayfa No: 71

Belge: 63

16 Mayıs 1920

Sir A. Geddes'ten Lord Curzon'a :

Amerikan hükümeti, Ermenistanın Adana'da dahil korunmasını istiyor. Silâh, cephane, Demiryolu ve her türlü malzemeyi buraya sevk edecekler. Boşaltım Karedeniz limanlarına Amerikan bahriyesi tarafından ve Amerikan donanmasının himayesinde yapılacak. Amerikan hükümeti resmen Ermeni mandasını kabul etmiyorsa da sınırları her türlü garanti altına almaktadır. Türklerin yapacağı en ufak bir hareket Amerikalılar tarafından bastırılacaktır. Ben bu hareketin daha çok bir iç politika olduğunu sanıyorum.....

Sayfa No: 81

Belge: 76

4 Haziran 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a

Mustafa Kemal ile Fransızlar ateşkes konuşması yapıyorlar, Fransızlar Mustafa Kemal'e Adana'yı istemediklerini söylüyorlar.....

Sayfa No: 83

Belge: 79

10 Haziran 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a

...İzmit'te hükûmete sâdık askerler milliyetçi-

lerle İngilizleri yüz yüze bırakıp çekildiler. İzmit'i terk edersek İstanbul milliyetçilerin eline düşer.....

Sayfa No: 84

Belge: 80

10 Haziran 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a —Gizli

Başbakan istikbaldeki Türk devleti için İngiliz himayesini istedi, yeni yetişecek Prensın tamamen İngiliz dostu olarak yetiştirileceğini söyledi.....

Sayfa No: 85

Belge: 81

13 Haziran 1920

Amiral Sir F. de Roberck'ten Lord Curzon'a

Başbakan milli hareketi bastırmak için 7 ilâ 50.000 arası bir kuvvet çıkaracağını söyledi. Biz bunu ancak sulh imzalandıktan sonra kabul edebiliriz...

Sayfa No: 86

Belge: 84

16 Haziran 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a

Biz, Türklerle savaşa başladık bu savaşa devam edecek miyiz? Yunanlıları derhal harekete geçirmek gerekir, bu şekilde milliyetçileri İzmitten uzaklaştırırız...

Sayfa No: 87

Belge: 86

17 Haziran 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a :

Müttefikler şunu anlamalı ki: Hemen hemen bütün Türkler milliyetçidir. Bu hükümeti atıp yerine milliyetçileri getirelim. Mustafa Kemal'in askerleri Gebze'ye kadar geldi. Haydarpaşa ve Üsküdar'ı Kemalistlerin basmasından korkuyoruz.....

23 Nisan 1920

Lord Derby'den Lord Curzon'a :

Fransızlar İzmit'i milliyetçilere karşı savunmaya karar verdiler, bunu milliyetçilerden çok korktuklarından yapacaklar.....

26 Haziran 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a :

— Çok aceledir. —

Biz şimdi Türklerle savaş halindeyiz. Türklerle yenilirse bütun etkimizi kaybedeceğiz, Fransızlar birinci plâna çıkacak, Fransızlar ateş kes için Adana'da Mustafa Kemal'le temas halindeler.....

27 Haziran 1920

Lord Derby'den Lord Curzon'a :

Türlklere karşı birleşerek savaşıacak askerler 100.000 Yunan, 30.000 İngiliz, 16.000 Fransız ve 2.000 İtalyan'dır.....

10 Temmuz 1920

Lord Curzon'dan Sir Buchanan'a :

İtalyanlar Mustafa Kemal ile temasa geçtiler. Bu milliyetçi lider İtalyan generaline şunları söyledi: Harbin en felâketli sonucu İngiltere'nin üstün bir kuvvet haline gelmesidir. Ancak bu üstünlük yanlış anlaşılmaktadır. Bugün kudretinin en yüksek noktasında görünen İngiltere düşmeğe hazırdır, sallanmaktadır. Ve İslâmın görevi onu yere sermektir. İtal-

yanlar Almanya ile birlikte İngiltere'ye karşı Avrupa dengesini kurabilirler. Asya'nın her tarafındaki ve Mısır'daki müslümanlar bu sonu getirmek için çahşmaladırlar.....

Sayfa No: 101

Belge: 99

17 Temmuz 1920

Amiral Sir F. de Roberck'ten Lord Curzon'a :

Ferit Paşa beni ziyaret etti. Türkiye'ye imza ettirilmek istenen sulh şartlarının bir ölüm fermam olduğunu söyledi. Halkın bütün ümidi İslâm dünyasında ve Bolşeviklerdedir, Kemalistlerin Yunan ilerlemesine dayanmasına olanak yoktur. Köylüler çok yorgundur, Yunanlılar Ankara'ya, Sivas'a hatta Erzurum'a kadar karşı koyma olmadan ilerleyeceklerdir. Bunun için hiç bir çare görmediğimden anlaşmayı imzalıyacağım, dedi.....

Sayfa No: 103

Belge: 100

21 Temmuz 1920

Mr. Fitzmaurice'in Türk esirleri hakkındaki notu:

Buradaki esirlerin hepsi Kemalist milliyetçilerin yanındadır. Eğer bunları serbest bırakırsak İngiltere'nin düşman Kemalistlerin bir zaferi sayılacaktır.....

Sayfa No: 108

Belge: 103

28 Temmuz 1920

Amiral Sir F. de Roberck'ten Lord Curzon'a

Kürt meselesi hakkında sizin fikrinizi biliyorum, daha kesin bir karara varmanız için bunu yazıyorum. Damat Ferit bana geldi, sulh anlaşmasına göre Kürtler ayrı bir devlet olacaklardır, Kürt liderleri Mustafa Kemal'i sevmezler çünkü o Bolşevikliği

getirmek istiyor. Siz Mustafa Kemal'den nefret ediyorsunuz çünkü o sizin yaptığınız anlaşmayı kabul etmiyor, o halde Kürtleri Mustafa Kemal'e karşı birlikte kullanalım, dedi.....

Sayfa No: 109

Belge: 105

20 Temmuz 1920

Sir G. Buchanon'dan Lord Curzon'a :

Kıbrıs adası Yunanlılara verilirse Majeste'nin hükümetine her hizmeti yapmağa söz veriyorlar.....

Sayfa No: 112

Belge: 108

Lord Grandville'den Lord Curzon'a

Yunanlıların Doğu Trakya'da sür'atle ilerlemeleri, Edirne'nin alınması ve Albay Tayyar'ın esir edilmesi burada korkunç şenliklere neden oluyor. Bir nev'i delilik buhranı içindeler. Bütün gazeteler İstanbul'u Yunanistan için istiyor, Majeste'nin hükümeti en yüksek prejtisini yaşıyor. Yunanlılar Trakya'da ve Anadolu'da İngiltere'nin sayesinde ilerlediklerini biliyorlar ve halk sokaklarda beni alkışlıyor.....

Sayfa No: 113

Belge: 110

1 Ağustos 1920

Amiral Sir F. de Roberck'ten Lord Curzon'a

İstanbul'da vaziyet karışık, herkez Başbakan'a hücum ediyor. Şehüslâm ve Ticaret Bakanı (Geçen yıl Konya Valisiydi, Milliyetçilerin baş düşmanı) ve Damat Ferit yerinde kalabilirse bize çok faydalı olabilir. Fakat halk çok muhalefet gösterirse onları tutmanın yararı yoktur.....

1 Ağustos 1920

Sir G. Buchanon'dan Lord Curzon'a

Kıbrıs ancak İtalyanların müsadeseyle Yunanlılara verilebilir. Her halde 5 ile 25 sene arasında plebisit yapılacak, Kıbrıs'ı Yunanistan'a verebiliriz.....

3 Ağustos 1920

Lord Curzon'dan Sir G. Buchanon'a

Kıbrıs'ın Yunanistan'a verilmesi İtalya'nın izni olmadan gerçekleşemez, yakın bir gelecekte bu gerçekleşecektir. Bundan ürkmesinler.....

12 Ağustos 1920

Lord Curzon'dan Lord Granville'ye :

Yunanlılar divanı harp tehdidiyle İzmir'de Yunan parası kullanıyorlar. Sulh anlaşmasının 77. inci maddesine aykırı olan bu durumda ısrar etmemelerini Yunanlılara hatırlatırız.....

4 Ağustos 1920

Kraliyet Adliyesinin tebliği :

Mazlum Edip Bey, Abdullah Cemal Efendi, İbrahim Hakkı Bey, Tevfik Mehmet, Tevfik Ahmet Beylerin savaş kanunlarına göre idamlarına karar verildi.

28 Ağustos 1920

Amiral Sir F. de Robeck'ten Lord Curzon'a :

Başbakanın ısrarla para istemesi üzerine,

Fransız, İngiliz ve İtalyan komserleri Türkiye'nin mali durumunu incelemeye başladılar. Türk memurları maaş almazlarsa rahatsızlık ve karışıklık çıkacaktır, buna izin veremeyiz...

Sayfa No: 153

Belge: 132

3 Eylül 1920

Lord Curzon'dan Sir G. Buchanon'a ve Amiral Robeck'e :

Hükümetimiz bazı çevrelerin aracılığıyla Mustafa Kemal'le görüşmeler yapmaktadır. Mustafa Kemal tarafından gönderilen Suphi Bey'e şu şartları ileri sürdük:

1 — Mustafa Kemal Trakya'da hiç bir hak talep etmiyecektir.

2 — Türklere İzmir'de bir kısım yer verilecektir.

3 — Yunan askorlori Türkiye'don çekilecek ve yerlerine İtalyanlar getirilecektir.

4 — Mustafa Kemal İngiliz teknik danışmanlarını kabul edecektir.

5 — Boğazlar İngiliz kontrolünde kalacaktır.

6 — Damat Ferit istifa edecektir.

7 — Mustafa Kemal kuvvetlerini dağıtıp silâhlarını teslim edecektir.

8 — İngilizler Yunanlıları desteklemekten vazgececektir.

9 — Mustafa Kemal Mısır, Hindistan, Mezapotamya ve diğer yerlerde yürütmekte olduğu İngiliz aleyhtarı propagandadan vazgececektir.

10 — Mustafa Kemal İtalyan hükümetiyle aleyhimize anlaşmaktan vazgececektir... Eğer bunlar kabul edilmezse kendisiyle başka yollardan anlaşmağa çalışacağız.....

23 Eylül 1920

Mr. Ryan'ın Anadolu milli hareketi hakkındaki notu:

Türkler yapılan sulhü çok sert ve çok adaletsiz buldular. İstanbul hükûmeti son derecede zayıf ve iflâs etmiş durumdadır. Milliyetçilerde zayıf, Yunanlılar ise zırhlar içinde pırıl pırıl ve hazır. Majestenin hükûmeti hangi politikayı izleyeceğini bilmiyor. Fransızlar iki kampa ayrıldılar, İtalyanlar politik ve ekonomik bakımdan Türkiye'yi emmek istiyorlar. Kürtlerin Türklerden ayrılmaları çok güç. Böyle olmakla beraber Majestenin hükûmeti onları Kemalistlerle Bolşeviklere karşı kullanabilir. Anadolu'yu milliyetçilere karşı cesaretlendirmeliyiz. Halkın milliyetçilerden bıtkın olduğu teorisini yaymalıyız. Ferit Paşa Anadolu'ya bir grup gönderip halkı kandırmağa çalışacak..

Sayfa No: 151

Belge: 147

1 Ekim 1920

Amiral Sir F.de Robeck'ten Lord Curzon'a

—Gizli —

Ferit şahsi emniyetinden, Sultanın emniyetinden ve kendi adamlarının hayatlarının emniyetinden korkmaktadır. Eğer milliyetçiler Türkiye'de idareyi ele geçirirlerse kendisinin ve sultanın hayatının himayemiz altında olduğunu söylememe izin verir misiniz?

Sayfa No: 154

Belge: 150

4 Ekim 1920

Amiral Sir F.de Robeck'ten Lord Curzon'a

Çok gizli ve özeldir... Ferid: Kendisi

istifa ederse yerine gelecek hükümet her şeye rağmen sulh anlaşmasını imzalamıyacak ve milliyetçileri tutacak. Kendisi ise sultana etki eden tek insan olduğunu ve İngiliz dostluğunu kendisinin yarattığını söylüyor.

Ferid'in istifası halinde onun ve Sultanın yurt dışına şerefli bir şekilde çıkmasını sağlamalıyız.

1 — İstifası halinde Ferid'in memleketi terk etmesine yardım edebilirim,

2 — Sultan ve Ferit Türkiye'de kalırlarsa onları korumak için her şeyi yaparım,

3 — Sultana tahtını terketmesinin memleketi için çok kötü olduğunu bildirdim,

4 — Herşeye rağmen Sultan tahtını terkederse ona Türkiye'den çıkması için gereken her yardımı yaparım.

Siz bütün bunların aksini istiyorsanız o zaman başka.....

Sayfa No: 157

Belge: 152

5 Ekim 1920

Venizelos'tan Lloyd George'a :

Tel... Türk hükümetinin Mustafa Kemal'i ortadan kaldıramıyacağına kanaat getirdim. Sultan'ın daha fazla asker göndermesi milliyetçileri kuvvetlendiriyor. Kemal'e karşı tedbir olarak:

1 — Bütün Türkleri İstanbul'dan atalım.

2 — Karadeniz'de Pontus Rum devletini kuralım. Bunlar islâmiyete karşıdır.....

Sayfa No: 163

Belge: 161

23 Ekim 1920

Lord Curzon'dan Lord Derby'e :

Damat Ferit istifa etti, şimdi yeni başbakanı ve sultan'ı elde etmeliyiz.....

6 Kasım 1920

Albay Stokos'tan Lord Curzon'a

Türklerin Ermenistan başarıyla işgali Orta Doğu'nun çehresini değiştirmiştir. Türkler şimdi Azarbaycan'ı da kontrol etmek istiyceklerdir ve bu durumda da Bolşeviklerle çatışmaları kaçınılmaz hale gelecektir. Biz bunların ikisine de düşmanız fakat hiç biriyle savaşmıyacağız. Bir fırsat anında biriyle birleşip diğerine karşı olalım. Eğer Bolşeviklerle birlik olursak onların Doğuya ve Güneye inmelerini önleyebiliriz, fakat probagandaları devam eder. Biz bu yoldan endüstrimizin ihtiyacı olan ham maddeleri ve pazarları elde edebiliriz. Ancak Bolşevik rejimin uzun müddet kalacağına güvenilemez ki.

Diğer taraftan Türklerle Bolşeviklere karşı birleşirsek Yunanlıların Türkiye aleyhine kullanılması politikamızı terk etmeliyiz. Böyle hareket edersek İslâm dünyası bizim yanımızda olur. Bu bizim Doğu İmparatorluğumuzun devamı için hayati bir sorundur. İslâm devletlerin bize karşı birleşmeleri korkusunu ortadan kaldırmalıyız.

Sunniler ile Şiiler arasındaki zıtlık büyüktür, biz bu zıtlığı daha da geliştirebiliriz. Mustafa Kemal ile Tiflis'ten temas kurabiliriz, emrinizi bekliyorum.....

Sayfa No: 174

Belge: 174

10 Kasım 1920

Amiral F.de Robeck'ten Lord Curzon'a:

Kemalistler Ermenistan'ı aldılar bu bölge bizler için kaybolmuş sayılır. Batum'da da aym tehlikeye uğramak üzereyiz. Kemalist - Bolşevik başarısından sonra milliyetçiler Sevres anlaşmasını büsbü-

tün kabul etmiyeceklerdir. Yunan ordusunu tam anlamıyla harekete geçirmek lâzımdır. Bolşevikler Kemalistlere yardım ediyorlar.....

Sayfa No: 181

Belge: 179

22 Kasım 1920

Sir H. Rumbold'dan Lord Curzon'a

İzmir'den gelen askeri raporlar iyi değildir. Yunanlılar bile askeri disiplinleri olmadığım itiraf ediyorlar. Üçüncü birliğin komutanı olan Kondylis Salihli'den kömür vagonları altına saklanarak kaçmış, öyle görülüyor ki Yunanlılar tek başlarına bu işi yürütemiyecekler.....

Sayfa No: 183

Belge: 181

22 Kasım 1920

Türkiye - Rusya ve Yunanistan'daki olaylar

Türk lideri Kâzım Karabekir Ermenistan'a girdi. Kars'ı Sarıkamış'ı vb, yerleri aldı, Türkler şimdi Ermenileri yendiler ve Wrangel'i elemine ettiler. Venizelos'un politik hayatım mahvettiller... Türkler şimdi bir avuç kudretli ve inatçı maceracı tarafından idâre ediliyorlar. Şimdi onlara teklif edeceğimiz bütün şartları reddedeceklerdir. Milliyetçi ordular iki bölüme ayrılmış, Doğu ordusunun başına Kâzım Karabekir ve Batı ordusunun başına da Mustafa Kemal geçmiş. Mustafa Kemal'in ordusu Yunanlılarla çarpışmağa hazırdır ve hatta İzmit'te İngilizleri bile tehdit etmektedir. Ayrıca Adana'da İngilizlerle çarpışmakta ve Cezire'deki İngilizleri tehdit etmektedir. Erzurum üstünde Ruslar ile Türklerin çarpışmasını sağlamalıyız, Türkler Ruslarla olan anlaşmalarım bozarlarsa İzmir'de, Kars'ta, ve hatta Trakya'da bazı

haklar tanıyacağımızı söyliyelim. Türkiye bizlerle Ruslar arasında tarafsız bir bölge haline gelirse İngiltere'nin Mısır, Hindistan gibi dominyonları rahatsız olacaklardır.....

Sayfa No: 192

Belge: 185

26 Kasım 1920

Sir H. Rumbold'dan Lord Curzon'a

Kral Kostantin'in bütün orduların kumandasını olması bekleniyor. General Nieder askerlerin moralinin iyi olduğunu söyledi. Fakat cephe çok uzun diyor. Milliyetçiler ise Ali Fuat'ın liderliğinde yeni bir ordu kuruyorlar.....

Sayfa No: 193

Belge: 186

27 Kasım 1920

Sir H. Rumbold'dan Lord Curzon'a :

Eğer çok şiddetle askeri harekete geçmezsek milliyetçiler üstünlüğü ele geçirecekler, üstelik, korkumuz halkın çoğunluğunu tatmin edici Bolşevik prensiplerin Türkiye'ye sızmasıdır. Biz kendimizi Bolşevizme karşı İslâmın koruyucusu gibi göstermeliyiz. Mümkün olduğu kadar Bolşeviklerle Mustafa Kemal'in arasını açmalıyız. Ayrıca şimdiye kadar Rusları İslâm'ın düşmanı zanneden İslâm dünyası yavaş yavaş uyamp gerçek düşmanlarının İngiltere olduğunu anlamaya başladı. Hindistan'da dini liderler ve çok etkili bir şahıs olan Gandi Türklere imzalatılan barış anlaşmasının karşısına çıkıyor

Sayfa No: 201

Belge: 194

12 Kasım 1920

Lord Hardinge'den Lord Curzon'a

Mustafa Kemal ile Bolşevikler anlaşma ya-

pyorlar. Müttefikler acele olarak Mustafa Kemal'e Sevres anlaşmasında bazı değişiklikler teklif etmelidirler.....

Sayfa No: 208

Belge: 200

20 Aralık 1920

Lord Hardinge'den Lord Curzon'a :

Faysal Yunanlıların Türklere karşı çarpışmasını teşvik ediyor. Fransızlar daha fazla çarpışmadıklarından Adana'yı boşaltıp Suriye'nin kuzeyine çekiliyorlar.....

BAĞIMSIZLIK DÖNEMİ BELGELERİ

(Bağımsızlık devri belgelerini görmeden önce, Türk Kurtuluş savaşı hakkındaki incelediğimiz bazı yazılardan örnekler vermediği faydalı saymaktayız E.U.)

Osmanlılar Birinci Dünya Savaşından sonra Sevres anlaşmasını imzaladılar. Bu anlaşma yalnız adaletsiz değil aynı zamanda maskaralıktı. Özerk bir Ermenistan ve muhayyel bir Kürdistan kuruyor, Türkiye'nin iç işlerine karışan komisyonlar oluşturuluyordu. Mustafa Kemal bu şerefsizliğe tahammül edemiyerek Türkleri ayaklandırdı. Ruslardan maddi ve manevi destek sağlayarak, Türklerden nefret eden ve Venizelos'a hayran olan Lloyd George'un Akdeniz'de sonunu hazırlamış oldu..... (Britain and Russia on Historical assay, K.W.B. Middleton Hutchinson Co. London s. 126)

10 Ağustos 1920'de Sevres anlaşmasını Türklerle imzalattılar. Bu anlaşma Türkiye'nin ekonomik hayatını boğazhyarak tutma hakkını müttefiklere ve-

riyordu. Yabancıların uzun zamanlardan beri istifade ettikleri kapitülasyonlar daha da genişletiliyor ve müttefikler arası bir komisyon Türk bütçesini üstüne alıyordu. Bu tam mânasıyle bir Kartaca sulhu idi ve müttefikler bütün bunları Türklerin iyiliği için yaptıklarını söylüyorlardı. Amaçları Türk kaynaklarını geliştirmek ve ona yardım etmektir (!) Türk milliyetçilerinin bunu kabule asla niyeti yoktu. Bu, 1919'da Mustafa Kemal önderliğinde başlayan Türk reformlarına yol açtı. Türklerin bu dramatik uyanışı batılı kuvvetleri paralize etti. (Emperyalizm ve milliyetçilik, Kirby Page)

1920 de Türkiye kurumlarını Batılılaştırma yoluna girdi. Hatta bu konuda Türkiye birinci memlekettir denilebilir. Türk idâresindeki değişiklik şaşılacak kadar mükemmeldi. Sanayi hareketine 1930 yılında başladılar, ilk beş yıllık plân 1934'te uygulandı. Çimento, demir, kâğıt ve çelik fabrikaları bu arada kuruldu. 1938'de ikinci bir beş yıllık plân yapıldıysa da harp başladığından uygulanamadı. (Türkish Village s. 9)

Mütarekeden beri Amerikalı servet avcılarını dünyanın her yerinde faaliyettedirler. Bunlardan en önemlisi Chester isimli ve hükümetçe de desteklenen bir firma doğal kaynakları 10 milyarın çok üstünde olan Türkiye'de haklar elde etmeğe çalışmaktadır. (Emperyalizm ve milliyetçilik s. 79)

Türkiye işgale uğrayınca Amerikan kapitalistleri de bu yağmadan hisse kapmak için İstanbul'a doldular. (The Rebirth of Turkey, Clair Price S. 125)

..... 1914 yılında pek az Amerikan vatandaşı Türkiye'ye ilgi duyabileceğimizi düşünebilirdi. 1920 de Amerikan Devlet Bakanı Bainbridge Colby, Lord Curzon başkanlığındaki İngiliz hükümetini uyararak

Amerikan halkının Mezapotamya'ya ilgi duymakta olduğunu anlattı. Petrol meselesi çok önemliydi ve Amerikanın çıkarları buradaydı. (Political Science Quarterly C. 39 S. 265, Mead Earle).

BELGELERİN ÜÇÜNCÜ SERİSİ

CİLT V

Sayfa No: 57

Belge: 25

7 Nisan 1939

Lord Halifax'tan Sir Knatchbull Hugessen'e

Türk büyükelçisi dâvetim üzerine geldi. Kendisine Polonya Dışişleri bakanı ile olan görüşmemizi bildirdim.

1 — Kendisi bizim Polonya hükümetine garanti verdiğimizden şüphesiz haberdardı.

2 — Polonya ve Romanya'yla anlaştıktan sonra Türkiye ve Yunanistanla da anlaşmağa çalışacağımızı bildirdim.

3 — Romanya konusunu tartıştık ve bu konuda düşünce birliğine vardık.

4 — Büyükelçi, verdiğim bilgiye teşekkür etti. Türk hükümetinin Romanya büyükelçisi tarafından haberdar edildiğini söyledi. Romenler Türk ve Yunan yardımından çok yararlanacaklarını söylemişler. Türk hükümeti de bir Balkan devleti olarak görevini yapacağına söz vermiş.

6 — Elçi, eğer Türk dışişleri ile elçiniz görüşmek istiyorsa, Majestenin hükümetinin bütün politikasını tam olarak bilmeliyiz dedi. Kendisine bu konuda garanti verdik.....

10 Nisan 1939

BÜKREŞ

Lord Halifax'tan Sir R. Hoare'a

14 — Türk durumuna gelince: Bu çok önemlidir, eğer Bulgaristan Romanya'ya hücum ederse Türkler de Bulgaristan'a hücum edebilirler. Yunanlılar çok zayıftır. Yugoslavlar teslim oldu. Türkiye Romanya'ya yardım etmek için boğazlardan gemilerin ve malzemelerin geçmesini sağlayabilir

Sayfa No: 82

Belge: 42

11 Nisan 1939

MOSKOVA

Lord Halifax'tan Sir W. Seeds'e

4 — Bizim için en önemli sorun Akdeniz ve Romanya bölgeleridir. Bu nedenle Türkiye'nin durumu çok önemlidir, biz Türk hükûmetiyle bu bölgelerde meydana gelebilecek durumlar hakkında devamlı temas halindeyiz.

5 — Büyükelçiye Türk Rus paktı hakkında bilgi sordum. Bu paktın bir saldırmazlık paktı olduğunu, iki tarafa da bir zorunluk yüklenmediğini ancak Türk hükûmetiyle Rus hükûmetinin arasının çok iyi olduğunu, Türkiye'ye şu ya da bu taraftan bir saldırı olursa Rusya'nın kendilerine yardım edeceğini söyledi.....

Sayfa No: 91

Belge: 94

12 Nisan 1939

Sir H. Hoare'dan Lord Halifax'a ;

5 — Dışişleri bakam İstanbul'u ziyaretten döndü, Türk dışişleri bakamıyla olan konuşmalarım

bana anlattı. Romanya'nın İngiltere ve Fransa tarafından desteklenmesine her iki devletin görüş birliğinde olduğunu söyledi.

6 — Ben bundan Türklerin Doğu Akdeniz'in korunmasında derhal destek olacakları anlamını çıkarttığımı söyledim.....

Sayfa No: 95

Belge: 48

12 Nisan 1939

PARİS

Lord Halifax'tan Sir E. Phipps'e :

3 — Büyükelçiye Romanya konusunda Türkiye'nin takınacağı tavrın ne kadar büyük önemi olacağını anlattım. Bu nedenle Türk hükümetine daha geniş bir şekilde yanaşıyoruz. Türklere Akdenizde İtalya ve İngiltere'nin de dahil olacağı bir savaşta Türk - İngiliz iş birliğinin önemini anlatıyoruz.

4 — Romanya için Türklerin aktif iş birliğinin önemi açıktır. Bu nedenle Türk hükümetinin düşüncesini tam olarak öğrenmeden bir açıklama yapmayacağız.....

Sayfa No: 97

Belge: 50

12 Nisan 1939

VARŞOVA

Lord Halifax'tan Sir H. Kennard'e

3 — Fransız parlamentosuyla birlikte Yunanistan için bir açıklama yaptık. Türk hükümeti de bu konuda yumuşak görünüyor. Fakat kendilerine danışmadan Türk durumu hakkında fazla bir şey söylemiyim.

4 — Türkiye coğrafi bakımdan kilit noktadadır..

Türklerden, Romanya'ya doğrudan doğruya yada dolaylı bir saldırı olursa ne gibi bir tavır takınacaklarını soruyoruz.

5 — Polonya, Hollanda, Yunanistan ve Romanya'ya bir saldırı olursa Türk hükûmetinin ne yapacağını en kısa zamanda öğreneceğimizi ümit ediyoruz.

Sayfa No: 108

Belge: 60

13 Nisan 1939

Lord Halifax'tan Sir E. Phipps'e :

10 — Türk hükûmetiyle Fransız büyükelçisinin Ankara'daki son konuşmasında, Türk dışişleri bakanı batılı devletlerin Balkanlar ve Türkiye hakkındaki tutumları tam anlamıyla açıklanmadıkça, Türkiye'nin hiç bir şey yapmayacağını söyledi. Romanya dışişleri bakanı Türk dışişleri bakanından Romanya bir saldırıya uğrarsa ne yapacaklarını sorması üzerine, eğer Romanya Bulgaristan'ın saldırıma uğrarsa Türkiye'nin bir Balkan devleti olarak görevini yapacağını, ancak Macaristan'ın saldırıma uğrarsa, İngiltere ve Fransa durumlarını tam olarak açıklamadıkça Türkiye'de nasıl hareket edeceğini söylemez, dedi.

Ek: Yunanistan saldırıya uğrarsa kuvvetler onu kurtaracaklardır. Türkiye'nin de bu garantiye katıldığını öğrenmekle çok bahtıyarız.....

Sayfa No: 164

Belge: 124

10 Nisan 1939

Sir Knatchbull Hugessen'den Lord Halifax'a :

2 — Bir savaş halinde Türkiye'nin politika-sından tamamen eminim ancak dışişleri bakanının şu sıradaki tutumu kolay anlaşılır gibi değildir.

4 — Türk hükûmetinin bugün sahip olduğu üstünlükler komşuları arasında güveni arttırıyor.

5 — Türklerle açıkça, bir savaş halinde kendileriyle iş birliği yapmak istediğimizi bildirelim. Size yazdığım gizli mektubumda Türklerin durumunu açıkladım. (Bu mektup açıklanmamıştır ancak özet olarak, Türklerin sadece iyi niyetine güvenmenin doğru olmayacağını bu savaşta herkesin Türkleri kendi yanlarına çekmek için müthiş baskı yapacaklarını, İngiltere Türkleri kendi yanına çekmese bile tarafsız kalmalarını sağlaması gereğini anlatan bir mektuptur.)

Sayfa No: 167

Belge: 128

11 Nisan 1939

Lord Halifax'ten Sir Knatchbull Hugessen'e :

5 — Türk - Yunan anlaşmasına göre Yunanistan sadece bir Balkan devletinin saldırısına uğrarsa Türkiye ona yardım edecektir. Bir İtalyan tehdidinde de Türkiye Yunanistan'a yardım ederse Majestenin hükûmeti bundan çok bahtiyar olacaktır.

7 — Eğer perşembeye kadar Türklerden uygun bir cevap alırsak aşağıdaki bildiriye yayınlayın (Majestenin hükûmeti Türk hükûmetine danışarak bu konuda birlikte hareket etmek kararını almışlardır)

Sayfa No: 178

Belge: 134

12 Nisan 1939

Sir E. Phipps'ten Lord Halifax'a :

Fransız hükûmeti büyükelçisi aracılığı ile durumu Türk hükûmetine bildirdi.....

12 Nisan 1939

Lord Halifax'tan Sir Knatchbull Hugessen'e :

İtalya tehdit ettiği taktirde İngiliz hükûmeti Türk hükûmetine yardıma hazırdır. Buna karşılık Türk hükûmeti de bir İtalyan harbinde Majestenin hükûmetine yardım etmelidir. Majestenin hükûmeti için en önemli nokta Türk hükûmetinin ortak savunmaya katılmasıdır. Türk dışişleri bakanının önüne durumu bütün ayrıntıları ile seriniz, Türk hükûmetinin düşüncesini almakta acele ediniz.....

Sayfa No: 189

Belge: 153

13 Nisan 1939

Sir Knatchbull Hugessen'den Lord Halifax'a

Dışişleri bakanı ile görüştüm. Yunanistan'ın toprak bütünlüğüne çok önem verdiklerini, ancak Yunanistan'a bir saldırı halinde kararın B.M.M.'ne ait olacağını söyledi. Güvenlik sorununda Türk hükûmetinin de Majestenin hükûmeti kadar hassas olduğunu bildirdi.....

Sayfa No: 190

Belge: 155

13 Nisan 1939

Lord Halifax'tan Sir Knatchbull Hugessen'e

1 — Bizim nedenlerimizi iyi anlatmışsınız.

2 — Eğer Türk dışişleri Romanya'ya garanti verirse Türkiye Almanya'yla çatışma riskini göze alacaktır.

3 — Eğer biz Türkiye'ye Almanya'ya karşı garanti verirsek, Türkiye'nin de bize aynı garantiyi vermesini isteriz.

14 Nisan 1939

Sir Knatchbull Hugessen'den Lord Halifax'a

1 — İstedığınız üzerine Dışışleri bakanı ile görüştüm.

2 — Türk hükümeti durumumuzu tamamen anlıyor, tekliflerimizi inceliyecekler.

3 — Türk hükümetini bu önemli konuda acele ettirmek istemediğimizi, ancak durumun ciddi olduğunu söyledim.

4 — Ekselans, cevaplarında, prensip itibariyle Türk hükümetinin bizimle aynı düşüncede olduğunu bildirdi.....

14 Nisan 1939

Lord Halifax'tan Sir Knatchbull Hugessen'e

Türk dışışleri bakanının teklifini çok büyük bir memnuniyetle karşıladım. Bu teklifi derhal bütün kudretimle destekliyorum. Bana daha kesin, nasıl ve ne zaman bir öneride bulunmam gerektiğini bildirseniz memnun olacağım.....

16 Nisan 1939

Sir Knatchbull Hugessen'den Lord Halifax'a

Türk cevabını aşağıdaki bakımlardan inceleyiniz.

1 — Dışışleri bakanı halkın fikrine önem veriyor.

2 — Savaşta Türk hükümetiyle iş birliğimizi çok açık göstermeliyiz, Türkler kesin gizlilik istiyorlar.....

18 Nisan 1939

Sir V. Seeds'ten Lord Halifax'a ;

8 — İngiltere, Fransa, Rusya karşılıklı yur

dım için Türkiye'yle müzakere etmeğe mecburdur. Türk hükümeti sorumluluklarını sadece Balkanlarda tutmak isteyebilir.....

Sayfa No: 238

Belge: 215

19 Nisan 1939

Sir Knatchbull Hugessen'den Lord Halifax'a :

Türk dışişleri Almanların Polonya'ya saldıracakları konusunda çok karamsar. Biz Türklerle iş birliği yapabilmek için gerekli malzemeyi derhal göndermeliyiz.....

Sayfa No: 240

Belge: 219

19 Nisan 1939

Lord Halifax'tan Sir Knatchbull Hugessen'e

2 — İki devletin ortak çıkarlarının aynı tehlike karşısında birleşmesinden çok memnun olduk, özellikle Türk hükümetinin Balkanlarda oynayacağı rol çok önemlidir.

3 — Özet olarak Türk notasından kendilerine açıkca bir saldırı olmazsa tarafsız kalacakları anlamını çıkartıyoruz.

4 — Ancak Almanların Balkanlara ve İtalyanların Akdeniz'e uzanan saldırıları karşısında Türkiye tarafsızlığını koruyamayacaktır.

Sayfa No: 208

Belge: 247

21 Nisan 1939

Lord Halifax'tan Sir E. Phepps'e :

5 — Sovyet hükümeti batılılarla yaptığı anlaşmaya Türkleri de katmak isterse bizler için olumludur. Biz nasıl olsa Türklerle bu konuları konuşuyoruz.

9 — Türkiye ve Polonya kilit noktalardadır. Türkiye konusunda Ruslar için hiç bir güçlük yoktur. Türk hükümeti ortak savunma konusunda Rus'larla iş birliği yapmağa her zaman hazırdır.....

Sayfa No: 228

Belge: 271

23 Nisan 1939

Sir Knatchbull Hugessen'den Lord Halifax'a

Türk hükümeti gecikmenin nedenini ana prensipleri B.M.M. nin de onayından geçirmekten ileri geldiğini söyledi. İki memleket arasında bir anlaşmaya varılırsa bunu derhal açıklayacaklar.....

Sayfa No: 293

Belge: 276

24 Nisan 1939

Lord Halifax'tan Sir Knatchbull Hugessen'e

Sovyet hükümeti batılılarla yaptığı anlaşmayı açıkladı. Bu anlaşmaya Türkleri de katmak isterlerse bizler için daha iyi. İtalya ile Yugoslavya arasında yapılan anlaşmanın metnini Türklere rahatça verebiliriz...

Sayfa No: 295

Belge: 278

23 - 26 Nisan 1939

Romanya Dışişleri Bakanının ziyareti hakkında konuşma :

Mr. Gafeneu'nun Türk, Alman ve Polonya hükümetleriyle yaptığı konuşmaları Lord Halifax'a tekrarladı. Ve bunların gizli kalmasını rica etti. Türk dışişleri bakanı ile yaptığı konuşma: Türk hükümetinin kesin yardımı olup olmayacağını anlamak için İstanbul'a gitti, sözlü ve yazılı anlaşmalara vardılar. Bu anlaşmaların hepsi Londra'daki elçilerine de bildi-

rildi. Romanya dışışleri bakam İngiliz ve Fransız hükümetleriyle olan görüşmelerini Türk dışışlerine anlattı, buna karşılık Bulgar hükümetiyle Türk hükümetleri arasındaki görüşmeler hakkında bilgi aldı. Konuşmalar 7 noktada toplandı:

1 — Türk ve Romanya hükümetleri Balkanlarda sulhü korumak için her şeyi yapacaklar. Kültürel ekonomik vb.

2 — Her iki devlette barışçı bir politika izleyecek ve büyük devletlerin garantisini isteyecekler.

3 — Her iki devlet her şart altında birbirlerine karşı olmyacaklar.

4 — Balkan paktını en geniş anlamıyla yorumlayacaklar.

5 — Türkiye, Romanya saldırıya uğrarsa faydalı ve dostça bir tarafsızlık içinde kalacak. Ve boğazlardan Romanya'ya yardım gitmesine izin verecek.

6 — Türkiye ve Romanya ortak savunma için her türlü askeri yardımı sağlayacaklar.

7 — Türkiye ve Romanya büyük devletlerden gelen teklifleri birbirlerine bildirecekler.....

İngiltere ve Türkiye arasındaki görüşmeler

Lord Halifax Gafencu'ya Türk hükümetiyle olan konuşmasını anlattı. Balkan birliğinde Türk hükümetinin rolü çok önemlidir, İngiliz hükümeti Türklerin durumunu tam olarak bilmek ister, bu konuda Türk hükümetinden cevap beklenmektedir. Türklerin boğazlarda takınacakları tavır en önemli noktalardan biridir.....

Sayfa No: 321

Belge: 285

23 - 26 Nisan 1939

Aynı ziyaret üçüncü toplantı ,

Türk hükümeti Mr. Gafencu'ya Türkiye'nin

Romanya için olduğu kadar İngiltere için de çok önemli olduğunu bildirdi. Alman hükûmetinin Türkler üstüne her türlü baskıyı yapmağa çalıştıklarını söyledi. Bunun için diğer kuvvetler Ankara'da diplomatik faaliyetlerini arttırmahdılar, dedi. Kuşkusuz Türkler düşüncelerini kolaylıkla değiştiren kararsız insanlar değildirler. Ancak kuvvetlerin Türkiye'yi sık sık ziyaret ederek ilgilerini göstermeleri gerekir. Türkiye'nin hiç değilse faydalı bir tarafsızlık içinde kalmasını sağlamalıyız.

Sayfa No: 334

Belge: 286

26 Nisan 1939

Sir Knatchbull Hugessen'den Lord Halifax'a

Türk dışişleri cevabını dün gece verdi:

1 — İtalya'nın da dahil olacağı bir savaş Türk İngiliz iş birliğine neden olur.

2 — Mihver kuvvetlerinin Balkanlara yayılan saldırısı İngiliz işbirliğine neden olur.

3 — Türk Sovyet anlaşması Türk İngiliz anlaşmasıyla aynı ruhu taşımaktadır.

4 — Türkiye ve İngiltere Bulgaristan ve Romanya'nın çatışmasına engel olmağa çalışacaklardır.

5 — Türkiye'nin ekonomik çıkarları ve boğazların savunmasının büyük önemi nedeniyle, İngiltere Türkiye'ye ekonomik, parasal ve askeri yardım yapmalıdır.

6 — Yukardaki maddeler hiç bir gizli madde içermeyen açıklanmıştır.

Sayfa No: 354

Belge: 302

28 Nisan 1939

Sir Knatchbull Hugessen'den Lord Halifax'a :

Herr Von Papen buraya geldi.

6 — Almanların Türkleri sevdiğini ve Alman

ya'nın hiç bir dostunun İtalya da dahil Türkiye'ye saldırmayacağını söyledi.

7 — Türk dışişleri bakam Herr Von Papen'e Türkiye'nin bir dosta bu şekilde bağlı olamayacağını bildirdi ve eğer Almanlarla dost olmazsak İtalyanlar bize saldırır mı demek istiyorsunuz, dedi. Von Papen özür diledi ve yanlış anlaşıldı, dedi.

8 — Dışişleri bakam, Türkler İtalyanlardan korkmaz, onlardan üstün tarafımız, onlar İtalyan biz Türküz, dedi.

9 — Von Papen Herr Hitlerin Türk İngiliz ve Rus anlaşmasından rahatsızlık duyduğunu belirtti.

10 — Dışişleri bakam sulhü korumak istediklerini ancak Romanya'ya verilen ultimatomla Arnavutluğun işgalinden üzüntü duyduklarını bildirdi.

11 — Alman büyükelçisi, Senyor Mussolini'nin Türkiye hakkında bir dostluk bildirisi yayınlayacağından bahsetmesi üzerine, Türk dışişleri bakam bu Türkiye'yi çok üzer cevabım verdi.

12 — İtalyanlar adalarda yığınak yaptıkça ve Arnavutluk işgal altında kaldıkça Türkiye tatmin olmaz, dendi.....

Sayfa No: 364

Belge: 310

29 Nisan 1939

Lord Halifax'tan Sir Knatchbull Hugessen'e :

3 — Türk hükûmeti Ruslarla ve Bulgarlarla görüşmeler yapmaktadır.

4 — Türk hükûmeti Balkanlar kelimesinin yanına Türkiye'nin güvenliği tehdit edildiği zaman kelimesini koydurmak istiyor.

5 — Türk hükûmeti hakkımızda bazı yanlış düşüncelerin etkisinde olabilir, Varşova'adn aldığımız

telgrafı çok gizli olduğunu söyliyerek dışişleri bakanına gösteriniz.

6 — Türk hükümeti Majestenin hükümetinin parasal güçlükler içinde bulunduğunu her halde biliyor-dur.....

Sayfa No: 380

Belge: 322

30 Nisan 1939

Sir Knatchbull Hugessen'den Lord Halifax'a :

Aşağıdaki telgraf Sovyet elçisinin telgrafının özetidir.

a — Potemkin, Türk - Sovyet politikasını armonize etmeğe çalışıyor. Türk - Fransız, Türk - İngiliz görüşmelerinden haberdar.

d — Türk Sovyet görüşmelerini Fransız, İngiliz, Türk görüşmeleriyle aynı şekilde yürütmeğe çalışıyor.

e — Türk hükümeti Bulgarlardan şüpheleniyor...

Sayfa No: 433

Belge: 378

5 Mayıs 1939

Sir Knatchbull Hugessen'den Lord Halifax'a :

Rus hükümeti, Türklerin Akdeniz ve Balkanlardaki tutumlarını çok iyi karşıladı. Türklerden, Almanya Romanya'ya saldırırsa savaşa girip girmeyeceklerini sordu. Türkler, Bulgarların durumundan tamamen emin olmadıkça cevap veremeyiz dediler...

Sayfa No: 444

Belge: 389

8 Mayıs 1939

Sir Knatchbull Hugessen'den Lord Halifax'a :

Romadaki Türk büyükelçisi, kendileriyle çok dost olduklarından bahseden Kont Ciano'ya sert ve

kesin cevap vermiş. Alman elçisi ise Almanların Türklere garanti vermek için fırsat aradıklarını söyledi.....

Sayfa No: 452

Belge: 400

6 Mayıs 1939

Sir. A. Cadogan'ın notu:

— Bugünlerde Ankarada olan general Weygand, General İsmet İnönü ile çok önemli bir görüşme yaptı. General İnönü, Rusların harpte mutlak yer almaları gerektiğini aksi halde savaştan sonra hiç doku-
nulmamış bir Rus ordusunun çok tehlikeli olacağından bahsetmiş.....

Sayfa No: 459

Belge: 405

7 Mayıs 1939

Lord Halifax'tan Sir E. Phipps'e :

.....2 — Türk hükümetinin Akdenizdeki tutumu halen tartışma konusu. Türklerin gayet ciddi itirazları var. Bu konuda baskı yapmak akılsızlık olur.

5 — Majestenin hükümetiyle Türk hükümeti anlaşmaya vardıktan sonra Fransa'da Türklerle benzer bir anlaşma yapabilir.....

Sayfa No: 465

Belge: 475

Sir Knatchbull Hugessen'den Lord Halifax'a :

2 — Türk dışişleri bakanı Hatay konusunda benimle görüştü. Türk hükümeti Fransızlara çok kızgın. Fransa Türk hükümetiyle oynadı ve bizi kandırdı, bundan böyle Fransızların yapacağı hiç bir teklife inanamayız, diyorlar.

3 — Fransız hükümeti Hatayda bazı köyleri elin-

de tutmak istiyor, garanti almadan kuvvetlerini çekmek istemiyor

4 — Dışişleri bakanı, biz Türkiyenin bütün kuvvetleriyle batı için iş birliğine hazırlanırken Fransa'nın bir kaç köy için pazarlık etmesine çok kızdıklarını anlattı..

6 — Türk-Fransız ilişkilerinde bu en korkunç etkiyi yapacaktır, dedi.

Sayfa No: 518

Belge: 478

11 Mayıs 1939

Sir Knatchbull Huggessen'den Lord Halifax'a :

Türk hükümeti Hatay konusunda kesin bir sonuç almadan Türk Fransız anlaşmasını yapmayı reddetti.....

Sayfa No: 526

Belge: 490

11 Mayıs 1939

Sir E. Phipps'ten Lord Halifax'a :

Dışişleri bakanı genel sekreteri bana telefon ederek Türk hükümetini tatmin edecek emirleri büyük elçilerine verdiklerini söyledi.....

Sayfa No: 533

Belge: 498

12 Mayıs 1939

Sir E. Phipps'ten Lord Halifax'a :

Fransız büyükelçisine telefon ederek durumu sordum. Mr. Bonnet ümitsiz görünüyor. Türkler kendi tekliflerinden başka hiç bir şey dinlemiyorlar, diyor. Oysa Fransa Hatay'daki Ermenilerin korunmasında ısrar ediyor.....

12 Mayıs 1939

Sir Knatchbull Hugessen'den Lord Halifax'a :

Türk başbakanı Refik Saydam B.M.M. de yaptığı bir konuşmada: Türk dış politikasının şimdiye kadar tarafsızlık üstüne dayandığını, ancak Akdeniz ve Balkanlarda bir saldırı olursa Türkiyenin kendi çıkarlarını korumak için İngiltereyle bir sulh ve güven anlaşması yaptığını, buna benzer bir anlaşmanın da Fransa ile yapıldığını, Rusya ile ilişkilerin iyi yürüdüğünü ve Balkanlarla aslında iyi olan ilişkilerin devam ettiğini, söyledi.....

Sayfa No: 574

Belge: 536

17 Mayıs 1939

Sir Knatchbull Hugessen'den Lord Halifax'a :

2 — Von Papen, Türkiyenin İngiltereyle ciddi bir anlaşmaya girmemesini tavsiye etti.

3 — Von Papen'in ricaları tehdit anlamını almaya başladı, Almanya Türk mallarını almazsa haliniz ne olur dedi. Türk dışişleri bakanı da cevaben Almanya mallarını bize yüksek fiyatla satıyor. Siz bizden almazsanız biz de sizden almayız, şahane bir pazar kaybedersiniz, dedi.

4 — Almanlar İtalyanları Türkiyeye saldırtmağa çalışıyor.

5 — Almanya Türk İngiliz anlaşmasını ılımlı karşılayacağı benzer.

6 — Alman büyük elçisi ticaret anlaşması için Berlin'e Numan Menemenci oğlunu göndertmeğe çalışıyor. Oysa Türk hükümeti bütün politik görüşmeleri yasakladığı bir ticaret uzmanını Almanyaya gönderdi.....

18 Mayıs 1939

Sir Knatchbull Hugessen'den Lord Halifax'a :

1 — Türk dışişleri bakanı Saraçoğlu beni aydınlatacak kadar nazikti.

2 — Von Papen burada iyi karşılanmadı. Bu adama burada kimse inanmıyor.

7 — Von Papen'in Türkiye'den alış verişi kesmek şantajına karşılık Almanların bundan daha ziyanh çıkacağı hatırlatıldı.

8 — Saraçoğlu, Von Papen'e Wilhelm II nin 1911 yılında kendisini Müslümanların koruyucu olduğunu ilân ettiği bir sırada İtalyanların bizden yer kaptıklarını, durumun bugün de aynı olduğunu, söyledi.....

Sayfa No: 606

Belge: 566

20 Mayıs 1939

Sir A. Cadogan'dan Sir Knatchbull Hugessen'e :

Türk İngiliz beyannamesi İngilterede çok sıcak karşılandı. Türkiye'nin prestiji bugün İngiltere de çok yüksektir. İki devlet arasındaki dostluk Atatürk zamanında başlamış, kıymetli Cumhurbaşkanı General İsmet İnönü zamanında kuvvetlenmiştir.....

CİLT VI

Sayfa No: 82

Belge: 64

15 Haziran 1939

Lord Halifax'tan Sir Knatchbull Hugessen'e :

2 — Türk büyük elçisi çeşitli itirazlar yaptı. Türkiye Rusyaya karşı Romanya'yı korumak istemiyor...

3 — Mr. Aras (Tevfik Rüştü) Majestenin hükümetine Yunanistan ve Romanya için garanti verebileceğini, ancak bu tip anlaşmaların Türk ve Rus hükümetlerince birbirlerine haber vermek zorunu vardır. Rusya Romanyaya saldırdığı taktirde bu garantinin geçerli olmayacağını, söyledi.

5 — 17 Aralık 1925 tarihli Türk Rus anlaşmasına göre, Türkiyenin İngiltere ve Romanyayla yaptığı anlaşmalar Rusya ile dostluğa engel olmamalıdır.....

Sayfa No: 146

Belge: 130

22 Haziran 1939

Sir R. Hoare'den Lord Halifax'a :

Dışişleri bakanı ile görüştüm. Ankara dönüşünden getirdiğim en iyi izlenim Türkiyenin birinci sınıf bir kuvvet oluşudur. Bulgarların Balkan komşuları yerine uzak komşularıyla dostluk yapmaları hatalıdır. Birinci Cihan Savaşında aynı hatayı yaptılar bunu ödediler. Yunanistan da aynı hatayı Türklerle savaş ederek yapmıştır, fakat Yunanlılar akıllı olduklarından Türklerle dostluk kurdular, bundan hem maddi hem de manevi kazanç sağladılar. İngiltere ve Türkiyenin ortak beyanları Balkanlarda sulh aradıklarını gösterir.....

Sayfa No: 188

Belge: 168

29 Haziran 1939

Sir Knatchbull Hugessen'den Lord Halifax'a :

Türklerin daha açık olması ve gecikmenin nedenini anlamak için son iki gündür başbakan ve dışişleri bakanı ile görüştüm. Malzemenin gelmeme

nedeninin bizden çok kendi liman durumlarından ileri geldiğini anlattım.

2 — Korkarım ki malzemenin gecikme nedenini bizden biliyorlar.

3 — Dışişleri bakanı Türk İngiliz açıklamasından beri altı hafta geçtiğini ve hâlâ bir tek harp malzemesinin gelmediğini söyledi. Ben, öncelikle istediğiniz malzeme listesini vermediniz deyince, size ilk listeleri verince bunu neden söylemediniz, şaşıyorum, herhalde malzemeler gelmeli, dedi.

5 — Almanların kendilerine ısrarla yardım etmek istediklerini özellikle belirtti. Malzemenin gelmemesi politik bakımdan bizim aleyhimize oluyor.....

Sayfa No: 189

Belge: 196

29 Haziran 1939

Lord Halifax'tan Sir Knatchbull Hugessen'e:

Türk hükümetinin ekonomik ve parasal istekleri aşağıdakilerdir:

1 — Majestenin hükümeti uzun ya da kısa vâdeli bir programla sulh zamanı gelişmelerine de borç verebilir mi?

2 — Majestenin hükümeti Almanların almadıkları Türk mallarını satacak bir pazar bulabilir mi?

3 — Türk mallarına karşılık Türklerin askeri ve sivil malzeme gereksinmelerini sağlayabilir mi?

a) Majestenin hükümeti ciddi parasal problemlerle karşı karşıyadır.

b) Majestenin hükümeti milli müdafaa için on milyon sterlin Temmuz sonuna kadar verecektir.

5 — Türklerin istedikleri, hava ve deniz kuvvetlerimizin onda birini oluşturuyor.

6 — General Orbay'a almak istedikleri malzemeleri satabileceğimiz söylendi.

8 — Türk hükümeti Londraya bir mali danışman yollamaktadır.

10 — Türk hükümeti Brasserts fabrikalarını almak için gayret gösteriyor, ancak şu ara makinaları memleket dışına çıkartmak güçtür.

11 — Almanlar Türk mallarını almazlarsa Ruslar çok iyi bir kaynak olabilir.

Sayfa No: 313

Belge: 282

10 Haziran 1939

Sir W. Seeds'ten Lord Halifax'a :

Üç hükümet Rusya, Fransa ve İngiltere anlaşmaya vardılar. Bu anlaşma aşağıdaki Avrupa devletlerini de içine almaktadır, Türkiye, Yunanistan, Romanya, Polonya, Belçika, Estonya, Latvia, Finlandiya, İsviçre ve Hollanda bu devletlerden İsviçre ve Hollanda, Rusyayla Polonya ve Türkiyenin karşılıklı yardımı halinde dahil edileceklerdir.....

Sayfa No: 353

Belge: 320

14 Temmuz 1939

Sir Knatchbull Huggessen'den Lord Halifax'a :

Türk cevabını gönderiyorum, Türklerin sulh cephesiyle iş birliği ancak askeri, mali ve ekonomik yardımla mümkündür.

1 — Harp malzemesi için istenen kredi 35 milyon sterlindir. Bu para cephe endüstrisinin kurulması, yeniden organize edilmesi ve inşası için gereklidir. Ordu kumandanları tarafından hazırlanan plânın

masrafları Türk bütçesinde ne bugün ne de yarın mevcut olabilecektir.

2 — Milli parayı ve ekonomiyi sıhhatte tutabilmek için altın stokumuz yerinde olmalıdır. Bunun için on milyon dolar kredi isteniyor.

5 — Türk hükümeti on beş milyonluk borcu tütünle karşılayacaktır.

6 — Türk hükümetinin şimdiye kadar Almanya'ya sattığı mallar serbest para memleketlerine yöneltilmektedir.

8 — Türk hükümetinin bu isteklerini karşılamak üzere İngiliz ve Fransız hükümetleri bir anlaşmaya varmalıdırlar.....

Sayfa No: 361

Belge: 331

15 Temmuz 1939

Sir Knatchbull Hugessen'den Lord Halifax'a :

2 — 35 milyon sterlin Türkiye'nin modern silâhlarını karşılamak için ancak yeterlidir. Türk hükümeti parasının kıymetini düşürmekten bahsetmekte ve yerel gazeteler bunu desteklemektedir. Bu hal Türkiye'nin ticari güçlüklerini azaltacaktır. Türk tütününü satın almak ve onu İngilterede reklâm etmek için şimdi en iyi fırsattır. Türklerin korkusu tam mevsiminde Almanların ticareti kesmeleridir. Şu anda Pariste bir Türk ticaret heyeti vardır. Türk hükümeti parasının kıymetini düşürmeğe henüz hazır değildir.....

Sayfa No: 403

Belge: 366

20 Temmuz 1939

Lord Halifax'tan Sir Knatchbull Hugessen'e :

Türk Rus hükümetleri arasındaki illşkiler

çok iyidir. Türklerin yardımının değerine Rusları inandırarak samimiyetimizi gösterebiliriz.....

Sayfa No: 434

Belge: 388

Sir Knatchbull Hugessen'den Lord Halifax'a :

Cumhurbaşkanı İsmet'in bize ve Fransızlara karşı tutumu sert ve acıdır, Türkiye iki ay öncesine göre daha zayıftır. İngiltereyle görüşmelere başlamadan önce Türk malları karşılığı Almanya'ya ısmarladıkları ağır silâhlar devamh gelmekteydi, şimdi bunlar durdu. Ayrıca General Orbay ve askeri otoriteler durumun farkındalar. Almanlar ise bu görüşmelerin kesilip Türklere kendi teklifleriyle yanaşmak için önemle ve dikkatle bakıyorlar.....

Sayfa No: 598

Belge: 551

4 Ağustos 1939

Lord Halifax'tan Mr. Cambell'e (Paris)

1 — Fransız hükûmetinin cevabına teşekkür ederiz ,bu cevabı Türk hükûmetine göndereceğiz..

2 — Türk hükûmeti Romanya ve Yunanistana verilen garantiyi yeterli bulmamakta, Bulgarların Türkiye'ye saldırısı halinde de garanti istemektedir.

3 — Yugoslavya'ya Almanlar tarafından bir saldırı olursa Türkiye kendini tehlikede görmedikçe yardım etmeyecektir.

6 — b) Türk hükûmeti Akdeniz bölgesine Adriyatik ve boğazları katmakta ancak Karadeniz'i buna dahil etmemektedir.....

Sayfa No: 601

Belge: 552

4 Ağustos 1939

Lord Halifax'tan Mr. Campbell'e ,

Türkiye, İngiltere ve Fransa'nın aralarındaki anlaşma aşağıdaki gibidir:

1 — İngiltere ve Fransa Akdenizde bir Avrupa kuvvetinin saldırısına uğrarsa Türkiye bunlara yardım edecektir.

2 — Türkiye Akdenizde saldırıya uğrarsa İngiltere ve Fransa yardım edecektir.

Sayfa No: 623

Belge: 579

7 Ağustos 1939

Sir Knatchbull Hugessen'den Lord Halifax'a :

Türkiye ile Rusya arasında gizli ve özel bir anlaşma yapılmaktadır. Potemkin Ankarayı ziyaretinde şu üç nokta üstünde durdu:

1 — İngiltere, Fransa, Rusya ve Türkiye arasında bir anlaşma.

2 — Rusya, Türkiye ve Balkan devletleri arasında bir anlaşma.

3 — İlk ikisi yürümediği durumda Türkiye ile Rusya arasında bir anlaşma.

Saraçoğlu Moskovaya giderse İngiltere ile Rusya arasında iyi bir aracı rolü oynayabileceğini söyledi...

CİLT VII

Sayfa No: 10

Belge: 9

15 Ağustos 1939

Sir Knatchbull'dan Lord Halifax'a

Türk dışişleri bakanı, Sovyet hükümetinden kendileriyle bir anlaşma yapmağa hazır olduklarını bildiren teklif aldıklarını söyledi. Ancak Sovyet hükümeti aşağıdaki beş soruya cevap istemektedir;

1 — Anlaşma yalnız bir saldırıya karşı mı olacak?

2 — Anlaşma yalnız denizler için mi, yoksa hem deniz ve hem de kara için mi geçerli olacak?

3 — Anlaşma yalnız Türklerle Ruslar arasında mı olacak, yoksa İngiltere ve Fransıya da içine alacak mı?

4 — İki devletin saldırgana karşı müdafaalarını mı içerecek yoksa taraflar başka taahhüdleri yüzünden de savaşa girerlerse de geçerli olacak mı?

5 — Bu sonuncu durumda Türkiyenin başka hangi devletlerle buna benzer anlaşmaları vardır?.....

Sayfa No: 26

Belge: 28

16 Ağustos 1939

Lord Halifax'tan Sir Knatchbull'a :

Aşağıda yazılı nedenlerle Türk İngiliz ticaret anlaşmasını geliştirmek olanaksızdır.

Özet: Yeni bir durum olana kadar Majestenin hükümetinin anlaşmayı uzatmasına olanak yoktur.

Madde a — Tüccarlar şikâyet ediyorlar. Majestenin hükümeti tüccarlarının çıkarlarını korumak ister ve takas yoluyla ticaret yapmaktan hoşlanmaz.

Sonuç Bir delege gönderin tartışalım.....

Sayfa No: 131

Belge: 152

22 Ağustos 1939

Mr. Campbell'den Lord Halifax'a :

Alman ve Rus saldırmazlık paktını İngiltere ve Fransa korkuyla izliyor.....

Sayfa No: 140

Belge: 161

23 Ağustos 1939

Sir Knatchbull'dan Lord Halifax'a :

..... Alman hükümeti Türk dışişleri bakanlığına aşağıdaki üç maddelik notayı vermiştir:

1 — Türk hükümeti dış politikası nedeniyle Al-

man firmalarına ısmarladığı bütün malları almaktan vaz geçsin.

2 — Alman hükûmeti Türkiye'ye kredi vermiyecektir, özellikle 60 milyon marklık savaş malzemesi verilmeyecektir.

3 — Türk hükûmeti bu şartlara razı gelmezse Alman hükûmeti Türkiye'yle olan ticaret anlaşmasını yenilemeyecektir. Diğer taraftan Türkler razı olurlarsa Alman hükûmeti derhal görüşmelere ve Gölçükte bir denizüstü yapmağa hazırdır.

Türk dışişleri bakanı bundan sonra Alman bas-kısına dayanmanın çok zor olduğunu söyledi.....

Sayfa No: 214

Belge: 260

25 Ağustos 1939

Sir Knatchbull'dan Lord Halifax'a,

Türk dışişleri bakanı Alman büyükelçisiyle çok sert bir konuşma yaptı. Türk hükûmeti kendisini ekonomik bir dominyon yapmayacaktır. Türk hükûmeti kendisini serbest hale getirecek adımları atacak, Alman hükûmeti silâhlar konusundaki sözünü tutmadı. Türk hükûmeti de Almanyadaki askeri ve teknik elemanlarını geri çekecektir, dedi.....

Sayfa No: 225

Belge: 279

25 Ağustos 1939

Lord Halifax'tan Sir Knatchbull Hugessen'e:

Alman hükûmetinin Türk hükûmetine müt-hiş bir baskı yaptığı meydanda. Fransız hükûmeti Türk tütününün bir kısmını alsa bir yardımı olur mu? Türkler belki de tarafsızlıklarını Almanya'ya veya Rusya'ya yüksek bir fiyatla satabilirler. Türk hükûmetinin durumundaki en küçük değişikliği bana derhal bildiriniz.....

25 Ağustos 1939

Sir Knatchbull Hugessen'den Lord Halifax'a :

1 — Dışişleri bakanına mesajınızı verdim, telgraftaki son cümle faydadan çok zarar getirir.

2 — Bizim sadece dostluk ifadelerimiz ve hislerimiz maalesef burada sadece tehlikeli bir şüphe uyandırıyor. Türkler Majeste bizim dostluğumuza değer veriyorsa bunu maddi olarak ispat etsin diyorlar.

4 — Fransız meslekdaşım ve ben Türk hükûmetinin herşeye karşın bugünkü politikasına devam edeceğini sanıyoruz. Yunan elçisi de aynı kanaatte, Alman elçisi her çeşit hileyi çevirmeğe çalışıyor.....

Sayfa No: 242

Belge: 300

25 Ağustos 1939

Lord Halifax'tan Sir Knatchbull Hugessen'e :

Şu sırada Türkiye'yi sulh cephesinde tutmanın hayati önemi vardır. Majestenin hükûmeti bunun için her fedakârlığı yapacaktır, bu nedenle Türk hükûmetinin her istediğini yapmağa çalışacağız. Ümit ederim ki Von Papen'le rekabet ederiz.....

Sayfa No: 243

Belge: 301

25 Ağustos 1939

Lord Halifax'tan Sir Knatchbull Hugessen'e :

.....1 — Bana yapılan bir öneriye göre politikacı ve asker yüksek rütbeli kişilerden kurulu bir heyeti iyi niyet jesti olarak derhal Türkiye'ye göndermeliyiz.

2 — Bu konuda düşüncenizi bildiriniz. Türklere kendileriyle iş birliği yapmağa ne kadar önem verdiğimizizi gösteriniz.

3 — Eğer bu düşünceyi iyi bulursanız Türk hükümetine böyle bir heyeti iyi karşılayıp karşılamıyacağını sorunuz.

4 — Böyle bir misyon işe yarar mı? Yoksa Türklere on milyon sterlin'in üstünde fayda ve silâh sağlayacak bir yetki de verelim mi?

5 — Kuşkusuz bu işin tehlikeli yanı şudur, Türk hükümeti kapılarına kadar gelen böyle bir heyetten daha fazla istekte bulunabilir ve bir anlaşma yapmadan bırakmazlar, üstümüze daha fazla baskı yapabilirler.....

Sayfa No: 727

Belge: 337

26 Ağustos 1939

Sir Knatchbull Hugessen'den Lord Halifax'a

1 — Bahsettiğiniz misyon bir panik yaratabilir ve Türk hükümetine itimatsızlık gibi düşünülebilir.

2 — Böyle bir misyon Türkleri daha fazla isteğe illetecektir.

3 — Alman büyükelçisi cumhurbaşkanı ile bir görüşme yapacak, fakat cumhurbaşkanının Alman tehdit yada rüşvetine teslim olacağını sanımiyorum.

4 — Türk hükümetine mali ve ekonomik yardım, borç vermek, tütünlerini satın almak yada her ikisi etkili olabilir.....

Sayfa No: 273

Belge: 339

26 Ağustos 1939

Sir Knatchbull Hugessen'den Lord Halifax'a:

..... 1 — Dışişleri bakanı ile konuşmam çok olumluydu. Türk hükümeti politikasını değiştirmeyeceği benziyor.

4 — Von Papen'in çalışmalarını sordum. Dışişleri bakanı bana güven verdi.

5 — Von Papen cumhurbaşkanı ile bu akşam görüşecek.....

Sayfa No: 274

Belge: 340

26 Ağustos 1939

Lord Halifax'tan Sir Knatchbull Hugessen'e:

1 — Rus - Alman anlaşması üzerine meydana gelen yeni durumu Türk hükümetiyle görüşünüz..

6 — Türk hükümeti Ruslardan çekinebilir, ancak eminim ki İngiltere ve Fransa ile dost olan yeni Türkiye Rus düşmanlığıyla başa çıkabilir. (Eğer bu düşmanlık bir gün meydana çıkarsa).

7 — Bir savaş çıkarsa bu Türkiye'de olacaktır ve Rusya'nın yardımına rağmen karşı taraf çökecektir. İngiltere Türkiye'nin hemen arkasında olacaktır.....

Sayfa No: 276

Belge: 341

26 Ağustos 1939

Sir Knatchbull Hugessen'den Lord Halifax'a

1 — Fransız büyükelçisi Molotov'a Türklerle müzakere edip etmediklerini sormuş, Molotov, cevaben insiyatifin Türklerin elinde olduğunu söylemiş ve başka cevap vermemiş.

2 — M. Naggiar, Türk büyükelçisine Türk dışişleri bakanının Moskova'yı ziyaretinin iyi olacağını söyledi.

3 — Buradaki Sovyet elçisi de dışişleri bakanına aynı sözleri söyledi.....

Sayfa No: 320

Belge: 404

28 Ağustos 1939

Lord Halifax'tan Sir Knatchbull Hugessen'e:

1 — Ekonomik ve parasal problemler çok

önemli olmasına karşın şu ara borç vermemize ve Türk tütününü satın almamıza olanak yoktur.

3 — Hazine memurlarımız kendilerinin eski arkadaşları olan Halit Nazmi Kesmir ile uzun ve dostane bir görüşme yaptılar, Türk heyeti Majestenin hükûmetinin elinden geleni yaptığını ilân etti.....

Sayfa No: 383

Belge: 439

29 Ağustos 1939

Sir W. Seeds'den Lord Halifax'a :

1 — Alman Rus anlaşması imzalandı

4 — Türk Cumhurbaşkanı, Mr. Molotov'a Rus İngiliz Fransız anlaşmasını sür'atle bitirmeyi arzu eden bir mesaj gönderdi, saldırgan olmıyan milletlerin arasında yer aldığını gösteren en açık bir kanıttır.....

Sayfa No: 409

Belge: 535

30 Ağustos 1939

Lord Halifax'tan Sir Knatchbull Hugessen'e :

1 — Anlaşmada aşağıdaki değişiklikler yapılmıştır, metnini veriyorum:

2 — Başlangıç şöyle olacaktır: Fransız Cumhurbaşkanı, İngiltere (İrlanda - Denizaşırı İngiliz dominyonları) Kralı ve Hindistan İmparatoru Majeste ve Türkiye Cumhurbaşkanı.....

7 — Anlaşma 15 yıl yürürlükte kalacak ve ancak tarafların birinin 6 ay önceden olmak üzere isteğiyle ilk 5 ya da 10'uncu yıllarda bitirecektir.

Bu anlaşma Ankara'da imzalanmıştır.....

31 Ağustos 1939

Lord Halifax'tan Sir P. Lorine'e (Roma)

1 — Türkiye ile anlaşmayı bir kaç güne kadar imzalamayı ümit ediyoruz. Bu anlaşmanın çok nazik maddeleri hakkında İtalyan hükûmetine, anlaşma yapılmadan önce açıklama yapmak akıllılık olur.

2 — Şöyle ki: Bazı hususlar karşılıklı yardım anlaşmasıdır. Bu anlaşma hiç bir devlete karşı değildir. Majestenin hükûmeti İtalya'yla iş birliğine devam edecektir. Bu anlaşmanın yapılması bunun değişeceğini göstermez.

3 — Fransız hükûmeti 23 Haziranda yaptığı anlaşmayı size bildirmişti. Bu da aynı anlamı taşımaktadır.....

1 Eylül 1939

Lord Halifax'tan Sir Knatchbull Hugessen'e :

Dışişleri bakanına lütfen aşağıdaki hususları bildirin :

1 — 35 milyon sterlin silâh kredisi

a — Majestenin hükûmeti Türkiye'ye verdiği 10 milyon sterlin silâh kredisini silâhları ancak bizden almak koşuluyla vermektedir.

Yakın tarihimizin olaylarının perde arkasını belgelerle görmüş bulunuyoruz. Bu belgelerin ışığı altında Kıbrıs olaylarını incelemekte yarar olacağı düşüncesiyle Orta Doğu Enstitüsü dergisinin kış 1966 sayısında çıkan bir yazıdan (16 sayfalık bir yazıdır). yaptığımız incelemeyi Türk okuruna sunar dostumuz olan bazı devletlerin bugünkü politikalarıyla dünkü

politikaları arasında Türkiyemiz lehine nasıl bir fark olduğunun takdirini okuyucuya bırakırız. E.U.....

THE MIDDLE EAST INSTITUTE

Cilt xx. No: 1, 1966 Kış, Basıldığı yer Washington D. C.
Yazarı Stephan G. Kaydis

KIBRISTA GÜÇ GÜNLERE DOĞRU

Yunan hükûmeti Girit adasına sığındığı zaman işgal altındaki Yunan halkının moralini yükseltmek ve Yunan hükûmetinin sığınacağı kendisine ait bir yer bulması için Kıbrıs adasının Yunan Kralı II. George'a hediye edilmesi gereğini İngiliz hükûmetine bildiriyordu.

1941 Şubatında Atina'ya ikinci kez gelen Eden, Kıbrıs'ın istikbali İngiltere ve Yunanistan arasında halledilecektir, diyor ve Churchill Kıbrıs'ın Yunanistan'a verilmesi fikrini savunuyordu. Sürgündeki zayıf hükûmetler bütün varlıklarıyla İngiltereye bağlı oldukları halde ağır basamadılar.

1942'de Yunan hükûmeti Amerikaya müracaatla Kıbrıs konusunda dikkatini çekti, bu konunun Yunanistanla İngiltere arasında halledilmesi gereğini bildirdi.

1945'de Yunan dışişleri bakam Kıbrıs asıllı Alexis A. Kyrco, Enosis'in baş savunucusu olmasına kar-

şın, bu ara tehlikeli olabileceği düşüncesiyle Kıbrıs sorununu kurcalamadı,

1946'da İngiltere ve diğer emperyalistlere karşı olan RKE, hükümetleri Kıbrıs konusuna ihanet etmekle suçluyordu. Bunlar Türk Trakyasını bile istiyorlar ve İngiltereye Enosis için delegeler gönderiyorlardı.

1947'de Yunan hükümeti Kıbrıs konusunda İngiltereyle dostane konuşmalara başladı. Bu arada ortaya çıkan Truman doktrini Yunanistanın daha rahat hareket etmesini sağladı. Nitekim:

1948'de Yunan Kralı Paul Amerikalı gazetecilerle yaptığı bir konuşmada Kıbrıs'ı istediklerini ve Amerika ile İngiltereye istedikleri yerlerde üstler vermeğe hazır olduklarını bildirdi.

1949 yılındaki parasal güçlükler nedeniyle konu geri bırakıldı, ancak Kıbrıs'ın başına getirilen papazlar ve özellikle Makarios Enosis'ten konuşmaya başladı. Bir konuşmasında ada Yunanistanla birleşinceye kadar bize rahat yoktur, dedi.

1951'de sahnede üç aktör var. Makarios, Yunan hükümeti ve Komünistlere karşı savaşmış olan Grivas. Bunların her üçü de Kıbrıs'ın Yunanistanla birleşmesini Birleşmiş Milletlerde istediler. Amerikaya ve insan hakları komitesine durumu bildirdiler. Eden Roma'da bir konuşma tertipliyerek bunda Kıbrıs'tan hiç bahsetmemelerini Yunanlılara önerdi. Ancak Yunanlılar bunu dinlemiyerek Kıbrıs'tan söz açınca bu Eden'i kızdırdı. Böylece Kıbrıs konusu görüşülemedi.

Yunanistan ve Türkiye Nato'ya kabul edil-

dikten sonra ada Yunanistana verilirse bunu Nato emrine tahsis edeceğiz, dediler. Eylül ayında Makarios Birleşik Amerikaya ve Birleşmiş Milletlere gitti. Grivas ise adaya giderek dağlık bölgede savaşın esasını tespit etti.

1953 Şubat'ında Atina'ya dönen Grivas askeri bir komiteye mücadelenin esasını anlattı. Adada çatışmak suretiyle Birleşmiş Milletlerin dikkatini adaya çekebileceklerini anlattı, bunu kabul ettiler.

7 Mart 1953'te Makarios ve bir grup yardımcısı Atina'da hayatlarını Enosis'e adayacaklarına ve yapacakları her hareketi büyük bir gizlilik içinde yürüteceklerine yemin ettiler.

Türk Yunan Yugoslav hükûmetleri arasında beş yıllık bir dostluk anlaşması imza edilirken General Papagos Kıbrıs sorununu Yunan hükûmeti adına Birleşmiş Milletlere getirdi. Grivas ise ilk malzemeyi 2 Martta adaya çıkarttı.

Atinadaki İngiliz elçisi başbakan Papagos'a bazı İngilizlerin Kıbrıs hakkındaki düşüncelerini bildirdi. Aslında bu düşünceleri resmi kaynaklardan gelmesine karşın gayri resmi gibi hareket edilmesini ve bir anlaşmaya varılıncaya kadar çok gizli tutulmasını istiyorlardı. Bu konuşmaya göre aşağıdaki kararlar alındı:

- a — İngilizler Kıbrıs halkı için selfdeterminasyonu kabul ediyorlar.
- b — Yunan hükûmetinin kabul edeceği bir anayasa Kıbrıs için garanti ediyorlar.
- e — Sekiz yıldan daha uzun bir zaman geçmemek şartıyla selfdeterminasyon zamanının geldiğini haber verecekler.....

Nihayet Kıbrıs'ta ayaklanmalar başladı. Bütün bu mücadele 19'uncu asırda Osmanlı İmparatorluğunda yapılanların aynı şekilde yürütölüyordu. O zaman da kişiler çarpışır ve bunlar hükümetce desteklenirdi. Yunan hükümeti Grivas'a her türlü yardımı yaptı. Yunanistan'ın politik ve moral desteği her zaman onunla beraber oldu...

— BİTTİ —

İ Ç İ N D E K İ L E R

	Sayfa
Önsöz	5
İkinci Bası İçin Önsöz	7
Cilt I	9
Cilt II	12
Bölüm III, Bağdat Demiryolu	13
Cilt IV	16
Cilt V, Bölüm 30, Düşüş Akşamında Türk İmparatorluğu	19
Saray Memurları	21
Hükümet Memurları	23
1907 Yılında İstanbul'daki Olaylar	28
1907 Yılında Edirne Olayları	29
Bölüm II, Türkiye'de Eğitim ve Halkın Düşünsel Yapısı	29
Bölüm IV, Türk Ordusu ve Bahriyesi	34
Hamit Diplomasisi	37
Ticari İlişkiler	38
Bulgar, Sırp, Yunan ve Romanya'lıların Makedonya'daki Faaliyetleri	45
Türkiye ve Büyük Devletler	51
Mr. Block'un Raporu	52
Sinai Hudut Olayı ve İngiliz Deniz Gösterisi	55
Anayasa Hareketi	58
1908 İhtilaline Çeşitli Devletlerin Tepkileri	64
İçerde Karışıklıklar	65
1908 İhtilâli için neler söylendi	76
Türk İhtirası ve İngiliz Çıkarları	77
Bölüm III, Balkan Harplerinden 1914'e kadar olan dönem	81

Trablusgarp Harbi	97
Bölüm 75, Arnavutluk İsyanı	110
Bölüm : 76, Balkan Birliğinin Hazırlanışı	113
Cilt IX, B Balkan Harplerine devam	117
İkinci Balkan Savaşı	131
3 üncü Balkan Savaşı	136
Cilt X	141
1913 - 1914 Ermeni Reformları	160
Potsdam Toplantısı	171
İran üstündeki İngiliz - Rus ilişkileri	176
II. Bölüm, Cilt I	179
Cilt IV	183
İngiltere'nin Rus Hükûmetine Yolladığı Nota	191
Aydın İlinde İngiliz uyruklu kişilerin çıkarları	199
Milliyetçiler konusunda Mr. Ryan'ın raporu	210
Cilt VII, Londra Konferansı	214
İngiliz Dışişleri Bakanlığındaki toplantı	217
Patrik L. Doretheos'dan Lloyd George'a	225
Cilt VIII. Son Remo Konferansı	227
Lympne'de Yapılan İkinci Toplantı	233
Villa Fraineuse'deki Toplantı	234
Türk Hükûmetine Verilen Cevap	235
Cilt XII	238
Cilt XIII	244
Türkiyedeki Genel Durum Hakkında Generallerin Bildirisi	249
Türklerle Yapılacak Sulh Anlaşması	252
Türkiye, Rusya ve Yunanistandaki Olaylar	271
Bağımsızlık Dönemi Belgeleri	273
Belgelerin Üçüncü Serisi, Cilt V	275
Cilt VI	291
Cilt VII	297
Kıbrısta Güç Günlere Doğru	305

İbretle okunması gereken bir araştırma sunuyoruz sizlere: Bu kitap ülkemiz üstüne korkunç plânları açığa vuran gizli belgeleri sergilemektedir. İngiliz Kraliyet matbaasında 1927 ve 1947 yıllarında basılmış olan belgelerden Erol Ulubelen tarafından titiz bir araştırma sonucu seçilmiş ve dilimize çevrilmiştir. Kitabın birinci bölümü 1819'dan 1919 a değin belgeleri, ikinci bölümü 1919'dan 1939'a değin olan belgeleri, yani iki büyük dünya savaşının geçtiğı yıllara ait belgeleri içine almaktadır.

Birinci basısı 1967 yılında yapılan bu kitabın yayınevimizce şimdi yapılan ikinci basısının önsözünde değerli araştırmacı Erol Ulubelen özellikle Ermeni sorunu konusunda şöyle demektedir: "... Bu olaylar, okuyacağınız belgelerin ışığında daha da anlamlı görünecektir. Bugün bütün canlılığıyla yaşatılan bir Ermeni sorunu vardır. Geçmişte Ermenilerin nasıl tahrik ve teşvik edildikleri bu belgelerde en açık bir biçimde görülmektedir. Bu tahrik ve teşvikler kanımca bugün de aynen sürmektedir."